

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

โดย

นางสาวอชวัน หงิมรักษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE SCENARIO OF ADMINISTRATION OF RESEARCH CENTERS FOR BUDDHIST
STUDIES

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

Department of Educational Administration

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2019

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย
โดย อ้วน หงิมรักษา
สาขาวิชา การบริหารการศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุสิตบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ อินทร์รักษ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.มัทนา วัฒนอมศักดิ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพดล เจนอักษร)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณขันธ ,ดร.)

58252914 : การบริหารการศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาคุชฎีบัณฑิต

คำสำคัญ : อนาคตภาพ, ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

นางสาว อัจฉวัน หงิมรักษา: อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย อาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ อินทร์รักษ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ใน
เอเชีย โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR มีผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน
จาก 8 ประเทศ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์
ไม่มีโครงสร้าง และแบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม
และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย มีประเด็น
สำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียรวม 12 ด้าน 80 ประเด็นดังนี้ 1)
ปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ 2) วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย 3) บริบทของ
ศูนย์วิจัย 4) งบประมาณ 5) บุคลากร 6) ทรัพยากรในการบริหาร 7) การจัดการ 8) ทิศทางการ
วิจัย 9) สารสนเทศทางการวิจัย 10) การเผยแพร่ผลงานวิจัย 11) ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย 12)
การประเมินภายนอกและภายใน

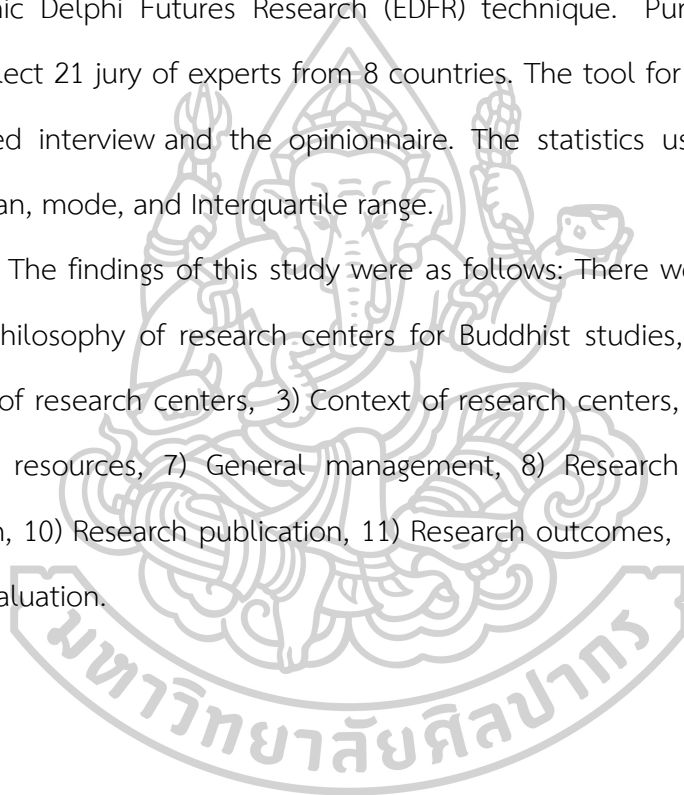
58252914 : Major (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

Keyword : RESEARCH CENTERS FOR BUDDHIST STUDIES IN ASIA

MISS ACHAWAN NGIMRUKSA : THE SCENARIO OF ADMINISTRATION OF RESEARCH CENTERS FOR BUDDHIST STUDIES THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR PRASERT INTARAK, Ed.D

The purpose of this study was to determine the scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia by applying the Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) technique. Purposive sampling was used to select 21 jury of experts from 8 countries. The tool for collecting data is the unstructured interview and the opinionnaire. The statistics used for data analysis were median, mode, and Interquartile range.

The findings of this study were as follows: There were 12 factors and 80 issues 1) Philosophy of research centers for Buddhist studies, 2) Vision, goals, and objectives of research centers, 3) Context of research centers, 4) Budget, 5) Staff, 6) Managerial resources, 7) General management, 8) Research trends, 9) Research information, 10) Research publication, 11) Research outcomes, and 12) External and internal evaluation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพพล เจนอักษร และรองศาสตราจารย์ ดร.ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ที่เมตตาให้คำแนะนำอย่างเอาใจใส่ก่อให้เกิดประโยชน์ยิ่งต่อผู้วิจัย รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.มัทนา ว่างนอมศักดิ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และพระมหาไกรวรรณ ปุณฺณชัย, ดร. พระอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ส่งผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณในความเมตตาของท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ที่เมตตาให้สัมภาษณ์ และให้รายละเอียดประกอบการทำวิทยานิพนธ์ จนทำให้ผลวิจัยออกมาได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ พระเดชพระคุณพระเมธาวิเชียร, ผศ. ดร. รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, Prof. Dr. Kenyo Mitomo: Risscho University, Japan, Dr. Lee Kiwoon: Dongguk University, Republic of Korea, Assoc. Prof. Dr. Weijan Teng: Dharma Drum Institute of Liberal Arts, Prof. Dr. Chen-Kuo Lin: National Chengchi University, Prof. Wan, Chin Chuan: Fo Guang University; Republic of China, Prof. Ven. Raluwe Padmasiri: University of Kelaniya, Prof. Dr. Udita Garusinha: University of Kelaniya, Dr.Ven. Moragollagama Uparathana Thero: University of Sri Lanka Homagama; Sri Lanka, Assist. Prof. Dr. Manish T. Meshram: Gautam Buddha University; India, and Prof. Tuktash Annaev: Termez Archaeological Museum, Archaeological Research Institute, Republic of Uzbekistan

ขอกราบขอบพระคุณและกราบอนุโมทนาวัดพระธรรมกาย และมูลนิธิธรรมกายที่มอบทุนการศึกษาระดับปริญญา เอกในการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้เป็นที่กำลังของพระพุทธศาสนา

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระราชเมธี (วิชา อภิบาลโย, ดร.) รองเจ้าคณะภาค ๘ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม เมตตาส่งเสริมให้การสนับสนุนตลอดการศึกษา พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (สมชาย ฐานวุฑโฒ, ดร.) ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา วัดพระธรรมกาย ที่เมตตาให้ความรู้พุทธศาสตร์ และความชัดเจนในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ และขอกราบ ขอบพระคุณในความเมตตาของพระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานियो, ดร. ผู้อำนวยการศูนย์พุทธศาสตร์ DCI ที่เมตตาให้ความรู้ ให้ คำแนะนำ และเป็นທີ່ปรึกษา มอบสาระด้านพุทธศาสตร์ให้แก่ตัวผู้วิจัยอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษาทุกท่านที่ให้ความรู้ให้คำแนะนำ ให้ประสบการณ์อันมีค่า และให้ความเป็นแบบอย่างของปราชญ์บุคคลแก่ผู้วิจัย กล่าวได้ว่าผู้วิจัยได้รับความรู้ ความอบอุ่น ความเป็นครูบาอาจารย์ด้วย กัลยาณมิตรธรรม จากคณาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ขอขอบคุณ ดร.อรทัย มูลคำ ดร.ทวิช แจ่มจรัส ดร.สกุลรัตน์ ศรียันต์ ดร.บรรเจิด ขวลิตรเรืองฤทธิ์ และดร.สุชาติ ศรีเศรษฐวรกุล

ขอกราบแทบเท้าคุณแม่เมธี หงิมรักษา ที่รอคอย และเป็นกำลังใจให้ลูกสาว เพื่อสำเร็จเป็นดุษฎีบัณฑิตคนแรกของครอบครัว และขอกราบขอบพระคุณพี่ๆ และน้อง ที่ให้ทุนเพิ่มเติมในการเรียนครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วง

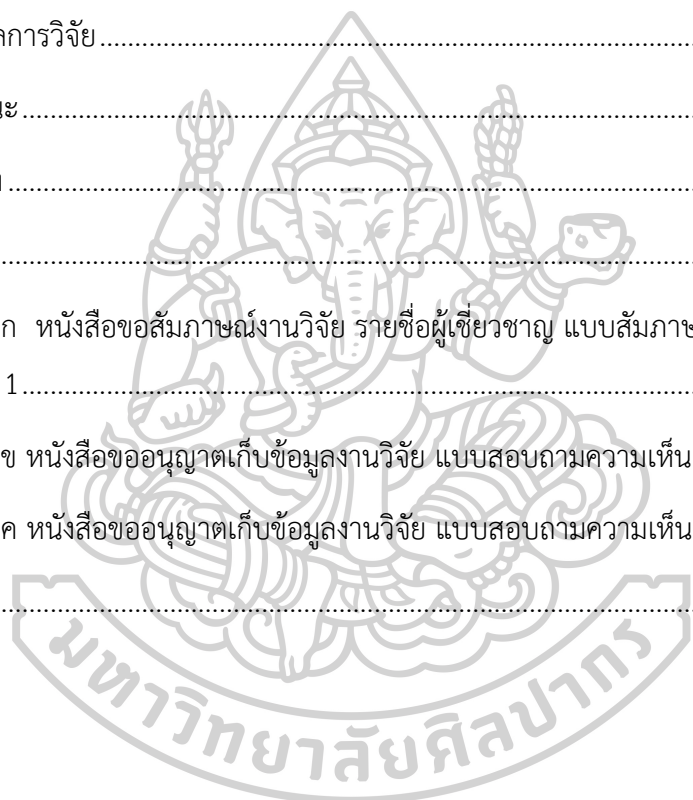
บุญกุศลอันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมกราบบูชาถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้นำประทีปธรรมสู่ใจชาวโลก และก่อเกิดการสืบทอดหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน ผ่านการค้นคว้าวิจัยอย่างทุ่มเทเพื่อกำลังโดยศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก นับเป็นอนิสงส์สืบทอดมรดกธรรมราชนานเท่านาน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	2
ปัญหาของการวิจัย.....	12
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	16
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	16
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	19
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	20
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	21
แนวคิดทฤษฎีการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์.....	21
แนวคิดทฤษฎีการบริหารงาน.....	21
แนวคิดการบริหารศูนย์วิจัย.....	28
การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย.....	41
1. ความเป็นมาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย.....	41
2. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย.....	49
แนวคิดทฤษฎีการวิจัยอนาคต (Futures Research).....	102

ความหมายการวิจัยอนาคต	102
จุดมุ่งหมายการวิจัยอนาคต	103
ลักษณะการวิจัยอนาคต.....	103
พัฒนาการของการวิจัยอนาคต	104
เทคนิคการวิจัยอนาคต	106
เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟาย และชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Delphi Futures Research: EDFR).....	107
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	120
งานวิจัยในประเทศ.....	120
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	127
สรุป136	
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	138
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	138
ระเบียบวิธีวิจัย	143
แผนแบบการวิจัย.....	143
ผู้เชี่ยวชาญ.....	144
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	146
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	147
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	147
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	148
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	150
สรุป.....	151
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	152
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย	152

การทำ EDFR รอบที่ 1	152
การทำ EDFR รอบที่ 2	159
การทำ EDFR รอบที่ 3	194
อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย	240
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	250
สรุปผลการวิจัย.....	251
อภิปรายผลการวิจัย.....	256
ข้อเสนอแนะ	295
รายการอ้างอิง	298
ภาคผนวก.....	312
ภาคผนวก ก หนังสือขอสัมภาษณ์งานวิจัย รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ EDFR รอบที่ 1	313
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลงานวิจัย แบบสอบถามความเห็น EDFR รอบที่ 2	321
ภาคผนวก ค หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลงานวิจัย แบบสอบถามความเห็น EDFR รอบที่ 3 ...	346
ประวัติผู้เขียน.....	385

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เชี่ยวชาญ (Panelists) ที่ใช้ในการวิจัยเทคนิคเดลฟายกับช่วงความคลาดเคลื่อน	145
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ที่กำหนด และคุณวุฒิทางวิชาการ ของแต่ละประเทศ	146
ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านปรัชญา ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์	159
ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย	161
ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบริบทของ ศูนย์วิจัย	166
ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน งบประมาณ	169
ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร	171
ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านทรัพยากร ในการบริหาร	176
ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการจัดการ	177
ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน ทิศทางการวิจัย	181
ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน สารสนเทศทางการวิจัย	185
ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการ เผยแพร่ผลงานวิจัย	186

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์ ที่เกิดจากงานวิจัย.....	188
ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน การประเมินภายนอกและภายใน	192
ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านปรัชญา ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์	195
ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย.....	197
ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบริบท ของศูนย์วิจัย	204
ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน งบประมาณ.....	207
ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร	210
ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน ทรัพยากรในการบริหาร.....	216
ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน การจัดการ.....	219
ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน ทิศทางการวิจัย.....	224
ตารางที่ 23 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน สารสนเทศทางการวิจัย	229
ตารางที่ 24 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน การเผยแพร่ผลงานวิจัย	231
ตารางที่ 25 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์ ที่เกิดจากงานวิจัย.....	233

ตารางที่ 26 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการ
ประเมินภายนอกและภายใน 237

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ที่มา: Via ancientindia.co.uk, “The expansion of Buddhism,” Vividmaps, accessed January 20, 2020, available from https://vividmaps.com/the-expansion-of-buddhis/#disqus_thread	6
ภาพที่ 2 Research Center for World Buddhist Cultures Ryukoku University	53

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เราเปลี่ยนจากผู้ไม่รู้ มาเป็นผู้รู้ในเรื่องราวต่างๆ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมาพิจารณาถึงคำว่า “การศึกษาเรียนรู้” จะเห็นได้ว่าประกอบขึ้นจากคำสองคำ คือ คำว่า “การศึกษา” (education) และ “การเรียนรู้” (learning) ซึ่งนิยามของคำทั้งสองนี้ ไม่น่าจะเป็นสิ่งเดียวกัน “การศึกษานั้นหมายถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม เป็นการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”¹ ดังที่นักวิชาให้ความเห็นไว้ว่า “การเรียนรู้” กับ “การศึกษา” นั้นเปรียบเสมือนกับ “สองหน้าของเหรียญเดียวกัน” กล่าวคือ “การเรียนรู้” เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล ในการปฏิสัมพันธ์และตอบสนองต่อสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญโดยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ การวิเคราะห์ และการตัดสินใจของตนเอง อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรของบุคคลดังกล่าว ในด้านความรู้ ทักษะ และ/หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตนเองและสังคม ในขณะที่ “การศึกษา” เป็นกระบวนการที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และ/หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตน และ/หรือของสังคม² ดังนั้น “การเรียนรู้” จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองโดยมีกระบวนการทาง “การศึกษา” ซึ่งเป็นกระบวนการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้หรือเป็นตัวสนับสนุนกับผู้เรียนนั่นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อใดที่ “การเรียนรู้” ลงลึกไปสู่ระดับของการค้นหาคำถามความรู้ใหม่หรือพิสูจน์องค์ความรู้ที่มีมาแต่เดิม เมื่อนั้น เรามักเรียกการเรียนรู้นั้นว่า “การวิจัย” (research) ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยทางสังคม ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับชีวิตทางสังคม หรือการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีทางตรรกวิทยาอย่างมีระบบ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงใหม่หรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงเก่า แม้ด้านพุทธศาสตร์ศึกษาก็เช่นกัน จำเป็นต้องอาศัยการวิจัยในการแสวงหาข้อเท็จจริงและความชัดเจนจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

¹ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,” ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2542, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก (19 สิงหาคม 2542): 2

² สมาน อัสวภูมิ, “ทบทวนนิยามการศึกษาและการเรียนรู้: จุดเริ่มต้นการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา,” วารสารราชธานีนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ 1, 3 (3), (ตุลาคม-ธันวาคม 2560): 4.

ปัจจุบันหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ เป็นมรดกสืบทอดกันมาอย่างยาวนานนับพันๆ ปี มีจำนวนมากมาย และกระจายไปอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป เกิดเป็นความสนใจใคร่ศึกษาของนักวิชาการในทวีปต่างๆ จากเดิมที่พระพุทธศาสนา (Buddhism) เป็นศาสนาหนึ่งที่มีการศึกษาปฏิบัติอยู่แต่ในวัด นำไปสู่พุทธศาสตร์ศึกษา (Buddhist Studies) เป็นศาสตร์ฯ หนึ่งที่เปิดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา และมหาวิทยาลัย และเป็นศาสตร์ที่มีการค้นคว้าวิจัย จนกลายมาเป็นการจัดตั้ง ศูนย์วิจัย หรือสถาบันการค้นคว้าวิจัยพุทธศาสตร์ในหลายประเทศทั้งประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และประเทศที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา³

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การกำเนิดและการขยายตัวของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางอารยธรรมที่แวดล้อมไปด้วยระบบแนวคิดต่างๆ ของศาสนาพราหมณ์เมื่อราว 500 ปีก่อนคริสตกาล (ทฤษฎีที่กล่าวถึงช่วงปีที่พระสมณโคตมประสูติถึงปรินิพพาน มีอยู่ด้วยกัน 3 ทฤษฎี ได้แก่ (1) 463-383 ปีก่อนคริสตกาล (2) 566-486 ปีก่อนคริสตกาล และ (3) 623-543 ปีก่อนคริสตกาล)⁴ โดยมีแนวคิดในเรื่องโลกและชีวิตที่แตกต่างกับศาสนาพราหมณ์ (ศาสนาพราหมณ์นี้เอง คือต้นกำเนิดของศาสนาฮินดูในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นศาสนาที่ฝังรากลึกลงในอารยธรรมอินเดียโบราณ⁵ นับตั้งแต่ชาวอารยันได้เข้ามาสู่ภูมิภาคแห่งนี้เมื่อราว 1,500 ปีก่อนคริสตกาล พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นและเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคอินเดียตอนเหนือ โดยพระสมณ

³ สัมภาษณ์ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย DCI, นักวิจัยรับเชิญ มหาวิทยาลัยริวโคชู ประเทศญี่ปุ่น, 11 กุมภาพันธ์ 2563

⁴ จากหนังสือกาลานุกรมพระพุทธศาสนาฉบับย่อ ดุรายละเอียดจาก Saigusa Mitsuyoshi (三枝充憲), *Bukkyō shō nenpyō 佛教少年表*, revised ed. (Tokyo: Daizōshuppan, 1996). 4

⁵ Sasaki Shizuka (佐々木閑), *Mahayana Buddhism: Reasons for diversity in the Buddha's teachings*, Hanazono University, Kyoto, Japan. แปลโดย พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย ดุรายละเอียดจาก ซาซากิ ชิซุกะ, “พระพุทธศานามหายาน: เหตุใดคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความหลากหลาย.” *วารสารธรรมธารา* 6, 1, ฉบับรวมที่ 10 (มกราคม - มิถุนายน 2563): 188-189.

โคตมพุทธเจ้า⁶ (บาลี: โคตม สันสกฤต: โคตม⁷) ผู้ถือกำเนิดในเชื้อสายศากยะ พระองค์ได้ตรัสรู้เมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา และปรินิพพานเมื่อพระชนมายุ 80 พรรษา ตลอดระยะเวลา 45 พรรษา พระพุทธองค์ได้แผ่ขยายพระพุทธศาสนาทั่วภูมิภาคอินเดียตอนเหนือ⁸ (ภาพที่ 1 พื้นที่สีส้ม) ภายหลังจากพุทธปรินิพพาน 3 เดือน คณะสงฆ์ในยุคนั้นได้ทำการรวบรวมคำสอนของพระสมณโคตมพุทธเจ้าครั้งแรก ที่เรียกว่า ปฐมสังคายนา หรือ การสังคายนาครั้งที่ 1 หลังจากนั้นราว 100 ปี ได้มีการทำสังคายนาครั้งที่ 2 ซึ่งในเวลานั้น พระพุทธศาสนาได้แบ่งออกเป็น 2 นิกาย คือ เถรวาท และมหาสังฆิกะ ซึ่งแต่เดิมพระพุทธศาสนามีเพียงหนึ่งเดียว ในเวลาต่อมาได้แตกออกเป็นเถรวาท และมหาสังฆิกะ⁹ และในช่วง 100-200 ปีหลังการปรินิพพานของพระสมณโคตม นิกายในพระพุทธศาสนาได้แบ่งออกไปอีกราว 18-20 นิกาย กระจายไปยังภูมิภาคอื่นๆ ในอินเดีย¹⁰ (ภาพที่ 1 ลูกศรสีดำ)

ในยุคนี้อีก เป็นยุคของกษัตริย์องค์ที่ 3 ของราชวงศ์โมริยะ คือ พระเจ้าอโศก (Ashoka) ซึ่งอยู่ในช่วงราวปี 268-232 ปีก่อนคริสตกาล¹¹ ท่านขึ้นครองราชย์ในช่วงกลางศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล พระเจ้าอโศกผู้เป็นปฐมกษัตริย์ได้สถาปนาราชวงศ์เมารยะขึ้น จากนั้นพระเจ้าอโศกผู้เป็นกษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งราชวงศ์ทรงรวบรวมประเทศ (แผ่นดินแดนทางตอนใต้สุด) ให้เป็นหนึ่งเดียว ทำให้ราชวงศ์เมารยะมีความเจริญรุ่งเรืองมากในยุคนั้น แต่ทว่าพระองค์ทรงโหม่นสกับเหตุการณ์การสู้รบจึงทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนา และทรงนำ “ธรรมะ” มาเป็นหลักในการบริหารปกครอง

⁶ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ท่องประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา 4, 2561, [ฉบับอิเล็กทรอนิกส์], (2561), เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=JTCPyKO-h0s>

⁷ Wisdom library since 800 BC, **General definition (in Buddhism)**, accessed April 4, 2020, available from <https://www.wisdomlib.org/definition/gautama#pali>

⁸ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาล 1, [ฉบับอิเล็กทรอนิกส์], (2558), เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=K8Q_1UUAvo

⁹ ชาซากิ ชิซูกะ, “วิธีเขียนแผนภาพการแตก 18 นิกาย” วารสารธรรมธารา 3, 1, ฉบับรวมที่ 4 (มกราคม – มิถุนายน 2560) :134

¹⁰ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาล 2, [ฉบับอิเล็กทรอนิกส์], (2558), เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=vAEpDRheLCo>

¹¹ Cristian Violatti, **Ancient history encyclopedia**, accessed April 19, 2020, available from <http://www.ancient.edu/buddhism/>

บ้านเมือง และเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปยังดินแดนต่างๆ¹² ด้วยเหตุที่พระองค์ได้รวบรวมแผ่นดินอินเดียให้เป็นปึกแผ่น อีกทั้งยังทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏใน “จารึกพระเจ้าอโศก” ตอนหนึ่งว่า “พระองค์ทรงเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา” แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อความที่แสดงว่า “พระองค์ทรงให้การคุ้มครองศาสนิกชนของทุกๆ ศาสนา” อีกด้วย นั่นหมายความว่า ไม่ว่าจะเป็ศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาใดๆ พระองค์ก็ทรงให้การอุปถัมภ์ และไม่มีข้อความใดเลยที่กล่าวว่า “จงนับถือแต่เพียงพระพุทธศาสนาเท่านั้น” ดังนั้นการจะสรุปว่า “พระเจ้าอโศกเป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปยังดินแดนต่างๆ” นั้น อาจจะเป็นคำอธิบายที่ไม่สมบูรณ์นัก ไม่เพียงแต่ในอินเดียเท่านั้น พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายอย่างรวดเร็วไปยังดินแดนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน เช่นประเทศจีน หรือญี่ปุ่น¹³ มองโกเลีย ทิเบต เป็นต้น

เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปยังดินแดนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป ภูมิภาคในช่วงแรกๆ นั้นได้แก่ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แผ่ขยายไปยังเอเชียกลางเข้าสู่จีน และขยายไปในดินแดนที่เหลือในเอเชียตะวันออก จนในท้ายที่สุดพระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศทิเบต และย้อนกลับเข้ามาสู่เอเชียกลาง ในดินแดนที่พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไป ได้ผ่านเส้นทางการค้าซึ่งมีชุมชนในท้องถิ่นอาศัยอยู่ ผู้คนเหล่านี้สนใจที่จะฟังคำสอนของพระพุทธองค์จากพ่อค้าต่างเมือง ซึ่งมีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธองค์ และบางครั้งเจ้าผู้ปกครองก็จะประยุกต์คำสอนนั้นไปเป็นแนวทางจริยธรรมสู่ชุมชน โดยไม่มีการบังคับใดๆ¹⁴

เนื่องจากพระพุทธศาสนาในยุคของพระสมณโคดมจะมีความสมเหตุสมผลและมีแรงดึงดูดที่น่าสนใจต่อผู้คนที่ปรารถนาจะหลีกเลี่ยงจากทุกข์ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของนักบวชเป็นหลัก ดังนั้นจึงไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายสำหรับบุคคลทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ สาเหตุสำคัญอีกประการที่ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายอย่างรวดเร็วไปยังดินแดนอื่นๆ คืออะไร ในเรื่องนี้นักวิชาการให้ความเห็นไว้ว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปทั่วอย่างรวดเร็ว น่าจะเป็นเพราะคำสอนดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาของพระสมณโคดม ที่ผ่านเหตุการณ์บางอย่าง อาทิ การสังคายนาและแบ่งแยกนิกาย จนทำให้

¹² ชาซากิ ชิซุกะ, พระพุทธศาสนามหายาน: เหตุใดคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความหลากหลาย แปลจาก Mahayana Buddhism: Reasons for Diversity in the Buddha's Teachings, แปลโดย พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, วารสารธรรมธารา 6, 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563):189. เชิงอรรถเสริมความที่ 49

¹³ เรื่องเดียวกัน, 190-191.

¹⁴ Alexander Berzin, “Buddhism and its impact on Asia” accessed March, 30, 2020, available from <http://studybuddhism.com/en/tibetan-buddhism/about-buddhism/theworld-of-buddhism/spread-of-buddhism-in-asia>

พระพุทธศาสนามีรูปแบบที่มี “ความหลากหลาย” เป็นศาสนาที่มีทางเลือก ทำให้ผู้คนที่อาศัยในสภาพแวดล้อมต่างๆ สามารถเลือกวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเองได้¹⁵ ซึ่งสอดคล้องกับเบอร์ซิน (Alexander Berzin)¹⁶ ได้กล่าวว่า “คำสอนของพระพุทธองค์ เผยแพร่ไปพร้อมกับสันติสุขจากอินเดีย ขยายไปในดินแดนทั่วทั้งเอเชีย อย่างไรก็ตามเมื่อพระพุทธศาสนาไปถึงที่ใดที่เป็นวัฒนธรรมใหม่ เกิดเป็นวิถีของพระพุทธศาสนา และแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้คนสามารถปรับได้อย่างอิสระจนเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ และผู้คนก็สามารถเลือกแนวทางที่จะเป็นประโยชน์กับตนได้อย่างอิสระ ในแต่ละประเทศที่พระพุทธศาสนาไปถึงก็จะพัฒนาเป็นวิถีพุทธของตนเอง เป็นรูปแบบศาสนาของตน หรือเป็นแนวจิตวิญญาณของตนเอง”

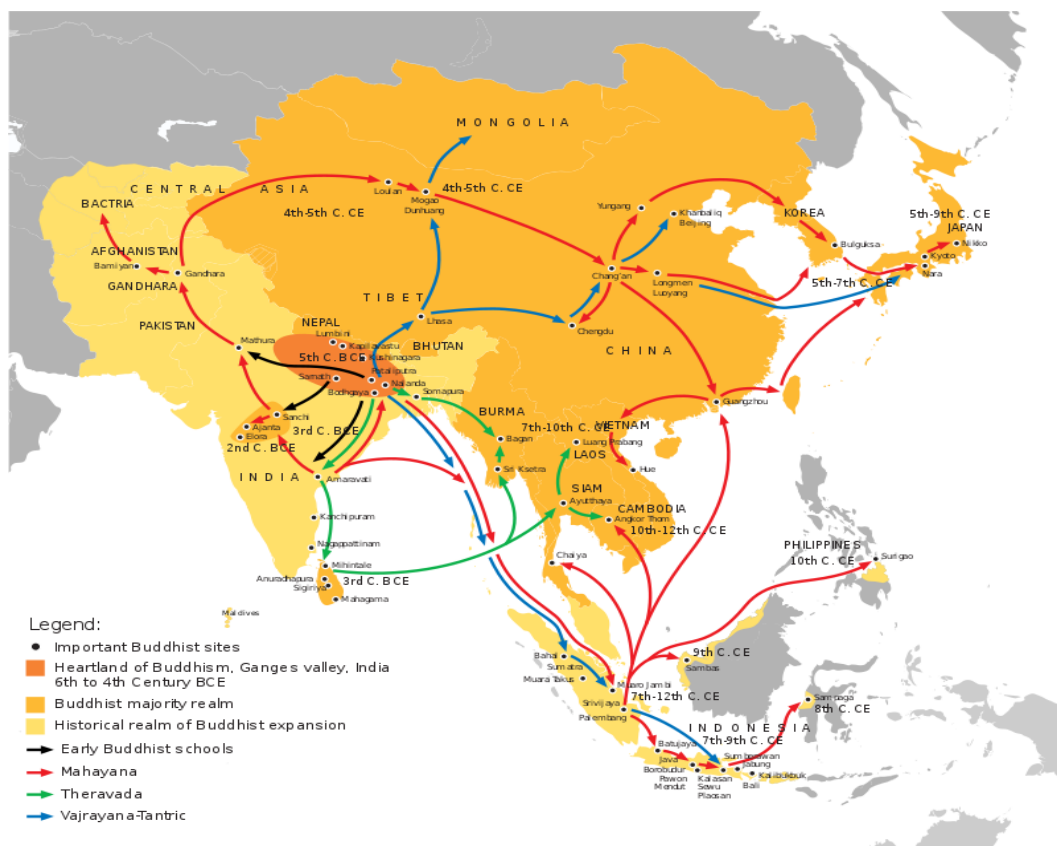
จากคำสอนของพระพุทธองค์เพียงหนึ่งเดียวในยุคเริ่มต้น ภายหลังได้แตกแขนงออกไปเป็นคำสอนที่หลากหลาย แต่ถึงกระนั้นก็ได้ปฏิบัติซึ่งกันและกัน และยังสามารถดำรงอยู่ร่วมกัน ภายใต้ชื่อ “พระพุทธศาสนา” ฉะนั้น “ความหลากหลาย” ของพระพุทธศาสนาเป็นเหตุผลที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปยังดินแดนต่างๆ ในอดีต¹⁷ (ภาพที่ 1 พื้นที่สี่เหลี่ยม) จนกระทั่งปรากฏเป็นพระพุทธศาสนา “เถรวาท” (ภาพที่ 1 ลูกศรสีเขียว) “มหายาน” (ภาพที่ 1 ลูกศรสีแดง) และ “วัชรยาน” (ภาพที่ 1 ลูกศรสีน้ำเงิน) ที่ขยายไปสู่ประเทศต่างๆ ในปัจจุบัน (ภาพที่ 1 พื้นที่สี่เหลี่ยมเข้ม)

¹⁵ ชาซาเกิ, “พระพุทธศานามหายาน: เหตุใดคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความหลากหลาย.” *วารสารธรรมธารา* 6, 1: 191-192

¹⁶ Berzin, “Buddhism and its impact on Asia” n.p.

¹⁷ ชาซาเกิ, “พระพุทธศานามหายาน: เหตุใดคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความหลากหลาย.”: 192-193.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (The Expansion of Buddhism)

ภาพที่ 1 ที่มา: Via ancientindia.co.uk, “The expansion of Buddhism,” Vividmaps, accessed January 20, 2020, available from https://vividmaps.com/the-expansion-of-buddhis/#disqus_thread

พุทธศาสตร์ศึกษาเพื่อการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ

พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปยังดินแดนต่างๆ ยาวนานกว่า 2,500 ปีตั้งที่กล่าวในข้างต้น เป็นที่แน่นอนว่าจะต้องมีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา (Buddhist canon) ซึ่งรวบรวมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ซึ่งบันทึกด้วยภาษาโบราณอย่างเช่น ภาษาบาลี (Pali) สันสกฤต (Sanskrit) จีนโบราณ (The Old Chinese or Archaic) และทิเบต (Tibetan) อีกทั้งวรรณกรรมย่อยอื่นๆ ที่ปรากฏด้วยภาษาของประเทศนั้นๆ ในถิ่นที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าไป รวมถึงทำให้เกิดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามภูมิภาคที่

พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปถึง¹⁸ อาทิเช่น จารึกพระเจ้าอโศกอินเดีย (เป็นบันทึกเรื่องราวในยุคที่พระองค์ได้ทรงนำ “ธรรมะ” มาเป็นหลักในการบริหารปกครองบ้านเมือง และเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงความนั้น จึงได้ทรงให้บันทึกพระราชกระแสของพระองค์บนศิลาหรือเสาหิน ซึ่งมีหลงเหลือมาถึงปัจจุบันกว่า 40 พระราชกระแส จึงนับเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ชั้นเยี่ยมในการอธิบายประวัติศาสตร์อินเดียโบราณและประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา¹⁹) คัมภีร์ทีปวงศ์ และคัมภีร์มหาวงศ์ ในศรีลังกา

จากการรวบรวมคำสอนของพระพุทธองค์ บันทึกเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาฉบับต่างๆ และได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ รวมทั้งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่ไปในดินแดนประเทศต่างๆ นั้น นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จึงได้แบ่งแนวทางการศึกษาพุทธศาสตร์ไว้เป็น 3 ส่วน²⁰ ได้แก่ 1) ปรัชญาอินเดีย 2) พุทธศาสตร์ และ 3) ภาษาในการศึกษาปรัชญาอินเดียและพุทธศาสตร์ (จากหนังสือรวบรวมบทความวิชาการในวาระวันคล้ายวันเกิดครบรอบ 70 ปี ของศาสตราจารย์ ดร. สุนะนุเม อากิระ, :เส้นทางสู่การศึกษาปรัชญาอินเดียและพุทธศาสตร์, โดยคณาจารย์ 29 ท่านจาก 16 มหาวิทยาลัยและศูนย์วิจัย ในประเทศญี่ปุ่น²¹) ซึ่งเนื้อหาในหนังสือดังกล่าวแบ่งการศึกษาพุทธศาสตร์ในด้านคัมภีร์ เป็น 3 ส่วน ได้แก่ **ส่วนที่ 1 ปรัชญาอินเดีย** มุ่งเน้นไปที่ศาสนาและแนวคิดในอินเดียโบราณ ตั้งแต่ยุคพระเวทมาจนถึงยุคอุปัชฌาย์ ศาสนาฮินดูกับสังคมอินเดีย **ส่วนที่ 2 พุทธศาสตร์** โดยแบ่งการศึกษาพระพุทธศาสนาออกเป็นภูมิภาคต่างๆ กล่าวคือ

¹⁸ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย “การศึกษาพระพุทธศาสนากับการบริหารงานวิจัย” (เอกสารประกอบการสัมมนา: การศึกษาพระพุทธศาสนากับการบริหารงานวิจัย) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2562), 6-13

¹⁹ จารึกพระเจ้าอโศก: อ้างอิงจากเชิงอรรถเสริมความที่ 50 โดยพระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย ดุราลัยเอียดจาก ซาซากิ, “พระพุทธศาสนาหายาน: เหตุใดคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความหลากหลาย.” **วารสารธรรมธารา** 6, 1: 190

²⁰ Suganuma Akira hakushi koki kinen ronbunshū kankōkai (菅沼晃博士古稀記念論文集刊行会), Suganuma Akira hakushi koki kinen ronbunshū: Indo tetsugaku Bukkyōgaku e no izanai 菅沼晃博士古稀記念論文集 : インド哲学仏教学への誘い (Tokyo: Daitōshuppansha, 2005).

²¹ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย (ผู้แปล), **รวมบทความวิชาการในวาระวันคล้ายวันเกิดครบรอบ 70 ปี ของศาสตราจารย์ ดร. สุนะนุเม อากิระ, :เส้นทางสู่การศึกษาปรัชญาอินเดียและพุทธศาสตร์**, (โตเกียว: สำนักพิมพ์ไคโต, 2005) ดุราลัยเอียดจากเรื่องเดียวกัน

ภูมิภาคอินเดีย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภูมิภาคทิเบต มองโกเลีย เนปาล ภูมิภาคจีนและคาบสมุทรเกาหลี และภูมิภาคญี่ปุ่น สำหรับการศึกษาพุทธศาสตร์ในภูมิภาคอินเดีย ที่เป็นต้นกำเนิดพระพุทธศาสนานั้น นักวิชาการพุทธศาสตร์แบ่งยุคต่างๆ ตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่พระสมณโคตมยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ จนถึงสมัยของพระพุทธศาสนาหายานยุคหลัง ออกเป็น 5 ยุคสมัย ได้แก่ ยุคที่ 1 พระพุทธศาสนายุคต้น คือ ยุคสมัยที่พระสมณโคตมยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ จนถึงยุคที่มีการแบ่งนิกายออกเป็นเถรวาท (Theravada) และมหาสังฆิกะ (Mahasamghika) (หลังพุทธปรินิพพานราว 100 ปี) ยุคที่ 2 พระพุทธศาสนายุคอภิธรรม คือ ยุคที่พระพุทธศาสนาแบ่งแยกนิกายจาก 2 นิกาย ไปเป็น 18 หรือ 20 นิกาย (หลังพุทธปรินิพพานราว 100-200 ปี) ยุคที่ 3 พระพุทธศาสนาหายานยุคต้น (ราวคริสต์ศตวรรษที่ 1-3) ยุคที่ 4 พระพุทธศาสนาหายานยุคกลาง (ราวคริสต์ศตวรรษที่ 4-6) ได้แก่ มารยมิกะ โยคาจาร ยุคที่ 5 พระพุทธศาสนาหายานยุคหลัง (ราวคริสต์ศตวรรษที่ 6-10) กล่าวคือ พระพุทธศาสนาฝ่ายวัชรยานและส่วนที่ 3 ภาษาในการศึกษาปรัชญาอินเดียและพุทธศาสตร์²² ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต ทิเบต จีนโบราณ ภาษาอื่นๆ ในกลุ่มภาษาอินโด-อารยัน เช่น ภาษาฮินดี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การแบ่งเนื้อหาดังกล่าวนี้ โดยเฉพาะด้านพุทธศาสตร์ ได้แบ่งตามภูมิภาคและยุคสมัย เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาสาขาพุทธศาสตร์ในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 สาขา²³ คือ ปรัชญา ประวัติศาสตร์ และนิรุกติศาสตร์

สาขาที่ 1 ด้านปรัชญา (Philosophy) ซึ่งแต่เดิมนั้นมีเพียงปรัชญาแนวคิดเพียงหนึ่งเดียว แต่ภายหลังพุทธปรินิพพาน พระพุทธศาสนาแบ่งแยกออกเป็น 2 นิกาย คือ เถรวาทและมหาสังฆิกะ (หลังพุทธปรินิพพาน 116 ปี ณ เมืองปาฏลิบุตร เมื่อพระเจ้าอโศกปกครองทั่วชมพูทวีป ในเวลานั้นสงฆ์หมู่ใหญ่แบ่งนิกายกระทำธรรมะให้แตกต่างกัน ..ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเกิดเป็น 2 นิกาย นิกายแรกเรียกว่า มหาสังฆิกะ นิกายที่สอง เรียกว่า สถวีระ (หมายถึงเถรวาท)²⁴ และต่อมาแต่ละนิกายแบ่งแยกออกเป็นนิกายย่อยอีกรวม 18-20 นิกาย²⁵ เช่น สรวาสติวาท (Sarvastivadin)

²² เรื่องเดียวกัน

²³ สัมภาษณ์ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย DCI, นักวิจัยรับเชิญ มหาวิทยาลัยริวโคคุ ประเทศญี่ปุ่น, 11 กุมภาพันธ์ 2563

²⁴ บรรเจิด ขวลิตเรื่องฤทธิ์, “เถรวาทกับหินยานต่างกันอย่างไร,” *วารสารธรรมธारा* 1, 1: 78-79

²⁵ ชาซากิ ชิซูกะ, “วิธีเขียนแผนภาพการแตก 18 นิกาย,” *วารสารธรรมธारा*, 3, 1, ฉบับรวมที่ 4, (มกราคม-มิถุนายน 2560): 130 (เชิงอรรถที่ 1)

มเหสีศาสกะ (Mahisasaka) ธรรมคุปตกะ (Dharmaguptaka)²⁶ เป็นต้น โดยนิกายย่อยต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีปรัชญาแนวคิดที่เป็นอัตลักษณ์ทั้งสิ้น ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมถึงปรัชญาแนวคิดของพระพุทธศาสนา มหายาน หรือวัชรยาน ที่มีความหลากหลายแยกย่อยลงไปอีก²⁷ **สาขาที่ 2 ด้านประวัติศาสตร์ (History)** นอกจากแนวคิดปรัชญาต่างๆ ที่กล่าวในข้างต้นแล้ว การศึกษาพุทธศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์ก็มีส่วนสำคัญคู่กัน นักวิชาการด้านพุทธศาสตร์ได้แบ่งการศึกษาพระพุทธศาสนาออกเป็นภูมิภาคต่างๆ กล่าวคือ ภูมิภาคอินเดีย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภูมิภาคทิเบต มองโกเลีย เนปาล ภูมิภาคจีนและคาบสมุทรมหาลี และภูมิภาคญี่ปุ่น ในภูมิภาคทั้งหลายเหล่านี้ ยกเว้นอินเดีย ภูมิภาคเหล่านี้ล้วนเป็นภูมิภาคที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองจนมาถึงปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามแม้ภูมิภาคอื่นอย่างเอเชียกลางหรือเส้นทางสายไหม ซึ่งเป็นภูมิภาคที่พระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรือง ก็ยังมีการศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบทอดกันมาอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ การศึกษาด้านประวัติศาสตร์พุทธศาสตร์ จึงทำให้นักวิจัยสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ในอดีตได้²⁸ **และสาขาที่ 3 ด้านนิรุกติศาสตร์ (Philology)** หมายถึงศาสตร์หรือวิชาที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้าน ภาษา ประวัติ ความเป็นมา รูปแบบ วิธีใช้ วิธี พูด อ่าน เขียน รวมไปถึงวิวัฒนาการของภาษาและการเปลี่ยนแปลง²⁹ ในด้านของการสืบทอดวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในแต่ละภูมิภาคต่างๆ ภูเขาสำคัญที่ใช้ในการไขความลับที่ซ่อนในคัมภีร์โบราณ คือ การศึกษาในด้านนิรุกติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาภาษา และอักษรต่างๆ ในการสืบทอดคำสอนผ่านคัมภีร์ เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต คันธารี จีนโบราณ ทิเบต รวมถึงภาษาอื่นๆ ในกลุ่มภาษาอินโด-อารยัน เช่น ภาษาฮินดี โดยแต่ละภาษาเหล่านี้ มีอักษรต่าง ๆ ที่ใช้ในการบันทึก เช่น ภาษาบาลี ซึ่งแต่เดิมเป็นภาษาที่ไม่มีอักษรเป็นของตนเอง มีการใช้อักษรในประเทศต่างๆ อาทิ สิงหล พม่า ไทย ขอม เป็นอักษรจารึก หรือภาษาสันสกฤต มีการใช้

²⁶ เรื่องเดียวกัน, 79-80

²⁷ สัมภาษณ์พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย DCI, นักวิจัยรับเชิญ มหาวิทยาลัยริวโคคุ ประเทศญี่ปุ่น

²⁸ เรื่องเดียวกัน

²⁹ “นิรุกติศาสตร์,” **วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี**, accessed April, 1, 2020, available from <https://th.wikipedia.org/wiki/นิรุกติศาสตร์>

อักษรเทวนาครี (Devanagari) พราหมี เป็นอักษรจารึก เช่นเดียวกับภาษาคันธารี ที่มีการใช้อักษร
ขโรษฐี (Kharoṣṭhī Alphabet) เป็นอักษรจารึก เป็นต้น³⁰

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาศาสาพุทธศาสตร์จนมาถึงปัจจุบันนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น
3 สาขา³¹ คือ ด้านปรัชญา ด้านประวัติศาสตร์ และด้านนิรุกติศาสตร์ ในการวิจัย 3 สาขาดังกล่าว
ย่อมอาศัยรูปแบบการค้นคว้าวิจัยทางพุทธศาสตร์อย่างเหมาะสม เพื่อเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่าง
ถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งรูปแบบการค้นคว้าวิจัยทางพุทธศาสตร์ นำมาจากระเบียบวิธีวิจัยในศาสตร์อื่นๆ
เช่นกัน

รูปแบบการค้นคว้าวิจัยทางพุทธศาสตร์

ในการศึกษาวิจัยทั้งสายวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์นั้น เมื่อแบ่งตามประโยชน์ของการ
วิจัยแล้ว สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบโดยสังเขป³² คือ **รูปแบบที่ 1 การวิจัยพื้นฐาน** (Basic
Research) หรือการวิจัยบริสุทธิ์ (Pure Research) เป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายในการหาทฤษฎี สูตร
ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นพื้นฐานในการขยายความรู้ทางวิชาการในการศึกษาเรื่องอื่นๆ ต่อไป หรือตรวจสอบ
ทฤษฎีเดิมที่มีอยู่แล้ว **รูปแบบที่ 2 การวิจัยประยุกต์** (Applied Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นใน
การค้นหาคำตอบ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ หรือใช้ในการกำหนดนโยบายและ
ตัดสินใจ กล่าวคือ เป็นการวิจัยมุ่งเน้นนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติเป็นสำคัญ

สำหรับการวิจัยทางพุทธศาสตร์ เมื่ออาศัยรูปแบบการวิจัยดังกล่าว สามารถแบ่งออก
ได้เป็น 2 รูปแบบ³³ ดังนี้ **รูปแบบที่ 1 การวิจัยเชิงคัมภีร์** (Document Research) เป็นการศึกษา
ค้นคว้าโดยอาศัยแหล่งข้อมูลสำคัญ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส
รวมถึงคัมภีร์พระพุทธานุศาสนานิกายต่างๆ ที่บันทึกด้วยภาษาสันสกฤต จีนโบราณ ทิเบต เป็นต้น
และบันทึกประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการวิจัยเชิงคัมภีร์นี้ สามารถแบ่งออกได้อีก 2 รูปแบบ
คือ การวิจัยในแนวดิ่ง (Vertical) ซึ่งเป็นการวิจัยคัมภีร์ตามลำดับชั้นของการกำเนิดโดยลำดับ ตั้งแต่

³⁰ สัมภาษณ์พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานियो, ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย DCI, นักวิจัยรับเชิญ
มหาวิทยาลัยอริยวิโคช ประเทศญี่ปุ่นพระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานियो, "ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย Dci
มหาวิทยาลัยอริยวิโคช ประเทศญี่ปุ่น."

³¹ เรื่องเดียวกัน

³² ภัทรา นิคมานนท์, **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย**, (กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์,
2544): 11-13, อ้างถึงใน พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานियो, "การวิจัยเชิงคัมภีร์: กรณีศึกษาธัมมจักกัปปวัตน
สูตร," **วารสารธรรมธารา**, 2, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559): 5

³³ เรื่องเดียวกัน, 5-7.

ชั้นพระไตรปิฎก ชั้นอรรถกถา ชั้นฎีกา ชั้นอนุฎีกา ในจารีตหรือนิกายเดียวกัน และการวิจัยในแนวระนาบ (Horizontal) ซึ่งเป็นการวิจัยคัมภีร์ที่เกิดขึ้นในระดับชั้นเดียวกัน เช่น ชั้นพระไตรปิฎกกับชั้นพระไตรปิฎก หรือชั้นอรรถกถากับชั้นอรรถกถา เป็นต้น โดยเป็นการศึกษาเปรียบเทียบข้ามจารีตหรือนิกาย การวิจัยในลักษณะนี้เป็น “การวิจัยพื้นฐาน” หรือ “การวิจัยบริสุทธิ์” **รูปแบบที่ 2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research)** เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสังคมวิทยา โดยศึกษาความสัมพันธ์ของคำสอนหลักปฏิบัติต่างๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ พฤติกรรมของบุคคลหรือสังคมที่เกี่ยวข้องนอกจากการศึกษาวิจัยเชิงสังคมวิทยาดังกล่าวแล้ว ยังมีการศึกษาวิจัยเชิงพุทธศิลป์ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยโดยนำหลักการวิจัยเชิงโบราณคดี ที่ปรากฏในโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ มาศึกษาหาความสัมพันธ์กับสิ่งที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรศาสนายุคต่างๆ เพื่อค้นหาความหมายที่ปรากฏอยู่ในโบราณสถานโบราณวัตถุ เป็นต้น การวิจัยในลักษณะนี้เป็น “การวิจัยประยุกต์”

จะเห็นได้ว่า ด้วยสาขาพุทธศาสตร์ และรูปแบบการวิจัยนั้น ทำให้การศึกษาวิจัยทางพุทธศาสตร์มีขอบเขตที่กว้างขวางมากกว่าที่เคยเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านปรัชญา ด้านประวัติศาสตร์ หรือด้านนิรุกติศาสตร์ ที่ปรากฏในแต่ละนิกาย แต่ละภูมิภาค นับตั้งแต่จุดกำเนิดของพระพุทธรศาสนา คือประเทศอินเดีย ไปจนถึงภูมิภาคต่างๆ ในเอเชียกลาง เอเชียตะวันออก หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน³⁴ อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยทางพุทธศาสตร์ดังกล่าว แม้จะมีนักวิจัยในแต่ละประเทศที่ตระหนักถึงความสำคัญ และศึกษาวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อเทียบกับประวัติศาสตร์อันยาวนานของพระพุทธรศาสนาแล้ว นับว่าผลวิจัยที่ได้นั้นยังได้ไม่มากและกว้างขวางพอ อีกทั้งผลวิจัยที่ได้นั้นยังเป็นลักษณะของภาพจิ๊กซอว์ (jigsaw) ยังไม่สมบูรณ์ ได้ผลวิจัยเป็นส่วนๆ แม้ในการวิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่ มีแนวโน้มไปในทิศทางการศึกษาภาคสนาม โดยมุ่งเน้นไปที่การวิจัยเชิงสังคมวิทยา แต่ผลงานการวิจัยเชิงคัมภีร์ในรูปแบบที่ 1 นั้นยังมีไม่มากนัก หรือหากจะมีปรากฏ มักจะเป็นหลักฐานจากคัมภีร์ภาษาบาลีเป็นหลัก ยากนักที่จะพบการศึกษาเปรียบเทียบข้ามสายคัมภีร์ ในขณะที่การวิจัยพุทธศาสตร์ในต่างประเทศ ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยเชิงคัมภีร์ในรูปแบบที่ 1 มากกว่า³⁵

กล่าวได้ว่ารูปแบบการวิจัยทั้งเชิงคัมภีร์พุทธศาสตร์ และการวิจัยเชิงประยุกต์พุทธศาสตร์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาหลักฐานด้านพุทธศาสตร์จำนวนมากของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชีย ซึ่งมีพระพุทธรศาสนาหยั่งรากลึกมาเป็นเวลานาน ด้วยเหตุนี้ทั้งรัฐบาลสถาบันการศึกษา วัด และองค์กรศาสนา รวมทั้งนักการศึกษา และนักวิชาการพุทธศาสตร์ในแต่ละ

³⁴ เรื่องเดียวกัน

³⁵ สัมภาษณ์พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย DCI, นักวิจัยรับเชิญ มหาวิทยาลัยริวโคคุ ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศตระหนักถึงความสำคัญของการค้นคว้าวิจัยหลักฐานด้านพุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นมรดกสำคัญของพระพุทธศาสนา และเป็นมรดกสำคัญของโลก จึงได้จัดตั้งหน่วยงาน แผนก ศูนย์ สถาบันเพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ด้านพุทธศาสตร์ เพื่อบริหาร จัดการ ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยด้านพุทธศาสตร์ ให้ได้องค์ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจนอย่างสมบูรณ์ ไว้เป็นแหล่งความรู้ที่สืบทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

ปัญหาของการวิจัย

โลกในศตวรรษที่ 21 มีช่วงระยะเวลาระหว่างค.ศ. 2001 – ค.ศ. 2100 หรือพ.ศ. 2544 – พ.ศ. 2643 ซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีการเปลี่ยนแปลง และเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลสืบเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีเชื่อมต่อข้อมูลต่างๆ ของทุกภูมิภาค และทั่วโลกเข้าด้วยกัน³⁶ มีกระบวนการทำงานในรูปแบบร่วมมือกันทั้งในระดับท้องถิ่น (local) จนถึงระดับโลก (Global) ในด้านเศรษฐศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม และด้านการเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น โลกาภิวัตน์ยังรวมไปถึงมิติทางด้านศาสนา สภาพแวดล้อม และสังคมอีกด้วย³⁷ การเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและส่งผลกระทบมากที่สุดคือ ขอบเขตการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่มีพลังมากสำหรับประชาชนสามารถเข้าถึงด้วยตนเองทั้งในด้านความรู้ ข่าวสารข้อมูล และนวัตกรรมต่างๆ และมีพลังมากต่อการขับเคลื่อนองค์กร ด้วยเหตุนี้การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร จึงกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในศตวรรษนี้ และยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ เช่น เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ กลายเป็นการก่อตัวของรูปแบบใหม่ทางสังคม คือเครือข่าย (The network society) ทางสังคม³⁸ ฉะนั้นสถาบัน หรือองค์กรต่างๆ รวมทั้งผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงรูปแบบ

³⁶ สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์, “ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21,” *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560): 2845.

³⁷ Obadan, M.I., “Economic Globalization for Africa,” address at the Southern Africa Economic Summit, sponsored by the World Economic Forum, (Harare, Zimbabwe, 2008, quoted in Oseyomon, Ehi Patrick, “Globalization and management,” *Arfrican Research Review: Issues and Concepts*, 4, 4 (October, 2010): 97, accessed January 10, 2020, available from <http://www.afrevjo.com>

³⁸ Harischandra Gambheera, “Social changes in the 21st century have differentially affected the mental health scenario in the developing world,” *Indian Journal of Social Psychiatry*, 32, 3 (November 2016) : 238-239, accessed December,

โลกาภิวัตน์ เพื่อปรับตัว ประยุกต์ใช้ให้ทันห่วงที่ต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย เพิ่มคุณภาพผลงานจากทักษะ และความสามารถของพนักงาน พัฒนากองงานเหล่านั้นด้วยกลไกและเทคนิคในด้านต่างๆ เพิ่มการใช้นวัตกรรมที่ทันสมัย รักษามาตรฐานทางด้านจริยธรรม นอกจากนี้ความท้าทายของผู้บริหารในยุคโลกาภิวัตน์คือต้องตระหนักในการดูแลทรัพยากรมนุษย์ซึ่งสำคัญและจำเป็นต่อองค์กร สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องเผชิญภายใต้ความกดดันทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ตลอดจนก้าวไปสู่ระดับโลก คือ ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว เพราะคอมพิวเตอร์นั้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงาน คอมพิวเตอร์จึงเป็นตัวกำหนดทุกเรื่องขององค์กร ทั้งต่อผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการ³⁹ โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่กำลังเคลื่อนเข้ามาอย่างรวดเร็วคือ การเผชิญกับดิสรัปทีฟเทคโนโลยี (Disruptive technology) ในปัจจุบัน ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจ และเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรง ผู้นำทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจไม่เพียงแต่ต้องรับรู้ถึงสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นเท่านั้น แต่ต้องเตรียมความพร้อมสำหรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกด้วย⁴⁰ แม้ด้านการศึกษาจะหนีผลกระทบดังกล่าวไปไม่พ้น ทั้งสถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องย่อมได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน ปัจจุบันเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ที่ส่งผลต่อการศึกษา การค้นคว้า และการแสวงหาความรู้ ได้แก่ เทคโนโลยีเสมือนจริง (Augmented Reality :AR)⁴¹ คือ การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน (Virtual reality :VR)⁴² การจำลองภาพให้เสมือนจริงแบบ360 องศา และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence :AI)⁴³ สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อรูปแบบ

25, 2019, available from <http://www.indjsp.org/article.asp?issn=0971-9962; year=2016; volume=32; issue=3; spage= 238; epage=242; aulast=Gambheera>

³⁹ Oseyomon, Ehi Patrick, African Research Review, **Globalization and management: Issues and Concepts**, Vol.4 (4). Serial No. 17, October, 2010, 105-107

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, 1

⁴¹ องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.), **AR กับ VR คืออะไร....**, เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2020, เข้าถึงได้จาก <http://www.nsm.or.th/other-service/676-online-science/knowledge-inventory/sci-trick/sci-trick-information-technology-museum/3937>

⁴² เรื่องเดียวกัน

⁴³ Aleksandra Dikumar, **Disruptive Technologies in Education sector**, accessed March 4, 2020 available from <https://xbsoftware.com/blog/disruptive-technologies-in-education-sector/>

กระบวนการเรียนการสอน การศึกษา การเรียนรู้ การเข้าถึงข้อมูล และการประเมินผล กล่าวได้ว่า การเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยี (Disruptive technology) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต ในการศึกษาของมนุษย์ครั้งใหญ่ที่แตกต่างจากเดิมไปอย่างมาก⁴⁴ สถาบัน และองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และองค์กรต่างๆ จึงต้องเตรียมความพร้อมในการประยุกต์ ปรับตัว และใช้ disruptive technology (Disruptive technology) ในด้านการศึกษา และการค้นคว้าวิจัย ต่างๆ อย่างเหมาะสมและชำนาญ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อการ บริหารจัดการในอนาคต

ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เป็นหน่วยงานหนึ่งของสถาบันการศึกษา ย่อมต้องเข้าสู่กระบวนการ ดำเนินงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์ และยุคดิจิทัลเทคโนโลยี และได้รับผลกระทบโดยตรงอย่าง แน่นนอน จึงจำเป็นต้องหันมาพิจารณาการจัดการบริหารจัดการของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคตว่าจะ เป็นอย่างไร มีแนวคิด มีการบริหารจัดการ และการใช้ทรัพยากรในการบริหาร รวมทั้งการผลิตผลงานวิจัย ที่ตอบสนองทั้งในเชิงการค้นคว้าการแสวงหาคำตอบ องค์ความรู้ใหม่ และตอบโจทย์ของสังคมได้ เพื่อรับมือกับสภาพของโลกที่กำลังเคลื่อนตัวด้วยเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ฉะนั้นการศึกษาถึงทิศ ทางการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้วยการมองเชิงอนาคต จึงเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดความ ชัดเจนในการเตรียมความพร้อมของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

ในการพิจารณาแนวโน้ม หรือการมองเชิงอนาคตของสถาบัน หรือองค์กรที่มีการบริหาร จัดการมุ่งหวังให้สำเร็จตามเป้าหมาย ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคมที่กระทบต่อการดำเนินงาน ให้สามารถดำเนินงานอย่างยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น จำเป็นต้องมีการตรวจสอบจนแน่ใจได้ว่า สถาบัน หรือองค์กรนั้นมีประสิทธิภาพและมีปัจจัยที่บริหารจัดการได้อย่างยั่งยืนในระยะยาวได้จริง วิธีหนึ่งในการ ประเมินคือ ประเมินการบริหารงานสถาบัน หรือองค์กรนั้นว่าสามารถดำเนินงานให้เป็นไปตาม เป้าหมายที่วางไว้สำเร็จ และประเมินสถาบัน หรือองค์กรว่ามีผลงานส่งเสริมสนับสนุนสอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้างในสังคมได้⁴⁵ (หรือหากเป็นผลงานวิชาการจะหมายถึงผลงาน วิชาการที่เกิดขึ้นใหม่ มีผลกระทบต่อวงวิชาการในวงกว้าง และสามารถต่อยอดองค์ความรู้ของ นักวิชาการในวงกว้าง) และคาดการณ์ได้ว่าปัจจัยที่เกิดขึ้นนั้นเป็นแนวโน้ม มีนัยสำคัญสำหรับใน

⁴⁴ Ibid. n. pag.

⁴⁵Nathan Phelps, **Trends Shaping Society: Implications for higher Education in the 21st Century**” (Ph.D. dissertation, the Educational Administration and Supervision Commons, Faculty of the Educational Leadership, Western Kentucky University, August, 2014), 123-124

อนาคต เพื่อเป้าหมายในการพัฒนา หรือรักษา ซึ่งหมายความว่าผู้นำนั้นจะต้องคาดการณ์ได้ว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร บางครั้งคนส่วนใหญ่อาจไม่ยอมพิจารณาถึงอนาคตระยะยาว เพราะต้องการใช้ข้อมูลที่ใกล้ตัวและคุ้นเคยมากกว่าการคิดถึงอนาคต คิดว่าเป็นเรื่องของความเพ้อฝัน เกิดได้โดยธรรมชาติ แต่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่แท้จริง นักอนาคตภาพมองว่าสิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็น “ความผิดพลาด” แท้จริงแล้วการเกิดขึ้นของอนาคตนั้นไม่มีใครรู้จริงๆ แต่ทว่ามีความที่จะเกิดได้จริง หากใช้การพิจารณาไตร่ตรองอย่างจริงจัง นักอนาคตภาพสามารถตรวจสอบผลลัพธ์บางอย่างของความน่าจะเป็นได้ว่าที่จะเกิดได้มาก หรือน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวโน้มของฐานข้อมูลที่เกิดขึ้น และสิ่งอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้จะกระตุ้นก่อให้เกิดการคิดเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เราต้องการให้เกิด (Preferred outcomes) ถ้าในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเกิด และผลลัพธ์ที่ต้องการในอนาคต หากมีความแตกต่างกันจากที่เราคาดการณ์ ข้อมูลลักษณะนี้ทำให้เราต้องพิจารณาไตร่ตรองอีกครั้งหนึ่งตามทิศทางโดยภาพรวมขององค์กร และควรพิจารณาไปถึงกลยุทธ์ที่จะเปลี่ยนอีกครั้งหากจำเป็นต้องปรับใหม่⁴⁶

ฉะนั้น หากศึกษาแนวโน้มของการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียในอนาคต เพื่อให้ได้ข้อมูลภาพรวมในการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย ผลของการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ได้จริงมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับระเบียบวิธีวิจัยเชิงอนาคต เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ภาพอนาคตที่ชัดเจน และเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เพราะผลของการวิเคราะห์ข้อมูลย่อมทำให้เกิด “อนาคตภาพ ที่สามารถกำหนดเป็นคำอธิบายของสถานการณ์ที่เป็นไปได้ รวมถึงเส้นทางของการพัฒนาที่นำไปสู่สถานการณ์นั้น อนาคตภาพไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงคำอธิบายรายละเอียดฉบับเต็มของภาพอนาคต แต่เพื่อนำองค์ประกอบสำคัญของอนาคตที่เป็นไปได้ และเพื่อแสดงถึงปัจจัยสำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อการขับเคลื่อนสิ่งที่ศึกษาในการพัฒนาในอนาคต”⁴⁷ ด้วยเหตุนี้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงอนาคตจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ และเหมาะสมในการวิจัยเพื่อคาดการณ์ และหาแนวทางการพัฒนาสถาบัน หรือองค์กรในอนาคต

จากความหมายและความสำคัญของการศึกษาเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ด้วย “การวิจัย” และจากความเป็นมาของการกำเนิดและการขยายตัวของพระพุทธศาสนา พุทธศาสตร์ศึกษาเพื่อการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ และรูปแบบการค้นคว้าวิจัยเชิงพุทธศาสตร์

⁴⁶ Ibid., 123

⁴⁷ Hannah Kosow and Robert GaBner, **Methods of Future and Scenario Analysis: Overview, Assessment, and Selection Criteria**, (Bonn: German Development Institute, 2007), 1.

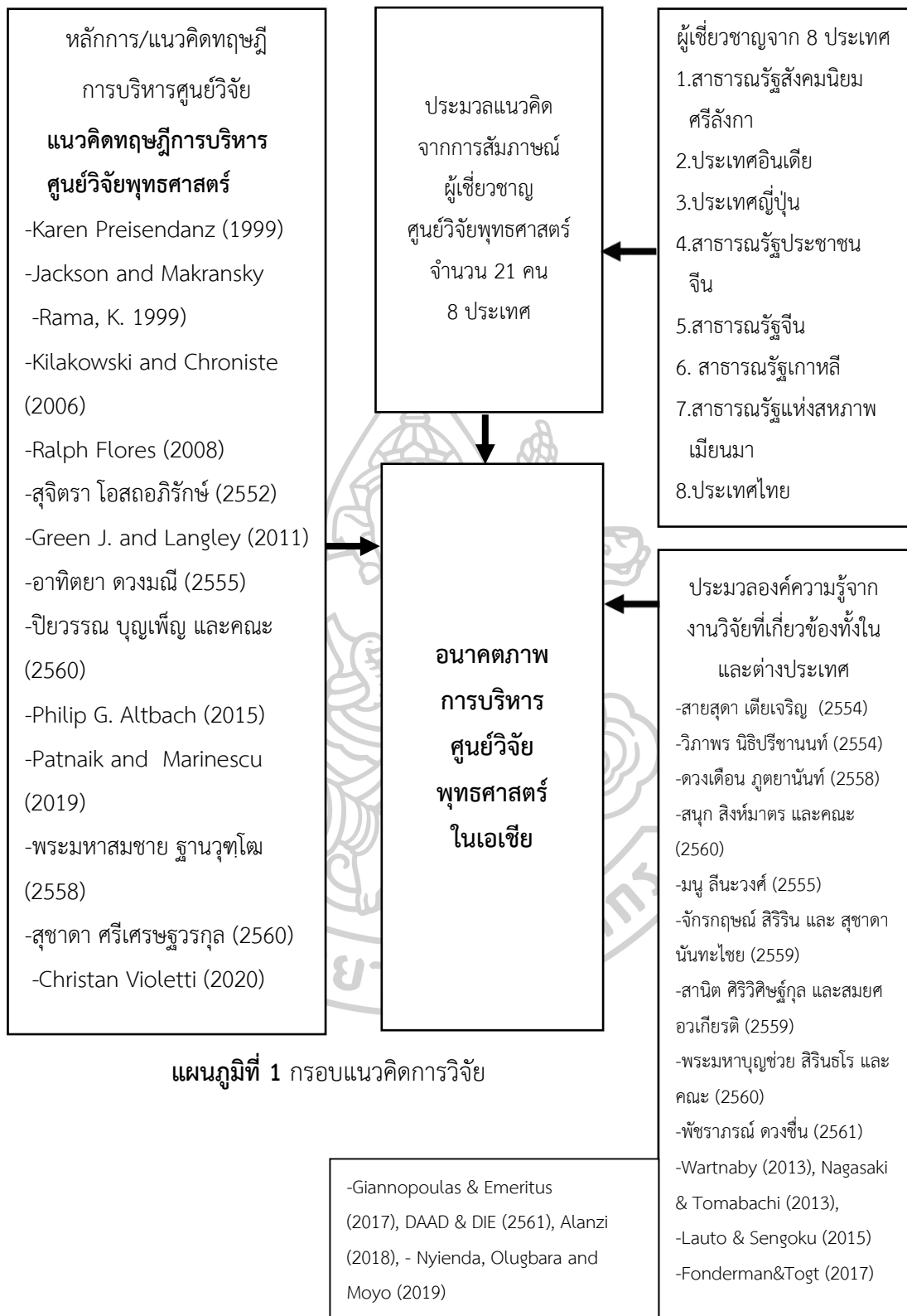
แสดงถึงความสำคัญและความเป็นมาจากพระพุทธศาสนา สู่การศึกษาพุทธศาสตร์ศึกษาด้วยการค้นคว้าวิจัยในรูปแบบต่างๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว จะเกิดขึ้นและเติบโตได้ด้วยการบริหารจัดการของหน่วยงาน แผนก ศูนย์ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตามท่ามกลางบริบทของการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ด้านโลกาภิวัตน์ (Globalization) และยุคดิสรัปทีฟ เทคโนโลยี (Disruptive Technology) ที่องค์กรต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แน่แน่นอนว่าย่อมมีผลต่อการบริหารจัดการของหน่วยงาน แผนก ศูนย์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ดังนั้นหากมีการเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการดังกล่าวในอนาคต โดยอาศัยเทคนิคการวิจัยเชิง “อนาคต” เพื่อประเมินและคาดการณ์สถานการณ์การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียในอนาคต ว่ามีแนวทางเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” เพื่อนำไปใช้เป็นข้อเสนอสำหรับการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีการบริหารศูนย์วิจัย ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย การจัดโครงสร้างการบริหารศูนย์วิจัย การจัดทำทรัพยากร การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การวางแผน งบประมาณ การพัฒนาบุคลากรการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร การพัฒนาระบบฐานข้อมูล และสารสนเทศด้านการวิจัย การสนับสนุนและการสร้างบรรยากาศองค์กร การกำกับดูแลด้านจริยธรรมแก่นักวิจัย การติดตามการดำเนินงานโครงการ การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัย และเครือข่ายวิจัย การสร้างแรงจูงใจ และสิ่งตอบแทนนักวิจัย การเผยแพร่และนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ การจัดการทรัพยากรสินทางปัญญา และการติดตามและประเมินผล ความเป็นมาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ นับตั้งแต่การบันทึกรวบรวมหลักฐานทางพระพุทธศาสนาภายหลังพุทธกาล พัฒนาการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากหลักฐาน สู่คัมภีร์พระพุทธศาสนา เกิดเป็นหลักสูตรการสอนในมหาวิทยาลัย และเป็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ การจัดตั้งศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศต่างๆ ในเอเชีย รวมทั้งศึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งในและต่างประเทศ ดังผลสรุปในแผนภูมิที่ 3

ที่มา

: Karin Preisendanz, Buddhist studies and Indology in Germany and Austria: Background, History, Contexts and Methodology, **Journal of the International Association of Buddhist Studies** Volume 22. Number 2. 1999, p.246 accessed January 1, 2019, available from http://www.koreanbuddhism.net/bbs/board.php?bo_table=5010&wr_id=14&page=4

: Roger Jackson and John Makransky, **Buddhist Theology, Critical Reflexions by Contemporary Buddhist Scholars**, (New York: Routledge, 2013): 5, quoted in Ibid., 2

: Elliott C. Kulakowski and Lynn Chronister, **Research Administration and Management**, accessed February 2, 2011, available from <http://entrepreneur.com>. Sudbury, Mass: Jones and Bartlett. 2006. 83.

: Ralph Flores, **Buddhist Scripture as literature, sacred Rhetoric and the uses of Theory**, (New York : State University of New York Press, 2008), n. pag., Ibid., 3.

: สุจิตรา ไอสถอภิกษุ, **การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิจัยตามกลุ่มสาขาของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย**, (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), 63.

: ปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ยุทธนา ไชยจุกุล และดุขฎี โยเหลา, “ลักษณะขององค์การและผลิตภาพงานวิจัยของบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยแห่งชาติ.” **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)** 9, 17 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 88-89

: Philip G. Altbach, **What counts for academic productivity in research university. University World** accessed 5 January 2015 available from <http://www.universityworldnews.com/article.php?sotry=20140715105656393>

: Sunil K. Patnaik and Angelica Marinescu, **Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity**, *International Review of Social Research*, 9, 1 (Warsaw: Sciendo, 2019); 1, accessed January 30, 2020, available from [sciendo https://content.sciendo.com/view/journals/irsr/9/1/article-p1.xml](https://content.sciendo.com/view/journals/irsr/9/1/article-p1.xml)

: พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, “บทบรรณาธิการ,” วารสารธรรมชารุา 58, 5 (มิถุนายน 2558): 4

: สุชาติดา ศรีเศรษฐวรุรกุล, “การสร้างฐานข้อมูลคัมภีร์พระไตรปิฎกโบราณ,” วารสารธรรมชารุา, 3,1, ฉบับรวมที่ 4 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 172

: Cristian Violetti, **A short of the Buddhist Schools**, accessed March, 2, 2020, available from ancient history encyclopedia <https://www.ancient.eu/article/492/a-short-history-of-the-buddhist-schools/>

: Green J. and Langley D. **Professionalizing research management: Higher Education Funding Council for England (HEFCE) and the Medical Research Council (MRC)**, 2009 accessed 2011, March 1 available from: <http://researchsupport.leeds.ac.uk/images/uploads/docs/PRMReport.pdf>

: Philip G. Altbach, **What counts for academic productivity in research university. University World** accessed 5 January 2015 available from <http://www.universityworldnews.com/article.php?sotry=20140715105656393>

: Rama, K., **Buddhism - A world Religion, Sundeep Prakashan**, (New Delhi: n.p., 1999): 77, quated in Ibid. 2

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียที่กล่าวถึง คำว่า “ศูนย์” ในที่นี้หมายถึง หน่วยงาน แผนก ศูนย์ และสถาบัน เนื่องจากแต่ละประเทศมีการเรียกชื่อหน่วยงานวิจัยพุทธศาสตร์ตามโครงสร้างของมหาวิทยาลัยกับขนาดที่รับผิดชอบซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละประเทศ เช่น หน่วยวิจัยพุทธศาสตร์บางแห่งมีการจัดตั้งเป็นศูนย์ เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี เมื่อบริหารในเวลาต่อมา มีศูนย์วิจัยเฉพาะทางหลายศูนย์มากขึ้น มหาวิทยาลัยแห่งนั้นจึงมีนโยบายรวมศูนย์เฉพาะทางหลายๆ ศูนย์อยู่ภายใต้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในขณะที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์บางประเทศ กำหนดหน่วยงานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างมหาวิทยาลัยเทียบเท่าคณะเรียกว่า “สถาบัน” สำหรับหน่วยวิจัยที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะ หรือภาควิชา จะเรียกเป็น “แผนก หน่วยงาน หรือส่วนงาน” ในบางประเทศที่มีการวิจัยพุทธศาสตร์ แต่ยังไม่ได้จัดตั้งเป็น “ศูนย์” ภายในมหาวิทยาลัยจึงเรียกเป็น “แผนก/หรือหน่วยงาน” ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดการเรียกหน่วยศูนย์วิจัยในแต่ละระดับเป็น “ศูนย์” ทั้งหมด ซึ่งทำหน้าที่วิจัยเกี่ยวกับปรัชญา

พุทธศาสตร์ คัมภีร์พุทธศาสตร์ และพระพุทธรูปศาสนาเชิงประยุกต์ ซึ่งหน่วยงาน แผนก ศูนย์ และสถาบัน ดังกล่าว มีสถานที่ตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย

นิยามศัพท์เฉพาะ

อนาคตภาพ หมายถึง การสร้างเรื่องราว หรือภาพเหตุการณ์ ที่อธิบายถึงแนวโน้มของเหตุการณ์จากสภาพความจริงในปัจจุบัน และพยากรณ์แนวโน้มถึงความเป็นไปได้ในอนาคต ซึ่งเป็นองค์ประกอบของชุดความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่คาดการณ์ในระยะเวลา 10 ปี โดยเป็นความเห็นร่วมของผู้เชี่ยวชาญ

ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ หมายถึง หน่วยงาน แผนก องค์กร สถาบัน ซึ่งทำหน้าที่จัดการด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณี และการปฏิบัติของพระพุทธรูปศาสนา รวมทั้งการประยุกต์พระพุทธรูปศาสนากับศาสตร์อื่นๆ สามารถดำเนินงานให้สัมฤทธิ์ผลได้ตามปรัชญา ยุทธศาสตร์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย หมายถึง แนวทาง รูปแบบ กระบวนการ การดำเนินงาน การจัดการของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในประเทศ ซึ่งอยู่ทวีปเอเชีย รวมทั้งหมด 8 ประเทศ ได้แก่ 1) สาธารณรัฐสังคมนิยมศรีลังกา 2) ประเทศอินเดีย 3) ประเทศญี่ปุ่น 4) สาธารณรัฐประชาชนจีน 5) สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) 6) สาธารณรัฐเกาหลี 7) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และ 8) ประเทศไทย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสารและรายงานการวิจัยต่างๆ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) จากฐานข้อมูลทางวิชาการต่างๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการทำความเข้าใจ ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ 1) แนวคิดทฤษฎีการบริหารศูนย์วิจัย 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยอนาคต 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีประเด็นต่างๆ ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

แนวคิดทฤษฎีการบริหารงาน

ความหมายของการบริหาร (Administration)

การบริหารเป็นศาสตร์ฯ หนึ่ง ที่มีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการอย่างเป็นระบบมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นทฤษฎีวิวัฒนาการด้านการบริหารในแต่ละยุค ซึ่งมีนักทฤษฎีด้านการจัดการ นักพฤติกรรมศาสตร์ นักวิชาการ นักวิจัย และอื่นๆ ทำหน้าที่พัฒนาทฤษฎีต่างๆ ให้เหมาะสมกับแรงผลักดันที่เกิดจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้แก่ แรงผลักดันทางสังคม (Social forces) แรงผลักดันทางการเมือง (Political forces) และแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ (Economic forces)⁴⁹

⁴⁹Richard L. Daft, **Management**, 3rd ed. (Texas: The Dryden Press, 1988), 42-43. Richard L. Daft, **Management**, พิมพ์ครั้งที่ 3. (Texas: The Dryden Press, 1988).

รวมทั้งยังมีแรงผลักดันทางด้านเทคโนโลยี (Technological forces) ทำให้ศาสตร์ทางด้านการบริหาร ถูกพัฒนาให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง และนักทฤษฎีทางการบริหารได้ให้ความหมายของการบริหารดังนี้ ดร็อกเกอร์ (Drucker) ให้ความหมายการบริหาร คือการทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไป โดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำ⁴⁹ และต้องคำนึงถึงเป้าหมายตามที่เซอร์จิโอวันนี (Sergiovanni) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่ากระบวนการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น หรือโดยผู้อื่น เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ⁵⁰ หากมองในอีกด้านหนึ่งการบริหาร คือศิลปะอย่างหนึ่งตามมุมมองของไซมอน (Simon) คิดว่าการบริหาร เป็นศิลปะของการที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก แล้วทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย⁵¹ และทั้งหมดนี้สอดคล้องกับเฮอร์เชย์ และบลานชาร์ด (Hersey and Blanchard) ให้ความหมายการบริหาร คือการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในกลุ่มหรือการทำงานโดยอาศัยบุคคลอื่นและกลุ่มเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์การ โดยเน้นการบริหาร 4 ด้าน คือ การวางแผน (Planning) 2) การจัดระบบ (Organizing) 3) การจูงใจ (Motivating) 4) การควบคุม (Controlling)⁵² ซึ่งสอดคล้องกับแคสซิดี้ (Cassidy) และเคริทเนอร์ (Kreitner) ให้ความหมายการบริหาร คือ กระบวนการการทำงานที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นกระบวนการที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด⁵³ และกระบวนการดังกล่าวสามารถใช้ได้กับโครงสร้างอื่นๆ ได้ดังที่ روبบิ้นส์ (Robbins) ให้ความหมายการบริหาร คือกระบวนการสากลของการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่ได้ผลลัพธ์ของงานสำเร็จสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ และกระบวนการที่ว่ามีได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และ

⁴⁹Peter F. Drucker, **Management: tasks, Responsibility, Practices** (London: Pon Books, 1979), 9.

⁵⁰Thomas J.Sergiovanni and Robert J. Strarat, **Supervision Human perspective**, 3rd ed. (New York: Mcgraw-Hill, 1983), 119-120.

⁵¹Herbert A. Simon, **Administration Behavior**, 2nd ed. (New York: The Free Press, 1967), 160.

⁵²Robert R. Blake and Jane S. Mouton, **The Managerial Grid** (Houston, Texas: Gulf Publishing, 1964), 7.

⁵³Carlene M. Cassidy and Robert Kritner, **Principles of management**, 12th ed. (China, Cengage learning: S4 Carlisle Publishing, 2011), 5.

การควบคุม (Controlling) เพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมาย และกระบวนการดังกล่าวนี้สามารถใช้ในประเภทของโครงสร้างใดๆ ก็ได้⁵⁴ ซึ่งพัชรีรี ชมพุดำ ได้ให้คำจำกัดความด้วยการคำนึงถึงทรัพยากรพื้นฐานขององค์การคือ การดำเนินการในการวางแผนตัดสินใจ การจัดองค์การ การนำ และการควบคุมทรัพยากรพื้นฐานขององค์การ ได้แก่ ทรัพยากรการเงิน สินทรัพย์ถาวร ข้อมูลและทรัพยากรมนุษย์ เพื่อจะช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล⁵⁵

สรุปความหมายของการบริหารได้ว่า การบริหารเป็นศาสตร์ และศิลป์ คือกระบวนการดำเนินงานกับผู้อื่นให้บรรลุสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์การ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นกระบวนการที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด การบริหารมีกระบวนการต่างๆ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) สำหรับการนำ (Leading) จะต้องมีการสร้างแรงจูงใจ (Motivating) ให้กับผู้ปฏิบัติงาน สำหรับหน้าที่ทางการบริหารงาน (Administrative functions) มีนักทฤษฎีทางการบริหารจำแนกหน้าที่ทางการบริหารแตกต่างกัน เช่น ฟาโย (Fayol) จำแนกไว้ 5 หน้าที่ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)⁵⁶ ตัวย่อคือ POCCC ในขณะที่เออวิก (Urwick) และกูลิก (Gulick) จำแนกไว้ 7 หน้าที่ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดบุคลากร (Staffing) การสั่งการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)⁵⁷ ตัวย่อคือ POSDCoRB

นักวิชาการทางการบริหารในระยะต่อมา เช่น روبบินส์ (Robbins)⁵⁸, แครร์รอล และกิลเลียน (Carroll and Gillen)⁵⁹, เฌอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn)⁶⁰ และตำราการบริหารทั่วไป

⁵⁴Stephen P. Robbins, **The Administration Process**, 2nd ed. (New Delhi : Prentice-Hall of India Private Limited, 1985), 6.

⁵⁵พัชรีรี ชมพุดำ, **องค์การและการจัดการ**. (กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล, 2552), 5.

⁵⁶Fayol, H., **The Administrative theory in the state. Address before the second International Congress of Administrative Science Brussels**, accessed February 3, 2017, available from <http://www.od.arc>

⁵⁷Gulick, L., and Urwick, L. **Paper on the science of administration**. (Cliffion: Augustus M. Kelley, 1937), 13.

⁵⁸ Stephen P. Robbins, **The Administration Process**, 7-10. เรื่องเดียวกัน

ส่วนใหญ่ผู้เขียนมักจำแนกหน้าที่ทางการบริหารเป็น 4 หน้าที่⁶¹ ดังนี้ (1) การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หน้าที่การทำงานที่ต้องปฏิบัติ เป็นการพัฒนาบทบาท และกระบวนการ (ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นที่ทำงานร่วมกัน) ที่จะดำเนินการ ด้วยการทำนาย และการคาดการณ์เตรียมการในอนาคต⁶² ด้วยการร่างรูปแบบงานว่าควรดำเนินงานอย่างไร ดำเนินงานเมื่อไร ใครดำเนินงาน มีกิจกรรมที่เน้นการบรรลุเป้าหมายอย่างไร ซึ่งผู้บริหารต้องวางแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจนเพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จ การวางแผนครอบคลุมถึงความสำเร็จขององค์การทั้งแผนระยะสั้น และระยะยาว⁶³ การวางแผนที่ประสบความสำเร็จ จะลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงองค์การน้อยที่สุด ทั้งนี้แผนระยะสั้นเปลี่ยนแปลงง่ายกว่าแผนระยะยาวที่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน 5 ปี 10 ปี หรือ 20 ปี ซึ่งพบว่าการพัฒนาองค์การสัมพันธ์กับการทำแผนระยะสั้นให้สมบูรณ์ และมีความยืดหยุ่นกับแผนระยะยาว⁶⁴ (2) การจัดองค์การ (Organizing) เมื่อผู้บริหารกำหนดวัตถุประสงค์ และการวางแผนงานแล้ว หน้าที่ทางการบริหารขั้นต่อไปคือ การจัดโครงสร้างการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้งานบรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งมีชั้นการบริหารเป็นลำดับขั้น และมีผู้ปฏิบัติการในตำแหน่งต่างๆ สนับสนุนการทำงาน ในระดับโครงสร้างของฝ่ายบริหาร ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงการทำงานให้สำเร็จ จัดกลุ่มของงานเพื่อกำหนดตำแหน่งหน้าที่ และการตัดสินใจที่จะให้แต่

⁵⁹ Carroll, S. and Gillen D., Are the classical management functions useful in describing managerial work? *Academy of management review*, 12, 1 (1987), 38-51. อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, **แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา** (กรุงเทพฯ: หจก. ทิพย์วิสุทธิ์, 2555), 1.

⁶⁰ Schermerhorn, J.R., *Management*, 9th ed. (NJ: John Wiley and Sons, 2008), อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 1.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, 1.

⁶² Gary Dessler, **Management Fundamentals: Modern principles and practices**, (Virginia: Reston Publishing, 1985), 4.

⁶³ Samuel C. Certo and S.Trevis Certo, **Modern Management Concepts and Skills**, 12thed (Kendallville: Pearson Education, 2012), 27.

⁶⁴ Stephen P. Robbins, **The Administration Process**, 2nd ed. (New Delhi : Prentice-Hall of India Private Limited, 1985), 7.

ละตำแหน่งมีความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันได้⁶⁵ เป็นการสร้างกลไกเพื่อให้แผนงานดำเนินการได้ การจัดองค์การเป็นการผสมระหว่างฝ่าย กอง แผนก และย่อยจนถึงรายบุคคล หรือทีม⁶⁶ เรียกว่า โครงสร้างองค์การ (Organization structure) เป็นรูปแบบทางการที่แสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร หรือการประสานงานที่เชื่อมโยงงานกับบุคคล หรือกลุ่มในองค์การเพื่อบรรลุ จุดมุ่งหมายขององค์การ รูปแบบดังกล่าวเกิดจากกระบวนการพัฒนาโครงสร้างองค์การที่เรียกว่า “การออกแบบองค์การ” (Organization design) ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการดังนี้ 1) การออกแบบ งาน 2) การจัดกลุ่มงาน 3) การจัดกลไกการประสานงานในแนวตั้ง และ 4) การจัดกลไกการ ประสานงานในแนวนอน⁶⁷ โครงสร้างองค์การมักแสดงให้เห็นในลักษณะที่เป็นแผนภูมิองค์การ (Organization chart) ที่อาจแตกต่างกันไปตามลักษณะและประเภทขององค์การ แต่โดยทั่วไปจะ แสดงให้เห็นถึงตำแหน่ง หรือหน่วยงานที่สำคัญขององค์การ การจัดกลุ่มตำแหน่ง สายการบังคับ บัญชา และความสัมพันธ์ของหน่วยงาน ซึ่งเป็นภาพกว้างๆ ไม่แสดงรายละเอียดให้เห็นถึงวิธีการแบ่ง งานออกเป็นส่วนๆ อันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการออกแบบโครงสร้างองค์การ⁶⁸ ในการออกแบบ งาน (Job design) ขององค์การ ประกอบด้วยกิจกรรมการปฏิบัติงานที่หลากหลาย เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์การ จำเป็นต้องจัดกลุ่มกิจกรรมของงาน จำแนกออกเป็นส่วน ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเฉพาะของงาน (work specialization) อย่างเป็นเหตุเป็นผล และเพื่อให้สมาชิกของ องค์การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการทำงานให้เป็นอย่างมี ประสิทธิภาพ⁶⁹ (3) การนำ (Leading) หน้าที่การบริหารในด้านการนำ ประกอบด้วย การดูแล

⁶⁵ Gemmy S. Allen, Warren R.Plunkett and Raymond F. Attner, Management An Approach to Customer Expectations, (Canada: Cengage learning, 2013), 20.

⁶⁶ Ricky W. Griffin, **Management principles and Practices**, 11th ed. (Canada: Cengage learning, 2013), 8.

⁶⁷ Rue and Byars, อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, **แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการ บริหารทางการศึกษา** (กรุงเทพฯ: หจก. ทิพย์วิสุทธิ, 2555), 71. วิโรจน์ สารรัตน์, **แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา**.

⁶⁸ Child, J. **Organization: A guide to problems and practice**. (London: Harper & Row, 1984) อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 71.

⁶⁹ Hackman and Oldham G.R. , **Organization: Structures, processes and outcomes**. (New Jersey: Prentice-Hall, 1987) อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 71.

การแนะนำ หรือการเป็นที่ปรึกษา การสร้างแรงจูงใจ การสื่อสาร เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และการบริหารความขัดแย้ง รวมทั้งความรับผิดชอบในการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคคล และไม่ว่าการวางแผนจะดีอย่างไร หรือการจัดองค์การจะมีประสิทธิภาพอย่างไร จะไม่มีอะไรเกิดขึ้น จนกว่าบุคลากรซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนการทำงานจะถูกกระตุ้นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารจึงต้องมีความสามารถในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำพาผู้ปฏิบัติงานเข้าใจและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นได้ สามารถบริหารความขัดแย้งในหน่วยงาน และระหว่างหน่วยงาน ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเข้าใจเรื่อง 1) การเปลี่ยนแปลง 2) ความขัดแย้ง และ 3) การสื่อสาร เพื่อที่จะนำอย่างมีประสิทธิภาพให้กับผู้ปฏิบัติงาน⁷⁰ ทั้งนี้บทบาทของผู้บริหารในการนำ (Leading) มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานให้ทำหน้าที่บรรลุสัมฤทธิ์ผลขององค์การ ซึ่งผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษา สร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นทั้งรายบุคคลและทีมงาน สามารถสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่จะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน บนพื้นฐานของความเคารพ และการไว้วางใจซึ่งกันและกัน คุณลักษณะของการทำหน้าที่เช่นนี้เป็นความสามารถของผู้บริหารชั้นเยี่ยม ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมีการสื่อสาร 2 ทางไปยังผู้ปฏิบัติงาน เพื่อถ่ายทอดคุณค่า เป้าหมาย และความคาดหวังขององค์การ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี มีการแสดงออกซึ่งความเข้าใจผู้ปฏิบัติงาน และสามารถยุติข้อพิพาทได้⁷¹ ในความหมายของการนำด้วยการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจซี เซอร์โต และตรีวิส เซอร์โต (C.Certo and Trevis Certo) ให้ความหมาย การกระตุ้น (Influencing) หมายถึง การสร้างแรงจูงใจ การนำ การอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของการทำงานกับคนในองค์กร นั่นคือการนำเพื่อให้กิจกรรมของสมาชิกในองค์กรมุ่งไปในทิศทางที่เหมาะสม⁷² (4) การควบคุม (Controlling) เป็นหน้าที่สุดท้ายของการบริหารจัดการ ซึ่งผู้บริหารจะต้องตรวจสอบ ทบทวน ดูแล และควบคุมประสิทธิภาพของการทำงานเพื่อให้เข้าสู่มาตรฐานการปฏิบัติงาน ในการควบคุมนั้นมิตสมมติฐานว่าต้องมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานไว้

⁷⁰ Stephen P. Robbins, **The Administration Process**, 2nd ed. (New Delhi : Prentice-Hall of India Private Limited, 1985), 10.

⁷¹Gemmy S. Allen, Warren R. Plunkett and Raymond F. Attner, **Management An Approach to Customer Expectations**, (Canada: Cengage learning, 2013), 21.

⁷² Samuel C. Certo and S.Trevis Certo, **Modern Management Concepts and Skills**, 12th ed (Kendallville: Pearson Education, 2012), 27.

ก่อนการจัดทำแผน และกระบวนการควบคุมจึงตามมาภายหลัง⁷³ การควบคุมองค์การ (Controlling the organization) เป็นกระบวนการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐาน หรือจุดหมายขององค์การที่กำหนดไว้⁷⁴ ในการบริหารองค์การ ผู้บริหารจะต้องกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้ล่วงหน้าก่อน แล้วจึงนำผลการปฏิบัติงานจริงมาเปรียบเทียบกับเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป แต่เนื่องจากการปฏิบัติงานในองค์การส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมมนุษย์ (Human behavior) เป็นสำคัญ ดังนั้นการควบคุมจึงมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้มากขึ้น และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้น้อยลง⁷⁵ กล่าวได้ว่ากระบวนการควบคุมเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ผู้บริหารจะต้องเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ 1) รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการทำงานที่ผ่านมาภายในองค์การ 2) เปรียบเทียบผลงานปัจจุบันกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ และ 3) จากการเปรียบเทียบนี้จึงตัดสินใจว่าองค์การควรปรับปรุงเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ และผู้บริหารจะหาแนวทางในการปรับปรุงองค์การเพื่อพัฒนาต่อไป⁷⁶ นักทฤษฎีด้านการบริหาร เช่น เดสส์เลอร์ (Dessler) มีแนวคิดในด้านกระบวนการบริหาร ที่เพิ่มขึ้นมา คือการจัดคนทำงาน (Staffing) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับสมัคร การคัดเลือก การกำหนดบทบาทหน้าที่ การฝึกอบรม และการพัฒนาเจ้าหน้าที่⁷⁷

สรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการองค์การนั้น มีหน้าที่ของการบริหารอยู่ 4 ขั้นตอนที่สำคัญคือ 1) การวางแผน (Planning) เป็นกระบวนการเตรียมการล่วงหน้าเพื่อกำหนดกิจกรรม ระยะเวลา สถานที่ และผู้รับผิดชอบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การ ซึ่งมีทั้งแผนระยะ

⁷³ Stephen P. Robbins, *The Administration Process*, 2nd ed., 10.

⁷⁴ Newman, W.H., *Constructive control*, (New Jersey: Prentice-Hall, 1975) อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา*, 146 วิโรจน์ สารรัตน์, *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา*.

⁷⁵ Merchant, K.A., *The Control functions of management*. (Sloan Management Review, 3 (1982), 43-45. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 146.

⁷⁶ Samuel C. Certo and S.Trevis Certo, *Modern Management Concepts and Skills*, 28.

⁷⁷ Gary Dessler, *Management Fundamentals: Modern principles and practices*, 4.

สั้น และแผนระยะยาว 2) การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการจัดกลไกในการทำงานด้วยการจัดโครงสร้างองค์การต่างๆ เป็นระดับชั้น และเป็นกลุ่มงาน พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่ของตำแหน่งงาน เพื่อให้สมาชิกขององค์การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการทำงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การนำ (Leading) เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารดูแล แนะนำ ให้คำปรึกษา สร้างแรงจูงใจ กระตุ้น และสื่อสารกับผู้ปฏิบัติเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายขององค์กร และ 4) การควบคุม (Controlling) เป็นการดูแลควบคุมให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในการทำงานเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อการพัฒนาปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

แนวคิดการบริหารศูนย์วิจัย

ความหมายของการบริหารงานวิจัย (Research Management)

สมาคมมหาวิทยาลัยคอมมอนเวลท์ และเครือข่ายการบริหารงานวิจัยของโลก (Association of Commonwealth Universities and Global Research Management Network: ACU/GRMN, 2008) ให้ความหมาย

“การบริหารงานวิจัย” หมายถึง “กระบวนการดำเนินงาน หรือกระบวนการทุกขั้นตอนที่มหาวิทยาลัยลงมือปฏิบัติ หรือกระทำแล้ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมการวิจัยมากที่สุด ได้แก่ การช่วยสรรหาแหล่งทุนวิจัยใหม่ๆ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเขียนโครงการวิจัย การจัดผู้เชี่ยวชาญเพื่อที่ปรึกษา ให้ความรู้ในการทำวิจัย และในการปรับปรุงการบริวารวิจัย รวมทั้งการเจรจาต่อรองในการทำสัญญากับแหล่งเงินทุนคนภายนอก การบริหารโครงการวิจัยและระบบควบคุมการเงิน การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ การนำผลงานวิจัยไปสู่สาธารณะ การร่วมมือกันในการทำงานเพื่อให้เกิดไปสู่สังคมทั่วไป”⁷⁸ กรีนและแลงเลย์ (Green and Langley) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิจัย หมายถึงภารกิจทางการบริหาร (Administration) และการดำเนินงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวิจัย (Management of Research) ครอบคลุมทั้งก่อนและหลังได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

⁷⁸อาทิตยา ดวงมณี, “การพัฒนายุทธศาสตร์งานวิจัยโดยการเทียบเคียงสมรรถนะตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), 21

รวมถึงการตกลงทำสัญญา การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา⁷⁹ โคลาโควสกีและครอนิสเตอร์ (Kolakowski and Chronister) กล่าวถึงการบริหารงานวิจัย เป็นการกำหนดกลยุทธ์ และแนวการปฏิบัติที่ดี เพื่อพัฒนาเสริมสร้างองค์การ หน่วยงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างการบริหารจัดการงานวิจัย การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การวิเคราะห์นโยบายและขั้นตอนการดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงาน และมาตรฐานเครื่องมือในการพัฒนางานวิจัยที่ต้องให้สอดคล้องกับภารกิจ และวิสัยทัศน์ขององค์การ การจัดการทรัพยากรบุคคล การสื่อสาร การบริหารรางวัลงบประมาณ ความรับผิดชอบในการดำเนินงานวิจัย และการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่าง ๆ⁸⁰

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิจัย คือ การนำหลักการและวิธีการทางการบริหารจัดการ มาใช้ในการดำเนินงานด้านการวิจัย ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ การวางแผนทั้งแผนเชิงกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ การจัดกลุ่มงาน การกำหนดภารกิจของงาน การจัดการทรัพยากรบุคลากรด้านการวิจัย การดูแลให้ขั้นตอนการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย พร้อมทั้งการจัดเตรียมเครื่องมือและมาตรฐานเครื่องมือในการวิจัย การประเมินผลคุณภาพการวิจัย รวมทั้งการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านการตีพิมพ์ การประชุมสัมมนาเพื่อใช้ผลงานวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการแลกเปลี่ยนผลงานวิจัยกับสถาบันอื่น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารโครงการวิจัย ระบบการควบคุมงบประมาณในการดำเนินการ และการสรรหาแหล่งทุนวิจัยใหม่ ๆ

2. องค์ประกอบในการบริหารงานศูนย์วิจัย หรือสถาบันวิจัย

อาทิตยา ดวงมณี ได้ศึกษาองค์ประกอบและแนวปฏิบัติในการบริหารงานวิจัยไว้ จากการศึกษาเอกสาร (จรัส สุวรรณเวลา, ปรัชญา เวสารัชช, วิจารย์ พานิช, สุจิตรา ประยูรพิทักษ์ และดวงเดือน ภูตยานนท์) สามารถสรุปการบริหารงานวิจัย ของศูนย์ หรือสถาบัน สามารถแบ่งได้เป็น 3

⁷⁹Green J. and Langley D. Professionalizing research management: Higher Education Funding Council for England (HEFCE) and the Medical Research Council (MRC), 2009 accessed 2011, March 1 available from: <http://researchsupport.leeds.ac.uk/images/uploads/docs/PRMReport.pdf> อ้างถึงใน อาทิตยา ดวงมณี, “การพัฒนายุทธศาสตร์งานวิจัยโดยการเทียบเคียงสมรรถนะตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม”, 22.

⁸⁰Elliott C. Kulakowski and Lynn Chronister, *Research Administration and Management*, accessed February 2, 2011, available from <http://entrepreneur.com>. Sudbury, Mass:Jones and Bartlett. 2006. 83.

องค์ประกอบใหญ่ ๆ และแนวปฏิบัติไว้ดังนี้⁸¹ 1) การบริหารงานวิจัยระดับต้นน้ำ (Downstream Management) ได้แก่ 1.1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมของสถาบัน 1.2) การจัดโครงสร้างองค์การบริหารงานวิจัย 1.3) การกำหนดนโยบาย ทิศทาง และลำดับความสำคัญของการวิจัย 1.4) การจัดทำแผน/ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย 1.5) การกำหนดโจทย์วิจัย, ประเด็นวิจัย 1.6) การพัฒนาแผนงาน/ชุดโครงการวิจัย 1.7) การตรวจสอบคุณภาพข้อเสนอโครงการวิจัย 1.8) การจัดการทุน/งบประมาณสนับสนุนการวิจัย 1.9) การพัฒนานักวิจัย 1.10) การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารงานวิจัย และ 1.11) การพัฒนาระบบฐานข้อมูล และสารสนเทศด้านการวิจัย 2) การบริหารงานวิจัยระดับกลางน้ำ (Midstream Management) ได้แก่ 2.1) การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย 2.2) การสร้างบรรยากาศทางการวิจัย 2.3) การสร้างวัฒนธรรมวิจัย 2.4) การกำกับดูแลด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณนักวิจัย 2.5) การติดตาม และประเมินผลโครงการวิจัย 2.6) การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัย และเครือข่ายวิจัย และ 2.7) การสร้างแรงจูงใจและสิ่งตอบแทนนักวิจัย 3) การบริหารงานวิจัยระดับปลายน้ำ (Upstream Management) ได้แก่ 3.1) การจัดการความรู้ด้านการวิจัย เกี่ยวกับการเผยแพร่ผลงานวิจัย การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา และ 3.2) การประเมินผลดัชนีผลกระทบการวิจัย

สรุปได้ว่าแนวปฏิบัติการบริหารงานศูนย์วิจัย และหรือสถาบันวิจัย แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะต้น เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย จัดองค์กร จัดทรัพยากร วางแผน และพัฒนาองค์ประกอบในการบริหารการวิจัยให้พร้อม ระยะที่สอง คือ ระยะดำเนินการ ซึ่งจะต้องสนับสนุนทุกด้าน ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรม บรรยากาศ แรงจูงใจ รวมทั้งการดูแลติดตามผล ทั้งด้านจริยธรรม และการสร้างความร่วมมือกับเครือข่าย และระยะที่ 3 คือ การจัดการความรู้ การนำผลวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมมีระบบของการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา และประเมินผลดัชนีผลกระทบการอ้างอิงวารสาร

⁸¹อาทิตยา ดวงมณี, “การพัฒนายุทธศาสตร์งานวิจัยโดยการเทียบเคียงสมรรถนะตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม”, 2555, 36.

แนวคิดการบริหารศูนย์ (การศึกษาจากประเทศไทย)

ความหมายของคำว่า “ศูนย์”

ในการศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหาร “ศูนย์” ซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนงานด้านองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดการศึกษาแนวคิดการบริหารศูนย์ และสถาบัน ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกันในการศึกษาครั้งนี้เข้าไว้ด้วย ความหมายของคำว่า ศูนย์ และสถาบัน ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมาย ศูนย์ และ สถาบัน ไว้ว่า⁸² คำว่าศูนย์ และสถาบัน ในปัจจุบันนิยมใช้ในความหมายว่า หน่วยงานหรือสถานที่ที่มีความชำนาญ และรับผิดชอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ทั้งสองคำนี้มีความหมายต่างกัน คำว่า ศูนย์ หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่มีความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งและเน้นการให้บริการด้านนั้น เช่น ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง ศูนย์แนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศ เป็นต้น ส่วนคำว่า สถาบัน หมายถึง แหล่งหรือหน่วยงานที่ทำวิจัย หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและสร้างองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น

แนวคิดการจัดตั้งศูนย์ และสถาบันของสถาบันการศึกษา

ศูนย์ และสถาบัน เป็นชื่อส่วนราชการ และส่วนงานภายในของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสภาสถาบันอุดมศึกษาอนุมัติให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดตั้งขึ้นได้ ตามราชกิจจานุเบกษา พระราชบัญญัติการบริหารส่วนภายในของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2550 มาตรา 3 (“ส่วนราชการ” หมายความว่า คณะ สถาบัน สำนัก ศูนย์ หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างที่มีฐานะเทียบเท่าคณะที่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นส่วนราชการในสถาบันอุดมศึกษา” และ “ส่วนงานภายใน” หมายความว่า คณะ สถาบัน สำนัก ศูนย์ คือส่วนงานภายในที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ ที่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นส่วนงานภายในและมีชื่อส่วนราชการ”)⁸³ จากการกำหนดมาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐาน

⁸²ราชบัณฑิตยสถาน. ความหมายศูนย์-สถาบัน, เข้าถึงได้จาก : http://www.royin.go.th/th_knowledge/detail.php?ID=2596 อ้างถึงใน : **รู้รักภาษาไทย**, “ความหมายคำว่าศูนย์-สถาบัน.” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. 9 ตุลาคม 2551

⁸³พระราชบัญญัติการบริหารส่วนภายในของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2550,” **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 124, ตอนที่ 61 ก (27 กันยายน 2550): 5-6.

สถาบันอุดมศึกษา กำหนดมาตรฐานของมหาวิทยาลัยประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการผลิตบัณฑิต 2) ด้านการวิจัย 3) ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และ 4) ด้านการดำเนินงานศิลปและวัฒนธรรม⁸⁴ ซึ่งมาตรฐานในด้านการวิจัยกำหนดมาตรฐานไว้ว่า “สถาบันอุดมศึกษา มีการดำเนินพันธกิจด้านการวิจัยอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และภายใต้จุดเน้นเฉพาะ โดยมีการดำเนินการตามนโยบาย แผน งบประมาณ มีการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรให้มีสมรรถนะในการทำวิจัย ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการทำวิจัยกับหน่วยงานภายนอกสถาบันเพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการทำวิจัยกับหน่วยงานภายนอกสถาบันเพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ผลงานประดิษฐ์ และงานริเริ่มสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ มีประโยชน์ สนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ในวงกว้าง และก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชน”⁸⁵ ด้วยเหตุนี้ สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจึงมีสถาบันวิจัยและพัฒนา ศูนย์วิจัยเพื่อส่งเสริมงานด้านการวิจัยให้เป็นไปตามมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา

โครงสร้างองค์กร และการกำหนดภารกิจของศูนย์วิจัย

โครงสร้างองค์กรของมหาวิทยาลัยจะมีหน่วยบริหารงานวิจัยพัฒนาแยกเป็นหน่วยงานเฉพาะมากที่สุด และมีฐานะเทียบเท่าคณะ มีการจัดรูปแบบองค์กรบริหารงานวิจัย 3 รูปแบบ⁸⁶ คือ 1) รูปแบบราชการ 2) รูปแบบยืดหยุ่น/นวัตกรรม และ 3) รูปแบบเครือข่าย ในอนาคตมีแนวโน้มที่จัดรูปแบบยืดหยุ่น/นวัตกรรม และรูปแบบเครือข่ายมากขึ้น ในการบริหารจัดการศูนย์ และหรือ

⁸⁴คณะกรรมการการอุดมศึกษา, พระราชบัญญัติการบริหารส่วนงานภายในของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2550 เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/ministry%20law/1-2%20standard%20U.pdf>

⁸⁵คณะกรรมการการอุดมศึกษา, พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/ministry%20law/1-2%20standard%20U.pdf>

⁸⁶ศิริโรจน์ ผลพันธิน, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2547) อ้างถึงใน ดวงเดือน ภูทยานันท์, การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย, 372.

สถาบันจะมีคณะกรรมการ 2 ชุด คือคณะกรรมการประจำหน่วยงานบริหารงานวิจัยและพัฒนา ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการอำนวยการ (Board of Director) ดูแลงานในระดับนโยบาย และคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) ทำหน้าที่บริหารจัดการให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพตามที่คณะกรรมการอำนวยการประจำหน่วยบริหารงานวิจัยและพัฒนา กำหนด ซึ่ง นิพนธ์ ศุขปรีดี และคณะ⁸⁷ พบว่ามีคณะกรรมการระดับมหาวิทยาลัย นั้นทำหน้าที่กำหนดทิศทางและนโยบายการวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ชัดเจน ทำให้สามารถกำหนดทรัพยากรสนับสนุนการบริหารจัดการงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีภารกิจได้แก่ งานจัดหางบประมาณและแหล่งทุนวิจัย งานประสานงานการวิจัย งานสนับสนุนและอำนวยความสะดวกการวิจัย งานติดตามประเมินผลการวิจัย งานความร่วมมือทางการวิจัย งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานวิชาการ งานสารสนเทศการวิจัย และงานบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งต่าง ๆ⁸⁸

กลยุทธ์ในการบริหารศูนย์วิจัย โดยพิจารณาจากการบริหารของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การสร้างระเบียบข้อบังคับในการบริหารเงินทุนวิจัย การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ และการสร้างแรงจูงใจและกำลังใจแก่นักวิจัย การบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ การบริหารจัดการวิจัยเฉพาะทางตามความเชี่ยวชาญ การนำระบบสารสนเทศมาสนับสนุนการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานวิชาการ การสร้างสื่อในการทำงานเพื่อสร้างความเข้าใจตรงกัน การสร้างเครือข่ายนักวิจัย การสร้างกิจกรรมฟื้นฟูเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัย การสร้างทีมงานบริหารงานวิจัยเพื่อความคล่องตัว นอกจากการบริหารดำเนินการให้หน่วยงานวิจัย สำนัก และสถาบันมีรูปแบบการบริหารจัดการงานวิจัยที่ครบองค์ประกอบแล้ว เกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาของสถาบันระดับอุดมศึกษา ซึ่งกำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา คือ ตัวบ่งชี้ด้านการวิจัย โดยวัดจากผลงานทางวิชาการ การนำผลงานวิจัยเผยแพร่ และนำไปใช้ประโยชน์

⁸⁷นิพนธ์ ศุขปรีดี และคณะ, **โครงการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาไทย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสยาม, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2549), อ้างถึงในดวงเดือน ภูตยานันท์, **เรื่องเดียวกัน**, 373.

⁸⁸ดวงเดือน ภูตยานันท์, **การพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย**, **วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ**, 2555 373.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารศูนย์วิจัย

สุจิตรา โอสถอภิรักษ์ ได้ศึกษาเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิจัยตามกลุ่มสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย⁸⁹ สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหน่วย ศูนย์ และ สำนักวิจัยเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ ปัจจัยหลัก และปัจจัยแฝง 1) ปัจจัยหลัก ประกอบด้วย 1.1) การผลิตผลงานวิจัย 1.2) การเผยแพร่ผลงานวิจัย และ 1.3) การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ มีรายละเอียดดังนี้ 1.1) การผลิตผลงานวิจัย มีปัจจัยที่ส่งผลคือ มีการกำหนด (1) ยุทธศาสตร์การวิจัย ได้แก่ วิสัยทัศน์/พันธกิจงานวิจัยของมหาวิทยาลัย/ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัย และแผนการพัฒนางานวิจัย (2) หน่วยงานวิจัย ได้แก่ สำนักวิจัย ศูนย์วิจัย หน่วยงานสนับสนุนงานวิจัย ศูนย์วิจัยเฉพาะทาง ศูนย์วิจัยเพื่อความเป็นเลิศ หน่วยวิจัย (3) ผู้บริหารงานวิจัย ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย คณะกรรมการวิจัยระดับมหาวิทยาลัย คณะกรรมการวิจัยระดับคณะวิชา คณะกรรมการวิจัยศูนย์วิจัยเฉพาะทาง ศูนย์วิจัยเพื่อความเป็นเลิศ ผู้อำนวยการสำนักวิจัย ศูนย์วิจัย หน่วยสนับสนุนงานวิจัย (4) งบประมาณการวิจัย คือ งบประมาณการวิจัยจากภายในมหาวิทยาลัย และการสนับสนุนขอ งบประมาณการวิจัยจากภายนอกมหาวิทยาลัย (5) นักวิจัยรุ่นใหม่ (ยังไม่มีประสบการณ์การทำวิจัย), นักวิจัยรุ่นกลาง นักวิจัยระดับแนวหน้า และนักวิจัยเต็มเวลา (6) การพัฒนานักวิจัย ได้แก่ การส่งบุคลากรวิจัยอบรม สัมมนา กับหน่วยงานภายนอก, การจัดอบรมสัมมนาภายในมหาวิทยาลัย การสนับสนุนให้ศึกษาต่อการทำงานวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยต่างหน่วยงาน ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในมหาวิทยาลัย (7) การบริหารนักวิจัย มีการกำหนดจรรยาบรรณ การกำหนดภาระงานของนักวิจัย การบรรจุอาจารย์โดยคำนึงถึงองค์ประสบการณ์ในการทำวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ (8) ระบบสนับสนุน ได้แก่ มีผู้ช่วยนักวิจัย ระบบพี่เลี้ยงนักวิจัย ที่ปรึกษางานวิจัย (9) การยกย่องนักวิจัยที่มีผลงานดีเด่น ประกาศเกียรติคุณ ค่าตอบแทนนักวิจัย และการนำผลงานวิจัยประกอบการพิจารณาความดีความชอบ (10) โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ห้องปฏิบัติการเพื่อการวิจัย อาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการทำวิจัย วัสดุอุปกรณ์เพื่อการวิจัย (11) การบริหารโครงการวิจัย ได้แก่ ระบบพิจารณาอนุมัติโครงการวิจัย, ระบบการติดตามความก้าวหน้าของงานวิจัย และระบบการประเมินผลงานวิจัย (12) ระบบบัณฑิตศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำวิจัยกับอาจารย์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และมีทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา 1.2) การเผยแพร่

⁸⁹สุจิตรา โอสถอภิรักษ์, การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิจัยตามกลุ่มสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย, (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), 63.

ผลงานวิจัย มีปัจจัยดังนี้ (1) มีรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (2) การแจกจ่ายรายงานการวิจัยให้ผู้สนใจ (3) การส่งรายงานการวิจัยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, (4) การสนับสนุนการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารระดับนานาชาติ, (5) การสนับสนุนการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารในประเทศ (6) การสนับสนุนการนำเสนอผลงานในการประชุมระดับนานาชาติ (7) การสนับสนุนการนำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการในประเทศ, (8) มีการจัดประชุมสัมมนาระดับนานาชาติ (9) มีการจัดประชุมสัมมนาระดับชาติ (10) มีวารสารของสถาบันสำหรับการเผยแพร่ผลงานวิจัย (11) การเผยแพร่ผลงานการวิจัยในเว็บไซต์ (Web site) และมีการแถลงข่าวหรือลงหนังสือพิมพ์ (3) การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ มีปัจจัยดังนี้ การนำไปใช้ประโยชน์ด้านการเรียนการสอน การนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ, การนำไปใช้ประโยชน์ด้านการบริหารจัดการสถาบัน การนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน เกิดนวัตกรรมการวิจัย และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีหน่วยคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาดูแลรับผิดชอบ และมีการช่วยเหลือในการจดสิทธิบัตร 2) ปัจจัยแฝง ที่ส่งผลกับการบริหารงานวิจัยประกอบด้วย ได้แก่ (1) สมรรถนะนักวิจัย ได้แก่ เพศ อายุ คุณวุฒิตำแหน่งทางวิชาการ ความรับผิดชอบทางการบริหาร ภาระงาน ประสบการณ์ในการทำงาน ประสบการณ์ในการทำวิจัย (2) การอบรมด้านการวิจัย การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การอ่านวารสารเกี่ยวกับการวิจัย เวลาที่ใช้ในการทำวิจัย ทัศนคติต่อการวิจัย และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (2) เครือข่ายการวิจัย ได้แก่ การแลกเปลี่ยนนักวิจัย การร่วมกันทำวิจัย และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ปิยวรรณ บุญเพ็ญ และคณะ⁹⁰ ได้ศึกษาเรื่องลักษณะขององค์การและผลิตภาพงานวิจัยของบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติพบว่า ผลิตภาพของงานวิจัยเป็นผลลัพธ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสมรรถนะหรือความสามารถของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสมรรถนะขององค์การในทางปฏิบัติจะพิจารณาจากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ โครงสร้างองค์การ รวมไปถึงบรรยากาศขององค์การนั้นๆ ผ่านทางการบริหารและภาวะผู้นำของหน่วยงาน ผลการศึกษาของนักวิจัยหลายท่านพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อสมรรถนะการวิจัย และผลิตภาพการวิจัยคือ นโยบายและการสนับสนุนโดยจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะการวิจัย และตัวแปรปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการวิจัยมีอิทธิพลทางตรงต่อผลิตภาพ

⁹⁰ปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ยุทธนา ไชยจุล และดุขฎิ โยเหลา, “ลักษณะขององค์การและผลิตภาพงานวิจัยของบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยแห่งชาติ.” **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)** 9, 17 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 88-89

การวิจัย บรรยากาศการศึกษาวิจัย และการสนับสนุนจากหน่วยงานเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการทำงานวิจัย นอกจากนี้ผลการศึกษายังได้ข้อค้นพบว่า ผลผลิตภาพงานวิจัยในแต่ละกลุ่มสาขาจะมีความแตกต่างกัน ซึ่งผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แต่ละสาขาวิชาจะให้ความสำคัญกับการนำเสนอผลงานวิจัยแตกต่างกันอย่างชัดเจน⁹¹ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าเพราะปริมาณและจำนวนผลงานที่จะตีพิมพ์โดยภาพรวมทั้งในประเทศมีปริมาณมากแต่วารสารที่สามารถลงรับตีพิมพ์อาจมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของบุคลากรที่ผลิตผลงานวิจัยออกมาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Phillip G Altbach⁹² พบว่า การวัดผลผลิตภาพงานวิจัย (Research Productivity) โดยใช้การตีพิมพ์ในวารสารและพิจารณาจากฐานข้อมูล Web of Science หรือ Scopus ในปัจจุบัน กำลังเริ่มมีปัญหาเพราะวารสารสำหรับการรองรับผลงานมีไม่เพียงพอ และมีจำนวนวารสารที่ได้คุณภาพตามเกณฑ์น้อยลง จึงเริ่มมีแนวโน้มกลับมาสนับสนุนสิ่งพิมพ์ และไปวัดผลผลิตภาพการวิจัยด้านอื่นๆ แทน เช่นการนับทุนวิจัย และรางวัลอื่นๆ

ระเบียบปฏิบัติการบริหารงานวิจัย หน่วยงานระดับศูนย์วิจัย ของสถาบันการศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยขอนแก่น ดำเนินการจัดตั้งศูนย์วิจัยเฉพาะทาง โดยได้จัดทำประกาศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ม.ป.ป.) ได้แก่ ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับที่ 566/2549 เรื่องหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการจัดตั้งกลุ่มวิจัยและศูนย์วิจัย”⁹³ สรุปได้ดังนี้ 1) ศูนย์วิจัยเฉพาะทาง หมายถึง ศูนย์วิจัยที่กลุ่มนักวิจัยมีผลงานระดับหนึ่ง

⁹¹ผลผลิตภาพการวิจัย คือ ผลงานวิจัย หรือผลงานทางวิชาการที่เกิดจากการทำวิจัยในรูปบทความวิจัย หรือบทความวิชาการฉบับสมบูรณ์ที่ตีพิมพ์ในวารสาร ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติรวมถึงผลงานที่ได้รับการจดอนุสิทธิบัตร และฐานข้อมูลใน TCI, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, 91.

⁹²Philip G. Altbach, **What counts for academic productivity in research university. University World** accessed 5 January 2015 available from <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20140715105656393>

อ้างถึงใน ปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ยุทธนา ไชยจุกุล และดุขฎิ โยเหลา, “ลักษณะขององค์การและผลผลิตภาพงานวิจัยของบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยแห่งชาติ.” **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 103.

⁹³มหาวิทยาลัยขอนแก่น, “ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับที่ 566/2549 เรื่องหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการจัดตั้งศูนย์วิจัยเฉพาะทาง/ศูนย์วิจัยและพัฒนา” อ้างถึงในสำราษ หงส์กลาง. “รูปแบบการบริหารศูนย์วิจัยและพัฒนาในสถาบันอาชีวศึกษา.” (วิทยานิพนธ์

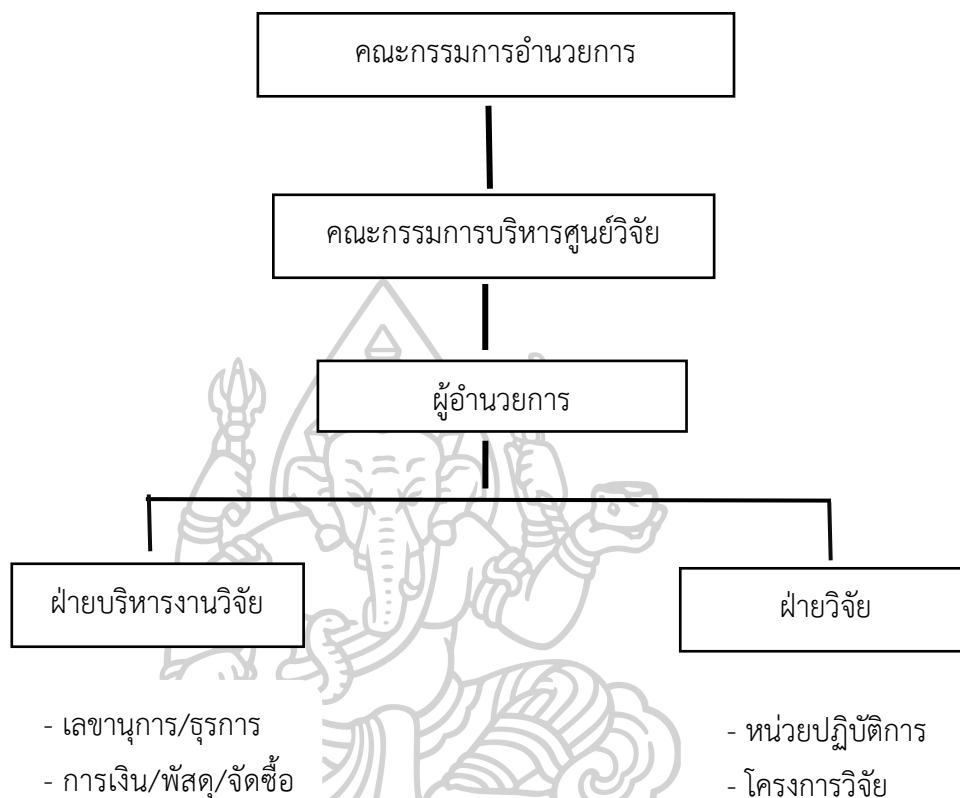
มุ่งเน้นศึกษาวิจัยด้านใดด้านหนึ่งเชิงลึกที่สามารถผลิตผลงานที่นำไปพัฒนาประเทศ และ/หรือตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติ สร้างนวัตกรรมที่สามารถจดทะเบียนทางทรัพย์สินทางปัญญา และมีงบประมาณจากภายนอกสมทบในสัดส่วนที่สมควรเป็นตัวชี้วัดหลัก ตลอดจนผลงานอื่นประกอบตามที่คณะกรรมการกำหนด 2) กลุ่มวิจัย หมายถึง การรวมตัวของนักวิจัยจำนวนหนึ่งที่มีความมุ่งมั่นและแผนที่ชัดเจนในการรวมดำเนินการวิจัยด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน มีคณะกรรมการที่มีอธิการบดี หรือรองอธิการบดีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน ทำหน้าที่ (1) กำหนดทิศทาง เงื่อนไข และเป้าหมายชี้วัดในการจัดตั้งกลุ่มวิจัย หรือศูนย์วิจัย (2) พิจารณาจัดตั้งหรือยุบกลุ่มวิจัยและศูนย์ (3) พิจารณาจัดสรรงบประมาณของกลุ่มวิจัยและศูนย์วิจัยในแต่ละปี (4) กำหนดหลักเกณฑ์ และดำเนินการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล (5) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรรายได้ และผลประโยชน์อันเกิดจากการดำเนินการของกลุ่มวิจัยและศูนย์วิจัย (6) เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ตามคณะกรรมการมอบหมาย 4) การบริหารจัดการและโครงสร้างของศูนย์วิจัย ศูนย์วิจัยสังกัดคณะวิชา และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรรมการ 2 ชุด คือ (1) คณะกรรมการอำนวยการศูนย์วิจัย มีคุณสมบัติเป็นประธาน มีผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากภายใน และภายนอกเป็นกรรมการ มีผู้อำนวยการศูนย์วิจัยเป็นกรรมการและเลขานุการ มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายของศูนย์ (2) คณะกรรมการบริหารศูนย์วิจัย มีผู้อำนวยการศูนย์วิจัยเป็นประธาน มีนักวิจัยภายในศูนย์เป็นกรรมการ มีหน้าที่กำหนดแผนการดำเนินงานของศูนย์วิจัย ซึ่งต้องมีแผนการดำเนินงานหลัก 4 แผน ได้แก่ (1) แผนบริหารจัดการ (2) แผนบัณฑิตศึกษา (3) แผนงานวิจัย (4) แผนงานเผยแพร่เทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพาณิชย์ 5) กลไกความสำเร็จของศูนย์วิจัย ได้แก่ 1) มีเป้าหมายชัดเจน 2) ผู้บริหารศูนย์วิจัยมีความสามารถ 3) มีการบริหารจัดการที่ดี 4) มีนักวิจัยระดับแนวหน้าเป็นแกนนำที่เข้มแข็งทั้งด้านการบริหารและการวิจัย 5) มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี 6) ตัวชี้วัดความสำเร็จของศูนย์วิจัย ได้แก่ 1) การตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารระดับนานาชาติ (เรื่อง) 2) นวัตกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา เทคโนโลยีใหม่ สิ่งประดิษฐ์ต้นแบบ (เรื่อง) 3) จำนวนเงินทุนภายนอกที่ได้รับการสนับสนุน 4) การตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารในประเทศ (เรื่อง) 5) การนำเสนอผลงานในการประชุมระดับนานาชาติ (เรื่อง) 6) การนำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการในประเทศ (เรื่อง) 7) จำนวนอาจารย์นักศึกษابัณฑิตศึกษาภายใต้หน่วยวิจัยที่เพิ่มขึ้นในปีนั้น (คน)

8) การถ่ายทอดเทคโนโลยี การให้บริการวิชาการของหน่วยวิจัย (ครั้ง-คน-วัน) 9) การจัดประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ (ครั้ง) 10) การจัดประชุมสัมมนาในระดับชาติ (ครั้ง)

หน่วยงานระดับประเทศทำหน้าที่กำกับดูแลการบริหารศูนย์วิจัย ในการบริหารงานศูนย์หรือหน่วยงานวิจัยในระดับประเทศ หรือในระดับนานาชาตินั้น รัฐมีส่วนสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนา และการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาประเทศ จึงมีระบบวิจัย⁹⁴ เพื่อให้ทิศทางการวิจัยสามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ ระบบวิจัยดังกล่าวนี้ประกอบด้วย หน่วยงาน (องค์การ สถาบัน กรม กอง ศูนย์ เป็นต้น) คน และเครื่องมือ “หน่วยงาน” ที่เกี่ยวข้องในระบบวิจัยของประเทศ ได้แก่ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลนโยบายการวิจัยของชาติ คือ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนและกำหนดนโยบายการวิจัยของชาติ หน่วยงานเอกชนที่ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายการวิจัยเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศคือ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Develop Research Institute: TDRI) หรือทีดีอาร์ไอ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลงบประมาณและบริหารงานกองทุนวิจัยของชาติ คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการของมหาวิทยาลัยรวมทั้งกำกับดูแลการวิจัยของมหาวิทยาลัย คือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาในมหาวิทยาลัย รวมถึงศูนย์วิจัยเฉพาะทางด้วย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่จัดการผลงานวิจัยจดสิทธิบัตรต่างๆ คือกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

⁹⁴สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2 ทศวรรษวิวัฒนาการ สกว., (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2556), 81.

โครงสร้างการบริหารศูนย์วิจัย (เฉพาะทาง)

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างการบริหารศูนย์วิจัย (เฉพาะทาง)

ที่มา: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, “ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่องรับสมัครข้อเสนอโครงการ จัดตั้งศูนย์วิจัยเฉพาะทาง/ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2550” เอกสาร ประกอบประกาศมหาวิทยาลัยฉบับที่ 1059/2550, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย 1) คณบดี เป็นประธาน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิจาก ภายในมหาวิทยาลัย จำนวนไม่เกิน 4 คน เป็นกรรมการ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก จำนวนไม่เกิน 2 คน เป็นกรรมการ 4) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยเฉพาะทาง เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการศูนย์ 2) รองผู้อำนวยการศูนย์ 3) หัวหน้าโครงการวิจัยหลักและ/หรือผู้ทรงคุณวุฒิตามความเหมาะสม 4) เลขานุการศูนย์วิจัย

คณะกรรมการอำนวยการมีอำนาจหน้าที่ดังนี้ 1) กำหนดทิศทางในการดำเนินงานวิจัย 2) พิจารณาให้ความเห็นชอบตัวชี้วัดความสำเร็จของศูนย์วิจัยตลอดโครงการ 3) อนุมัติแผนงานและ

แผนงบประมาณประจำปี เพื่อเสนอมหาวิทยาลัย 4) ออกประกาศและข้อบังคับในการดำเนินงาน ภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินการ และเอื้อให้เกิดการพัฒนาการวิจัยของคณะ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างสูงสุด 5) กำกับติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของศูนย์ตามตัวชี้วัด 6) ให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นต่อผู้อำนวยการ 7) เสนอแต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการ รวมทั้งกำกับติดตามการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการ

คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ 1) เสนอแนวทางการดำเนินงานและตัวชี้วัด ตลอดโครงการต่อคณะกรรมการอำนาจการ 2) เสนอแผนงานและแผนงบประมาณประจำปีต่อคณะกรรมการอำนาจการ 3) เสนอประกาศและข้อบังคับในการดำเนินงานต่อคณะกรรมการอำนาจการ 4) ควบคุมและกำกับการดำเนินงานของโครงการวิจัยภายใต้ศูนย์วิจัย ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์⁹⁵

สรุปได้ว่าระบบการบริหารงานศูนย์ สถาบัน วิจัย ในระดับสถาบันของสถาบันอุดมศึกษา เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนด้านองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัย มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งบรรจุอยู่ในราชกิจจานุเบกษาพระราชบัญญัติการบริหารส่วนภายในของสถาบันอุดมศึกษา มีองค์ประกอบในการบริหารได้แก่ 1) โครงสร้างองค์กร และการกำหนดภารกิจ 2) กลยุทธ์ในการบริหารศูนย์ 3) ปัจจัยส่งผลต่อการบริหารศูนย์วิจัยได้แก่ ปัจจัยหลัก และปัจจัยแฝง และปัจจัยที่สำคัญคือ สมรรถนะของหน่วยงานวิจัยที่มีผลต่อการบริหารงานวิจัย 4) ระเบียบปฏิบัติการบริหารหน่วยงานวิจัยระดับศูนย์วิจัย และ 5) หน่วยงานระดับประเทศกำกับดูแลการบริหารศูนย์วิจัย ได้แก่คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์วิจัยแห่งชาติ ซึ่งมีสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นผู้กำกับดูแล พร้อมทั้งให้การสนับสนุนทั้งข้อมูลสารสนเทศ และงบประมาณต่างๆ ทำให้ศูนย์วิจัยซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสามารถพัฒนางานวิจัย และเกิดผลงานวิจัยเป็นองค์ความรู้ในด้านต่างๆ สอดคล้องยุทธศาสตร์สถาบัน และสอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติ

⁹⁵มหาวิทยาลัยขอนแก่น, “ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่องรับสมัครข้อเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยเฉพาะทาง/ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2550” เอกสารประกอบประกาศมหาวิทยาลัยฉบับที่ 1059/2550, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

1. ความเป็นมาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

ประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ที่สืบทอดกันมาจนมีผู้นับถือทั่วโลกมากกว่า 500 ล้านคน เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย 2,500 กว่าปีล่วงมาจนถึงปัจจุบัน คนโดยทั่วไปคิดว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาที่เดียว เป็นปรัชญาชีวิต เป็นความจริงที่เกิดขึ้นธรรมชาติ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ไม่จำกัดด้วยกาลเวลา สถานที่ ประเพณี และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามนักวิจัยหลายคนยังคงสงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดประวัติของพระสมณโคตม ในขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าพระพุทธองค์เป็นบุคคลที่มีอยู่จริง⁹⁶ ภายหลังกการตรัสรู้พระพุทธองค์มีพระนามว่า “พระศากยมุณี” (Sakyamuni) พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้ไปในวงกว้าง เป็นผู้ก่อกำเนิดการเกิดขึ้นของหมู่สงฆ์ การอยู่ร่วมกันของสังฆะอย่างมีระเบียบวินัยสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สิ่งที่พระองค์ทรงค้นพบ และเป็นผู้ก่อกำเนิดขึ้น เรียกว่า “พระพุทธศาสนา (Buddhism)” เริ่มต้นจากการที่พระองค์ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (Deer-park) ใกล้เมืองพาราณสี เป็นหลักการ และอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือมรรคมีองค์ 8 (the Noble Eightfold Path) และอริยสัจจ 4 (the Four Noble Truths)⁹⁷ เป็นพระธรรมเทศนาที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในระยะต่อมา สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสสอนบันทึกอยู่ในคัมภีร์ (Canonical Scriptures) เป็นจำนวนมาก และถูกจัดหมวดหมู่รวบรวมไว้ในรูปแบบ “พระไตรปิฎก (สันสกฤต=Tripiṭaka, บาลี= Tipitaka)” ซึ่งมีความหมายว่าสามตะกร้า (Three baskets) หมายถึง 3 ส่วน⁹⁸ ประกอบด้วย พระวินัย (Vinaya) พระสูตร (Sutra)

⁹⁶ Sunil K. Patnaik and Angelica Marinescu, **Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity**, International Review of Social Research, 9, 1 (Warsaw: Sciendo, 2019); 1, accessed January 30, 2020, available from sciendo <https://content.sciendo.com/view/journals/irsr/9/1/article-p1.xml>

⁹⁷ Rhys Davis, T.W. **Buddhism: Being a sketch of the life and teaching of Gautoma, the Buddho**, London, Society for Promoting Christian Knowledge, (Delhi: Law Price Publications, 2010), n. pag. quoted in Patnaik and Marinescu, **Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity**, 1

⁹⁸ Nakamura, H. **Indian Buddhism: A survey with Bibliographical Notes**, (1987), edited by Alex Wayman, (Delhi: Motial Banarsidass Publishers,1999), n. pag.

และพระอภิธรรม (Abhidhamma) ในระยะแรกหมู่สงฆรวบรวมนื้อหาเหล่านั้นด้วยวิธีมุขปาฐะ (การท่องบ่นทรงจำแบบปากเปล่า) ในระยะต่อมามีการบันทึกด้วยใบลาน เปลือกไม้ แผ่นสลักหิน และวัสดุต่างๆ ที่จะบันทึกได้ จนกลายมาเป็นบันทึกด้วยลายลักษณ์อักษรบนกระดาษ จัดพิมพ์เป็นหนังสือ และในปัจจุบันมีการจัดเก็บด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล พระไตรปิฎกภาษาต่างๆ เหล่านี้เป็นหลักฐานสำคัญจำนวนมากในการวิจัยเชิงคัมภีร์

พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายในอินเดียราว 1,000 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เราเห็นประจักษ์ว่า “มีนักคิด นักปฏิบัติและนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีสติปัญญาสามารถเหนือธรรมดา อีกทั้งยังสามารถนำภูมิปัญญาอันยิ่งใหญ่นั้น มาสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นในแนวคำสอนสำหรับประชาชนอีกด้วย” สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสเป็นเรื่องของคุณธรรม การดำรงชีวิต ความเสมอภาคในความเป็นอยู่ ซึ่งแย้งกับสังคมอินเดียสมัยนั้นที่มีวรรณะต่างๆ ผู้คนเกิดเป็นความเลื่อมใสและศรัทธา จนทำให้ก่อเกิดช่างแกะสลัก ศิลปิน ที่ทุ่มเทแกะสลักวัดในพระพุทธศาสนา และสร้างสถูปไว้จำนวนมาก เป็นพุทธประติมากรรมที่มีให้เห็นในปัจจุบัน เป็นโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา เป็นมรดกของมวลมนุษยชาติ ⁹⁹

ในบริบทของศาสนาในอินเดีย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เนื่องจาก 1) พระพุทธศาสนายอมรับในวรรณะอย่างเสมอภาค รวมทั้งประชากรอินโดกรีก และอินโดไซเชียน ซึ่งตั้งรกรากอยู่ในอินเดียสมัยนั้น 2) พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆ เช่น หมู่เกาะซีลอน พม่า ทิเบต เนปาล ศรีลังกา และจีน ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงได้รับการยอมรับอย่างมากในเวลานั้น เพราะเป็นคำสอนที่เรียบง่าย ชัดเจน ทุกคนสามารถเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้อย่างเท่าเทียมกัน การเผยแผ่จึงขยายไปยังพื้นที่ที่กว้างใหญ่ในทวีปเอเชีย ท่วมกลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่างๆ นั้น สิ่งที่เกิดควบคู่กันไป คือ งานศิลปะและสถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนา พุทธศิลป์ และพุทธปฏิมากรรม¹⁰⁰ ซึ่งเป็นโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก มีการบันทึกคำสอนของ

quoted in Patnaik and Marinescu, **Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity**, 1

⁹⁹ Sanskritayan, R., “The Rise and the Decline of Buddhism in India,” **Maha Bodhi Journal**, 81, (1973), 328-349, quoted in Patnaik and Marinescu, **Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity**, 1

¹⁰⁰ Patnaik and Marinescu, **Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity**, 2

พระพุทธองค์ด้วยภาษาต่างๆ มีการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา (Buddhist Scripture) และวรรณกรรมย่อยอื่นๆ ที่ปรากฏด้วยภาษาของประเทศนั้นๆ ในถิ่นที่พระพุทธศาสนาปักหลักไปถึง¹⁰¹ จากหลักฐานดังกล่าวจำนวนมากนี้ ทำให้ผู้คนในยุคหลังสนใจศึกษาพุทธศาสตร์ในด้านต่างๆ จากนานาประเทศ ทำให้เกิดงานวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนากับโบราณคดี ซึ่งมาแครนสกีและแจ๊คสัน (Makransky and Jackson) พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังนานาประเทศนั้นถึงกับได้รับการกล่าวขานว่า “พระพุทธศาสนาเป็นสถาบัน(ศาสนา) ทั่วทั้งเอเชีย (Buddhism is a pan-Asian)”¹⁰² คำสอนของพระพุทธองค์เผยแผ่จากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศหนึ่ง และคัมภีร์พระพุทธศาสนาก็ถูกแปลจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่ง คัมภีร์เหล่านี้ถูกจารึกในใบลาน ในหิน ในถ้ำ พระพุทธรูปถูกสร้างด้วยความศรัทธาในพระพุทธองค์ด้วยวัสดุต่างๆ ตามภูมิภาค รวมทั้งวัด วิหาร และสถูปต่างๆ เกิดขึ้นในดินแดนที่พระพุทธศาสนาไปถึงจำนวนมาก การเผยแผ่กลายเป็นกระแสในวงกว้างมากขึ้น จนเกิดความสนใจในการเริ่มต้นพุทธศาสตร์เชิงวิชาการ

ในขณะที่ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนามีความเป็นมา และการเผยแผ่อย่างยาวนาน ในด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ (Academic Buddhism) นั้นยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น พุทธศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่ได้รับการยอมรับจากชนชั้นสูงของชาวยุโรปสมัยนั้น เพราะเป็นการเรียนเกี่ยวกับ นิรุกติศาสตร์ ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปะ ดังนั้นจึงเรียกได้ว่าเป็น “สหสาขาวิชา” ยิ่งไปกว่านั้นทั้งด้านเนื้อหาที่ศึกษา และตัวผู้วิจัยเป็นองค์ประกอบในการศึกษา ร่วมกันระหว่างนานาประเทศ¹⁰³ เช่น ดีจง (J.W. Dejong) วิจัยและเขียนประวัติศาสตร์

¹⁰¹ Rama, K., **Buddhism - A world Religion**, Sundeep Prakashan, (New Delhi: n.p., 1999): 77, quated in Ibid. 2

¹⁰² Roger Jackson and John Makransky, **Buddhist Theology, Critical Reflexions by Contemporary Buddhist Scholars**, (New York: Routledge, 2013): 5, quated in Ibid., 2

¹⁰³ Ruegg, D.S., “Apropos of a Recent Contribution to Tibetan and Buddhist Studies,” **Journal of the American Oriental Society**, (New York: n.p.,1962): 82 quated in Ibid.

พระพุทธศาสนาในยุโรป และอเมริกา เขาได้ศึกษา และเขียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในยุคต้น (Early period) ซึ่งทำให้เกิดการศึกษาดังกล่าวในหมู่คนยุโรป¹⁰⁴

ในช่วงศตวรรษที่ 19 หลักฐานคัมภีร์ต่างๆ ของอินเดีย ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏด้วยภาษาสันสกฤตและภาษาบาลีได้ถูกนำมาศึกษา มีการกล่าวถึงงานวิจัยของเบอร์นอฟ (Eugène Burnouf) ผู้ซึ่งกล่าวถึง ลูแบร์ (Simon de La Loubère) เป็นบุคคลแรกที่พูดถึงภาษาบาลี¹⁰⁵ และยังได้กล่าวถึงข้อเท็จจริงว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาในอินเดีย มีความจำเป็นต้องศึกษาบนพื้นฐานของคัมภีร์สันสกฤตจากเนปาล และคัมภีร์บาลีจากศรีลังกา¹⁰⁶ แท้จริงแล้วการศึกษาจากหลักฐานคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 โดยนักวิชาการชาวตะวันตกสนใจศึกษาพุทธศาสตร์มากขึ้นๆ และในปี ค.ศ. 1877 ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนในการศึกษาพระพุทธศาสนา คัมภีร์ภาษาบาลีจำนวนมากถูกเรียบเรียงเท่าๆ กับภาษาสันสกฤตเช่นกัน การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในด้านคัมภีร์ และการค้นพบโบราณคดีต่างๆ ก่อให้เกิดนักวิชาการรุ่นใหม่ที่ยกแนวคิดมุมมองได้กว้างขึ้น ก่อให้เกิดการค้นคว้าวิจัยด้านพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง กล่าวได้ว่าการศึกษาพุทธศาสตร์เชิงวิชาการนั้น กำเนิดจากนักวิชาการชาวตะวันตกค้นคว้าวิจัยด้านพุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา

ราวศตวรรษที่ 19 – ศตวรรษที่ 20 พระพุทธศาสนาและสถาบันการศึกษา ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ แต่เดิมพระพุทธศาสนาในแถบเอเชียถูกจำกัดอยู่แต่ในวัด หรือวิหารเป็นหลัก แต่ทุกวันนี้พระพุทธศาสนาเผยแผ่และการกระจายออกไปในวงกว้าง การศึกษาพระพุทธศาสนาไม่จำกัดอยู่แต่ในวัดเท่านั้น แต่เข้าไปสู่มหาวิทยาลัย ภาควิชา และเป็นสถาบัน เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติสำหรับฆราวาสอีกด้วย พระพุทธศาสนาในปัจจุบันจึงถูกพัฒนาจากวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ของ

¹⁰⁴ Dejong, J.W., “Brief History of Buddhism Studies in Europe and America,” *The Eastern Buddhist, New series*, 7 (n.p.: n.p., 1974): 55-106 quoted in Ibid.

¹⁰⁵ E. Bournuff et Chr. Lassen: *Essai sur le Pali ou langue sacrée de la presqu’île au-delà du Gange*, 224 (Paris: n.p., 1826) : 6 quoted in Ibid., 2

¹⁰⁶ Ernst Windisch, *Geschichte der Sanskrit-Philologie und indischen Altertumskunde*, I, (Strassburg: n.p., 1971), n, pag.; II Berlin u. (Leipzig: n.p., 1920), n, pag; *Philologie and Altertumskunde in Indien. Drei nachgelasene Kapitel des III. Teils der Geschichte der Sanskrit-philologie und indischen Altertumskunde*, (Leipzig: n.p., 1921), n, pag., Ibid., 2

ชาวพุทธในเอเชียจนสู่คนทั่วโลก นับแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา นักวิชาการชาวยุโรปสนใจศึกษาพุทธศาสตร์มากขึ้นเป็นลำดับ โดยเริ่มศึกษาเกี่ยวกับหลักคำสอน การปฏิบัติในชีวิต วิวัฒนาการจนมาถึงการศึกษาพระพุทธรูปศาสนาร่วมสมัย¹⁰⁷ ได้แก่การประยุกต์พระพุทธรูปไปใช้ในการมองเศรษฐกิจโลก การรักษาบำบัดผู้คนด้วยหลักพระพุทธรูปยุคใหม่ และพระพุทธรูปสมัยใหม่¹⁰⁸ เช่นเดียวกับประเด็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในระดับนานาชาติ นักวิชาการจากหลากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ และพระพุทธรูป ได้วิจัยในหัวข้อต่างๆ ที่กว้างขวางครอบคลุมองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ ซึ่งรวมถึงประวัติศาสตร์พระพุทธรูป ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปทั้งในอินเดียและไปยังภูมิภาคเอเชีย พระพุทธรูปและโบราณคดี พิธีกรรมของชาวพุทธและแนวปฏิบัติ วัฒนธรรมดั้งเดิมในพระพุทธรูปและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อุตลักษณ์ของพระพุทธรูปและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มรดกทางพระพุทธรูปและแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธรูปเป็นต้น¹⁰⁹

ราว ค.ศ. 1820 การค้นคว้าวิจัยด้านพุทธศาสตร์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยสมัยใหม่ ซึ่งบุกเบิกโดยนักวิชาการชาวตะวันตก เริ่มจากในช่วงที่มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศแถบยุโรป คือ ประเทศเยอรมนี และประเทศอังกฤษ ติดต่อกับประเทศในแถบเอเชีย โดยเฉพาะในยุคอาณานิคมที่อังกฤษเข้ามาปกครองประเทศอินเดีย ศรีลังกา และพม่า¹¹⁰ การศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านพุทธศาสตร์จึงเกิดจากนักวิชาการตะวันตก ซึ่งเชี่ยวชาญด้านตะวันออกศึกษา (Oriental Scholars) ภารตวิทยา (Indology) ภาษา คัมภีร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เดินทางเข้าไปศึกษาทั้งในประเทศอินเดียและทิเบต นักวิชาการพระพุทธรูปสำคัญในประเทศเยอรมนี ได้แก่ แฮร์มัน โอลเดนบวร์ก (Hermann Oldenburg), ยอร์จ กริมม์ (George Grimm), คาร์ล นูมานน์ (Karl Nueumann)

¹⁰⁷ Roger Jackson and John Makransky, **Buddhist Theology, Critical Reflexions by Contemporary Buddhist Scholars**, (London: Routledge, 2000): 7-8, quoted in *Ibid.*, 2

¹⁰⁸ Ralph Flores, **Buddhist Scripture as literature, sacred Rhetoric and the uses of Theory**, (New York : State University of New York Press, 2008), n. pag., *Ibid.*, 3.

¹⁰⁹ *Ibid.*, 4

¹¹⁰ สมชาย ฐานวุฑโฒ, “บทบรรณาธิการ,” วารสารธรรมธารา 58, 5 (มิถุนายน 2558): 4

และเฮ็น เบเชิร์ต (Heinz Bechert) เป็นต้น¹¹¹ นักวิชาการเหล่านี้ มีทักษะและภาษาที่ดีในการอ่าน คัมภีร์หลายภาษา ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต จีน ทิเบต คันธารี เป็นต้น และมีทักษะการวิจัยที่ดี ทำให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพสูง ด้วยระบบการค้นคว้าวิจัยของชาวตะวันตก ที่มีพื้นฐานจากการอ่านและ วิเคราะห์คัมภีร์ไบเบิลที่ทำกันมาอย่างยาวนาน ด้วยระเบียบวิธีวิจัยในรูปแบบเดียวกันทำให้ ผลการวิจัยทางพระพุทธศาสนามีความลึกและความชัดเจนในประเด็นต่างๆ ของพระพุทธศาสนา¹¹² นอกจากนี้ยังส่งผลให้นักวิชาการตะวันออกไปศึกษาเรียนรู้วิธีการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวจาก ประเทศตะวันตกอีกด้วย โดยเริ่มจากประเทศญี่ปุ่นส่งนักวิชาการด้านอักษรศาสตร์ ด้านพุทธศาสตร์ ไปศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาในประเทศยุโรปตั้งแต่ประมาณ ค.ศ. 1900 และกลับมาเปิด สำนักวิจัยพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยโตเกียว สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ มีผลงานวิจัย คุณภาพจำนวนมาก ส่วนนักวิชาการจากสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) สาธารณรัฐเกาหลีใต้ และ สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนใหญ่เข้ามาศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่น ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่ง นักวิชาการจากประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) และสาธารณรัฐเกาหลี มีข้อได้เปรียบตรงที่ สามารถอ่านคัมภีร์พุทธศาสตร์ภาษาจีนโบราณ (The Old Chinese Buddhist Text) ได้ ส่วนใน ประเทศอินเดีย และศรีลังกา ได้รับอิทธิพลด้านการศึกษาจากประเทศยุโรป เพราะเคยเป็นอาณานิคม อีกทั้งนักวิชาการอินเดีย และศรีลังกามีข้อได้เปรียบในการอ่านคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นภาษาสิงหล เป็นภาษาแม่ที่มีรากภาษาเดียวกับภาษาบาลีและสันสกฤต ทำให้เรียนรู้ได้ง่าย ส่วนนักวิชาการชาว ไทย และประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า เป็นต้น จะ มีพื้นฐานการวิเคราะห์หลักธรรมที่ดี เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาตามจารีตแบบเถรวาท (วิภังขวา

¹¹¹MGR Online, ศาสนาพุทธบูมในเยอรมนี, เข้าถึงเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2561, เข้าถึงจาก <http://www.watgiessen.com/index.php?lay=show&ac=article&id=209588&Ntype=1>

¹¹²Karin Preisendanz, Buddhist studies and Indology in Germany and Austria: Background, History, Contexts and Methodology, **Journal of the International Association of Buddhist Studies** Volume 22. Number 2. 1999, p.246 accessed January 1, 2019, available from http://www.koreanbuddhism.net/bbs/board.php?bo_table=5010&wr_id=14&page=4

ทิน) เป็นหลัก ซึ่งมีการคิดวิเคราะห์จำแนกธรรมเป็นปกติอยู่แล้ว ทำให้ซึมซับวิธีการเหล่านี้เข้ามา
 อย่างเป็นธรรมชาติ¹¹³

ปัจจุบันหลักฐานคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สำคัญ และใช้ในการอ้างอิงระดับสากลในการ
 วิจัยด้านพุทธศาสตร์ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก (Tipitaka) ซึ่งนักวิจัยพุทธศาสตร์ใช้เป็นหลักใน
 การศึกษาค้นคว้าวิจัยคือ (1) พระไตรปิฎกบาลี (The Pali Canon) ได้แก่ อักษรไทย อักษรสิงหล
 (ศรีลังกา) อักษรพม่า (พม่า) ส่วนทางตะวันตก สมาคมบาลีปกรณ์ ประเทศอังกฤษ ได้จัดทำ
 พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน (Pali Text Society) นอกจากนี้ยังมีพระไตรปิฎกบาลีอักษรขอม
 ซึ่งพระไตรปิฎก (บาลี) เป็นคำสอนหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาท (2) พระไตรปิฎกจีน (The
 Chinese Canon) และ (3) พระไตรปิฎกทิเบต (The Tibetan Canon) คัมภีร์พระไตรปิฎกแต่ละ
 ภาษานั้น ยังมีคัมภีร์ย่อยต่างๆ มากกว่า 1 เล่ม คัมภีร์เหล่านี้ทั้งหมด คือ หลักฐานปฐมภูมิ (Primary
 source) ด้านพุทธศาสตร์ ซึ่งใช้เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าวิจัย และยังมีฐานข้อมูลพระไตรปิฎก
 เป็นฉบับอิเล็กทรอนิกส์ จัดทำขึ้นหลายฉบับ เช่น พระไตรปิฎกบาลีฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ หรือที่
 นิยมเรียกว่า ฉบับ PTS (Pali Text Society: อักษรโรมัน) พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ
 (อักษรไทย) พระไตรปิฎกบาลีฉบับฉัฐรังษี (อักษรพม่า) พระไตรปิฎกบาลี ฉบับพุทธชนันตี (อักษร
 สิงหล) ฐานข้อมูลทั้งหมดนำมาจากพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์เป็นหลัก¹¹⁴ นอกจากนี้ในปัจจุบัน
 พระพุทธศาสนามีนิกายหลัก (The three Majors School of Buddhism) ทั้งหมด 3 นิกายซึ่ง
 แพร่อยู่ในเอเชีย คือ (1) พระพุทธศาสนาเถรวาท (Theravada Buddhism) ได้แก่พม่า เขมร
 ลาว ศรีลังกา และไทย (2) พระพุทธศาสนาหมหายาน (Mahayana Buddhism) แพร่แผ่อยู่ใน
 สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น และ (3) พระพุทธศาสนา
 วัชรยาน (Vajrayana Buddhism: Tibetan Buddhism and Tantrism) แพร่แผ่ในทิเบต และ
 มองโกเลีย¹¹⁵

¹¹³พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, “บทบรรณาธิการ,” วารสารธรรมธารา 58, 5 (มิถุนายน
 2558):

¹¹⁴สุชาติ ศรีเศรษฐวรกุล, “การสร้างฐานข้อมูลคัมภีร์พระไตรปิฎกโบราณ,” **วารสาร
 ธรรมธารา**, 3,1, ฉบับรวมที่ 4 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 172

¹¹⁵Cristian Violetti, **A short of the Buddhist Schools**, accessed March, 2,
 2020, available from ancient history encyclopedia [https://www.ancient.eu/
 /article/492/a-short-history-of-the-buddhist-schools/](https://www.ancient.eu/article/492/a-short-history-of-the-buddhist-schools/)

กล่าวได้ว่าหลักฐานปฐมภูมิที่สำคัญคือ พระไตรปิฎก และคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ รวมทั้งประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการแยกนิกายต่างๆ ในพระพุทธศาสนา (Buddhist Sects), นิกายหลักในพระพุทธศาสนาจนมาถึงปัจจุบัน และหลักฐานทางวัฒนธรรมและโบราณคดีของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในดินแดนต่างๆ องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยพุทธศาสตร์ที่มีขอบเขตที่กว้าง มีรายละเอียดมาก และเกิดการศึกษา และค้นคว้าวิจัยอย่างต่อเนื่อง ประเทศต่างๆ จึงมีการเปิดสอนสาขาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ศึกษา (Buddhist Studies) ได้แก่ด้านปรัชญา (Philosophy) ด้านประวัติศาสตร์ (History) และด้านนิรุกติศาสตร์ (Philology) รวมด้านอักษรศาสตร์ (Letters) (ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 1) นอกจากนี้ยังมีวิชาที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ วัฒนธรรมพระพุทธศาสนา อารยธรรมพระพุทธศาสนา และโบราณคดีพระพุทธศาสนา เป็นต้น มีการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จนถึงระดับปริญญาเอก ในทวีปต่างๆ ได้แก่ ทวีปยุโรป ประเทศเยอรมันนี ได้แก่ มหาวิทยาลัยฮัมบวร์ก (University of Hambourg), มหาวิทยาลัยเกอ์ทิงเงิน (University of Göttingen) ประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยไลเดน (University of Leiden) สหราชอาณาจักรอังกฤษ ได้แก่ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford University), มหาวิทยาลัยบริสตอล (Bristol University) เป็นต้น ในทวีปอเมริกา ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University), มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน (University of Wisconsin-Madison), มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) เป็นต้น ส่วนในทวีปเอเชียนั้น เช่น ประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ มหาวิทยาลัยโตเกียว (University of Tokyo), มหาวิทยาลัยริวกู (Ryukoku University), มหาวิทยาลัยโซกะ (Soka University), มหาวิทยาลัยโอตานิ (Otani University), มหาวิทยาลัยฮานาโซโนะ (Hanazono University) และมหาวิทยาลัยริชโช (Rissho University) เป็นต้น สาธารณรัฐไต้หวัน ได้แก่ สถาบันอักษรศาสตร์กอลองธรรม (Dharma Drum Institute of Liberal Arts), มหาวิทยาลัยฝอกวง (Fo Guang University), มหาวิทยาลัยหัวหนาน (Huanan University) ประเทศไทย ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหามกุฏราชวิทยาลัย, และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมีการจัดตั้งสถาบันวิจัยทางพุทธศาสตร์ หรือศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในหลายประเทศ และหลายมหาวิทยาลัย ในระยะต่อมา ได้แก่ ศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนาฮัมบวร์ก (The Buddhist research center in Hamburg) มหาวิทยาลัยฮัมบวร์ก ประเทศเยอรมันนี, ศูนย์พุทธศาสตร์เบิร์กลีย์ (Center for Buddhist Studies, Berkeley) มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ร่วมสมัย มหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกน (The Center for

Contemporary Buddhist Studies: University of Copenhagen) ประเทศเดนมาร์ก, ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ออกซ์ฟอร์ด (Oxford Centre for Buddhist Studies), ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยบริสทอล (Centre for Buddhist studies: Bristol University) ประเทศอังกฤษ, ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยโทรอนโต (Center for Buddhist Studies: University of Toronto) ประเทศแคนาดา เป็นต้น

2. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

2.1 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศญี่ปุ่น

ในปี ค.ศ. 2019 ยูนิแรนคิง (uniRank University Ranking)¹¹⁶ ได้จัดอันดับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่มีการจัดการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับสูงสุด ของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในโลก จากการนำเสนอทั้งหมด 63 แห่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยเหล่านี้จะมีหน่วย แผนก สถาบัน หรือศูนย์วิจัยด้านพระพุทธศาสนาเกือบทุกแห่ง ในจำนวนดังกล่าวนี้ เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 38 แห่ง เมื่อพิจารณาจากอัตราส่วน จึงพบว่าประเทศญี่ปุ่นมีมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมด เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ และแม้ใน 20 อันดับแรกของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาดังกล่าว มีจำนวน 10 แห่ง คือครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในประเทศญี่ปุ่นเช่น ได้แก่ มหาวิทยาลัยริวโคคุ (Ryukoku University) ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาอันดับ 1 เป็นเวลา 2 ปีซ้อน ในปี ค.ศ. 2018 – 2019 ตามการจัดอันดับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาของโลก¹¹⁷ มหาวิทยาลัยมูอาชิโน (Muashino University), มหาวิทยาลัยโคมาซะวะ (Komazawa University), มหาวิทยาลัยบันเคียว (Bunkyo University), มหาวิทยาลัยนิฮอน ฟุกุชิ (Nihon Fukushi University), มหาวิทยาลัยโอดานิ (Otani University), มหาวิทยาลัยริชโช (Rissho University), มหาวิทยาลัยบุเคียว (Bukkyo University), มหาวิทยาลัยไตโช (Taisho University) และมหาวิทยาลัยโตโคฮา (Tokoha University) นอกจากนี้มหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาโดยตรงดังกล่าว ยังมีมหาวิทยาลัยทั่วไปทั้งรัฐบาล และ เอกชน ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนสาขาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์อีกด้วย เช่น มหาวิทยาลัย

¹¹⁶ uniRank University Ranking, **Top Buddhist Universities in the world**, accessed May, 6, 2020, available from <https://www.4icu.org/top-religious-universities/buddhist/>

¹¹⁷ Ibid.

โตเกียว มีสาขาอักษรศาสตร์ เป็นต้น ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ที่มีการจัดตั้งศูนย์หรือสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ภายในมหาวิทยาลัย

2.1.1 ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลก (Research center for world Buddhist cultures) มหาวิทยาลัยริวโคคุ (Ryukoku University) เมืองเกียวโต (Kyoto) ประเทศญี่ปุ่น

ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยริวโคคุ (Ryukoku University)¹¹⁸ เริ่มก่อตั้งขึ้นจากวิทยาลัยพระพุทธศาสนาคุโรโยะ (Gakuryo: A Buddhist seminary) ซึ่งมีหอพักนักศึกษาตั้งอยู่ในวัด นิชิฮงอันจิ (Nishi-Honganji Temple) เมื่อปี ค.ศ. 1639 ตั้งแต่นั้นมามหาวิทยาลัยได้พยายามอย่างต่อเนื่องในการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีที่สุด มุ่งเน้นความพยายามเพื่อการปรับปรุงระบบการศึกษา รวมถึงการขยายระบบการฝึกงานและการปฏิรูปหลักสูตร จากประวัติศาสตร์การจัดการศึกษามาอย่างยาวนาน มหาวิทยาลัยจึงได้ค้นพบคัมภีร์ และวรรณกรรมโบราณ รวมทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีค่า ได้รับการอนุรักษ์จัดเก็บไว้ในห้องสมุดในแต่ละวิทยาเขตเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยในระดับการศึกษาขั้นสูงต่อไป ท่านรุนโยะ (Ryonyo) เจ้าอาวาสองค์ที่ 13 ส่งเสริมให้มีการวิจัย และการศึกษาของพระพุทธศาสนานิกายชิน (Shinshu Buddhism education) ถือได้ว่ามหาวิทยาลัยริวโคคุเป็นสถาบันอุดมศึกษาเก่าแก่แห่งหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์และประสบการณ์ยาวนานทั้งด้านการศึกษา¹¹⁹ และการวิจัยในประเทศญี่ปุ่น ถึง 380 ปี จัดตั้งขึ้นตามอุดมการณ์และหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนานิกายโจโดะ ชินชู (Jodo Shinshu Buddhism) มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังให้มนุษย์ชาติ “มุ่งไปสู่ความจริง มีชีวิตเพื่อค้นพบความจริงและเข้าถึง (ประจักษ์) ในความจริงนั้น”¹²⁰ ด้วยการให้การศึกษาริเรียนรู้จากชีวิตของท่านฉินรัน (Shinran) ซึ่งเดินตามเส้นทางเพื่อแสวงหาความจริงของชีวิต และเปิดเผยสิ่งที่ค้นพบในรูปแบบการให้การศึกษานั้นอุดมการณ์ ในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยริวโคคุ ซึ่ง ศาสตราจารย์ทาคาชิ (Takashi

¹¹⁸Ryukoku University, *History of Ryukoku University*, accessed March, 10, 2020, available from <https://www.ryukoku.ac.jp/about/outline/history.html>

¹¹⁹Ryukoku University, *Mission Statement*, accessed March, 10, 2020, available from <https://www.ryukoku.ac.jp/english2/about/mission.html>

¹²⁰Takashi Irisawa, *Message from the president of Ryukoku University*, accessed March, 10, 2020, available from https://www.ryukoku.ac.jp/english2/about/e_greeting.html

Irisawa) อธิการบดีมหาวิทยาลัยริวโคกุกล่าวว่า¹²¹ “ปัจจุบันมหาวิทยาลัยริวโคกุ จะเน้นเรื่องความบริสุทธิ์ของใจ ส่งเสริมจิตวิญญาณในการดูแลทุกๆ ชีวิต มุ่งจัดการศึกษาให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ที่จะนำทางไปสู่การใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง, และหลีกเลี่ยงซึ่งมรสุมวาท/การเป็นคนไม่ซื่อ” มหาวิทยาลัยมีการเปิดการเรียนการสอนทั้งหมด 9 สาขาวิชา ทั้งด้านมนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ มีนักศึกษาประมาณกว่า 20,000 คน¹²² ใน 3 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตโอมิยะ (Omiya Campus), วิทยาเขตฟูกาคุสะ (Fukakusa Campus) และวิทยาเขตเซตะ (Seta Campus)¹²³ เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่เน้นการศึกษาและค้นคว้าวิจัยวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา

ในปี ค.ศ. 1961 มหาวิทยาลัยริวโคกุ ได้จัดตั้ง สถาบันวิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ (Research institute of Buddhist Cultures) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ในยุคแรกๆ ที่ตั้งขึ้นในประเทศญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการวิจัยพระพุทธศาสนาดั้งเดิม และพัฒนาการวิจัยให้ครอบคลุมเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการแลกเปลี่ยนผลงานวิจัยร่วมกับนักวิชาการในต่างประเทศ สถาบันวิจัยแห่งนี้ได้ดำเนินการมาเป็นเวลากว่า 50 ปี มีผลงานวิจัยจำนวนมาก ซึ่งเกิดประโยชน์ต่อการนำกลับไปใช้ต่อสังคมโดยอาศัยทรัพยากรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ในปี ค.ศ. 2015 สถาบันวิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ มุ่งสู่การพัฒนาและบูรณาการ เพื่อก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการศึกษาวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ของโลก ในระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยริวโคกุ จึงมีการจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลก” (Research Center for World Buddhist Cultures)¹²⁴ เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2015

ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลก (Research Center for World Buddhist Cultures: RIBC) มหาวิทยาลัยริวโคกุ มีภารกิจ (Mission) คือ การเป็นศูนย์กลางการวิจัยพุทธศาสตร์ของโลกที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาเร่งด่วนของโลกปัจจุบัน ศูนย์วิจัยจะมีบทบาท

¹²¹Takashi, **Message from the president of Ryukoku University.**

¹²²Ryukoku University, **Mission Statement.**

¹²³ Ryukoku University, **Campus of Ryukoku University**, accessed March, 10, 2020, available from <https://www.ryukoku.ac.jp/english2/about/location.html>

¹²⁴Ryukoku University, **Center for World Buddhist Cultures**, accessed March, 10, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/>

สำคัญในการส่งเสริมสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้บรรลุภารกิจ บนพื้นฐานของ “จิตวิญญาณ การสอนแนวคตินิกายสุชาวดี (Jodo Shinsho)”¹²⁵

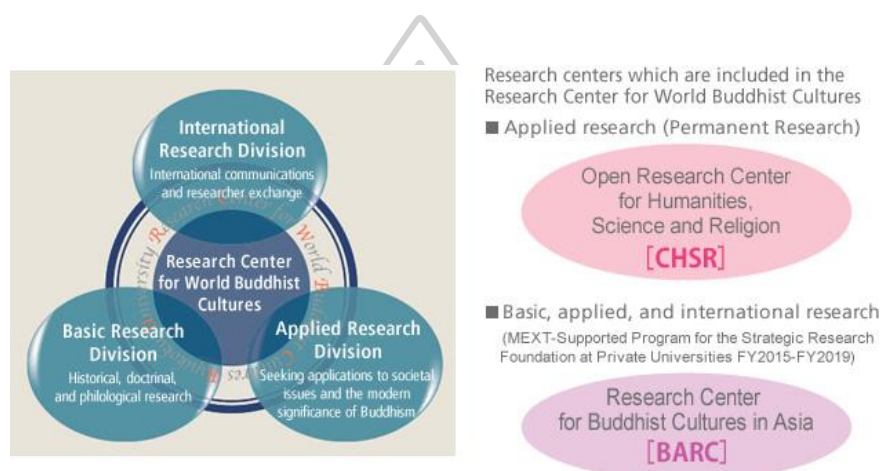
วัตถุประสงค์ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลก¹²⁶ 1) มุ่งการวิจัยทางวิชาการ ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในด้านปรัชญาพุทธศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการวิจัยที่ตอบสนองต่อความท้าทายของโลก สมัยใหม่ ด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม สำหรับแต่ละหัวข้อการวิจัย 2) มุ่งการวิจัยแบบสหวิทยาการ ได้แก่ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศาสนศาสตร์ เป็นการบูรณาการ สร้างองค์ความรู้ใหม่ ในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังมุ่งที่จะเป็นแม่ข่าย (Hub) ทางด้านวิจัยพุทธศาสตร์ ของโลก ซึ่งนักวิจัยทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มุมมองของ พระพุทธศาสนาต่อแนวทางเพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์ และวิกฤตการณ์ระดับโลก 3) มุ่งการสร้าง ความร่วมมือระหว่างนานาชาติ เพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ด้วยการสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย ในต่างประเทศ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ในทวีปเอเชีย อเมริกา และยุโรป เช่น การจัดทำโครงการ ความร่วมมือกับนักวิชาการต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้รับ คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และหรือผู้ทรงคุณวุฒิระดับโลก นอกจากนี้ผลลัพธ์ของการวิจัยที่กล่าวถึง ข้างต้นจะถูกเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ และสิ่งพิมพ์ในภาษาต่างๆ ในขณะที่เดียวกันศูนย์วิจัย จะนำ เทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูล (ICT: Information and Communication) แบบเรียลไทม์เพื่อเชื่อมต่อกับมหาวิทยาลัย และสถาบันการวิจัยทั่วโลก สามารถนำไปใช้ในการเรียน การสอนในระดับบัณฑิต วิทยาลัย และคณะต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้มีการสร้างระบบที่สามารถตอบสนองต่อ การร้องขอความร่วมมือจากสถาบันวิจัยในต่างประเทศได้ทันที เช่น การสำรวจทางโบราณคดี เป็นต้น 4) การรวบรวมผลงานวิจัย เป็นองค์ความรู้ใหม่สู่การศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา โดยการสร้างโปรแกรมการเรียนแบบสหวิทยาการ อาศัยความร่วมมือกับหลักสูตรของแต่ละ สาขาวิชา ออกแบบโครงการเพื่อสร้างความร่วมมือไม่เพียงแต่ภายในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ยังมี

¹²⁵Ryukoku University, **Mission of the center**, accessed March, 10, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/about/>

¹²⁶Ryukoku University, **Objective of the Research Center for World Buddhist Cultures**, accessed March, 10, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/>

รวมถึงสถาบันการศึกษาอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ยังรับสมัครนักวิจัยระดับบัณฑิตและนักวิจัยทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยเพื่อรับทุนในการวิจัย แบบกำหนดเวลาวิจัย ผลวิจัยที่เกิดขึ้นเผยแพร่ทั้งในวารสารสิ่งพิมพ์ และออนไลน์ เป็นต้น

ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลก มหาวิทยาลัยริวโคคุ มีโครงสร้างประกอบด้วย 3 ฝ่าย¹²⁷ คือ 1) ฝ่ายวิจัยพื้นฐาน (Basic research division) 2) ฝ่ายวิจัยประยุกต์ (Applied research division) และฝ่ายวิจัยระหว่างประเทศ (International research division)

ภาพที่ 2 Research Center for World Buddhist Cultures Ryukoku University¹²⁸

ที่มา: Research System at the Research Center for World Buddhist Cultures, Organization, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/organization/>

1. ฝ่ายวิจัยพื้นฐาน (Basic research division)¹²⁹ ทำหน้าที่วิจัยหลักคำสอนประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และการจัดเก็บต้นฉบับคัมภีร์โบราณ ด้วยการส่งเสริมการวิจัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การศึกษาเชิงวิชาการด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา รวมถึง

¹²⁷Research System at the Research Center for World Buddhist Cultures, **Organization**, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/organization/>

¹²⁸ibid.

¹²⁹Research System at the Research Center for World Buddhist Cultures, **Basic Research Division**, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/organization/#organization01-01>

การรักษาต้นฉบับคัมภีร์โบราณ ซึ่งเป็นหนังสือหายาก มีหน่วยงานย่อยดังนี้ (1) แผนกวิจัยเกี่ยวกับท่านฉินรัน (Shinran and Pure Land Buddhism) รับผิดชอบการบริหารจัดการ ส่งเสริมการเผยแพร่ผลวิจัยเกี่ยวกับท่านฉินรัน ตั้งแต่ยุคก่อนปัจจุบัน (Pre modern era) เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ ปรัชญา และแนวคิดในวรรณกรรมต่างๆ จนมาถึงปัจจุบัน (2) แผนกวิจัยเส้นทางสายไหมศึกษา รับผิดชอบกลุ่มงานวิจัยวัฒนธรรมในเอเชียกลาง ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1953 แผนกงานนี้จะมุ่งเรื่องการสำรวจหลักฐานโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในเอเชียกลาง ซึ่งถูกรวบรวมโดยท่านโอตานิ (Otani Kozui) เจ้าอาวาสองค์ที่ 22 ของวัดนิชิฮงอันจิ¹³⁰ รวมทั้งศึกษางานศิลปะ และประวัติของวัดต่างๆ ในเส้นทางสายไหม (3) แผนกการอ่าน และวิจัยพระไตรปิฎก (ภาคจีน) ส่งเสริมการอ่านคัมภีร์โบราณล้ำค่าที่เก็บรักษาอยู่ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "คัมภีร์ในชุดฉะจิไต-บันโค (Shajidai-bunko)" ซึ่งเป็นคัมภีร์โบราณที่ล้ำค่าได้รับมอบจากท่านโอตานิ ปัจจุบันอยู่ในหอสมุดของมหาวิทยาลัยริวโคคุ รวมถึงงานวิจัยค้นคว้าหลักฐานและแนวคิดในพระไตรปิฎก (ภาคจีน) และศึกษา "ความรู้เชิงวิชาการ" ทางพระพุทธศาสนาที่ก่อตัวและพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการวิเคราะห์พิจารณาอย่างบูรณาการรอบด้านทั้งหลักฐานพิธีกรรม และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ที่มีรากฐานจากการอ่านคัมภีร์โบราณและงานวิจัยค้นคว้าพระไตรปิฎก (ภาคจีน) ดังกล่าว (4) แผนกวิจัยประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่น และพระพุทธศาสนานิกายจีน ทำหน้าที่ศึกษาและวิจัยในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาญี่ปุ่นและประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนานิกายจีน ตั้งแต่ยุคก่อนปัจจุบัน จะเน้นการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของศิลปะของพระ และแม่ชี ส่วนยุคปัจจุบัน จะเน้นเรื่องการวิจัยเกี่ยวกับความสำคัญของประวัติศาสตร์วารสารทางพระพุทธศาสนาที่ตีพิมพ์ในยุคเมจิ¹³¹

2. ฝ่ายวิจัยประยุกต์ (Applied research division) ศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนาเพื่อมนุษยชาติ วิทยาศาสตร์ และศาสนา (Center for Humanities, Science and Religion: CHSR) ทำหน้าที่วิจัยเพื่อมุ่งการตอบสนองต่อปัญหาสังคม ประยุกต์หลักพุทธศาสตร์ร่วมสมัย ประเด็นวิจัยเน้นด้านการศึกษา การบำบัดรักษา รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในอาราม เพื่อหาแนวทางการบำบัดความเศร้าโศก การปกป้องสิทธิมนุษยชน ให้ปราศจากการได้รับการกระทำรุนแรง การสร้างโลก

¹³⁰ The Otani Explorations in Chinese Central Asia, **The International Dunhuang Project (IDP)**, accessed May, 3, 2020, available from http://idp.bl.uk/pages/collections_jp.a4d

¹³¹ Treasures of Ryukoku University, **International network for Japan arts :INJA**, accessed May, 3, 2020, available from <https://inart.org/exhibition/treasures-of-ryukoku-university/>

ที่สงบสุขด้วยชีวจริยธรรม (Bioethic) และการปกป้องสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ศูนย์ CHSR มีเป้าหมายที่จะเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมโครงการวิจัยใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมสมัยใหม่¹³²

3. ฝ่ายวิจัยระหว่างประเทศ (International research division) ทำหน้าที่เผยแพร่ผลงานวิจัย และการแลกเปลี่ยนนักวิจัยในระดับนานาชาติ ดูแลรับผิดชอบ (1) การแปล การเผยแพร่งานวิจัย บทความวิจัยทางพระพุทธศาสนา และตำราทางพระพุทธศาสนาในโครงการของสถาบันการศึกษาวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา (2) การเผยแพร่กิจกรรมทั้งหมดของศูนย์วิจัย ไปยังนานาชาติ นอกเหนือจากการตีพิมพ์วารสารอิเล็กทรอนิกส์ และเว็บไซต์ โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูล (The information and Communication Technology) เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนกับนักวิจัยพุทธศาสนานานาชาติ และผู้คนในต่างประเทศ (3) ดูแลรับผิดชอบสนับสนุนการจัดประชุมนานาชาติ และส่งเสริมนักวิชาการจากทั่วโลกในการเข้าร่วมประชุมสัมมนาบนความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและศูนย์วิจัยทั่วโลก¹³³ นอกจากนี้ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลก มหาวิทยาลัยริวโคคุ ยังมีสถาบัน และศูนย์วิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอื่นๆ¹³⁴ ได้แก่ ศูนย์มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศาสนา (Center for Humanities, Science and Religion: CHSR) ศูนย์อาเซียนใต้ศึกษา (The Center of South Asian Studies), ศูนย์วิจัยเอกสารโบราณดิจิทัล (Digital Archive Research Center: DARC), ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์แห่งเอเชีย (Research Center for Buddhist Cultures in Asia: BARC), ศูนย์วิจัยริวโคคุเพื่อการศึกษาแบบสหวิทยาการในศาสนา วิทยาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ (Ryukoku Research Center for Interdisciplinary Studies in Religion, Science and Humanities) นอกจากนี้ยังมีการจัดทำวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-journal) ได้แก่ วารสารวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลก (Journal of World Buddhist Cultures) ซึ่งศาสตราจารย์มาซาคิ (Masaki Nohnin) หัวหน้ากองบรรณาธิการวารสารวัฒนธรรมพุทธศาสตร์โลกกล่าว¹³⁵ “วัตถุประสงค์ของวารสารอิเล็กทรอนิกส์ จัดทำเพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มทั่วโลก ทำงานร่วมมือกันเพื่อก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ และการเผยแพร่

¹³² Research System at the Research Center for World Buddhist Cultures, **Applied Research Division**, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/organization/#organization01-01>

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Research System at the Research Center for World Buddhist Cultures, **Links** accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/links/>

¹³⁵ Research Center for World Buddhist Cultures Ryukoku University Editorial Committee, **Journal of World Buddhist Cultures**, 3, 1 (March 2018): 165

สารสนเทศ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่างๆ กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในระดับนานาชาติ เพื่อพัฒนาแนวทางในการแก้ปัญหาของประชาชนในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้วารสารดังกล่าวยังมีการแนะนำหนังสือพุทธศาสตร์ต่างๆ, รวบรวมงานบรรยายของศูนย์วิจัย, การแปลผลงานวิจัยที่มีคุณค่า ซึ่งศูนย์วิจัยมุ่งมั่นที่จะทำให้การศึกษาพุทธศาสตร์เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องบนเวทีความร่วมมือระดับนานาชาติต่อไป”

2.1.2 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์โฮเนน มหาวิทยาลัยบุคเคียว (Honen Buddhist Studies Research Center Bukkyo University) เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น ก่อตั้งเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1991 ซึ่งตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยบุคเคียว (คำว่า **Bukkyo University** (佛敎大学, Bukkyō daigaku) **Bukkyo = 佛敎** หมายถึง พระพุทธศาสนา (Bukkyo = the Japanese word for Buddhism)¹³⁶

ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยบุคเคียว (Bukkyo University) กำเนิดจากโรงเรียนที่สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1868 ในวัดมินงอน (Genkoin Temple) นิกายสุชาวดี มีเป้าหมายที่จะสร้างเป็นสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์สำหรับพระนิกายโจโดะ พัฒนาเป็นโรงเรียนมัธยม ในปี ค.ศ. 1912 และพัฒนาเป็นวิทยาลัย และจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยบุคเคียวได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการในปีค.ศ. 1949 เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งมีภารกิจที่สำคัญ คือจัดการการสอนพุทธศาสตร์ศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ และแนวคิดวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของอินเดีย จีน และญี่ปุ่น และเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่ครอบคลุม รวมทั้งคำสอนของท่านโฮเนน (Honen)¹³⁷ ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนาดินแดนสุชาวดี ปัจจุบันมหาวิทยาลัยบุคเคียวมีทั้งหมด 7 คณะ มีนักศึกษามากกว่า 18,000 คน มหาวิทยาลัยมีแนวคิดเชิงจิตวิญญาณคือ "การปลูกฝังผู้เรียนให้มีพรสวรรค์ 3 ด้าน" คือ "การศึกษา", "การวิจัย" และ "การช่วยเหลือทางสังคม"

¹³⁶ Bukkyo University, **Academics accessed**, April, 10, 2020, available from <https://www.bukkyo-u.ac.jp/english/academics/>

¹³⁷ **Hōnen (法然)**, May 13, 1133 – February 29, 1212) เป็นพระภิกษุและเป็นผู้ก่อตั้งนิกายหนึ่งในนิกายพระพุทธศาสนาดินแดนสุชาวดี (Pure Land Buddhism) ซึ่งเรียกว่า นิกายโจโดะชู (Jōdo-shū (浄土宗.) See Wikipedia the free encyclopeda, Honen, accessed April, 10, 2020, available from <https://en.wikipedia.org/wiki/H%C5%8Dnen>

ที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของการส่งเสริมจิตวิญญาณของพระพุทธศาสนาและปรับให้เข้ากับการพัฒนาในแต่ละช่วงเวลา เป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์¹³⁸

ศาสตราจารย์โนริชิโกะ (Norihiko Tanaka) อธิการบดีมหาวิทยาลัยบุคเคียว¹³⁹ กล่าวว่า “เป้าหมายของมหาวิทยาลัยบุคเคียว อยู่บนพื้นฐานของจิตวิญญาณของชาวพุทธ ผ่านการศึกษาและการวิจัยที่หลากหลาย เพื่อสำรวจตัวเอง และอยู่ร่วมกันกับสิ่งมีชีวิตทั้งหมดและมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังพรสวรรค์ที่ยอดเยี่ยมด้วยหัวใจที่กว้างใหญ่ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้รับการเสนอให้เป็นมรดกทางพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ให้เชี่ยวชาญในการใช้ชีวิตการอยู่ร่วมกัน ผ่านการแสวงหาภูมิปัญญาและความยุติธรรม เป็นภารกิจของมหาวิทยาลัยที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมโลก และส่งเสริมความก้าวหน้าในด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตของมนุษย์บนโลกใบนี้ ด้วยการตระหนักถึงเป้าหมายของการพัฒนา ให้การศึกษากับนักศึกษา มุ่งให้นักศึกษาวิเคราะห์ได้ และมีแบบแผนการแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความเป็นผู้นำทางด้านจริยธรรมอย่างมืออาชีพ มีภาษิต (Motto) ของมหาวิทยาลัยคือ “ทุกคน ทุกเวลา และทุกสถานที่” เป็นการเน้นว่า เราเปิดประตูเพื่อรับทุกคนที่ต้องการเรียนรู้ ซึ่งมีระบบการเรียนการสอนทางไกลสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา เรามุ่งสร้างและพัฒนานักวิจัยให้มีทักษะเป็นมืออาชีพ มหาวิทยาลัยบุคเคียวของเราเป็นมหาวิทยาลัยที่บูรณาการการศึกษาเพื่อมนุษยชาติ”

ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ศึกษาโฮเนน มหาวิทยาลัยบุคเคียว (Honen Buddhist Studies Research Center Bukkyo University)¹⁴⁰ มุ่งพัฒนาการค้นคว้าเกี่ยวกับนิกายโจโด (Jodo sect) ในด้านแนวคิด และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในอินเดีย จีน และญี่ปุ่น และการวิจัยที่มุ่งพัฒนาด้านวรรณกรรมประวัติศาสตร์เพื่อขยายโลกทัศน์ในด้านประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เมืองเกียวโตโบราณ สำหรับสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์โฮเนน มหาวิทยาลัยบุคเคียว มีอุดมการณ์ในการทำหน้าที่สนับสนุนและสร้างสภาพแวดล้อมด้านการวิจัยให้กว้างขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของการเน้นวิจัยเฉพาะเรื่อง ความคิด และวัฒนธรรมต่างๆ ที่มาจากอินเดีย และญี่ปุ่น

¹³⁸ Bukkyo University, **Academics** accessed, April, 10, 2020, available from <https://www.bukkyo-u.ac.jp/english/academics/>

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid.

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา (International Institute for Buddhist Studies: IIBS) วิทยาลัยนานาชาติเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ระดับสูงกว่าปริญญาตรี (International College for Postgraduate Buddhist Studies)¹⁴¹ เมืองโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ก่อตั้งขึ้นและได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ.1995 โดยศาสตราจารย์อาคิระ ฮิระกะวะ (Akira Hirakawa) เป็นสถาบันที่อุทิศตนเพื่อการวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีแนวคิดในการจัดตั้งเพื่อสร้างนักวิชาการพุทธศาสตร์ในระดับนานาชาติ จุดเริ่มต้นเกิดจากศาสนาพุทธในญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลทั้งหลักคำสอน และแนวปฏิบัติของพระพุทธศาสนาจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงมีลักษณะเป็นสากล และพัฒนาจนเป็นรากฐานเป็นเอกลักษณ์ของศาสนาพุทธในญี่ปุ่น ตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมาญี่ปุ่นดำเนินการศึกษาหลักคำสอนพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ซึ่งยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งในปัจจุบันผลิงานวิจัยทางด้านปรัชญาที่มีคุณภาพจำนวนมาก รวมถึงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างนักวิชาการญี่ปุ่น และชาวต่างประเทศในการสร้างมาตรฐานใหม่ด้านคุณภาพ และความเป็นเลิศทางการวิจัย มุ่งวิจัยปรัชญาพุทธศาสตร์ และวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ ด้วยระเบียบวิธีวิจัยในด้านนิรุกติศาสตร์อย่าง พิถีพิถัน และให้ความรู้แก่นักวิชาการชาวพุทธรุ่นใหม่ผ่านผลงานวิจัย ศาสตราจารย์เคียวโค (Kyōkō Fujii) อธิการบดีวิทยาลัยกล่าวว่า¹⁴² “วิทยาลัยนานาชาติเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ระดับสูงกว่าปริญญาตรีเปิดสอนหลักสูตรห้าปีจนถึงระดับปริญญาเอก รับนักศึกษาเข้าศึกษา 4 คน/ ต่อปี ซึ่งวิทยาลัยรับนักศึกษาได้ 20 คน/ปี จำนวนที่รับดังกล่าว ทำให้คณาจารย์สามารถดำเนินการสอนกลุ่มย่อย สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนแต่ละคนได้ นอกจากนี้วิทยาลัยฯ ตั้งอยู่ในย่านที่เงียบสงบในบุงเคียว-คุ (Bunkyo-ku) เมืองโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ปัจจุบันวิทยาลัยมี 2 สถาบันวิจัยที่อยู่ในความดูแล ได้แก่ 1) สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา (International Institute for Buddhist Studies: IIBS) 2) สถาบันวิจัยต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาญี่ปุ่น (Research Institute for Old Japanese Manuscripts of Buddhist Scriptures) และห้องสมุดที่รวบรวมหนังสือทางพระพุทธศาสนาจำนวนมากกว่า 140,000 เล่ม เป็นแหล่งค้นคว้าและดำเนินการ

¹⁴¹International Institute for Buddhist Studies, **Concept**, accessed April, 15, 2020., available from <http://www.icabs.ac.jp/en/about/concept>

¹⁴²International Institute for Buddhist Studies, **Message from president**, accessed April, 15, 2020., available from http://www.icabs.ac.jp/en/about/message_president

วิจัยทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ การวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสตร์มุ่งเน้นไปที่สองประเด็นหลักคือ 1) การศึกษาเชิงนิรุกติศาสตร์และ 2) การศึกษาเชิงปรัชญา วิทยาลัยแห่งนี้มีทรัพยากรเพื่อการค้นคว้าวิจัย ได้แก่ คัมภีร์พุทธศาสตร์ และเอกสารดิจิทัลต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น เอกสารตำราทางพระพุทธศาสนาย้อนหลังไปถึงสมัยนาราและเฮอัน หลักฐานเหล่านี้ช่วยอำนวยความสะดวกในการวิจัยทั้งเชิงนิรุกติศาสตร์และการศึกษาเชิงปรัชญา ซึ่งนักศึกษาและผู้สนใจจะได้รับความรู้ ความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้นมากเกี่ยวกับความจริงสากลผ่านการศึกษาพระพุทธศาสนา รวมทั้งประเด็นร่วมสมัย เช่น จริยธรรมและปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

โท ชิ โน ริ (Toshinori Ochiai: Chairman of the Board of Executives) ประธานคณะกรรมการผู้บริหารสูง วิทยาลัยเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี กล่าวว่า¹⁴³ “การศึกษาพุทธศาสตร์นั้น ผู้ศึกษาต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งไม่เพียงแต่คัมภีร์โบราณและวัฒนธรรมของอินเดียซึ่งเป็นแผ่นดินแม่กำเนิดพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้าไปในเอเชียกลาง เอเชียใต้ ทิเบต จีน และเกาหลี ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่น ฉะนั้นในการศึกษาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอันกว้างใหญ่ เมื่อรวมกันเป็นหนึ่งเดียวจึงกลายเป็นมรดกแห่งหลักคำสอนและจิตวิญญาณของพระพุทธศาสนา”

ในการพัฒนานักศึกษาวิจัย และนักวิจัย วิทยาลัยจะเชิญนักวิชาการที่มีชื่อเสียงจากต่างประเทศ ชำนาญการวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเยี่ยมชมวิทยาลัย และสัมผัสผลงานล่าสุดที่เกิดขึ้นของสถาบันวิจัย มีการแลกเปลี่ยนผลงานวิจัย และการศึกษาพุทธศาสตร์บนเวทีระหว่างประเทศ มีการทำวิจัยร่วมกันเป็นทีม มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาของวิทยาลัย และชาวต่างชาติ เป็นโครงการที่กำหนดระยะเวลาในการแลกเปลี่ยน และมีการตีพิมพ์ผลงานวิจัยวารสารจำนวนมากกว่า 60 เรื่อง ซึ่งเป็นที่ยอมรับ กิจกรรมเหล่านี้เป็นการพัฒนานักวิจัย และนักศึกษาวิจัยให้มีความเชี่ยวชาญด้านวิจัยพุทธศาสตร์

¹⁴³Toshinori, Message from the Chairman of the Board of Executives, :International Institute for Buddhist Studies, accessed April, 15, 2020., available from http://www.icabs.ac.jp/en/about/message_chairman

2.1.3 สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนานิกายนิชิเรน (Institute of Nichiren Buddhist Studies) และสถาบันเพื่อการศึกษาครอบคลุมสัทธรรมบุดชริกสูตร (Institute of Comprehensive Study of Lotus Sutra) มหาวิทยาลัยริชโซ (Rissho University)

มหาวิทยาลัยริชโซ (Rissho University)¹⁴⁴ ชื่อมหาวิทยาลัยนำมาจากงานเขียนของพระนิชิเรนชื่อ “Rissho Ankoku Ron” เมื่อท่านอายุได้ 39 ปี ก่อตั้งสถานศึกษาในปี ค.ศ. 1580 ในฐานะสถาบันการศึกษาสำหรับนักบวชพระพุทธศาสนานิกายนิชิเรน (Nichiren Buddhism) จากประวัติศาสตร์ 440 ปี จนมาถึงปัจจุบัน (ค.ศ.2020) ในปี ค.ศ. 1948 มีการจัดตั้งเป็นโรงเรียนมัธยม และในปี ค.ศ. 1951 มีการปรับโครงสร้างการจัดตั้งมหาวิทยาลัยตามกฎหมาย จึงเป็นมหาวิทยาลัยริชโซ (Rissho University) ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีทั้งหมด 2 วิทยาเขต คือ วิทยาเขตชินากาวา (Shinagawa Campus) เมืองโตเกียว และวิทยาเขตคุมางายะ (Kumagaya) เมืองไซตามะ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีทั้งหมด 7 คณะ มีนักศึกษาทั้งหมด 15,000 คน เป็นมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรี โท และเอก ประธานมหาวิทยาลัยริชโซ กล่าวว่า “วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยเพื่อการปลูกฝังนักศึกษาให้มีมาตรฐานทางศีลธรรมและความเชี่ยวชาญอย่างลึกซึ้ง “มหาวิทยาลัยมีขอบเขตการทำงานร่วมกับผู้คนในสังคม และสังคมโลก เรามุ่งการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมความหลากหลาย เราส่งเสริมกิจกรรมด้านการวิจัย และใช้ทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัย นอกจากนี้เราตระหนักถึงบริบทของสังคมโลกที่ก้าวไปอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องอาศัยการมองภาพแบบองค์รวม เพื่อจะได้มุมมองการวิจัยใหม่ๆ ในอนาคต ด้วยการพัฒนามุมมองการวิจัยใหม่ ทำให้สถาบันวิจัยสามารถเผยแพร่งานวิจัยทั้งในญี่ปุ่นและต่างประเทศได้กว้างขึ้น ซึ่งมี 2 สถาบันเกี่ยวข้องกับการวิจัย¹⁴⁵ ได้แก่ 1) สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนานิกายนิชิเรน (Institute of Nichiren Buddhist Studies) เป็นสถาบันวิจัยที่มีนักวิจัยที่มีความชำนาญ และอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนในภาควิชาพระพุทธศาสนานิกายนิชิเรน การวิจัยครอบคลุมเกี่ยวกับหลักคำสอน, ประวัติของท่านนิชิเรน และแนวทางการสอนของท่าน 2) สถาบันการศึกษาครอบคลุมสัทธรรมบุดชริกสูตร (Institute of Comprehensive Study of Lotus Sutra) เป็นการวิจัยขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสัทธรรมบุดชริกสูตร และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทุนวิจัยในการส่งเสริมการวิจัยขั้นสูงในสาขา

¹⁴⁴ Rissho University, **About Rissho University**, accessed April, 10, 2020, available from <http://www.ris.ac.jp/en/about/index.html>

¹⁴⁵ Rissho University, **Research Institutes**, accessed April, 10, 2020, available from <http://www.ris.ac.jp/en/research/index.html>

สัทธรรมบุนทริกสูตรและนำไปสู่วัฒนธรรมโลก ผลงานวิจัยจะถูกตีพิมพ์เป็นเวลาหลายปี และได้รับการตอบรับอย่างดีจากนักวิชาทั้งในยุโรปและอเมริกา

2.2 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) (Republic of China: Taiwan)

สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) มีสถาบันวิจัยพระพุทธศาสนา และศูนย์วิจัยได้แก่ มูลนิธิการศึกษาพระอาจารย์เซงเยน (Shengyen Education Foundation) ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ (Center for Buddhist Studies) และมหาวิทยาลัยฝอกลง (Fo Guang University)

2.2.1 มูลนิธิการศึกษาพระอาจารย์เซงเยน (Shengyen Education Foundation)¹⁴⁶ จัดตั้งโดยได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) เมื่อวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 2006 มีวัตถุประสงค์ 1) เป็นแหล่งรวบรวมผลงานวิจัย และตีพิมพ์ผลงานวิจัย รวมทั้งประวัติและหลักคำสอน ผลงานวิจัยของพระอาจารย์เซงเยน 2) เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนากับการวิจัยของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการตีพิมพ์ผลงานวิจัยทางพระพุทธศาสนาและโครงการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการชำระจิตใจของผู้คนให้สะอาดบริสุทธิ์ ส่งผลต่อสังคมบริสุทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์และแนวคิดของพระอาจารย์เซงเยน เต็ง (Weijen Teng)¹⁴⁷ หัวหน้าภาควิชาพุทธศาสตร์ศึกษา สถาบันศิลปศาสตร์กลองธรรมกล่าวว่า พระอาจารย์เซงเยนได้เสียชีวิตไปแล้ว และท่านได้ก่อตั้งมูลนิธิการศึกษาพระอาจารย์เซงเยนเพื่ออนาคตจะพัฒนามูลนิธินี้สู่การเป็นผู้นำทางด้านกรวิจัยค้นคว้าคัมภีร์พระพุทธศาสนาจีน วัฒนธรรมพระพุทธศาสนา และจะพัฒนานักวิจัยที่เชี่ยวชาญทั้งภาษาจีน บาลี และสันสกฤต เพื่อใช้ในการศึกษาอ่านคัมภีร์ต่างๆ โดยเริ่มสร้างตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษาให้เป็นนักวิจัยที่มีคุณภาพ และสามารถประยุกต์ใช้พระพุทธศาสนาให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย ฉะนั้นหัวข้อวิจัยนอกจากเกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมมากขึ้น และพัฒนาการพระพุทธศาสนาร่วมสมัย นอกจากนี้จะทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ กองทุนของพระอาจารย์เซงเยน สนับสนุนในด้านเป็นทุนวิจัยสำหรับนักวิจัย

¹⁴⁶ Sheng Yen Education Foundation, **Founder's Profile**, accessed April, 10, 2020, available from <https://www.shengyen.org.tw/page.aspx?pid=131&lang=en>

¹⁴⁷ Interview with Weijen Teng, chair, department of Buddhist studies, Dharma Drum Institute of Liberal Arts, Taiwan, September 25, 2018.

ชาวไต้หวันและต่างประเทศ รวมทั้งทุนการศึกษาอื่นๆ และสนับสนุนการตีพิมพ์วารสารพระพุทธศาสนา สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ในด้านการวิจัย ซึ่งในอนาคตจะเป็นศูนย์กลางการศึกษาพุทธศาสตร์กอลงธรรม

ประวัติความเป็นมาโดยย่อของพระอาจารย์เซงเยน (Master Sheng Yen)¹⁴⁸ (ค.ศ. 1930-2009) เกิดในมณฑลเจียงยู สาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี ค.ศ. 1931 และได้บวชเป็นพระในปี ค.ศ. 1943 และเดินทางไปอยู่ที่ไต้หวัน เคยได้รับเลือกจากนิตยสารคอมมอนเวลธ์ให้เป็นหนึ่งใน 50 คนที่มีอิทธิพลมากที่สุดไต้หวันในช่วง 400 ปีที่ผ่านมาด้านพระพุทธศาสนา ท่านตั้งใจยกระดับสถานะของพระพุทธศาสนาและคุณภาพของพระสงฆ์ด้วยระบบการศึกษา เมื่อท่านอายุ 40 ปี ท่านตัดสินใจเดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศญี่ปุ่น เมื่อสำเร็จการศึกษาปริญญาโท และเอก ที่มหาวิทยาลัยริโซ ประเทศญี่ปุ่นแล้ว ในปี ค.ศ. 1975 ท่านได้รับตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์ ที่มหาวิทยาลัยวัฒนธรรมจีน และวิทยาลัยอื่นๆ นอกจากนี้ยังดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ ที่สถาบันการศึกษาแห่งประเทศไทย วิทยาลัยวัฒนธรรมจีน เป็นรองประธานสมาคมพระพุทธศาสนาแห่งสหรัฐอเมริกา เป็นผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกแปลโดยสมาคมชาวพุทธแห่งสหรัฐอเมริกา และเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ศึกษาจงหว่า (Chung-Hwa), มหาวิทยาลัยสังฆะ (Sangha) และวิทยาลัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์พุทธศาสตร์ นอกจากนี้ท่านยังได้จัดทำวารสารพุทธศาสตร์จงหว่า (Chung-Hwa) ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ เป็นที่ปรึกษานักศึกษาปริญญาโท และเอก ที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติเจิ้งต้า (Chengchi) มหาวิทยาลัยวัฒนธรรมจีน และสถาบันการศึกษาชั้นสูงอื่นๆ และให้การบรรยายหรือสุนทรพจน์มากกว่า 200 ครั้ง ที่มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยกว่า 100 แห่งทั่วโลก ในปี ค.ศ. 1989 พระอาจารย์เซงเยนก่อตั้งองค์กร “ภูเขาแห่งกอลงธรรม” (Dharma Drum Mountain) ด้วยวิสัยทัศน์ที่จะสร้างสถานที่แห่งนี้ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับโลก เพื่ออุทิศให้กับการวิจัยทางวิชาการ การปฏิบัติ และการเผยแผ่ธรรมะ รวมทั้งงานการกุศลทางสังคม จากการเผยแผ่โดยใช้สถานที่แห่งนี้ ทำให้ชาวจีนในไต้หวันเกิดความศรัทธา มีการปฏิบัติของวัฒนธรรมจีน และฆราวาสได้รับการศึกษา รวมทั้งมีการทำกิจกรรมการกุศลเพื่อสังคมในไต้หวัน และต่างประเทศ ต่อมาสถาบันกอลงธรรมศิลปศาสตร์ (Dharma Drum Institute of Liberal Arts: DILA) ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่ในนิวยอร์กได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการจากกระทรวงวัฒนธรรมไต้หวัน เปิดสอนระดับปริญญาตรี โท เอก ด้านพุทธศาสตร์ศึกษา และได้ก่อตั้งหน่วยงานที่สนับสนุนงานวิจัยด้านพุทธศาสตร์ คือ สมาคม

¹⁴⁸Sheng Yen Education Foundation, **Founder's Profile**, Ibid.

พระพุทธศาสนาอิเล็กทรอนิกส์จีน (Chinese Buddhist Electronic Text Association (CBETA))¹⁴⁹ เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1998 ซึ่งได้รับการสนับสนุน และได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิยินฉวน ในอเมริกาเหนือ มูลนิธิโพธิ (Bodhi Foundation) และสถาบันพุทธศาสตร์จงหว่า (Chung-Hwa Institute of Buddhist Studies) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมพระไตรปิฎกจีนทั้งหมด บูรณาการด้านคัมภีร์พุทธศาสตร์เข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ 2) พัฒนาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ของพระไตรปิฎก เพื่อส่งเสริมการสื่อสารและการประยุกต์ใช้พระไตรปิฎก และ 3) เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้และเก็บรักษา คัมภีร์พุทธศาสนาอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยความพยายามทั้งหมดเหล่านี้ คัมภีร์พระพุทธศาสนา จนได้รับความนิยมนำทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ผู้คนจำนวนมากสามารถได้รับประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรดังกล่าว และสามารถใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อขยายขอบเขตของการค้นคว้าวิจัยคัมภีร์พุทธศาสนามากขึ้น

2.2.2 ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา (Center For Buddhist Studies) มหาวิทยาลัยฝอกววง (Fo Guang University มหาวิทยาลัยฝอกววง (FGU: Fo Guang University; จีน: 佛光大學; มหาวิทยาลัยแสงสว่างแห่งพระพุทธเจ้า)¹⁵⁰ เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน ตั้งอยู่ในเมืองอีหลัน สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ก่อตั้งโดยท่านอาจารย์ชิงหวิน (Hsing Yun) ผู้สร้างอารามฝอกววงชัน (Fo Guang Shan) แนวทางพระพุทธศาสนาหายาน (Chinese Mahāyāna Buddhist) เมื่อปี ค.ศ. 1963 วัดฝอกววงชันได้จัดตั้งสถาบันวิจัยพระพุทธศาสนาจีน (Chinese Buddhist Research Institute at Fo Guang Shan) และได้พัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องอย่างมีคุณภาพ จนได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการเป็นมหาวิทยาลัยฝอกววง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 ในระยะแรกมีการเปิดสอนระดับปริญญาตรี ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมวิทยา จากนั้นค่อยๆ พัฒนาไปสู่มหาวิทยาลัยเต็มรูปแบบ ปัจจุบันเปิดสอนระดับปริญญาโทและเอก และพัฒนาสาขาวิชาต่างๆ เป็นวิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยมนุษยศาสตร์ วิทยาลัยสังคมศาสตร์และการจัดการ วิทยาลัยความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยี วิทยาลัยอุตสาหกรรมโลฮาส (LOHAS: Lifestyles of Health and Sustainability) และวิทยาลัยพุทธศาสนศึกษา ทุกหลักสูตรสอนเป็นภาษาจีนกลาง ยกเว้นหลักสูตรระดับปริญญาโทด้านพุทธศาสตร์ศึกษา มีการสอนทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษ มีนักศึกษาระดับ

¹⁴⁹ สมาคมคัมภีร์พระพุทธศาสนาอิเล็กทรอนิกส์จีน, “CBETA Mission” accessed April, 10, 2020, available from <http://www.cbeta.org>

¹⁵⁰ Dbpedia, **Fo Guang University**, accessed April, 10, 2020, available from http://dbpedia.org/page/Fo_Guang_University

ปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษารวมทั้งหมด 3,400 คน มหาวิทยาลัยมีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าวิจัยมีหนังสือมากกว่า 253,000 เล่ม และยังมีมหาวิทยาลัยในเครือซึ่งทำนอาจารย์ชิงหวิน (Master Hsing Yun) ได้เป็นผู้ก่อตั้ง อีก 4 แห่ง¹⁵¹ ได้แก่ มหาวิทยาลัยทางตะวันตก (University of the West) ในเมืองลอสแอนเจลิส (แต่เดิมชื่อมหาวิทยาลัยซีไล) สร้างขึ้นในปี 1991¹⁵² มหาวิทยาลัยนานหวาในเจี๋ยอู้ ไต๋หวั่น (Nanhua University) สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1996, มหาวิทยาลัยนานเทียน (Nantian University) ตั้งอยู่ในประเทศออสเตรเลีย สร้างขึ้นในปีค.ศ. 2001 และวิทยาลัยกวงหมิง (Guang Ming College) ตั้งอยู่ในประเทศฟิลิปปินส์ สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 2009

ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา (The Center for Buddhist studies) มหาวิทยาลัยฝอ กวง ได้สร้างขึ้นใหม่ในตอนต้นปี ค.ศ. 2013¹⁵³ มีการจัดทำโครงการวิจัย ด้านพระพุทธศาสนา มหายาน จัดการประชุมทางวิชาการระดับนานาชาติขึ้น เพื่อเป็นเวทีวิชาการสำหรับนักวิชาการและนักวิชาการอาวุโสทั่วโลก เพื่อร่วมมือกันในการทำวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยได้สร้างนักวิจัยด้านพุทธศาสตร์ จากคณะพุทธศาสตร์ศึกษา ให้ทุนนักศึกษาเพื่อสนับสนุนให้มีความสามารถอย่างแข็งแกร่งในด้านวิชาการ และคัดเลือกนักศึกษาที่มีคุณลักษณะและความสามารถทางวิชาการไปศึกษาต่อในต่างประเทศ และพัฒนาทักษะนักวิชาการให้มีความรู้ในการอ่านจารึกคัมภีร์ภาษาต่างๆ โดยจะเน้นพระพุทธศานามหายาน ผลงานวิจัยจะเผยแพร่ทั้งในวารสาร และผ่านเว็บไซต์ซึ่งจะออกเป็นรายเดือน และรายปักษ์ มีการเชิญนักวิจัยจากภายนอกทำวิจัยร่วมกับศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา นอกจากนี้คณาจารย์ทำหน้าที่สอนด้วย และทำวิจัยซึ่งคณาจารย์มีความรู้ ความเชี่ยวชาญสำเร็จการศึกษาทั้งจากในไต้หวัน ญี่ปุ่น อเมริกา เยอรมัน

¹⁵¹ University of the West, **Our Founder**, accessed April, 10, 2020, available from <https://www.uwest.edu/about-uwest/our-founder>

¹⁵² มหาวิทยาลัยทางตะวันตก (University of West), **ประวัติศาสตร์ของเรา (Our history)**, เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://www.uwest.edu/about-uwest/our-history/>

¹⁵³ Fo Guang University, **Department of Buddhist Studies**, accessed April, 10, 2020, available from <http://www.fgu.edu.tw>

2.3 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสาธารณรัฐเกาหลี

ยูนิแรนก์ (uniRank)¹⁵⁴ ได้รวบรวมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐเกาหลีไว้ทั้งหมด 6 แห่ง ซึ่งมีการเปิดสอนภาควิชาพุทธศาสตร์ รวมทั้งมีการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยดงกุก(Dongguk University), มหาวิทยาลัยกึมแกง (Geumgang University), มหาวิทยาลัยสงฆ์จุงกัง (Joongang Sangha University), มหาวิทยาลัยวันควาง (Wonkwang University) และมหาวิทยาลัยยองซาน (Youngsan University of Son Studies) ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยมีศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ หรือหน่วยวิจัย หรือทำการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ ตัวอย่างของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสาธารณรัฐเกาหลี

2.3.1 สถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ (Academy Buddhist Studies: ABS)

มหาวิทยาลัยดงกุก (Dongguk University) กรุงโซล (Seul) สาธารณรัฐเกาหลีใต้

ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยดงกุก¹⁵⁵ ศาสตราจารย์ยุน (Yoon Sung Yee) อธิการบดีมหาวิทยาลัยดงกุก กล่าวว่า “มหาวิทยาลัยดงกุกเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียง ก่อตั้งโดยพุทธศาสนิกชนผู้บุกเบิกด้วยความตั้งใจอย่างแรงกล้า เพื่อจะฟื้นฟูประเทศชาติด้วยระบบการศึกษา” เริ่มต้นจากการสร้างโรงเรียนมีออนยิน (Myeongjin) พัฒนาสู่โรงเรียนมัธยมพระพุทธศาสนา เป็นวิทยาลัยพระพุทธศาสนา จากนั้นในปีค.ศ. 1946 เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยดงกุก และในปีค.ศ. 1953 ได้รับการเลื่อนสถานะเป็นมหาวิทยาลัยที่รับรองอย่างเป็นทางการจนถึงทุกวันนี้ มหาวิทยาลัยดงกุก เป็นมหาวิทยาลัยผู้นำทางสังคมของสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ในฐานะที่มีประวัติศาสตร์การพัฒนาสถาบันการศึกษาชั้นนำ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งเดียวในเกาหลีที่มีนักศึกษามากกว่า 300,000 คน เข้าเรียนในสาขาต่างๆ เช่น ศาสนา, การเมือง, เศรษฐกิจ, สังคม, การศึกษาและวัฒนธรรมในอดีต และมีเป้าหมายเสริมสร้างความแข็งแกร่งนี้ต่อไป เพื่อสนองตามนโยบาย และความตั้งใจอย่างแรงกล้าของผู้บุกเบิกชาวพุทธ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยพัฒนามาตรฐานในฐานะมหาวิทยาลัยระดับโลก ภายใต้สโลแกน “การเสริมแรงด้วยดงกุก” (Energize Dongguk) และวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่ว่า “พึงให้ความเคารพแก่ทุกประเทศทั่วโลกที่มีส่วนร่วมในการจรรโลงโลกใบนี้ เราจะฝึกความแข็งแกร่งทางสติปัญญาจากปรัชญา

¹⁵⁴Unirank, **Buddhist University and college**, accessed, April, 10, 2020, available from <https://www.4icu.org/religious/Buddhist.htm>

¹⁵⁵Dongguk University, **President's Greetings**, accessed, April, 10, 2020, available from http://www.dongguk.edu/mbs/en/subview.jsp?id=en_010100000000

การศึกษา, ความแข็งแกร่งในการพัฒนาศักยภาพทางการบริหารจัดการที่ยั่งยืน, ความแข็งแกร่งในการพัฒนาศักยภาพทางการศึกษา และความแข็งแกร่งในการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยเราจะพัฒนามหาวิทยาลัยดงกุก เราจะพยายามบ่มเพาะความสามารถของคนในชาติที่จำเป็น เพื่อประเทศเพื่อสังคมและเพื่อให้เป็น “มหาวิทยาลัย 100 อันดับแรกของโลก ที่อุทิศให้กับการส่งเสริมความสุขของประเทศ และมนุษยชาติ” และนี่คือปณิธานของมหาวิทยาลัยดงกุก

2.3.2 สถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ (Academy of Buddhist Studies: ABS)

มหาวิทยาลัยดงกุก (Dongguk University)¹⁵⁶ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2009 โดยรวบรวมสถาบันหน่วยงาน และการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ที่จัดตั้งอยู่แล้วผนวกไว้ด้วยกันภายใต้การทำงานในรูปแบบสถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ มีปรัชญาในการก่อตั้งเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยดงกุก มีเป้าหมายเพื่อพัฒนางานวิจัยด้านพุทธศาสตร์โดยการสนับสนุนการบริหาร และการวางแผนที่ครอบคลุมเนื้อหาด้านพุทธศาสตร์ทั้งหมด มีการแบ่งโครงสร้างสถาบันวิจัยเป็น 5 สถาบัน¹⁵⁷ และ 4 โครงการวิจัย ดังนี้ 1) ศูนย์การแปลพุทธศาสตร์ดงกุก (Dongguk Center for Buddhist Translation)¹⁵⁸ ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1971 มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยการแปลงานพระไตรปิฎกเกาหลี ซึ่งเป็นสาระสำคัญหลักของการศึกษาวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา 2) สถาบันค้นคว้าวิจัยวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ (Institute for Buddhist Culture)¹⁵⁹ ก่อตั้งเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1962 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของแนวทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ปรัชญา และประเด็นในด้านต่างๆ ของพระพุทธศาสนา รวมทั้งพระพุทธศาสนาสมัยใหม่ เพื่อศึกษาค้นคว้าแนวทางในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดผลดีต่อสังคม และเพื่อให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ และสังคมเกาหลี ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1983 ได้พัฒนาเป็นสถาบันวิจัยแห่งแรกในสาขามนุษยศาสตร์ สาธารณรัฐเกาหลี ปรับโครงสร้างองค์และขยายขีดความสามารถด้านการวิจัย จนเป็นที่ชื่อสถาบันดังกล่าว 3) สถาบันศึกษาคัมภีร์พุทธศาสตร์อิล็็คทอนิกส์และเนื้อหา

¹⁵⁶Dongguk University, **Academy of Buddhist Studies**, accessed April, 10, 2020, available from <http://abc.dongguk.edu/abc/index.jsp>

¹⁵⁷Ibid.

¹⁵⁸Dongguk University, **Dongguk Center for Buddhist Translation** accessed April, 10, 2020, available from <http://www.tripitaka.or.kr>

¹⁵⁹Dongguk University, **Institute for Buddhist Culture** accessed April, 10, 2020, available from <http://abc.dongguk.edu/kbri/>

วัฒนธรรม (Institute of Electronic Buddhist Texts & Culture Contents :EBTC)¹⁶⁰ ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1997 มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาซึ่งถูกจัดเก็บในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และเพื่อเป็นการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ของพระพุทธศาสนาในสาขาที่เกี่ยวข้อง (เป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สามารถเข้าถึงได้ด้วยระบบออนไลน์) 4) สถาบันศึกษาพระพุทธศาสนาเกาหลีนิกายโจเกจง (Institute for the Study of the Jogye Order of Korean Buddhism)¹⁶¹ ตั้งขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2011 มีวัตถุประสงค์เพื่อสถาปนาพระพุทธศาสนาเกาหลีนิกายโจเกจง ส่งเสริม ประวัติศาสตร์และประเพณี, ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเกาหลี, สร้างรูปแบบและอัตลักษณ์, พัฒนาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ด้วยวิสัยทัศน์ทางจิตวิญญาณเชิงวัฒนธรรมของพุทธศาสนิกชนเกาหลี 5) สถาบันวิจัยสถาปัตยกรรมพุทธศาสตร์ (Institute of Buddhist Architecture Research)¹⁶² ขณะนี้สถาบันวิจัยดังกล่าว ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมในการเก็บรักษา การรักษาทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมในเกาหลี) ด้วยการวิจัยขั้นพื้นฐาน พร้อมการทำสำรวจทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ต้องซ่อมแซม เพื่อการจัดทำแผนบำรุงรักษาทรัพย์สินให้ครบถ้วนด้วยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ แผนการดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์ทั้งด้านโบราณคดี และโบราณวัตถุของพระพุทธศาสนา นอกจากสถาบันดังกล่าวนี้ยังมีโครงการที่สนับสนุนการทำวิจัยเป็นโครงการต่างๆ¹⁶³ ได้แก่ 1) โครงการหอจดหมายเหตุวัฒนธรรมชาวพุทธ (The Project for Archives of Buddhist Culture) เป็นโครงการจัดตั้งหอจดหมายเหตุทางวัฒนธรรมพุทธประวัติ ที่จัดตั้งโดยองค์กรของวัดและเอกชน เพื่อรวบรวมข้อมูลต้นฉบับโดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีคุณภาพสูง มีกระบวนการดำเนินงานด้านการป้อนข้อมูล

¹⁶⁰Dongguk University, **Institute of Electronic Buddhist Texts & Culture Contents** accessed April, 10, 2020, available from <http://ebtc.dongguk.ac.kr/>

¹⁶¹Dongguk University, **Institute for the Study of the Jogye Order of Korean Buddhism**, accessed April, 10, 2020, available from <https://jonghak.dongguk.edu/>

¹⁶²Dongguk University, **Institute of Buddhist Architecture Research**, accessed April, 10, 2020, available from <http://abc.dongguk.edu/architecture/>

¹⁶³Dongguk University, **The Project for Archives of Buddhist Culture**, accessed April, 10, 2020, available from <http://kabc.dongguk.edu/>

การตรวจสอบ และการแปล เพื่อสร้างฐานข้อมูลในระบบดิจิทัล และให้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต และ
สมาร์ทมิเดีย เป็นการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมระยะยาว และให้บริการในวงกว้างได้ โดยเนื้อหา
ข้อมูลได้จากการรวบรวมผ่านห้องสมุดของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่สำคัญจากทั่วประเทศ พิพิธภัณฑ
ประมาณ 300 แห่ง และสถาบันต่างๆ มีส่วนร่วมในการค้นคว้า และอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นการ
สนับสนุนและให้ความร่วมมือเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นโครงการวิจัยระดับชาติ
2) โครงการวิจัยเพื่อมนุษยศาสตร์เกาหลี (Research Project for Humanities Korea) เป็น
โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิวิจัยแห่งประเทศไทยด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้วย
การส่งเสริมวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการสร้างวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาจาก
ท้องถิ่นขยายตัวให้กลมกลืนจนเป็นวัฒนธรรมสากล เป็นเอกลักษณ์พิเศษของเกาหลี 3) มูลนิธิ
โครงการทีมเกาหลีศึกษา (Foundation Studies Project Team in Korea Studies) และ4) มูลนิธิ
โครงการทีมสนับสนุนนักวิจัย Foundation (Research Support Team Researcher)

โครงสร้างสถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ (Academy of Buddhist Studies: ABS)

แผนภูมิที่ 3 Dongguk University; Academy of Buddhist Studies: Organization Chart
 ที่ ม ๑ : Dongguk University, **Academy of Buddhist Studies: Organization Chart**,
 accessed April, 10, 2020, available from <http://dongguk.edu/abc/a1/sub3.jsp>

วารสารนานาชาติแนวคิดและวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ (The international Journal of Buddhist thought and Culture (IJBTC)) จัดทำโดยสถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ จัดพิมพ์ปีละ 2 ครั้ง ในเดือนมิถุนายน และธันวาคม มีการบริหารโดยเจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ และคณะกรรมการบริหารวารสารประกอบด้วยนักวิชาการจาก 9 ประเทศ

ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อินเดีย ไทย ไต้หวัน ญี่ปุ่น นอร์เวย์ เดนมาร์ก และเกาหลี ซึ่งนักวิชาการเหล่านี้มีโอกาสดูแลเปลี่ยนวิชาการด้านพุทธศาสตร์ทั้งแนวคิดปฏิบัติแบบดั้งเดิม และพระพุทธร่วมสมัย ทศวรรษด้านมนุษยศาสตร์และวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ฉะนั้นวารสารจึงจัดทำเพื่อการกระตุ้นการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ในมุมมองแนวคิดและวัฒนธรรมที่กว้างขึ้น และเชิญนักวิชาการพุทธศาสตร์ทำวิจัยในมุมมองต่างๆ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา วรรณกรรม และวัฒนธรรม วารสารนานาชาติแนวคิดและวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ฉบับดังกล่าวได้รับการอ้างอิงจาก ESCI (Emerging Sources Citation Index), Alta (RDB) (American Theological Library Association's Atla Religion Database) และ Korea Citation Index (KCI) โดยมูลนิธิวิจัยแห่งชาติเกาหลี

2.4 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.4.1 สถาบันพุทธศาสนศึกษาและหลักศาสนา (Institute for the Study of Buddhism and Religious Theory) มหาวิทยาลัยเรนมินแห่งจีน (Renmin University of China)¹⁶⁴ เมืองปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

มหาวิทยาลัยเรนมินแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (Renmin University of China: 中国人民大学) เป็นมหาวิทยาลัยด้านการวิจัยแห่งแรกซึ่งจัดตั้งโดย สาธารณรัฐประชาชนจีน ศาสตราจารย์เจียว (Jin Uuo)¹⁶⁵ ประธานสภามหาวิทยาลัยกล่าวว่า “แต่เดิมมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาลชานเป่ย์ (Shanbei Public School)” ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1937 และคณะกรรมการรัฐได้พัฒนาเป็น “มหาวิทยาลัยเรนมินแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน” ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์” ศาสตราจารย์หลิวเว่ย (LIU Wei) อธิการบดีมหาวิทยาลัยกล่าวว่า¹⁶⁶ “มหาวิทยาลัยเรนมินแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการวิจัยที่ครอบคลุมทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมีหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เทคโนโลยีสารสนเทศ และวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม... เป็นเวลา

¹⁶⁴ Renmin University of China (中国人民大学) No. 59 Zhongguancun Street, Haidian District Beijing, 100872, P.R. China. See Renmin University, **Academics: Institute for the Study of Buddhism and Religious Theory**, accessed April, 12, 2020, available from <https://www.ruc.edu.cn/research-centers-and-institutes-en>

¹⁶⁵ JIN Nuo, **Well coming message**, accessed April, 12, 2020, available from <https://www.ruc.edu.cn/renmin-university-of-china>

¹⁶⁶ LIU Wei, **Well coming message**, Ibid.

ยาวนานกว่า 80 ปี จากโรงเรียนรัฐบาลซานเปย์ สู่มหาวิทยาลัยเรนมินแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน สร้างนักศึกษากว่า 300,000 คน มาถึงวันนี้มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาหลายมิติ ทั้งด้านการสอนหลายระดับ การวิจัย ทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก และการศึกษาผู้ใหญ่ทั่วไป เพื่อปลูกฝังและพัฒนาความรู้ความสามารถผู้เรียน ปัจจุบันมหาวิทยาลัยจะก้าวเข้าสู่มหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกตามวิสัยทัศน์ที่ตั้งใจไว้”

มหาวิทยาลัยเรนมิน แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน¹⁶⁷ ทำการสอนและค้นคว้าหลักพระพุทธศาสนาตั้งแต่ปี ค.ศ.1950 – ค.ศ.1960 ภายใต้การนำของศาสตราจารย์ซีจัน (Shi Jun) และศาสตราจารย์เถียน (Fang Litian) เมื่อปี ค.ศ. 1991 ได้ก่อตั้ง "สถาบันวิจัยศาสนา" และในปี ค.ศ. 1996 ก่อตั้ง "สถาบันวิจัยวัฒนธรรมคริสเตียน" ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1999 ก่อตั้งสถาบันพุทธศาสนศึกษาและหลักศาสนา ตามนโยบายของสองสถาบันดั้งเดิมที่กล่าวมาแล้ว ในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 2000 ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ สาธารณรัฐประชาชนจีน สถาบันพุทธศาสนศึกษาและหลักศาสนาได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการในฐานะ "สถาบันการวิจัยมาตรฐานด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ของกระทรวงศึกษาธิการ" และพัฒนาเป็นศูนย์วิจัยชั้นนำในเดือนกันยายน ค.ศ. 2004 กล่าวได้ว่าการสร้างมาตรฐานคุณภาพด้านการวิจัยของสถาบันพุทธศาสนศึกษาและหลักศาสนาของมหาวิทยาลัยเรนมินแห่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ประสบความสำเร็จในการผ่านการประเมินและตรวจสอบโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของกระทรวงศึกษาธิการ การวิจัยของสถาบันมุ่งเน้นไปที่หลักพระพุทธศาสนา ทิศทางการวิจัยด้านพุทธศาสนศึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับปรัชญาและประวัติพระพุทธศาสนาจีน ปรัชญาและประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอินเดีย รวมทั้งพระพุทธศาสนาในประเทศอื่นๆ ส่วนทิศทางการวิจัยของหลักศาสนาต่างๆ เน้นการวิจัยทฤษฎีพื้นฐานของศาสนา รวมถึงการแปล และการวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาทางศาสนา สังคมวิทยาศาสนา จิตวิทยาจริยธรรมทางศาสนา เป็นต้น สถาบันยังทำการวิจัยเกี่ยวกับศาสนาอื่น และจัดเสวนาระหว่างศาสนา

ปัจจุบันสถาบันแห่งนี้¹⁶⁸ มีคณาจารย์ระดับศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ 24 ท่าน มีนักวิจัยภายนอกจำนวน 13 ท่าน จาก 3 ประเทศ มีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มเวลาทั้งหมด 14 ท่าน มีศาสตราจารย์บรรณารักษ์วิจัย 1 ท่าน มีอาจารย์ 2 ท่าน และมีนักศึกษาปริญญาเอกอีก 22 คน สถาบันว่าจ้างนักวิชาการที่มีชื่อเสียง 9 ท่าน ประธานคณะกรรมการวิชาการ

¹⁶⁷ Renmin University of China, **History**, accessed April, 12, 2020, available from <http://ruc.edu.cn/research-centers-and-institute-en>

¹⁶⁸ Ibid.

ของสถาบัน คือ ศาสตราจารย์ลี่ (Lou Lie) ศาสตราจารย์อาวูโสที่มีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยปักกิ่ง และเป็นคณะกรรมการสังคมศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินโครงการวิจัยที่สำคัญหลายโครงการที่เกิดขึ้น เป็นฐานการวิจัยที่สำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ มีการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานด้านวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ "ความสำคัญปรัชญาพระพุทธศาสนาในจีน", "การศึกษาและการแปลหลักพระพุทธศาสนา และหลักศาสนา" นอกจากนี้สถาบันฯ ยังทำงานวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่มีชื่อเสียง สถาบันวิจัยของหน่วยงานรัฐบาล โดยจัดโครงการการแลกเปลี่ยนทางวิชาการการจัดประชุมวิชาการระหว่างประเทศและในประเทศระหว่างสถาบันการศึกษาเป็นจำนวนมาก การร่วมมือและการแลกเปลี่ยนทางวิชาการดังกล่าว ตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับชาติ และนานาชาติ ภายใต้การนำของกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยเรณินแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน สถาบันพุทธศาสนศึกษาและหลักศาสนา ดำเนินความพยายามอย่างต่อเนื่องในการนำนวัตกรรมมาใช้กับสถาบัน การสร้างทีมการวิจัย การแลกเปลี่ยนทางวิชาการ การฝึกอบรมความสามารถพิเศษ และบริการให้คำปรึกษา การพัฒนาดังกล่าวมุ่งมั่นที่จะเป็น “ศูนย์วิจัย และฝึกอบรมความสามารถชั้นนำที่มีอิทธิพลระดับนานาชาติที่สำคัญ”

2.4.2 สถาบันวิจัยต้นฉบับสันสกฤตและคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยปักกิ่ง (Research Institute of Sanskrit Manuscript and Buddhist Literature, Peking University) สาธารณรัฐประชาชนจีน สถาบันวิจัยต้นฉบับคัมภีร์สันสกฤตและคัมภีร์พระพุทธศาสนา¹⁶⁹ จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2004 มีรากฐานจากการศึกษาภาษาสันสกฤตศึกษา และภาษาบาลีศึกษา ในมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ซึ่งมีศาสตราจารย์จี (Ji Xianlin) เป็นผู้ริเริ่ม สถาบันแห่งนี้มีความมุ่งมั่นในการรวบรวมและค้นคว้าเอกสารพระคัมภีร์อันมีค่า และสร้างผู้เชี่ยวชาญในภาษาสันสกฤต และบาลี รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาอินเดียศึกษา พระพุทธศาสนา และการแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างประเทศ มีโครงการสำคัญที่ดำเนินการแล้ว ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับเส้นทางสายไหม การศึกษาวรรณกรรมภาคตะวันตก, การแปลพระไตรปิฎกภาคใต้ (พระพุทธศาสนาหินยาน)¹⁷⁰,

¹⁶⁹Fanfoyan, Peking University Institute of Buddhist Sanskrit Manuscripts Document: about us, accessed April, 12, 2020, available from <http://www.fanfoyan.com/intro-en.htm>

¹⁷⁰Innanuel, Collections of Objects of Religion Ceremonial in the United States National Museum, Bulletin 148 (United States National Museum), 152, accessed April, 12, 2020, available from <https://books.google.co.th/books?id=syuu>

การศึกษาเกี่ยวกับพระสูตรมหายานภาษาสันสกฤต นอกจากนี้ยังมีโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก กองทุนสังคมศาสตร์แห่งชาติ ค.ศ. 2012 เป็นโครงการร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยปักกิ่งกับ สถาบันอื่นๆ ได้แก่ การร่วมมือกับสถาบันพระธาตุและโบราณคดีวัฒนธรรมของจีนเจียง (ในโครงการ การค้นพบทางโบราณคดีอาณาจักรลูแลน-อาณาจักรชานชาน (Loulan-Shanshan คืออาณาจักรลูแลน (Laulan หรือ โครไรน์ Krörän or Kroraina : simplified Chinese: 楼兰; traditional Chinese: 樓蘭) เป็นอาณาจักรโบราณ ซึ่งตั้งอยู่บนเมืองโอเอซิสในเส้นทางสายไหม ในราวศตวรรษที่ 2 ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น อาณาจักรชานชาน (Shanshan = Chinese: 鄯善¹⁷¹), การร่วมกับ พิพิธภัณฑ์จีนเจียง) ในโครงการภาษาใหม่ของภาษาโคทาน (Khotanese เป็นภาษาที่ใช้ใน ราชอาณาจักรโคทาน (Khotan) คืออาณาจักรพระพุทธศาสนาของชนชาติสกา (Saka) ¹⁷² และภาษา ตะวันตกอื่นๆ ส่วนโครงการที่มหาวิทยาลัยปักกิ่งดำเนินการเอง คือ โครงการวรรณคดีสันสกฤตใหม่ แห่งอาณาจักรโคทาน และภาคตะวันตกอื่นๆ ของวรรณคดีพระพุทธศาสนา โครงการตีความและวิจัย ต้นฉบับเอกสารที่ไม่ใช่ภาษาจีน ที่ยังคงเหลืออยู่บนเส้นทางสายไหม นอกจากนี้ยังมีโครงการแปล พระไตรปิฎกบาลี ของมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ร่วมมือกับวัดพระธรรมกาย¹⁷³ ด้วยเหตุที่สาธารณรัฐ ประชาชนจีน มีประวัติศาสตร์และประสบการณ์อันยาวนานในการแปลคัมภีร์ทางศาสนา มีนักแปลที่มีความเชี่ยวชาญจำนวนมาก มีวิธีการแปลที่ไม่ซ้ำกัน มีหลักการแปล และรูปแบบทฤษฎีที่สืบทอดกัน มาอย่างยาวนานหลายชั่วอายุคนในการอ่านพระคัมภีร์ของชาวจีน สามารถทำความเข้าใจ พระพุทธศาสนาและแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ได้อย่างชัดเจน ลึกซึ้ง ดังนั้น ทีมงานแปลพระไตรปิฎกชุดนี้¹⁷⁴ จึงมีประสบการณ์การแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาิเบต และสามารถ นำประสบการณ์มาใช้อย่างเต็มรูปแบบในการแปลคัมภีร์โบราณจีน รวมทั้งมีการใช้ภาษาจีนสมัยใหม่ เพื่อแปล “พระไตรปิฎกบาลี” อีกด้วย ทีมงานแปลชุดนี้ประกอบด้วยคณาจารย์มหาวิทยาลัยปักกิ่ง และนักศึกษาปริญญาเอกเป็นหลัก นักศึกษาเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนในภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี

G0jb6bMC&dq=inauthor%3A%22Immanuel%20M.%20Casanowicz%22&hl=th&source=gbs_similarbooks

¹⁷¹ Wikipedia, **Laulan**, accessed April, 12, 2020, available from <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Silk>

¹⁷² Wikipedia, **Khotan**, accessed April, 12, 2020, available from https://en.m.wikipedia.org/wiki/Kingdom_of_Khotan

¹⁷³ Fanfoyan, **Project**, accessed April, 12, 2020, available from <http://www.fanfoyan.com/project.htm>

¹⁷⁴ Ibid.

มานานหลายปี มีความรู้พื้นฐานในวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดู และพระพุทธศาสนา นักศึกษาเหล่านี้สามารถพัฒนาระดับความสามารถของตนเองด้วยการมีส่วนร่วมในการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา และสามารถเติบโตอย่างเชี่ยวชาญในสาขาอินเดียศึกษา พุทธศาสตร์ศึกษา ภาษาสันสกฤต และภาษาบาลี มีความลึกซึ้งในการอ่าน การตรวจ และการเช็คคำ การทำงานโดยอาศัยความรู้ความสามารถดังกล่าว เป็นแรงบันดาลใจของนักศึกษาในการนำไปสู่การเข้าไปศึกษาคัมภีร์โบราณในภาษาต่างๆ นอกจากนี้สถาบันฯ ยังจัดทำโครงการสร้างฐานข้อมูลพจนานุกรมภาษาสันสกฤต¹⁷⁵ รวมถึงการจัดทำพจนานุกรมภาษาสันสกฤต ที่แปลเป็นภาษาต่างๆ เช่น ทิเบต และจีน เป็นต้น เป็นการทำงานผ่านระบบคอมพิวเตอร์ และใช้เทคโนโลยีในการรวบรวมเครือข่ายศัพท์ทั้งหมดในภาษา และแปลงเป็นระบบดิจิทัล ผลลัพธ์ของโครงการถือได้ว่าเป็นความต้องการอย่างเร่งด่วนสำหรับนักวิจัย รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการสอนภาษาสันสกฤตในสาธารณรัฐประชาชนจีน และมีคุณค่าต่อวงวิชาการการวิจัยภาษาสันสกฤตระหว่างประเทศ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.5 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศอินเดีย

2.5.1 สถาบันศูนย์กลางการศึกษาทิเบตขั้นสูง (The Central Institute of Higher Tibetan Studies: CIHTS)¹⁷⁶ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านสารนาถ (ใกล้สวนป่าอสิปตนมฤคทายวัน: Deer park) เมืองสารนาถ ประเทศอินเดีย บนพื้นที่ 27 เอเคอร์ เป็นมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย ตั้งขึ้นในปีค.ศ. 1967 โดยองค์ดาไลลามะ และนายกรัฐมนตรีเนห์รู (Pdt. Jawahar Lal Nehru) ได้รับการอนุมัติและสนับสนุนการจัดตั้งโดยรัฐบาลอินเดีย มีการเปิดสอนทั้งหมด 5 สาขา¹⁷⁷ ได้แก่ 1) คณะปรัชญาพุทธศาสตร์ รวมถึงพุทธปรัชญาอินเดีย และพระพุทธศาสนาทิเบตดั้งเดิม 2) คณะภาษาศาสตร์ (ภาษาโบราณ) และภาษาปัจจุบัน ได้แก่ ภาควิชาภาษาทิเบต และวรรณคดี ภาควิชาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาบาลี ฮินดี และภาษาอังกฤษ 3) คณะศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ ภาควิชาสังคมวิทยา หลักสูตรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เอเชีย ประวัติศาสตร์ทิเบต รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ 4) คณะศิลปศาสตร์ ได้แก่ ภาควิชาศิลปศาสตร์ทิเบตดั้งเดิม พัฒนาการศิลปะของทิเบต หลักสูตรนี้

¹⁷⁵Ibid.

¹⁷⁶ Central Institute of Higher Tibetan Studies, **CIHTS Brochure**, accessed April, 12, 2020, available from <https://cihts.ac.in/webpage/cmspage.aspx?catid=1&postid=163>

¹⁷⁷ Geshe Ngawang Samtem, **Central Institute of Higher Tibetan Studies** (New Delhi: Global Nexus printing press, 2018), 15.

มิได้มุ่งเป้าให้เป็นนักศิลปะแต่มุ่งเป้าให้เป็นนักวิชาการศิลปะ และ 5) คณะอายุรเวททิเบต รวมทั้ง ภาควิชาวิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ และโหราศาสตร์ทิเบต ทั้ง 5 สาขาดังกล่าวนี้อ่าน¹⁷⁸ นักศึกษาจะได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนามนุษยชาติ ในด้านจิตใจ การใช้เหตุผล การติดต่อสื่อสาร การแสดงออกอย่างสุนทรีย์ และด้านสุขอนามัย ซึ่งแต่ละสาขาศึกษาในระดับความรู้พื้นฐาน เพื่อให้ นักศึกษาเกิดความสนใจที่จะศึกษาเฉพาะทางต่อไป สถาบันมุ่งบูรณาการส่งเสริมด้านสุขภาพกับ บุคลิกภาพรายบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาความถนัดและความสามารถของนักศึกษา นอกจากนี้ ยังมุ่งให้นักศึกษาศึกษาพุทธศาสตร์ดั้งเดิม และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์ พร้อมกับให้นักศึกษามี ศักยภาพที่จะเป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญ ด้วยการใช้นวัตกรรมที่ทันสมัย

สถาบันศูนย์กลางการศึกษาทิเบตขั้นสูง (CTHTS)¹⁷⁹ เป็นสถาบันวิจัยชั้นนำ มี นักวิชาการ และนักวิจัยรับเชิญจากสถาบันทั้งในประเทศอินเดียและทั่วโลกสามารถอ่านคัมภีร์ต้นฉบับ ภาษาโบราณต่างๆ มีภาควิชาวิจัยที่ทำหน้าที่บริหารจัดการ ทั้งหมด 5 แผนก¹⁸⁰ ได้แก่ **1) แผนกการอนุรักษ์คัมภีร์**¹⁸¹ ได้แก่ คัมภีร์พระพุทธรศาสนาฉบับสันสกฤตที่หายาก รับผิดชอบดูแลงานด้าน (1) การจัดเก็บและรักษาคัมภีร์สันสกฤตที่สูญหายจากทิเบต (2) การตรวจแก้ไขคัมภีร์ตามต้นฉบับงาน ของการจัดเก็บรักษา ได้จัดทำอย่างเข้มงวด เพื่อให้แน่ใจว่าผลลัพธ์ไม่เพียงแต่ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังมี ประโยชน์ต่อการศึกษาที่ทันสมัยและเหมาะสมกับความต้องการทางการวิจัย ในการเลือกข้อความนั้น หากต้นฉบับไม่สมบูรณ์ สไตล์ของผู้บันทึกหรือประพันธ์หลักฐานดังกล่าวจะนำมาพิจารณาในการ ตีความ เมื่อเทียบกับงานอื่นที่ผู้บันทึก หรือประพันธ์ได้ดำเนินการมาแล้ว เพื่อให้ข้อความนั้นตีความ อย่างซื่อสัตย์ที่สุด หากในกรณีที่ต้นฉบับอยู่ในรูปแบบการร่าง (draft form) นักวิชาการชาวอินเดียจะ บริกราร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อสรุปสุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการ เช่นในบทกวี 4 บรรทัด อาจใช้เวลา ในการค้นหาข้อความที่ไม่สมบูรณ์ ผ่านการค้นหาว่าอ้างอิงด้วยระบบอินเทอร์เน็ต การอ้างอิงของ ข้อความเดียวอาจใช้เวลาตั้งแต่สองสามวันจนถึงหนึ่งเดือน เนื่องจากระบบจะค้นหาด้วยตนเองอย่าง พิถีพิถัน ผ่านคลังวรรณกรรมขนาดใหญ่ด้วย และให้ความสำคัญงานของพระพุทธรศาสนาหายาน ที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อประเพณีพระพุทธรศาสนาในทิเบต (3) การแปลคัมภีร์เป็นภาษาที่สามารถใช้ ศึกษาได้ในปัจจุบันรวมทั้ง (4) การตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือต่างๆ ซึ่งงานด้านนี้ประจวบเหมาะเพื่อ

¹⁷⁸ Ibid., 42

¹⁷⁹ Ibid., 12

¹⁸⁰ Ibid., 94-95

¹⁸¹ Ibid., 95-98

เชื่อมโยงความรู้ระหว่างอินเดีย และทิเบต เพื่อกลับไปสู่ความรู้ดั้งเดิมในพระพุทธศาสนา มีผลงานค้นคว้าวิจัยและแปลแล้วเป็นจำนวนมากที่ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติจากสถาบันการศึกษาสันสกฤตแห่งรัฐอุตตรประเทศ **2) แผนการแปล**¹⁸² ได้แก่ การแปลเป็นภาษาฮินดี และภาษาอังกฤษ และการแปลภาษาทิเบต และสันสกฤตจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาฉบับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมทิเบต มีงานหลักอยู่ 4 งานได้แก่ (1) งานการตรวจแก้ไขคัมภีร์ทิเบต และสันสกฤต (2) งานการเก็บรักษาคัมภีร์สันสกฤตที่สูญหายโดยการแปลเป็นภาษาทิเบต (3) งานการแปลคัมภีร์ภาษาสันสกฤต และบาลี แปลเป็นภาษาฮินดี และภาษาอังกฤษ และ (4) งานการแปลคัมภีร์สันสกฤตที่สำคัญเป็นภาษาทิเบต **3) แผนการจัดทำพจนานุกรม**¹⁸³ เพื่อรวบรวม และจัดทำศัพท์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาทิเบต สันสกฤต ภาษาฮินดี รวมทั้งภาษาอังกฤษ โครงการนี้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมาก เพราะสามารถนำมาใช้เป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับทุกคนที่ต้องแก้ไขเรียบเรียง การศึกษาภาษาที่ขึ้นสูงขึ้นไป และการวิจัยพระพุทธศาสนาทิเบต ยิ่งไปกว่านั้น คำศัพท์ในภาษาทิเบต-สันสกฤตซึ่งใช้ในวรรณกรรมทั้งไม่ใช่พระพุทธศาสนา ก็สามารถทำให้เข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้นเมื่อปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา **4) แผนวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาหายาก**¹⁸⁴ ได้รับการนำเสนอความสำคัญโดยศาสตราจารย์จกัณนาร์ท (Jagannath Upadhyaya) ท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในภาษาสันสกฤต และเป็นนักวิชาการพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและสนับสนุนการศึกษาพุทธศาสตร์ในอินเดีย ท่านกล่าวว่า “คัมภีร์พระพุทธศาสนาสันสกฤตดั้งเดิมเป็นมรดกสำคัญของประเทศอินเดียและรัฐบาลอินเดียควรอนุรักษ์จัดเก็บและรักษาไว้เป็นอย่างดีสำหรับอนุชนรุ่นหลังต่อไป มีผลงานหลายเล่มที่แผนกนี้ ดำเนินการตีพิมพ์ทั้งเป็นภาษาสันสกฤตและภาษาทิเบต ซึ่งทำให้นักวิชาการสามารถเปรียบเทียบในการศึกษาทั้งภาษาสันสกฤตและภาษาทิเบต ได้ ซึ่งมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป้าหมายในการจัดตั้งแผนกห้องสมุดปัจจุบันมีหนังสือพระพุทธศาสนาตันตระ (วัชรยาน) 2,351 เล่ม และหนังสือพระพุทธศาสนาตันตระดั้งเดิมจากทั่วโลกรวมไว้ที่นี่ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในการแก้ไขเรียบเรียงและตีพิมพ์คัมภีร์พระพุทธศาสนาตันตระดั้งเดิมภาษาสันสกฤตแปลเป็นภาษาทิเบต ในฐานะหนังสือหายากอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการของสถาบันจึงมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตันตระ ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าสำหรับการศึกษาอักษรเทวนาครีในปัจจุบันในระยะเริ่มต้น เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยโดยอาศัยอักษร

¹⁸² Ibid., 100

¹⁸³ Ibid., 107-108

¹⁸⁴ Ibid., 102-105

ตัวอักษร กับการตีพิมพ์สมัยใหม่ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่จัดการประชุมสัมมนา และการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับนักวิชาการในสาขาต่างๆ อีกด้วย รวมทั้งมีการจัดทำวารสารวิจัยดิลิไล (Dhah) ¹⁸⁵ เป็นวารสารวิจัยเกี่ยวกับต้นฉบับเป็นหนังสือหายาก งานวิจัยพระพุทธศาสนาต้นตวรรษศึกษา ซึ่งจัดพิมพ์ปีละ 2 ครั้ง ได้รับความนิยมในหมู่นักวิชาการในสาขาพุทธศาสตร์ศึกษา, พระพุทธศาสนาต้นตวรรษ และเป็นวารสารวิจัยนานาชาติอีกด้วย บทความวิจัยมาจากนักวิชาการทั้งในประเทศอินเดีย และต่างประเทศ 5) **แผนกจัดพิมพ์**¹⁸⁶ ด้านพระพุทธศาสนาและพระพุทธศาสนาทิเบต หนังสือที่จัดพิมพ์ต่างๆ เป็นแนวทางหนึ่งในการเผยแพร่ผลงานวิจัยในพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาทิเบตศึกษา จากปี ค.ศ. 2017 ที่เริ่มต้นจนแผนกนี้ได้พิมพ์งานมากกว่า 304 เรื่อง ซึ่งงานที่จัดพิมพ์เผยแพร่จะเกี่ยวกับผลงานวิจัยด้านการอนุรักษ์คัมภีร์ภาษาสันสกฤต และภาษาทิเบต การแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาฮินดี ภาษาสันสกฤต และภาษาทิเบต การแก้ไขเรียบเรียงผลงานวิชาการจากการสัมมนาด้านพระพุทธศาสนา และทิเบตศึกษา และทำให้เหมือนต้นฉบับเดิมที่นักวิชาได้ทำวิจัยไว้ด้านพระพุทธศาสนา ด้านทิเบตศึกษา และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าการเผยแพร่จะเป็นภาษาเดียว ได้แก่ สันสกฤต ฮินดี ทิเบต บาลี และภาษาอังกฤษ แต่ส่วนใหญ่การพิมพ์ในหนึ่งเล่มจะมีหลายภาษา (Multi lingual) ในการพิจารณาว่าหนังสือใดควรตีพิมพ์ จะมีคณะกรรมการการพิมพ์ ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญการตรวจเนื้อหา และให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาผลงานเขียนให้ก้าวหน้า ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของสถาบันด้วย นอกจากนี้แผนกนี้ยังรับผิดชอบการพิมพ์วารสารวิจัยดิลิไล (Dhah) วารสารต้นฉบับหนังสือหายากเริ่มต้นผลิตในปี ค.ศ. 1986 ขณะนี้วารสารดังกล่าวได้แลกเปลี่ยนกับสถาบันอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศจำนวนมาก นอกจากนี้ 5 แผนกแล้วยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยได้แก่ (1) ศูนย์วรรณกรรมทิเบต¹⁸⁷ เป็นศูนย์ที่รวบรวมวรรณกรรมทิเบตที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ต่างๆ ของทิเบต ประกอบด้วยเนื้อหาด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ ปรัชญา เรื่องเล่า ละคร และโครงกลอนต่างๆ ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวนี้นี้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา การสอนวรรณกรรมทิเบตได้เริ่มมาจนกระทั่ง ค.ศ. 2017 เป็นหลักสูตรในการเรียนภาษาทิเบตและวรรณกรรม ถือว่าเป็นแนวการสอนใหม่ที่นำเอาวรรณกรรมทิเบตมาสอนในวิชาภาษาทิเบต ทำให้นักวิชาการสนใจอย่างกว้างขวางนอกเหนือจากการศึกษาพุทธปรัชญาทิเบตแล้ว กล่าวได้ว่าสถาบันของเราเป็นสถาบันแห่งเดียวที่สอนวรรณกรรมทิเบตในระดับปริญญาโท และ (2) งานความร่วมมือและแลกเปลี่ยน

¹⁸⁵ Ibid., 105-106

¹⁸⁶ Ibid., 114-115

¹⁸⁷ Ibid., 111

ระหว่างประเทศ¹⁸⁸ สถาบันมีความร่วมมือในโครงการวิจัยกับนานาชาติเป็นเวลาหลายศตวรรษ มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันต่อเนื่องจากรุ่นต่อรุ่นของสถาบันต่างๆ ความร่วมมือก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมาก สถาบันวิจัยที่สถาบันเข้าร่วมได้แก่ มองโกเลียพระพุทธศาสนา และทิเบตศึกษาของสถาบันวิทยาศาสตร์ศึกษารัสเซีย สาขาไซบีเรีย ตั้งที่ท่าอากาศยานเกสเช ดาดู¹⁸⁹ (Geshe Dadul Namgyal) กล่าวว่า “มาถึงวันนี้ เราเชื่อมั่นอย่างยิ่งว่างานที่สถาบันฯ ดำเนินงานอยู่ มีศักยภาพที่ดีในการนำปรัชญาตะวันตกมาใช้กับสถาบันสงฆ์ของเราอย่างเหมาะสมและในการเพิ่มพูนองค์ความรู้ รวมทั้งการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักฐานต้นฉบับของพระพุทธศาสนา เกิดมุมมองใหม่จากการขยายโลกทัศน์ที่เราได้เข้าไปวิจัย” งานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ¹⁹⁰ ทำหน้าที่เป็นประจักษ์แม่ข่ายให้กับนักวิชาการและนักวิจัยทั่วโลกที่มาร่วมทำวิจัย โดยสถาบันจัดที่พักให้ ซึ่งอาจจะมาพักเพื่อทำวิจัย 1 ปี หรือมากกว่านั้น หรือมาระยะสั้นเพื่อมาศึกษาและปรึกษางานวิจัยกับนักวิชาการหรือมาเข้าร่วมบางหลักสูตรของสถาบัน ซึ่งการทำความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทำให้มีผลงานวิจัยดีๆ เพิ่มขึ้นที่สามารถตีพิมพ์ออกมาได้ และในกรณีที่มินักวิชาการที่มีโครงการทำวิจัยกับสถาบัน สถาบันจะมีคณะกรรมการจริยธรรม ตรวจสอบโครงการ ระเบียบวิธีวิจัย เพื่อรับประกันว่าวัตถุประสงค์ของการวิจัยสอดคล้องกับเป้าหมายของสถาบัน และจะดูแลงานวิจัยอย่างยุติธรรม ไม่มีอคติ คณะกรรมการจะทำงานร่วมกับผู้วิจัยโดยให้คำแนะนำที่เหมาะสม ซึ่งการแลกเปลี่ยนดังกล่าวทำมาอย่างยาวนานกว่า 26 ปี นอกจากนี้สถาบันของเรายังมีการแลกเปลี่ยนด้านคณาจารย์กับสาขาต่างๆ ในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เช่น เชิญอาจารย์ชาวยุโรปมาสอนในหลักสูตรปรัชญาศาสนา คณิตศาสตร์ จิตวิทยา การใช้เหตุผล หลักการบริหาร รัฐศาสตร์ วรรณคดีอังกฤษ ภาษาศาสตร์ เกษศาสตร์ มานุษยวิทยา และสังคมวิทยา (3) งานประชุมและสัมมนา¹⁹¹ เพื่อให้ผลงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเกิดการแลกเปลี่ยนด้านองค์ความรู้ และสร้างความเข้าใจในปรัชญาพุทธศาสนดั้งเดิม และศาสตร์สมัยใหม่ สถาบันจึงได้จัดการประชุมสัมมนานานาชาติ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งคณะต่างๆ สามารถส่งผู้เข้าร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในสถาบัน ในประเทศ

¹⁸⁸ Ibid., 118-119

¹⁸⁹ Geshe Dadul Namgyal is Senior Resident Teacher in Drepung Loseling Monastery of Inc. Alanta and is interpreter and translator of Emory University Atlanta. See. Ibid., 123

¹⁹⁰ Ibid., 118-122

¹⁹¹ Ibid., 143-149

อินเดีย และจากนานาชาติ หัวข้อสัมมนาจะเกี่ยวข้องกับปรัชญาอินเดีย พุทธปรัชญา ปรัชญาทิเบต พระพุทธศาสนาในเอเชีย พระพุทธศาสนากับมนุษยชาติ พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทิเบตและวัฒนธรรม พระวินัยสมัยคุปตะ (Dharmagupta) เถรวาท (Theravāda) และมูลสรวาสตีวาท (Mūlasarvāstivāda) พระพุทธศาสนากับสังคม จิตในพระพุทธศาสนา ปรัชญา ปริมาณานาพุทธศาสตร์ (Philosophy of Buddhist Pramana) สมาธิและการปฏิบัติ เป็นต้น

2.5.2 สถาบันวิจัยวิปัสสนา (วีอาร์ไอ) (The Vipassana Research Institute: VRI)¹⁹² ประเทศอินเดีย เป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไร ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1985 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ค้นคว้าเทคนิคการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาในเชิงวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันตั้งอยู่ ณ สถาบันการศึกษา วิปัสสนานานาชาติ (the Vipassana International Academy (VIA) รู้จักกันในนามธรรมคีรี (Dhamma Giri) ตั้งอยู่ ณ เมืองอิกัตปรี เป็นเมืองเล็กๆ ห่างจากมุมไบ 136 กิโลเมตร ในรัฐมหาราษฏระ ประเทศอินเดีย

ความเป็นมาของการก่อตั้งสถาบันวิจัยวิปัสสนา¹⁹³ เกิดจากแรงบันดาลใจของผู้ก่อตั้งคือ ท่านสัตยนารยัน โคนเอนก้า (Satyanarayan Goenka) เป็นครูสอนวิปัสสนาสมาธิชาวพม่า เกิดในปีค.ศ. 1924 ที่เมืองมณฑลทะเลย์ สาธารณรัฐเมียนมา แต่เดิมท่านเป็นนักธุรกิจ ครอบครัวยเป็นผู้บุกเบิกอุตสาหกรรมผลิตสิ่งของต่างๆ ในพม่า และติดต่อการค้าในประเทศอินเดีย ในขณะที่ทำธุรกิจประสบความสำเร็จ แต่เกิดความเครียด และเป็นไมเกรนในเวลาต่อมา จนบางครั้งต้องใช้มอร์ฟิน และเดินทางไปหลายประเทศเพื่อรักษาไมเกรน แต่ก็ไม่หาย ภายหลังในปี ค.ศ. 1956 ได้รับคำแนะนำให้นั่งสมาธิคอร์ส 10 วันอย่างกึ่ง ซึ่งมี สยจี อุ บาคิน (Sayagyi U Ba Khin) เป็นผู้สอน ท่านโคนเอนก้าตัดสินใจเข้าคอร์สดังกล่าว หลังจากเข้าคอร์สวิปัสสนาแล้ว ทำให้จิตใจดีขึ้น และอาการไมเกรนที่มีผลข้างเคียงลดลงด้วย ในปี ค.ศ. 1962 อุตสาหกรรมและธุรกิจของทุกแห่งของครอบครัว ได้รับการดูแลจากรัฐบาลพม่า ซึ่งเป็นโอกาสดีสำหรับท่าน ทำให้ท่านโคนเอนก้ามีเวลาปฏิบัติมากขึ้น และเป็นผู้ที่อุทิศเวลาให้กับเรื่องวิปัสสนาอย่างเต็มที่ สำหรับพระอาจารย์สยจี-อุ-บาคิ อาจารย์สอน

¹⁹² Vipassana research institute, **introduction**, accessed April, 13, 2020, available from <https://www.vridhamma.org/Research-Projects>.

¹⁹³ Vipassana research Institute, **Vipassana meditation and its relevance to the world**, 2th ed. (Maharashata: Super Creative Graphic Services PVT LTD, 2012), 26-27

วิปัสสนา รู้สึกอยู่เสมอว่าเป็นหนี่อินเดีย เพราะเป็นแผ่นดินเกิดของพระพุทธศาสนา ท่านเปรียบว่าเป็นดินแดนที่ก่อเกิดอัญมณีที่ล้ำค่ายิ่ง แต่พระอาจารย์สยจี-อุ-บาติไม่สามารถไปอินเดียเพื่อตอบแทนคุณูปการนี้ได้ ฉะนั้นพระอาจารย์จึงฝึกท่านโคเอนก้าด้านวิปัสสนาเป็นเวลา 1 ปีเต็ม และในปี ค.ศ. 1969 นี้เอง พระอาจารย์มีความหวังว่าท่านโคเอนก้า จะเป็นครูสอนวิปัสสนาและกลับไปตอบแทนคุณูปการแผ่นดินเกิดพระพุทธศาสนา อัญมณีล้ำค่า ก่อเกิดวิปัสสนาที่อินเดีย ณ ปัจจุบันการปฏิบัติวิปัสสนา ได้หายไปจากแผ่นดินอินเดียแล้ว ดังนั้นท่านโคเอนก้าจึงเดินทางไปอินเดียและเริ่มเปิดคอร์สการปฏิบัติธรรม 10 วัน นั่นคือกมลธรรมะเริ่มเคลื่อนขึ้นแล้ว ณ แผ่นดินเกิดของพระพุทธศาสนา ท่านโคเอนก้าอุทิศตนทั้งชีวิตเพื่อเผยแผ่เทคนิคการปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อมวลมนุษยชาติ ในปี ค.ศ. 1979 ท่านได้เริ่มเดินทางไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก เพื่อแนะนำการปฏิบัติวิปัสสนา ทั้งในทวีปเอเชีย อเมริกาเหนือ ยุโรป และออสเตรเลีย ด้วยความที่ท่านเป็นนักเขียน และนักแต่งกลอน และชำนาญในภาษาอังกฤษ ฮินดี และราชาณี งานเขียนของท่านจึงถูกแปลเป็นหลายภาษา และได้รับการเชิญไปแนะนำการปฏิบัติวิปัสสนาในสถาบันการศึกษาที่สำคัญหลายแห่ง ท่านได้รับการยอมรับจากรัฐบาลนานาประเทศ และได้รับรางวัลจากรัฐบาลในการสอนวิปัสสนาอย่างยอดเยี่ยมให้กับคนในประเทศนั้นๆ ในปี ค.ศ. 1985 อาจารย์โคเอนก้าได้ตั้งสถาบันวิจัยวิปัสสนา ณ เมืองอิกัตปุรี (Vipassana Research Institute: VRI at Igutputi) โดยร่วมกับธรรมศิริ (Dhamma Giri) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิจัยภาคทฤษฎี และปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สถาบันฯ สร้างพระเจดีย์ในรูปแบบของมูมไบ สถาบันฯ ได้เผยแพร่พระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นอักษรเทวนาครีทั้งหมด 140 ชุด เผยแพร่ไปยังสถาบันต่างๆ เพื่อให้แก่นักวิชาการใช้เป็นแหล่งค้นคว้าวิจัย ปัจจุบันมีศูนย์วิปัสสนาที่ท่านโคเอนก้าได้ดำเนินการจัดตั้งในประเทศต่างๆ ทั้งหมด 162 ศูนย์ทั่วโลก อยู่ในประเทศอินเดีย 72 ศูนย์ และสถาบันวิจัยวิปัสสนาถือได้ว่าเป็นศูนย์แห่งแรกและเป็นศูนย์แม่ที่เป็นแกนกลางเชื่อมโยงศูนย์วิปัสสนาต่างๆ

การจัดตั้งสถาบันวิจัยวิปัสสนา (Vipassana Research Institute: VRI)¹⁹⁴ วัตถุประสงค์เพื่อมุ่งค้นคว้าคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการค้นคว้าจากพระไตรปิฎกบาลีและอรรถกถา สถาบันฯ ได้รวบรวมพุทธวจนะและหลักคำสอนต่างๆ ซึ่งเป็นต้นแหล่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับการใช้อ้างอิงในการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา (Vipassana meditation) ด้วยเหตุนี้ สถาบันฯ วิจัยวิปัสสนาจึงมีความตั้งใจที่จะพิสูจน์พุทธวจนะของพระองค์ว่าเป็นจริง จากปริยัตินำสู่ปฏิบัติได้จริง

¹⁹⁴ Ibid., 143.

ด้วยเทคนิคสมาธิวิปัสสนา เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ดังกล่าว สถาบันจึงได้สร้างงานสำคัญดังนี้¹⁹⁵

1) งานสำรวจเนื้อหาเกี่ยวกับวิปัสสนาในพระไตรปิฎก 2) งานจัดหลักสูตรสอนภาษาบาลี
3) งานวิจัยเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนวิปัสสนาในชีวิตประจำวันและผลที่ได้กับสังคม 4) งานเผยแพร่
หนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิปัสสนา มีรายละเอียดดังนี้ 1) **งานสำรวจเนื้อหาเกี่ยวกับวิปัสสนา
ในพระไตรปิฎก**¹⁹⁶ ในระยะแรกสถาบันฯ ได้ดำเนินงานตามนโยบายของท่านอาจารย์โคเอนก้า
(Acharaya S.N. Goenka) ด้วยการรวบรวมพระไตรปิฎก ฉบับสังคายครั้งที่ 6 (Chatta
Sangayanna Tipitaka) ณ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา พร้อมกับอรรถกถา พระไตรปิฎกชุดนี้
เป็นบาลีอักษรพม่า และได้เรียบเรียงแปลเป็นอักษรเทวนาครี (Devanāgarī script) เมื่อเรียบเรียง
สำเร็จแล้ว สถาบันฯ ตั้งคณะกรรมการให้การรับรองพระไตรปิฎกชุดนี้ คณะกรรมการประกอบด้วย
ผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลีในอินเดีย และผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่างๆ รวมทั้งพระภิกษุ และนักวิจัยใน
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ให้การรับรองผลงานนี้ และจัดพิมพ์เผยแพร่โดยสถาบันวิจัยวิปัสสนา
(VRI) จากนั้นในระหว่างปี ค.ศ. 1954-1956 พระไตรปิฎกชุดดังกล่าว พร้อมอรรถกถา ได้ถูกแปลง
เป็นระบบดิจิทัล และเผยแพร่ สถาบันฯ ได้ดำเนินการจัดทำพระไตรปิฎกชุดนี้พัฒนาในรูปแบบ
ซีดีรอม (CD-ROM: CSCD) และบรรจุต้นฉบับอื่นอีกทั้งหมด 7 ฉบับ เป็นอักษรต่างๆ ได้แก่ เทวนาครี
โรมัน สิงหล ไทย กัมพูชา มองโกเลีย และพม่า และเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่นักวิจัย และ
นักวิชาการ สามารถที่จะเข้าถึงคัมภีร์พระพุทธศาสนาบนคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวก
ในการค้นคว้า ประโยค วลี และในส่วนต่างๆ ของพระไตรปิฎก เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการ
วิจัยเป็นอย่างยิ่ง ซีดีรอมนี้ยังมีพจนานุกรมบาลีอินดี-ภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดทำเป็นธรรมเนียมการโดย
สถาบันวิจัยวิปัสสนา นอกจากนี้สถาบันฯ ยังเผยแพร่คัมภีร์บาลีในระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์
(www.tipitaka.org) ทั้งหมด 15 ต้นฉบับ มี 8 ต้นฉบับเป็นอักษรต่างๆ ที่ใช้เป็นภาษาในรัฐต่างๆ ของ
อินเดียได้แก่ภาษาซีริลลิก (Cyrillic) เป็นตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวเขียนสำหรับภาษาในกลุ่มภาษาสลา
วิก¹⁹⁷, ทมิฬ (Tamil), เตเลกู (Telegu), กุจาราตี (Gujarati), กูรูมุขี (Gugumukhi), กัณนทะ
(Kannada), มลายาลัม (Malayanlam), และเบงกอลลี (Bengali) ซึ่งต้นฉบับเหล่านี้บรรจุอยู่ใน

¹⁹⁵Vipassana research institute, **introduction**, Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **ซีริลลิก**, เข้าถึงเมื่อ 13 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/อักษรซีริลลิก>

ซีดีรวมสามารถดาวน์โหลดออนไลน์เป็นไฟล์พีดีเอฟ (PDF) **2) งานจัดหลักสูตรสอนภาษาบาลี**¹⁹⁸ สถาบันได้เริ่มต้นสอนหลักสูตรบาลีพื้นฐาน และบาลีขั้นสูงสำหรับนักศึกษาอินเดีย และต่างชาติไปพร้อมๆ กัน สำหรับนักวิจัยที่จะวิจัยเกี่ยวกับเรื่องวิปัสสนา จะต้องมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้สถาบันจึงได้เตรียมหลักสูตรการเรียนภาษาบาลีเป็นเวลา 3 เดือน สำหรับผู้ที่ปฏิบัติสมาธิแบบดั้งเดิมของสายจี-อุ-บา-คิน ซึ่งสอนโดยอาจารย์โคเอนก้า หลักสูตรดังกล่าวจะเรียนธรรมะทั้งภาคปริยัติ (Theory: pariyatti) และภาคปฏิบัติ (Practice: patitpatti) ควบคู่กันไป หลักสูตรปฏิบัติ 45 วัน สอนโดยใช้ภาษาบาลี-ฮินดี และหลักสูตร 75 วัน สอนโดยใช้ภาษาบาลี-อังกฤษ การสอนทั้งปริยัติและปฏิบัติกลายเป็นเอกลักษณ์ของสถาบันแห่งนี้ รัฐบาลจึงได้ขนานนามว่า “สถาบันวิจัยวิปัสสนาเป็นสถาบันแห่งเดียวที่ฝึกวิปัสสนา และสอนภาษาบาลี” ซึ่งสามารถบูรณาการทฤษฎีและการปฏิบัติวิปัสสนาไปพร้อมกัน นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999¹⁹⁹ ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมัมไบ ร่วมมือกับสถาบันวิจัยวิปัสสนาจัดหลักสูตรพุทธศาสตร์ศึกษา-วิปัสสนา (Buddhist studies-Vipassana) ทั้งปริยัติและปฏิบัติเปิดสอนหลักสูตร “ประกาศนียบัตร คำสอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” หลักสูตรนี้แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ประกาศนียบัตรพื้นฐาน และประกาศนียบัตรขั้นสูง ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก หลักสูตรเปิดสอนทั้งผู้ปฏิบัติสมาธิ และผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติ สถาบันวิจัยประชาสัมพันธ์การวิจัยวิปัสสนาไปยังทั่วโลก โดยเตรียมเนื้อหาและเครื่องมือที่ใช้ในการสอนจากมหาวิทยาลัยต่างๆ วิทยาลัย และสถาบันที่สอนภาษาบาลี นาลันทามหาวิหาร และสถาบันวิจัยวิปัสสนาได้ร่วมมือกันที่จะพัฒนางานวิจัยให้ก้าวหน้าเกี่ยวกับคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นสากล และเผยแพร่ธรรมะไปทั่วอินเดีย และทั่วโลก **3) งานวิจัยด้านการปฏิบัติวิปัสสนาในชีวิตประจำวันและมีผลต่อสังคม (1) การวิจัย**²⁰⁰ ในการวิจัยคัมภีร์บาลี สถาบันจะเป็นที่ปรึกษากับผู้ที่ทำวิจัยในเรื่องผลของการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาต่อบุคคลและกลุ่มบุคคล งานวิจัยจะรวมไปถึงการพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์ และพัฒนาคุณธรรม ซึ่งรวมทั้งการพัฒนาบุคลิกภาพด้วย ฉะนั้นงานวิจัยจะมุ่งไปที่วิปัสสนาเพื่อเยียวยาด้านสุขภาพ ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาการปรับตัวใน

¹⁹⁸ Vipassana research institute, **introduction**, Ibid.

¹⁹⁹ Vipassana research Institute, **Vipassana meditation and its relevance to the world**, 143

²⁰⁰Vipassana research institute, **introduction**, Ibid.

สภาพการณ์การเปลี่ยนทางสังคม และการพัฒนาโครงสร้างและการบริหาร²⁰¹ นอกจากนี้สถาบันฯ ยังทำวิจัยด้านสมาธิวิปัสสนากับสถาบันศึกษานานาชาติธรรมศิริ ประเทศอินเดีย รวมทั้งศูนย์วิปัสสนาในเครือข่ายในประเทศต่างๆ เพื่อศึกษาผลของวิปัสสนาที่มีต่อเด็ก วัยรุ่น ข้าราชการ นักโทษ และบุคลากรอาชีพต่างๆ การเผยแพร่ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิปัสสนา เผยแพร่ทั้งภาษาฮินดี ภาษาอังกฤษ และภาษาอินเดียอื่นๆ รวมทั้งภาษาต่างประเทศ ซึ่งการเผยแพร่อยู่ในความดูแลของสถาบันเช่นเดียวกัน (2) **การสัมมนา**²⁰² สถาบันวิจัยสนับสนุนการสัมมนานานาชาติในหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิปัสสนา เช่น ในหลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนา 10 วัน มีการให้นำเสนอประสบการณ์จากการปฏิบัติ และรายงานผลที่ได้จากการเข้าหลักสูตรดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นที่น่าสนใจของผู้เข้าอบรม (4) **การเผยแพร่**²⁰³ สถาบันวิจัยวิปัสสนา (วีอาร์ไอ) (VRI) ได้จัดทำหนังสือและสื่อในการเผยแพร่ผลงานวิจัยต่างๆ ได้แก่ (1) **หนังสือ**²⁰⁴ สถาบันฯ จัดพิมพ์หนังสือในหัวข้อต่างๆ เป็นภาษาต่างๆ ได้แก่ ภาษาฮินดี ภาษาอังกฤษ และอื่นๆ เกี่ยวกับวิปัสสนาสมาธิ ได้แก่ หลักการสอนวิปัสสนาของอาจารย์โคเอนก้า และครูสอนสมาธิท่านอื่นๆ ซึ่งเป็นหนังสือที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจแก่ผู้ปฏิบัติสมาธิ (2) **สื่อเสียง (Audio CDs) และสื่อวีดิทัศน์ (Video CDs)**²⁰⁵ มีทั้งภาษาฮินดี ภาษาอังกฤษ และมาราฐี (Marathi) สถาบันฯ ที่บันทึกการสอนวิปัสสนาของท่านโคเอนก้า หลักสูตร 10 วัน หลักสูตรสติปัญญา (Satipatthana course), การสอนอื่นๆ ที่ได้จากการวิจัยในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากนี้มีการบันทึกภาพและเสียงการสอนทนายของผู้ฝึกปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาร่วมสนทนากับท่านโคเอนก้า และครูผู้สอนสมาธิท่านอื่นๆ สื่อเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการเผยแพร่วิปัสสนาในสังคมทั้งผู้ศึกษาใหม่ และเป็นการรักษาผู้ฝึกปฏิบัติอยู่เดิมให้ฝึกในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ (3) **จดหมายข่าววิปัสสนา (Vipassana Newsletter)**²⁰⁶ สถาบันฯ จัดทำจดหมายข่าวเป็นรายเดือน แปลเป็นหลายภาษา เนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย และการปฏิบัติวิปัสสนา สำหรับผู้ปฏิบัติและผู้คนทั่วโลก เพื่อให้เกิดกำลังใจในการสัมผัส และลงมือปฏิบัติวิปัสสนา จดหมายข่าว

²⁰¹Vipassana research Institute, **Vipassana meditation and its relevance to the world**, 143

²⁰² Vipassana research institute, **introduction**, Ibid.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Vipassana research institute, **introduction**, Ibid.

ในด้านบทความวิจัยซึ่งเกิดจากการวิจัยในหัวข้อต่างๆ และการนำเสนองานวิจัยในการสัมมนาในโอกาสต่างๆ สามารถสรุปเนื้อหาที่มีผลการวิจัยที่มีผลในด้านต่างๆ 4 ด้าน²⁰⁷ ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ ได้แก่ วิปัสสนากับสุขภาพ และวิปัสสนากับการรักษาความเจ็บปวดเรื้อรัง 2) ด้านการศึกษา โดยเฉพาะการให้การศึกษาคณะพัฒนาเยาวชน ได้แก่ สมาธิแบบอนาปานสติสำหรับเยาวชน การศึกษา การปฏิบัติสมาธิวิปัสสนากับรูปแบบพฤติกรรมวัยรุ่น การศึกษาแบบองค์รวมและวิปัสสนา 3) ด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ หลักการในการแก้ปัญหาในปัจจุบัน วิปัสสนา วิธีฝึกปฏิบัติ ธรรมและวิทยาศาสตร์ วิปัสสนาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคมด้านยาเสพติด ได้แก่ การปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา และการเลิกยาเสพติด การติดยา และการบำบัด ในมุมมองวิปัสสนา, ด้านจิตวิทยา ได้แก่ วิปัสสนา และจิตบำบัด วิปัสสนาและจิตเวช สมาธิวิปัสสนา การวัดสุขภาพใจเชิงบวก, วิปัสสนาในคุกและผลกระทบจากผู้อยู่ ได้แก่ หลักสูตรสมาธิวิปัสสนาในคุกตึก (Tihar Jail) หลักสูตรวิปัสสนาในคุก การปฏิรูปบทบาทวิปัสสนาต่อนักโทษ และการบูรณาการนักโทษ เมื่อต้องกลับไปอยู่ในสังคม และ 4) ด้านการพัฒนาโครงสร้างและการบริหารงาน ได้แก่ วิปัสสนากับการบริหารธุรกิจ ผลกระทบวิปัสสนากับสภาพแวดล้อมการทำงาน ผลกระทบของสมาธิวิปัสสนากับสุขภาพจิตที่ดีต่อลูกจ้าง และผลกระทบต่อประชากร เป็นต้น

2.6 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา

ประวัติการศึกษาในสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา²⁰⁸ “การศึกษาในศรีลังกามีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 2,300 ปี มีความเชื่อกันว่าภาษาสันสกฤตถูกนำมาที่หมู่เกาะซีลอนจากอินเดียตอนเหนือเนื่องจากการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในรัชสมัยของพระเจ้าเทวัญอุตติมาณิตาทิสสา (King Devanampiya Tissa) โดยคณะสงฆ์ที่ถูกส่งเข้ามาเผยแผ่โดยจักรพรรดิอโศกแห่งอินเดีย นับแต่นั้นมาระบบการศึกษาถูกพัฒนาขึ้น โดยตั้งอยู่รอบวัดพุทธ และวิทยาลัยสงฆ์ (pirivenas) ซึ่งเป็นสถานที่เรียนสำหรับนักบวช (จนมาถึงทุกวันนี้) พัฒนาจนเข้าสู่ระดับอุดมศึกษา หลักฐานของระบบการศึกษานี้สามารถพบได้ใน คัมภีร์มหาวังสะ และทีปวังสะ (Mahawamsa และ Dipavamsa) สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกามีมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหน่วย

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ k12 academics, **History of Education in Sri Lanka**, accessed April 10, 2020, available from <https://www.k12academics.com/Education%20Worldwide/Education%20in%20Sri%20Lanka/history-education-sri-lanka>

หรือส่วนงาน หรือการวิจัยพระพุทธศาสตร์อยู่ในมหาวิทยาลัย อาจจะไม่เทียบเท่าระดับศูนย์ หรือสถาบัน กล่าวได้ว่ามีการทำงานวิจัยด้านพุทธศาสตร์ในรูปแบบหน่วยงาน งาน หรือการวิจัยส่วนบุคคล ซึ่งอยู่ในการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ ในสาธารณรัฐศรีลังกา มีมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์และบาลีแห่งศรีลังกา (Buddhist & Pali University of Sri Lanka), สถาบันพุทธศึกษานานาชาตินานาชาติ (Nāgānanda International Institute for Buddhist Studies (NIIBS)), สถาบันการศึกษาพุทธศึกษานานาชาติแห่งศรีลังกา (Sri Lanka International Buddhist Academy (SIBA)) สถาบันบัณฑิตวิทยาลัยบาลี และพุทธศาสตร์ศึกษา (Postgraduate Institute of Pali and Buddhist Studies (PGIPBS)), มหาวิทยาลัยเกลานียา (University of Kelaniya Colombo), มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งศรีลังกา (Bhiksu University of Sri Lanka Anuradhapura, ศรีลังกา)

2.6.1 หน่วยวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์และบาลีแห่งศรีลังกา

(Buddhist & Pali University of Sri Lanka)²⁰⁹ ตั้งอยู่ที่เมืองโฮมากามา กรุงโคลอมโบ มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน ค.ศ. 1982 เป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไร เป็นสถาบันอุดมศึกษาขนาดเล็กมีนักศึกษา มหาวิทยาลัย มีวิสัยทัศน์เป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ที่สำคัญและดีที่สุดในโลก มีภารกิจคือ “สร้างสรรค์ผู้เผยแผ่ธรรม และนักวิชาการทั้งในประเทศ และต่างประเทศให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นบนโลกนี้ ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความรู้ ความสามารถด้านพุทธศาสตร์บนพื้นฐานของปรัชญาชีวิตแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมทั้งมีวินัยที่ได้จากการฝึกตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา ภาษาบาลี และเกิดสติปัญญาที่ได้จากการศึกษาเนื้อหากลายเป็นความสมบูรณ์ในเชิงทักษะ” ศาตราจารย์อ่าวุโส พระภิกษุมะโหภาทายะเถโร (Venerable Mahopadyaya Thero)²¹⁰ กล่าวว่า “การศึกษา และการวิจัยของมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์และบาลี ดำเนินการโดย 10 ภาควิชา ซึ่งมีอยู่ 2 คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ศึกษา และคณะภาษาศาสตร์ศึกษา คณะอาจารย์ของเราในปัจจุบันมีทั้งศาสตราจารย์อ่าวุโส ศาตราจารย์ อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับปริญญาเอก เรามีการ

²⁰⁹Buddhist and Pali University of Sri Lanka, **Annual Report of the Buddhist and Pali University of Sri Lanka 2018**, accessed, April, 13, 2020, available from <https://www.parliament.lk/uploads/documents/paperspresented/annual-report-buddhist-and-pali-university-2018.pdf>

²¹⁰ Ibid.

จัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีในการพัฒนาคณาจารย์เหล่านี้ นอกจากนี้เรายังสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เพื่อช่วยในการสอน การค้นคว้าวิจัย เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับคณาจารย์และนักวิจัยต่างๆ” ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีภาควิชาต่างๆ ได้แก่ ภาควิชาพุทธปรัชญา (Department of Buddhist Philosophy) ภาควิชาอารยธรรมพุทธศาสตร์ (Department of Buddhist Culture) ภาควิชาศาสนศึกษา และปรัชญาศาสนาเปรียบเทียบ (Department of Religious Studies and Comparative Philosophy) และภาควิชาโบราณคดี (Department of Archaeology) มีคณาจารย์และนักวิจัยที่เผยแพร่หนังสือ บทความวิจัย บทความวิชาการ ลงในวารสารต่างๆ และนำเสนอในการประชุมสัมมนาชาติ เกี่ยวกับงานวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนา งานวิจัยประยุกต์พุทธศาสตร์ และงานวิจัยที่ร่วมมือวิจัยกับมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เผยแพร่จำนวนมากเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี

2.6.2 สถาบันบัณฑิตวิทยาลัยบาลีและพุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยเกลานียา (Postgraduate institute of Pali and Buddhist Studies University of Kelaniya: PGIPBS) เมืองโคฮูวาลา (Kohuwala) รู้จักกันในนาม “สถาบันวิทยาลัยพุทธศาสตร์ศึกษา (The Vidyalankara Institute of Buddhist studies)”²¹¹ สถาบันเริ่มดำเนินการภายใต้ชื่อดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975 จนกระทั่งวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 1979 และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันบัณฑิตวิทยาลัยบาลีและพุทธศาสตร์ศึกษา” ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1980 ภายใต้การบริหารงานของมหาวิทยาลัยเกลานียา (University of Kelaniya) ซึ่งมีคณะกรรมการบริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัยดูแล และบริหารงาน ในด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร รายวิชาที่สอน การวิจัย รวมทั้งการวัดและประเมินผล และด้านการบริหารบุคคล สถาบันบัณฑิตวิทยาลัยบาลีและพุทธศาสตร์ศึกษามีวิสัยทัศน์²¹² คือ “เพื่อเป็นศูนย์กลางการวิจัยในระดับบัณฑิตวิทยาลัยบาลีและพุทธศาสตร์ศึกษาของโลกที่ยอดเยี่ยม” มีภารกิจ²¹³คือ “เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้ได้รับโอกาสและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะคติ และทักษะทางการวิจัยในสาขาพุทธศาสตร์อย่างยอดเยี่ยม” พระอาจารย์ศาสตราจารย์โคตปิเตเย ราหุล (Venerable Professor Kotapitiye

²¹¹ Postgraduate institute of Pali and Buddhist Studies University of Kelaniya Sri Lanka, **Prospectus-2018-2019**, (n.p., 2018), viii.

²¹² Ibid., ix.

²¹³ Ibid., ix.

Rahula) ผู้อำนวยการสถาบันบัณฑิตวิทยาลัยบาลีและพุทธศาสตร์ศึกษา (Postgraduate institute of Pali and Buddhist Studies University of Kelaniya: PGIPBS) กล่าวว่า “สถาบันได้รับการยอมรับจากหน่วยงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ในด้านการสนับสนุนการศึกษาพุทธศาสตร์และบาลีในระดับบัณฑิตวิทยาลัย คณาจารย์และเจ้าหน้าที่มีคุณสมบัติที่ดีทั้งในด้านความรู้ การสอนที่ทันสมัย และทักษะการทำวิจัย สถาบันมุ่งมั่นพัฒนาทั้งด้านการสอน และการวิจัยในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก หน่วยวิจัยของเราทำหน้าที่ส่งเสริมให้นักศึกษาทำวิจัยได้อย่างมีมาตรฐาน ทั้งนี้เรามีห้องสมุดที่เป็นแหล่งทรัพยากรค้นคว้าได้แก่พระไตรปิฎกฉบับภาษาต่างๆ รวมทั้งวารสารด้านพุทธศาสตร์จากที่ต่างๆ พจนานุกรม (Encyclopedia) ด้านปรัชญาของตะวันตก และตะวันออก รวมทั้งหนังสือเกี่ยวกับจริยธรรม ศาสนาเปรียบเทียบ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา-วัฒนธรรม และภาษาบาลีและสันสกฤต” สถาบันประกอบด้วย 3 ภาควิชาดังนี้²¹⁴ 1) แหล่งข้อมูลพระพุทธศาสนา (Buddhist sources) 2) หลักคิดในพระพุทธศาสนา (Buddhist thought) และ 3) วัฒนธรรมพระพุทธศาสนา (Buddhist cultures) แต่ละภาควิชาจะมีการจัดการเรียนการสอน และการทำวิจัยไปพร้อมๆ กัน การเรียนการสอนและการวิจัยใช้ภาษาสิงหล และภาษาอังกฤษ ซึ่งสอนทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ปัจจุบันสถาบันได้ขยายการทำงานวิจัยร่วมกับหลายประเทศได้แก่ ศูนย์พุทธธรรมฮ่องกง (The Buddha Dharma Centre of Hong Kong Limited, Hong kong) ห้องสมุดพุทธศาสตร์สำหรับนักศึกษาของสิงคโปร์ (The Buddhist Library Graduate School of Singapore) เป็นต้น

งานวิจัยของมหาวิทยาลัยศรีเจเยวาระเตเนปุระ (The University of Sri Jayawardenepura) อยู่ภายใต้การดูแลของภาควิชาบาลีและพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีเจเยวาระเตเนปุระ (The University of Sri Jayawardenepura)²¹⁵ ซึ่งเป็นภาควิชาที่เก่าแก่ที่สุดในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เดิมทีในปี ค.ศ. 1959 มีชื่อว่า “วิทยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีลังกา (Vidyodaya University of Sri Lanka) ซึ่งพระมหาเถรวิลิวิตเตย ศรี โสรัฐะ นายกะเถร (The Most Venerable

²¹⁴ Ibid., viii.

²¹⁵ The University of Sri Jayawardenepura, **Introduction to the Department**, accessed, April, 13, 2020, available from <http://fhss.sip.ac.lk/budd/>

Welivitiye Sri Soratha Nayaka Thera) เป็นผู้ก่อตั้ง มีภารกิจ (Mission)²¹⁶ “เพื่อสร้างและเผยแผ่องค์ความรู้ ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของชาติ สร้างแรงบันดาลใจจากมรดกทางวัฒนธรรมของศรีลังกา” มีวัตถุประสงค์²¹⁷ เพื่อสร้างมหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการเรียนปรัชญาพุทธศาสตร์ และอารยธรรมพุทธศาสตร์ ภาควิชาตั้งใจให้นักศึกษามีโอกาสเรียนเกี่ยวพระพุทธศาสนา ภาษาบาลี และอารยธรรมพระพุทธศาสนา และพุทธปรัชญา มหาวิทยาลัยมีการจัดสัมมนานานาชาติเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาบาลี และพุทธศาสตร์ โดยภาควิชาบาลีและพุทธศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์จัดขึ้น เป็นประจำทุกปี

2.7 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสาธารณรัฐเมียนมา

การศึกษาพุทธศาสตร์ในสาธารณรัฐเมียนมา²¹⁸ เมียนมาเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งสามารถรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้เกือบ 1,000 ปี ปัจจุบันพม่าตั้งใจเผยแผ่ความรู้และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาทั้งด้านปริยัติ และปฏิบัติไปยังประชาชนทั่วโลก เพื่อให้เข้าถึงความสุข และเป็นผู้มีคุณธรรมในการดำรงชีวิตที่ดี แต่เดิมนั้นใครก็ตามที่จะศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศ จะต้องเรียนพระไตรปิฎกเถรวาท และการปฏิบัติสมาธิดั้งเดิมของพม่า ในสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา คณะต่างๆ จะมีนักวิชาการพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านพระไตรปิฎกบาลี มีความชำนาญในการอ่านแปลภาษาบาลี ในการจัดการเรียนการสอนใช้ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษ เป็นคณาจารย์สอน ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ซึ่งมีภาควิชาวิจัย และหน่วยวิจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเผยแผ่พุทธศาสตร์เถรวาทนานาชาติ (International Theravada Buddhist Missionary University: ITMBU), มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (State Pariyattisana University) ทั้ง 2 สถาบันดังกล่าวอยู่ในความดูแลด้านการศึกษาจาก

²¹⁶ Department of Pali and Buddhist Studies University of Sri Jayawardenepura, Mission, **Newsletter USJP-Pali Buddhist DPBS-USJP-2018** 5, 5, (2518), 1

²¹⁷ The University of Sri Jayawardenepura, **Introduction to the Department**, Ibid.

²¹⁸ International Theravada Buddhist University, **Background**, <http://www.myanmar.net/nibbana/university.htm>

กรรมการมหาเถรสมาคมพม่า (The State Samgha Maha Nayaka Committee) มหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ธรรมทูต (Dhammaduta Buddhist University) , มหาวิทยาลัยหลักสูตรพุทธศาสตร์แห่งมัณฑะเลย์ (The Programmes of Mandalay Buddhist University) อย่างไรก็ตามแต่ละมหาวิทยาลัยมีการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่ายังไม่มีการจัดตั้งเป็นศูนย์วิจัยเต็มรูปแบบ มีภาระงานวิจัยอยู่ในมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาด้านคัมภีร์พระไตรปิฎก (บาลี) คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรัชญาพระพุทธศาสนา นิรุกติศาสตร์ การประยุกต์ใช้พระพุทธศาสนากับสังคม เช่น ด้านเศรษฐกิจ และหรือด้านธุรกิจ และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบหนังสือ และวารสารต่างๆ มีรายละเอียดความเป็นมาของมหาวิทยาลัยและงานวิจัยดังนี้

2.7.1 ความเป็นมาการจัดตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (State Pariyattisasana University Yangon)²¹⁹ เมืองย่างกุ้ง มีประวัติความเป็นมาดังนี้ จากเป้าหมายของรัฐบาลที่จะสร้างมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา โดยดำเนินการอาราธนาพระมหาเถรสมาคม (the leading Sayadawa for consultation) คือ ประธานคณะสงฆ์แห่งชาติสหภาพเมียนมาได้ดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ย่างกุ้ง) เพื่อเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับพระภิกษุ นอกจากนี้เพื่อเป็นการรักษาพื้นที่และสร้างอาคารของมหาวิทยาลัยให้ทันสมัย การดำเนินการโดยการคณะสงฆ์ และได้รับการบริจาคจากประชาชนทั่วประเทศ เริ่มก่อตั้งในปี ค.ศ. แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2535 บุคคลสำคัญที่ดำเนินในช่วงเวลานั้น 70 ปี มหาวิทยาลัยมีคณะต่างๆ²²⁰ ดังนี้ คณะพระวินัย (Vinaya Faculty) คณะพระสูตร (Sutta Faculty) คณะพระอภิธรรม (Abhidhamma Faculty) ภาควิชาบาลี (Pali Department) ภาควิชาภาษาพม่า (Myanmar Department) ภาควิชาภาษาอังกฤษ (English Department) ภาควิชาเผยแผ่ (Missionary Department) โดยมีแผนการวิจัย²²¹ ทำหน้าที่วิจัย แปล และตีพิมพ์หนังสือ มีรายละเอียดดังนี้ นำเสนอคัมภีร์พระพุทธานามทายาน และพระคัมภีร์อื่น เพื่อถนอมรักษาในการตีพิมพ์แก่

²¹⁹ State Pariyattisasana University Yangon, **About us** accessed April, 20, 2020, available from <https://spsuygn.edu.mm/>

²²⁰ State Pariyattisasana University Yangon, **Faculty and department**, accessed April, 20, 2020, available from <https://spsuygn.edu.mm/>

²²¹ State Pariyattisasana University Yangon, **Research**, accessed April, 20, 2020, available from <https://spsuygn.edu.mm/>

คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย แก่ไขและเผยแพร่พระคัมภีร์ที่ได้รับอนุมัติให้ตีพิมพ์ การเก็บรักษา บทความแปล ตรวจสอบคัมภีร์พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

2.7.2 ความเป็นมาการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเผยแผ่พุทธศาสนาเถรวาทนานาชาติ (International Theravada Buddhist Missionary University: ITMBU)²²² เมืองย่างกุ้ง ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1988 เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทระดับสูง ตั้งอยู่ที่เนินเขารธรรมपाल (Dhammapala hill) อันศักดิ์สิทธิ์และสวยงาม ใกล้กับพระเจดีย์พระเขี้ยวแก้ว ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควรแก่การเคารพกราบไหว้ (the Sacred tooth Relic Pagoda) มีวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยเพื่อ 1) เผยแผ่หลักพระพุทธศาสนา หรือคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปยังประชากรโลก 2) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจกับคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาทซึ่งผ่านการสังคายมา 6 ครั้ง (The six Buddhist Synods) 3) ฝึกปฏิบัติการรักษาศีล การกระทำความดี 4) ส่งเสริมและให้ประชาชนเข้าใจในหลักกฎแห่งกรรม และการเกิดของกรรมะ 5) เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างจิต และวัตถุ 6) เผยแพร่การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งจะทำให้โลกสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง และ 7) ส่งเสริมและเผยแพร่หลักอริยสัจ 4 นำไปสู่การบรรลุธรรม มหาวิทยาลัยแห่งนี้ประกอบด้วย 1) คณะปริยัติ (Faculty of Pariyatti) 2) คณะปฏิบัติ (Faculty of Patipatti) 3) คณะศาสนาและการเผยแผ่ ประกอบด้วย (1) ภาควิชาศาสนศึกษาและศาสนาเปรียบเทียบ (2) ภาควิชาการเผยแผ่ (3) ภาควิชาการวิจัย และ (4) ภาควิชาภาษาต่างประเทศและการแปล อาจารย์ทุกท่านมีหน้าที่ทำวิจัยและทำหน้าที่สอนไปพร้อมกัน การวิจัยทำโดยใช้ต้นแหล่งสำคัญคือพระไตรปิฎก (บาลี) อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการวิจัยภายในมหาวิทยาลัยโดยเน้นในด้านวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาธรรมทูต (Dhammaduta Buddhist University) รัฐมอน (Mon state) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างพระภิกษุเผยแผ่ให้มีความรู้และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในพระไตรปิฎก และคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ 2) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยพุทธศาสตร์บนพื้นฐานการค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และ 3) เพื่อพัฒนาจริยธรรมพุทธศาสตร์แก่พระภิกษุ โดยให้ท่านรับการศึกษาอย่างสมบูรณ์ และมีหัวใจ

²²² International Theravada Buddhist University, **Joining Instruction**, accessed April, 20, 2020, available from <http://www.myanmarnet.net/nibbana/university.htm>

ทั้งตระหนักในคุณค่าของความเป็นพระภิกษุ กล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาธรรมทูต มีงานวิจัยพุทธศาสตร์โดยให้นักศึกษาและคณาจารย์ค้นคว้าอย่างลึกซึ้งจากพระไตรปิฎก

2.7.3 สถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ซิดากู (Sitagu International Buddhist Academy)²²³ ในสาธารณรัฐเมียนมา มีสถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ซิดากู ที่ซิกไก (Sitagu International Buddhist Academy (Saguing)) จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1996 และสถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ซิดากู ที่มัณฑะเลย์ (Sitagu International Buddhist Academy (Mandalay)) สำหรับงานวิจัยพุทธศาสตร์จะอยู่ที่มัณฑะเลย์ สถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ซิดากู มัณฑะเลย์ ได้เปิดทำการเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 2009 ในวันพระจันทร์เต็มดวง ตั้งอยู่ที่เนินเขามัณฑะเลย์ ในมัณฑะเลย์ ที่นี้มีคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นศิลาจารึกจำนวน 729 แผ่นหิน ซึ่งประธานคือ พระมหาเถรดร.ออสชิน นยานิสสระ และคณะกรรมการซึ่งเป็นพระมหาเถรได้จัดตั้งสถาบันแห่งนี้ขึ้น ดร.ออสชิน เวกุรยนาณะสังกระ (Venerable Dr. Ashin Myanissara)²²⁴ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้อำนวยการของสถาบันแห่งนี้ จัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมาย²²⁵ “เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับทุกเชื้อชาติทั่วโลก” มีวัตถุประสงค์²²⁶ 1) อัถถจิริยา (Attathacariya) มุ่งทำประโยชน์แก่ผู้อื่น จากการพัฒนาตนเอง และให้มีความรู้ต่างๆ 2) ญาตตจิริยา (Natatthacariya) มุ่งทำประโยชน์แก่ญาติมิตร เพื่อน และบุคคลที่เราสมาคมด้วย 3) โลกตจิริยา (Lokatthacariya) มุ่งทำประโยชน์แก่คนทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และเพศ ซึ่งมีคำขวัญประจำสถาบันคือ “สอน และเป็นแสงสว่างแห่งธรรม” สถาบันการศึกษาพุทธศาสตร์ซิดากู มี 2 คณะ²²⁷ ได้แก่ 1) คณะคัมภีร์พระไตรปิฎกศึกษา ประกอบด้วยภาควิชาพระวินัย ภาควิชาพระสูตร และภาควิชาพระอภิธรรม 2) คณะพุทธศาสตร์ศึกษาทั่วไป ประกอบด้วยภาควิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ภาควิชาศาสนาเปรียบเทียบศึกษา และภาควิชาวิจัย-การรวบรวมงานค้นคว้า

²²³ Mi Mi Khim , **Buddhist monks and missionary services a special case study of Sitagu Sayadaw on Missionary services**, (n.p.: n.p., 2015), 133

²²⁴ Venerabel Dr. Ashin Nyanissara (D.Litt, Ph.D) Mahadhammakathika bahujanahitadhara, Aggamahapandita, Aggamahasadhamma-jotikadhaja. See Ibid., 122.

²²⁵ Ibid., 122.

²²⁶ Ibid., 122.

²²⁷ Ibid., 123

ต่างๆ²²⁸ ร่วมกับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อการเผยแพร่นานาชาติ ในด้านการจัดหลักสูตรเป็นภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษา ในส่วนภาควิชาวิจัย ทำงานวิจัยด้านพุทธศาสตร์ศึกษา²²⁹ ได้แก่ การรวบรวมหลักสูตร และการกระจายหลักสูตร, การรวบรวมและการดูแลจัดเก็บหนังสือต่างๆ งานอื่นที่เกี่ยวข้องกับภาควิชาวิจัย ได้แก่ การรวบรวมและเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ บทความวิจัยวารสาร เป็นต้น ซึ่งคณาจารย์ได้ทำวิจัย และสถาบันจัดทำการประชุมนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ คือการประชุมสัมมนานานาชาติมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ และดำเนินการบนความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเถรวาทในต่างประเทศ เช่น สถาบันการศึกษาซีบาร์ (SIBA: Sri Lanka International Buddhist Academy) ศรีลังกา และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย เป็นต้น

2.8 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศไทย

ประเทศไทยมีสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยของรัฐที่มีศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ คือ ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในส่วนของเอกชนมีศูนย์วิจัย ศูนย์วิจัยพระไตรปิฎก และศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ DCI และศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่เตรียมเปิด วัดบรมราชากาญจนานิกเชก (วัดเล่งเนยยี 2)

2.8.1 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 เพื่อเป็นอนุสรณ์เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครบรอบ 90 ปี²³⁰ พระสุธีรัตนบัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์²³¹ กล่าวว่า

²²⁸ Ibid., 125

²²⁹ Ibid.

²³⁰ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ความเป็นมาสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://bri.mcua.ac.th/?page_id=309

“มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงสถาปนาขึ้น เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ทั่วไป มหาวิทยาลัยมีปณิธานอันมั่นคงในการที่จะเป็นศูนย์รวมแห่งวิทยาการด้านต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชน มุ่งมั่นในการทำหน้าที่ให้การศึกษา ค้นคว้า วิจัย แสวงหาความรู้ เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนาและประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัยและพระพุทธศาสนาให้นำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และความเป็นสากล อีกทั้งจะทำหน้าที่เป็นแหล่งให้บริการความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาอรรถมนุสย สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับของรัฐบาล และเป็นนิติบุคคลเน้นจัดการศึกษาวิชาการด้านพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยรับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตทั้งระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก นอกจากนี้ยังมีภารกิจในด้านการวิจัย และการส่งเสริมพระพุทธศาสนา และมีปณิธานของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อเป็นศูนย์กลางการวิจัยพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาในระดับชาติ และนานาชาติ”

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีภารกิจสำคัญคือ ดำเนินการวิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการ แล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาศีลธรรมและจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ดำเนินการพัฒนาโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย คือ การพัฒนาการวิจัยทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับศาสตร์สมัยใหม่

²³¹พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, แผ่นแม่บทการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี 2560-2564, อยู่ธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559, 5.

เพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม²³² มีการกำหนดยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์การวิจัยอย่างต่อเนื่องโดยให้มียุทธศาสตร์สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์การวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในระยะต่างๆ ในแผนแม่บทการวิจัย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี 2560 – 2564 มีรายละเอียดการจัดทำแผน²³³ ดังนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ ดังนี้ 1) ปรัชญา สร้างสรรค์การวิจัยทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม 2) ปณิธาน เป็นศูนย์กลางการวิจัยทางพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการในระดับชาติและนานาชาติ 3) วิสัยทัศน์องค์กรแห่งการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) เป้าประสงค์ ได้แก่ (1) มหาวิทยาลัยมีองค์ความรู้ รูปแบบ และกระบวนการวิจัยรวมทั้งผลงานวิจัยทางพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการที่ได้รับการเผยแพร่ การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในระดับชาติและนานาชาติ (2) มหาวิทยาลัยมีนักวิจัยที่มีคุณภาพ มีจริยธรรม และมาตรฐานการวิจัย และเครือข่ายความร่วมมือการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นศูนย์บริการข้อมูลเพื่อการวิจัย และการพัฒนาด้านพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน (3) มหาวิทยาลัยมีการบูรณาการองค์ความรู้ ผลการวิจัยและงานสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการ รวมทั้งในการสนับสนุนการเรียนการสอน งานสร้างสรรค์การพัฒนาสังคม กิจกรรมคณะสงฆ์ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย (4) มหาวิทยาลัยมีระบบการส่งเสริมการวิจัยในลักษณะสหวิทยาการและการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Social lap) บนพื้นฐานของพุทธธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (5) มหาวิทยาลัยมีผลงานสร้างสรรค์ นวัตกรรมการวิจัย และสนับสนุนภาควิชาการวิจัย (Think Tank) ในการสร้างสรรค์สังคมอุดมปัญญา (6) การพัฒนาระบบการบริหารการวิจัยและกองทุนการวิจัยที่มีประสิทธิภาพและความโปร่งใสที่สอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์การวิจัยและงานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัย และการพัฒนาที่ยั่งยืน และภายใต้เป้าประสงค์ดังกล่าว มียุทธศาสตร์ด้านการ

²³² สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ความเป็นมาสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์** เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://bri.mcu.ac.th/?page_id=309

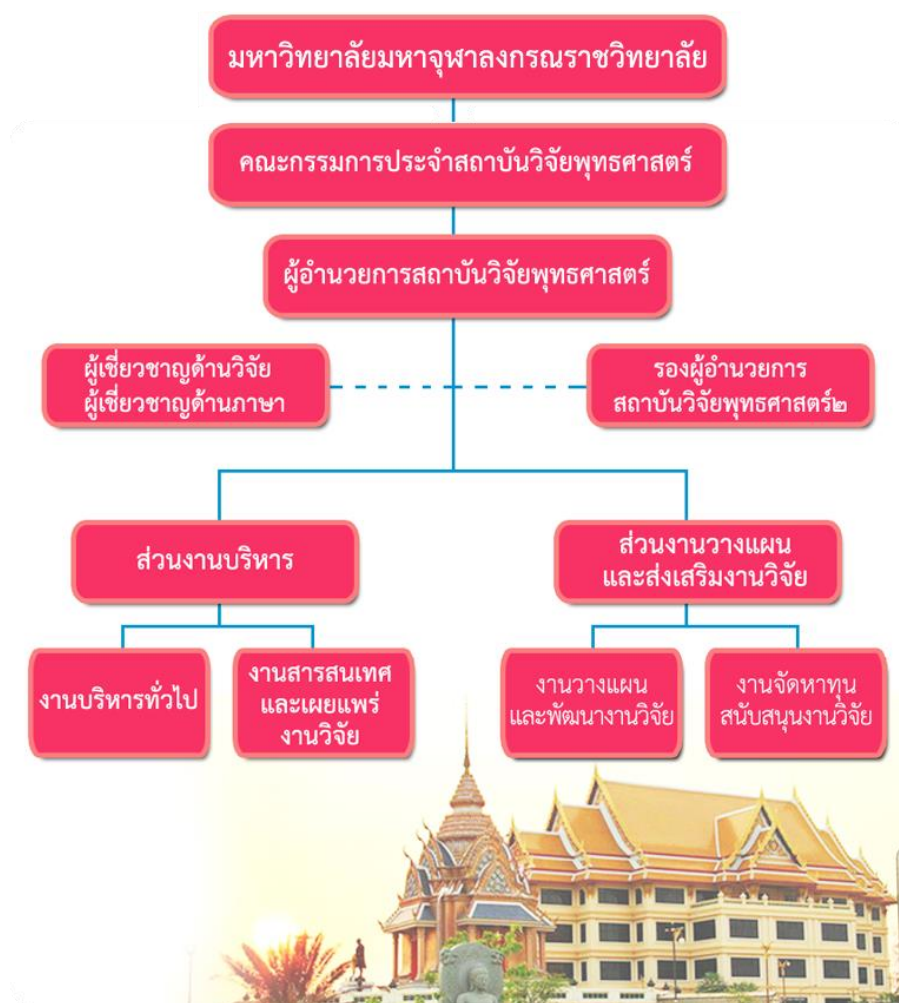
²³³ พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, **แผนแม่บทการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี 2560-2564**, ออยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559, 2-4.

วิจัย²³⁴ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาองค์ความรู้ และผลงานวิจัยเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนานักวิจัย การเสริมสร้างจริยธรรมการวิจัย และเครือข่ายการวิจัย ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ, ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการความรู้ การเผยแพร่และการประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ และผลงานวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและกิจการคณะสงฆ์, ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยองค์ความรู้ และกระบวนการวิจัยอย่างสร้างสรรค์ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การ พัฒนาระบบบริหารการวิจัย กองทุนการวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพ และยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาการเรียนการสอน ฐานข้อมูลวิจัย และการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลเพื่อสนองพันธกิจ ของมหาวิทยาลัยและการพัฒนาที่ยั่งยืน จากยุทธศาสตร์ และเป้าหมายการวิจัยมหาวิทยาลัยมหา- จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มีการกำหนดรูปแบบและระบบการติดตาม และประเมินผล ได้แก่²³⁵ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลนโยบายและแผนพัฒนาการวิจัย เพื่อมี หน้าที่ในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ 2) นำแม่บทการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยเสนอต่อคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาใช้เป็นแนวทางการบริหารตามแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยระยะที่ 12 (2560-2564) 3) ส่งเสริมให้นักวิจัยและบุคลากรของมหาวิทยาลัยให้ รับทราบและถือเป็นแนวปฏิบัติ 4) พัฒนาระบบและกลไกการติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีชี้วัด ความสำเร็จของการพัฒนาทุกด้านตามแผนที่กำหนดไว้ 5) มีระบบการปรับและพัฒนาแผนแม่บท การวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นระยะๆ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อมและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ 6) สนับสนุนให้ส่วนงาน ของมหาวิทยาลัยทำแผนเพื่อปฏิบัติการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และตรงตาม นโยบายของรัฐบาล และ 7) ส่งเสริมและพัฒนากิจการจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศการวิจัย และมีมาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนพัฒนาสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ให้ คณะกรรมการการวิจัยดำเนินการวิจัยดำเนินการเพื่อจัดทำมาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จของ แผนพัฒนา 2) จัดสร้างมาตรฐานและตัวชี้วัดของแผนพัฒนาฯ 3) ติดตามและประเมินผลการ ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ และ 4) สรุปวิเคราะห์การดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้

โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มีโครงสร้างการบริหารงานดังนี้

²³⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 8-12

²³⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 20-21.

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างการบริหารสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่มา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **โครงสร้างการบริหาร**,
เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://bri.mcu.ac.th/?page_id=337

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บริหารงานภายใต้การกำกับดูแลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีคณะกรรมการประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์เป็นคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย 2 ส่วนงานหลัก²³⁶ คือ ส่วนงานบริหาร และส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้ 1) ส่วนงานบริหาร แบ่งเป็น 2 กลุ่มงาน คือ (1) งานบริหารทั่วไป มีภาระงานได้แก่ งานด้านธุรการ งานพัฒนาประสานงาน งานด้านงบประมาณ งานการเงินและการบัญชี งานพัสดุ งานนโยบายและแผนงาน และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

²³⁶ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **โครงสร้างการบริหาร**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://bri.mcu.ac.th/?page_id=337

หรือที่ได้รับมอบหมาย (2) กลุ่มงานสารสนเทศและเผยแพร่งานวิจัย มีภาระงาน ได้แก่ งานบริการระบบสารสนเทศ งานวารสารวิจัย งานผลิตชุดความรู้จากงานวิจัย และงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย 2) ส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย ประกอบด้วยกลุ่มงาน 2 กลุ่มงาน คือ (1) กลุ่มงานวางแผนวิจัยและพัฒนา มีภาระงาน ได้แก่ งานด้านนโยบายและแผนวิจัย งานส่งเสริมสนับสนุน ประสานงาน รวบรวมข้อมูลงานวิจัย งานพัฒนาและส่งเสริมบุคลากร งานติดตามและประเมินผลโครงการวิจัย และงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย (2) กลุ่มงานจัดหาทุนสนับสนุนงานวิจัย มีภาระงาน ได้แก่ งานจัดหาทุนสนับสนุนงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ งานวิจัยมนุษย์ งานพัฒนาห้องปฏิบัติการวิจัย งานประสานการวิจัย และงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

ภายใต้แผนแม่บทการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะผู้บริหารสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงเชื่อมั่นว่า²³⁷ “จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ตามปณิธานที่กำหนดไว้ว่า “ศูนย์กลางการวิจัยพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาในระดับชาติ และนานาชาติ” และบรรลุตามพันธกิจด้านที่ 2 ที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้คือ การวิจัยและพัฒนาความรู้ที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ต่อสังคม การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการให้บริการแก่สังคมด้วยมาตรฐานแห่งความรู้ และจิตสำนึกในคุณธรรม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของไทยให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และการจัดการทางสังคม” ทั้งนี้สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ บริหารงานภายใต้แผนแม่บทของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ให้อยู่แผนติดตามประจำปี แผนแม่บทการวิจัย และแผนแม่บทการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้สถาบันมีการเลือกใช้แอปพลิเคชัน (Appilication)²³⁸ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ติดตามงานต่างๆ ได้แก่ ระบบติดตามงานวิจัย ระบบฐานข้อมูลงานวิจัย ระบบการบริหารจัดการวิจัย NRMS ระบบบริหารงานวิจัยอัจฉริยะ ระบบคลินิกวิจัย ระบบติดตามเอกสารสารบรรณงานวิจัย และปฏิทินกิจกรรมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

²³⁷ พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, แผนแม่บทการวิจัย แผนแม่บทการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี 2560-2564, 21

²³⁸ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้าหลัก, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://bri.mcu.ac.th/>

2.8.2 สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย²³⁹

ปรัชญา “วิจัยา สัพพกิจจานวพัฒนาภูฐานา” หมายถึง การวิจัยเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาทุกชนิด (The research is the best bases for every type of works development)

ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต งานวิจัย งานบริการ วิชาการแก่ชุมชน และงานทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี พระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุง ประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น ครั้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พุทธศักราช 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย พระองค์ทรงรับ มหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์บำรุงประจำปี อาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้ง วัดดุสประสงค์ เพื่อดำเนินกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น 3 ประการ คือ 1) เพื่อเป็นสถานศึกษา ของพระภิกษุสามเณร 2) เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ 3) เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดดำเนินการแล้ว ปรากฏว่าพระวัดดุสประสงค์เหล่านั้นได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมา เพื่อจะให้พระวัดดุสประสงค์ เหล่านั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น ในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นนายกรัฐมนตรี มหามกุฏราชวิทยาลัยพร้อมด้วยพระเถระนุเถระ จึงได้ ทรงประกาศตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้น โดยอาศัยนามว่า สภา การศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้ 1) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม 2) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ 3) เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ 4) เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการ บำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน 5) เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ และความสามารถในการค้นคว้า โต้ตอบ หรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ 6) เพื่อให้ภิกษุสามเณร

²³⁹ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ปรัชญา**, เข้าถึง เมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://yri.mbu.ac.th/?page_id=377

ได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย 7) เพื่อความเจริญก้าวหน้า และคงอยู่ตลอดกาลนานของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า กรรมการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ได้เริ่มเปิดให้การอบรมศึกษาแก่ภิกษุสามเณร ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 จนถึงปัจจุบัน

สถาบันวิจัยญาณสังวร มีโครงสร้างการบริหารงานของสถาบันวิจัยญาณสังวร โดยมีฝ่ายบริหารคือผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร และมีคณะกรรมการที่ปรึกษา แบ่งฝ่ายเป็น 3 ฝ่ายดังนี้ 1) หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป ซึ่งมีภาระงานได้แก่ งานนโยบายและแผน งานธุรการ/สารบรรณ งานการเงิน-บัญชีและพัสดุ งานประชุมกรรมการวิจัย และการปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมาย 2) หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการวิจัย ซึ่งมีภาระงานได้แก่ งานบริการการศึกษา งานส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิจัย งานพัฒนาฝึกอบรมนักวิจัย งานกองทุนส่งเสริมการวิจัย และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมายและ 3) หัวหน้าฝ่ายประสานงานการวิจัย ซึ่งมีภาระงานได้แก่ งานติดต่อประสานงานหัวหน้าโครงการวิจัย งานติดตามและประเมินผลงานวิจัย งานประชาสัมพันธ์ งานประมวลรวบรวมข้อมูลการวิจัย และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้สถาบันวิจัยญาณสังวรได้จัดทำวารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาสู่สาธารณชน ใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยและความเจริญก้าวหน้าในการวิจัยทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยทางพระพุทธศาสนาสู่ระดับสากล โดยใช้เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งแต่ละผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเป็นผลงานที่มีลิขสิทธิ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยวารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เปิดรับผลงานวิจัย บทความของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตามเกณฑ์วารสารระดับชาติ นอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมนานาชาติในแต่ละปี โดยร่วมมือกับนานาชาติประเทศอีกด้วย

2.8.3 ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมา จากการประชุมสภามหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ 530 เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2536 ที่ประชุมพิจารณาแล้วเห็นว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะดำเนินการเกี่ยวกับพุทธศาสนศึกษาขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องพระพุทธศาสนากับสังคมไทย จึงเห็นควร

จัดตั้งศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Chulalongkorn University Centre for Buddhist Studies (CUBS)) สถานที่ตั้ง ตึกบรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และยังเป็นศูนย์กลางระดมความคิดในการหาแนวทางประยุกต์พระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาของสังคมไทย ตลอดจนเป็นศูนย์กลางด้านสารสนเทศการศึกษาวิจัยทางพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและระดับสากล โดยมีปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์ ดังนี้ **1) ปรัชญา/วิสัยทัศน์** “ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ” **2) พันธกิจ** มีรายละเอียดดังนี้ (1) สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ประสานความรู้ปัจจุบันกับพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ของสังคมไทย (2) เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้แก่สาธารณชน **3) นโยบาย** มีรายละเอียดดังนี้ (1) เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงและให้บริการความรู้ที่ถูกต้องทางด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม (2) เพื่อเป็นแหล่งศึกษาวิจัยและเผยแพร่วิชาการด้านพระพุทธศาสนาที่เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงการวิชาการ (3) เป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรมวิชาการร่วมกันของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ ทางวิชาการและทางสังคม **4) วัตถุประสงค์** มีรายละเอียดดังนี้ (1) เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ (2) เป็นแหล่งรวบรวมเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ (3) ส่งเสริมการวิจัยพระพุทธศาสนาทั้งด้านหลักวิชาและด้านพฤติกรรมทางสังคม (4) เป็นศูนย์กลางระดมความคิดเพื่อหาแนวทางประยุกต์คำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคม และของมวลมนุษย (5) เป็นศูนย์เผยแพร่พุทธธรรมด้านวิชาการให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้นทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ กล่าวสรุปโดยย่อคือ ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัย และเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ เป็นแหล่งอ้างอิง และให้บริการความรู้ที่ถูกต้อง ทางด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เป็นแหล่งศึกษาวิจัย และเผยแพร่วิชาการ ด้านพระพุทธศาสนาที่เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงการวิชาการ เป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรมวิชาการร่วมกันของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและทางสังคม²⁴⁰

²⁴⁰ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **ประวัติความเป็นมา**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน, 2563, เข้าถึงได้จาก <http://www.cubs.chula.ac.th/>

ศูนย์พุทธศาสนศึกษา ได้จัดทำวารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²⁴¹ เป็นวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาในภาคภาษาไทย (วารสารพุทธศาสนศึกษา) และภาษาอังกฤษ (Chulalongkorn Journal of Buddhist) ที่เน้นการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับวิชาการทางโลกในยุคปัจจุบัน ทั้งที่เป็นการวิเคราะห์หมโนทัศน์สำคัญในพระพุทธศาสนา การประยุกต์พระพุทธศาสนาในเชิงสนับสนุน และคัดค้านความคิดทางวิชาการยุคปัจจุบัน การประยุกต์พระพุทธศาสนาเข้ากับเหตุการณ์ หรือกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การวิเคราะห์วิจารณ์กิจกรรม หลักการ และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ทั้งเถรวาทและมหายาน แต่เน้นหนักด้านเถรวาท เนื่องจากเป็นนิกายหลักของประเทศไทย วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นวารสารราย 4 เดือน กำหนดออกปีละ 3 ฉบับ คือ เดือนมกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม และกันยายน-ธันวาคม วารสารพุทธศาสนศึกษารับบทความวิชาการทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่ประยุกต์วิชาการปัจจุบันเข้ากับพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ จะเป็นงานเฉพาะสาขาหรือบูรณาการก็ได้ บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ลงวารสาร จะต้องผ่านการประเมินเบื้องต้น จากบรรณาธิการบริหาร ที่ปรึกษา บรรณาธิการหลักประจำฉบับ และผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้วารสารศูนย์พุทธศาสนศึกษาจะพิจารณาบทความทางวิชาการได้แก่ บทความวิจัย บทความสรุป รายงานการวิจัย บทความหนังสือบทความวิชาการ บทความ และบทความประเภทอื่นๆ นอกจากนี้ศูนย์พุทธศาสนายังจัดทำการสัมมนาทางวิชาการพุทธศาสตร์เป็นโครงการประจำปีๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยประสานงานร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างๆ

ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียดังที่ได้ยกตัวอย่างมานั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียทั้งหมด ซึ่งแต่ละศูนย์ประกอบด้วยความประวัติความเป็นมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง พัฒนาการเติบโตภายในสถาบันการศึกษา จนเป็นศูนย์วิจัยประกอบด้วยปรัชญา แนวคิด จุดมุ่งหมาย การบริหารจัดการ โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยการบริหารศูนย์วิจัย จำนวน 19 แห่ง ใน 8 ประเทศ

²⁴¹ ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน, 2563, <http://www.cubs.chula.ac.th/book/>

แนวคิดทฤษฎีการวิจัยอนาคต (Futures Research)

ความหมายการวิจัยอนาคต

คำว่า การวิจัยอนาคต (Futures Research) จุมพล พูลภัทรชีวิน ให้ความหมายดังนี้ Futurism แปลเป็นภาษาไทยว่า “อนาคตนิยม” โดยทั่วไปหมายถึงแนวคิดความเชื่อเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ (Alternative Futures) ของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง มีลักษณะคล้ายปรัชญาสาขาอื่น ๆ เพียงแต่แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่เพิ่งเกิดใหม่ อนาคตนิยมเชื่อว่าอนาคตเป็นเรื่องที่สามารถจะศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ส่วนคำว่า “Futurology” คำนี้แปลเป็นภาษาไทยว่า “อนาคตวิทยา” หรือ “อนาคตศาสตร์” นักอนาคตนิยมบางกลุ่มไม่อยากจะใช้ว่าเป็นศาสตร์ เพราะถือว่าแนวคิดเกี่ยวกับอนาคตเป็นเพียงแนวคิด (perspective) ไม่ใช่ศาสตร์ เพราะยังไม่มีองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ที่อยู่ในรูปของกฎ หรือทฤษฎี ส่วนคำว่า “Futures Research” การวิจัยอนาคต นั้นมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า Futures Studies (FS) ซึ่งแปลว่า อนาคตศึกษา เพียงแต่การวิจัยอนาคตนั้นมีการเน้นข้อมูล (Data-oriented) และมีระบบระเบียบ และวิธีการศึกษาที่รัดกุมและเป็นแบบแผนมากกว่า จุมพล พูลภัทรชีวิน ได้ยกตัวอย่างเสริมว่า การคิด (วิเคราะห์-สังเคราะห์) จากข้อมูลเดิมที่มีอยู่โดยมีการจัดระบบระเบียบ หรือให้ข้อมูลใหม่จัดเป็น อนาคตศึกษา (Futures Studies) ส่วนการออกแบบการวิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเพื่อการเก็บข้อมูลหรือสร้างข้อความรู้ใหม่เกี่ยวกับอนาคต จัดเป็นการวิจัยอนาคต (Futures Research)²⁴² จุมพล พูลภัทรชีวิน สรุปความหมายการวิจัยอนาคต คือวิธีศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบที่เกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ (Possible) หรือที่น่าจะเป็นไปได้ (Probable) ของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง หลายทางไม่ใช่ทางเดียว การพยากรณ์อนาคต (Forecast) จึงมีลักษณะไม่เหมือนการทำนาย (Prediction) นิซซา เบญจพรวัฒนา ให้ความหมายของอนาคตศึกษาว่า เป็นวิชาที่ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษาอนาคต ตลอดจนระเบียบวิธีที่ใช้การศึกษาแนวโน้มและทางเลือกต่าง ๆ ที่มีความเป็นไปได้ในอนาคต โดยจะประกอบด้วยเนื้อหาอยู่ 2 ส่วนคือ 1) ส่วนที่เป็นแนวคิด (Perspectives) และทฤษฎี (Theories) ซึ่งอาจใช้คำรวมว่า อนาคตนิยม (Futurism) และ 2) ส่วนที่เป็นระเบียบวิธี (Methodology) อาจเรียกว่า การวิจัยอนาคต (Futures Research) สามารถแบ่งการคาดการณ์อนาคตดังกล่าวเป็น 2 รูปแบบดังนี้ 1) การคาดการณ์จากค่ากลาง (normative

²⁴² จุมพล พูลภัทรชีวิน, การวิจัยอนาคต, เข้าถึงเมื่อ 6 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก http://portal.edu.chula.ac.th/pub/jrm/index.php/jrm/article/view.40.pdf_30

forecasting) มุ่งคำถามว่าอะไรเป็นอนาคตที่ต้องการ การคาดการณ์แบบนี้ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามถึงอนาคตที่พึงประสงค์ และอนาคตที่ต้องการจะเป็น 2) การคาดการณ์จากการค้นหาคำตอบ (exploratory forecasting) การคาดการณ์แบบนี้ใช้เทคนิคค้นหาคำตอบว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นมีอะไร ไม่ว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ดีก็ตาม หรืออาจกล่าวว่า วิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง²⁴³

การวิจัยอนาคต เป็นการวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อศึกษาทางเลือก แนวโน้มอนาคตที่เป็นไปได้ (Possible) หรือที่น่าจะเป็นไปได้ (Probable) ของสิ่งที่เราจะศึกษา หรืออาจกล่าวว่าเป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง

จุดมุ่งหมายการวิจัยอนาคต หรือเรียกว่าการวิจัยเชิงอนาคต เป็นวิธีวิจัยแบบหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาจนมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ 1) เพื่อกำหนดอนาคตของหน่วยงาน องค์กร และ 2) เพื่อวิเคราะห์ศึกษา ตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาหน่วยงาน องค์กร ให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต ความสำคัญของการวิจัยอนาคตพัฒนาขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลกทุกวันนี้เกิดขึ้นเร็วมาก ด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีข่าวสาร และการอยู่ในโลกไร้พรมแดน จึงมีปัจจัยมากมายที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในแต่ละสังคม ซึ่งสังคมใดสังคมหนึ่งจะอยู่เฉพาะโดยไม่สนใจสิ่งรอบข้างไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีการก้าวทันและรู้เท่าทันสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น และคาดว่ามันจะเกิดขึ้นเพื่อการเตรียมการรองรับ ป้องกัน หรือการจัดการเชิงรุก²⁴⁴

ลักษณะการวิจัยอนาคต

1. ในการวิจัยอนาคตศึกษา มีลักษณะที่ควรสังเกตคือ การเลือกช่วงเวลาสำหรับการวิจัย อาจแบ่งได้เป็น 3 ช่วงเวลา จะเลือกช่วงเวลาใดก็ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนั้นๆ ช่วงเวลา อาจประกอบด้วย 1) ช่วงแรก 5-10 ปี เรียกว่าอนาคตระยะสั้น (Short Range Forecasting) เป็น

²⁴³ ณิชชา เบญจพรวัฒนา, “แนวโน้มการวิจัยเชิงอนาคตในประเทศไทย”, **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์** 2, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558): 61.

²⁴⁴ Texto, 1980, นาดยา ปิลันธานันท์, จุมพล พูลภัทรชีวิต, พรชูลี อาชวบำรุง อ่างถึง ใน วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉิรินัง, “การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย”, **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 1, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558): 27.

ระยะของการมองอนาคตใกล้ตัว ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับปัญหาปัจจุบัน 2) ช่วงที่สอง 10-20 ปี เรียกว่า อนาคตระยะกลาง (Middle Range Forecasting) เป็นช่วงที่นิยมทำการวิจัยเชิงอนาคตมากที่สุด เพราะสามารถนำผลการศึกษาไปวางแผนปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ได้ชัดเจนอย่างน้อย 1 ช่วงอายุคน 3) ช่วงที่สาม มากกว่า 20 ปี เรียกว่า อนาคตระยะยาว (Long Range Forecasting) โดยการศึกษาวิจัยในระยะนี้ ผลที่ได้อาจไม่มีแรงจูงใจ เนื่องจากเป็นระยะที่ยาวมากไปไกลตัวมาก แม้ว่าเหตุการณ์นั้นอาจจะเกิดขึ้นจริงก็เป็นได้²⁴⁵

2. การวิจัยอนาคตเป็นการสำรวจ ทดสอบวิสัยทัศน์ที่เป็นไปได้ หรือที่พึงปรารถนาจะให้เกิด และการนำวิสัยทัศน์เชิงอนาคตมาใช้ในการกำหนดนโยบาย ยุทธวิธี แผนงานที่ต้องการให้เกิด มามีโอกาสจะเป็นจริงมากขึ้น การศึกษาอนาคตเป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลง (Change) ที่คิดว่า จะเกิดขึ้นศาสตร์ที่เป็นพหุสาขาวิชาช่วยทำนายหรือคาดการณ์ เป้าหมายของการวิจัยอนาคต มิใช่เพื่อยากรู้อนาคตแต่ช่วยให้ตัดสินใจได้ดีขึ้น ช่วยพัฒนาหน่วยงาน องค์กรให้สามารถอยู่รอดได้ใน โลก ทำให้เข้าใจโลกอนาคต การวิจัยแบบนี้ช่วยผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายมากกว่า การศึกษาสิ่งที่คาดการณ์ถูกหรือผิด สำคัญของการวิจัยอนาคตที่สำคัญ เป็นการวิจัยที่เน้นการ ตัดสินใจเป็นสำคัญ (decision - centered) โดยช่วยอธิบายแรงผลักดัน ความกดดันที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบันเพื่อการตัดสินใจที่ฉลาดมากขึ้นในการพัฒนาหน่วยงาน องค์กรไปสู่เป้าหมายในอนาคตที่ กำหนดไว้อย่างชาญฉลาด และยังเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับประเด็น หรือคำถาม (subject-oriented of question-oriented ที่สนใจศึกษา²⁴⁶

พัฒนาการของการวิจัยอนาคต

อีลีโอนอรา (Eleonora) ได้สรุปเกี่ยวกับการพัฒนาของการศึกษาวิจัยอนาคตว่าได้เริ่มมี การศึกษาวิจัยกันอย่างแพร่หลายในราวทศวรรษที่ 1950-1960 และปลายทศวรรษปี 1970 จนถึงต้น ทศวรรษ 1980 และการศึกษาอนาคตภาพที่ผ่านมาสามารถใช้เป็นกฎหรือระเบียบเกี่ยวกับการวิจัย

²⁴⁵ณิชา เบญจพรวัฒนา, “แนวโน้มการวิจัยเชิงอนาคตในประเทศไทย”, วารสาร ครุศาสตร์ปริทรรศน์, 2, 2 : 61

²⁴⁶Glenn C. Jerome, Introduction to The Future Research Methodology Series AC/UNU Millennium project search 12nd December 2016, อ้างถึงใน วรสิทธิ์ เจริญพุ่ม และเพ็ญศรี ฉิรินัง, “การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัย เวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1, 3: 27

อนาคตได้ สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ได้โดยมีเรื่องเวลาและการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นสิ่งสำคัญ²⁴⁷ กฤษฎา กรุดทอง พบว่างานวิจัยอนาคตที่มีระบบและรูปแบบที่ชัดเจนว่าเริ่มขึ้นในทศวรรษ 1960 โดย บริษัท Rand Corporation ได้วางพื้นฐานการวิจัยด้านนี้ร่วมกับ SDC (System Development Cooperation and Hudson Institute) เพื่อดำเนินการวิจัยอนาคตแก่กองทัพอากาศสหรัฐในปีค.ศ. 1960 นิโคลัส (Nicholas Rescher) และ โอลาฟ (Olaf Helmer) ได้พัฒนาเทคนิคเดลฟาย (Delphi) มาใช้ในการศึกษาอนาคต ต่อมาในปีค.ศ. 1964 Olaf Helmer กับ Jame Gordon ในนามบริษัท Rand cooperation ได้ทำ long-range Forecasting Study เพื่อทำนายเหตุการณ์ทางวิทยาศาสตร์ 103 โครงการ เช่น การลงดวงจันทร์ การเปลี่ยนหัวใจมนุษย์ การติดต่อทางจิต การวิศวกรรมพันธุ เป็นต้น ในทศวรรษนี้ถือว่า การวิจัยอนาคตได้รับการยอมรับกันทั่วไปในวงการธุรกิจ และอุตสาหกรรม โดยนำไปใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบายเพื่อการดำเนินงานธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้การวิจัยอนาคตกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของนักกำหนดนโยบายไปในที่สุด²⁴⁸ หลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา การวิจัยอนาคตได้แพร่หลายเข้าไปในยุโรป เช่นอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันและอิตาลี ในปารีสได้จัดตั้ง The Club of Rome ขึ้นผลงานสำคัญของนักวิจัยอนาคตกลุ่มนี้คือ The Limits to Growth ซึ่งสร้างภาพของอนาคตในปี 2000 ด้วยการฉายภาพของการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร ทรัพยากร การผลิตอาหาร และมลภาวะ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน การวิจัยอนาคตได้พัฒนาก้าวหน้าไปมาก จนได้มีการพัฒนาวิธีวิทยา (methodology) เป็นแบบเฉพาะของตนเองมากขึ้น และการวิจัยอนาคตเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการวางแผนขององค์กรต่างๆ นับแต่นั้นเป็นต้นมา²⁴⁹

²⁴⁷Eleonora, B.M. *Why Futures Studies?*. (London: Greyseal, 1993) อ้างถึงใน สดใส ฆณะรัตน์, “การสำรวจเชิงวิเคราะห์วิธีวิทยาของงานวิจัยที่ใช้เทคนิค อี ดี เอฟ อาร์” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), 17.

²⁴⁸กฤษฎา กรุดทอง, *การวิจัยเชิงอนาคต* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), 15.

²⁴⁹สดใส ฆณะรัตน์, “การสำรวจเชิงวิเคราะห์วิธีวิทยาของงานวิจัยที่ใช้เทคนิค อี ดี เอฟ อาร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544, 18.

เทคนิคการวิจัยอนาคต

เทคนิคการวิจัยอนาคตมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีที่เป็นที่รู้จักและนิยมนำมาใช้มากในการวิจัยอนาคต²⁵⁰ มีดังนี้ **1) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบสร้างอนาคตภาพ (Scenarios technique)** หมายถึงการสำรวจสิ่งที่เป็นไปได้ในอนาคตหรือเรื่องน่าจะเป็นไปได้ภายใต้เงื่อนไขและข้อสมมติบางอย่างหรือเป็นการสร้างเรื่องราวคำอธิบายของความเป็นไปได้ในอนาคตจากความเป็นจริงในปัจจุบัน หรือจากการคาดการณ์แนวโน้มที่น่าจะเกิดขึ้น หรือจากการจินตนาการการเขียนอนาคตภาพ อาจได้จากการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรม หรือจินตภาพ (imagine) ของบุคคลต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางกำหนดนโยบาย และการวางแผน **2) เทคนิคการวิจัยแบบสำรวจแนวโน้ม (trend extrapolation)** เป็นการศึกษานาคตจากแนวโน้มโดยการตรวจสอบอดีตที่เพิ่งผ่านมา ซึ่งอาจใช้ร่องรอยที่จะศึกษาในปัจจุบันและนำไปสู่สิ่งที่เราค้นหาในอนาคต แนวโน้มจะเห็นชัดเจนขึ้น สามารถแสดงในรูปของกราฟทำให้มองเห็นได้โดยไม่ต้องมีเครื่องวัด วิธีการนี้นิยมใช้ในทางสังคมศาสตร์ โดยมีความเชื่อมั่นว่าแนวโน้มของสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกันไป **3) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบแมทริกซ์ (matrix forecasting) หรือ (cross impact matrix)** เป็นเทคนิคที่แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อกันและกัน วิธีการนี้เป็นการแยกแยะอนาคตที่มีความซับซ้อนเป็นองค์ประกอบย่อย โดยแต่ละองค์ประกอบมีอิสระจากกันและให้องค์ประกอบแต่ละอย่าง หรือทางเลือกอนาคตแต่ละอย่าง มีการเปรียบเทียบกันและกัน ในลักษณะต่างๆ กัน ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ระหว่าง 2 เหตุการณ์ หรือ 2 สิ่ง **4) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเริ่มปัญหาที่ศูนย์กลาง (future wheel)** เป็นเทคนิคการประเมินความคงที่ภายในของการพยากรณ์แนวโน้ม โดยเริ่มปัญหาที่ศูนย์กลางแล้วจากนั้นปัญหาจะทำให้เกิดสิ่งต่างๆ เชื่อมโยงต่อไป **5) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบสภาพการจำลอง (simulation technique)** เป็นการสร้างอนาคตจำลองหรือแบบจำลอง โดยเลียนแบบระบบของเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่ต้องการมุ่งประเด็นศึกษาโดยเฉพาะและใช้พยากรณ์ความเป็นไปได้ของอนาคต **6) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟาย (Delphi forecasting)** วิธีนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังเรื่องอนาคตจากบุคคลที่เราเห็นว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง จำนวนผู้เชี่ยวชาญขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่ม และประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นสำคัญ เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายนี้เป็นการศึกษานาคตที่เป็นอิสระที่จะ

²⁵⁰ ณิชชา เบญจพรวัฒนา, แนวโน้มการวิจัยเชิงอนาคตในประเทศไทย, วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์, 68.

สร้างอนาคตใหม่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงแนวโน้มที่เป็นมาในอดีตและปัจจุบัน ผลที่ได้จากการศึกษา
นี้ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจมากขึ้น เพราะสามารถนำไปทดแทนการตัดสินใจทางเลือกอื่นๆ ได้

7) เทคนิคการวิจัยแบบอนาคตแบบ Ethnographic Future Research (EFR) อนาคตภาพที่ได้
จากการสัมภาษณ์เพียงรอบเดียวโดยเลือกเอาแนวโน้มที่มีฉันทามติ (consensus) ระหว่างผู้ให้
สัมภาษณ์ จุดอ่อนของวิธีนี้คือ การขาดระบบที่น่าเชื่อในการพิจารณาแนวโน้ม ไม่มีฉันทามติ

8) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) ระเบียบวิธี
วิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์รอบแรกแล้วตามด้วยเทคนิคเดลฟายในรอบที่สอง และสาม

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟาย และชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Delphi Futures Research: EDFR)

จากเทคนิควิจัยแบบเดลฟาย (Delphi) และอีเอพอาร์ (EFR: Ethnographic Future
Research) พัฒนาเป็นแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Delphi Futures
Research: EDFR) หรือมักเรียกกันย่อๆ ว่า เทคนิคการวิจัยแบบอีดีเอพอาร์ (EDFR) นับเป็น
ความสามารถ และความตั้งใจในการพัฒนาเทคนิควิจัยอนาคตให้สมบูรณ์โดย ดร.จุมพล พูนภัทรชิวิน
คนไทยคนแรกที่ได้พัฒนาเทคนิควิธีวิจัยอนาคตแบบอีดีเอพอาร์ ขณะที่ศึกษาปริญญาเอก ณ
มหาวิทยาลัยมินนิโซต้า (University Minnesota) ในปีพ.ศ. 2522 โดยเริ่มจากเหตุจูงใจ 2 ประการ
คือ 1) ขณะที่ท่านได้ศึกษาวิชาอนาคตศึกษา (Futures Studies) และการวิจัยอนาคต (Futures
Research) ในระดับบัณฑิตศึกษาที่มหาวิทยาลัยมินนิโซต้า มีความสนใจในแนวคิดและระเบียบวิจัย
ของอนาคตศาสตร์ โดยเฉพาะเทคนิคเดลฟาย (Delphi) และ EFR (Ethnographic Future
Research) ท่านพบว่าระเบียบวิธีวิจัยแบบเดลฟาย และ EFR มีแนวคิดลักษณะที่แตกต่างออกไปจาก
การวิจัยโดยทั่วไป ซึ่งรูปแบบเดิมของเดลฟายและอีเอพอาร์ ยังไม่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมาย และ
ความเชื่อเบื้องต้นของการวิจัยอนาคต ท่านจึงคิดหาวิธีปรับปรุงพัฒนาเสริมจุดแข็ง และลดจุดอ่อน
ของทั้งสองเทคนิคและ 2) ดร.จุมพลมีโอกาสพบกับศาสตราจารย์ ดร.โรเบิร์ต บี เท็กซ์เตอร์ (Robert
B. Textor) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) ผู้พัฒนาเทคนิคการวิจัยอนาคต
แบบ EFR ทำให้ ดร.จุมพลได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเทคนิคการวิจัยอนาคตต่างๆ กับศาสตราจารย์
ดร.เท็กซ์เตอร์ และได้นำเสนอว่าหากมีการผสมผสานระเบียบวิธี อีเอพอาร์ และเดลฟาย จะทำให้เกิด
ความเหมาะสมในเทคนิควิธีมากขึ้น ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.เท็กซ์เตอร์ สนใจและสนับสนุนในการพัฒนา
เทคนิคดังกล่าว และดร.จุมพล ได้นำเสนอการพัฒนาเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบอีดีเอพอาร์ (EDFR)

ในงานวิจัยเรื่อง “Alternative Futures of Thai University: An EDFR study” และได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร Culture and Educational Futures²⁵¹

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเทคนิคการวิจัยแบบอีดีเอฟอาร์ (EDFR) ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟาย อีเอฟอาร์ และอีดีเอฟอาร์มาประกอบด้วย

1. เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) คือกระบวนการรวบรวมความคิดเห็นหรือการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยอาศัยความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกันของผู้เชี่ยวชาญในการนำมาซึ่งข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ กระบวนการเดลฟายได้รับการออกแบบที่นำไปสู่การได้ฉันทมติของกลุ่มโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นกระบวนการกลุ่มที่ไม่มีการเผชิญหน้าระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับเชิญมาร่วมในโครงการ ทำให้ขจัดปัญหาในเรื่องการมีอิทธิพลทางด้านความคิดต่อกัน วิธีนี้จึงเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพราะไม่มีการเปิดเผยตัว นอกจากนี้เทคนิคเดลฟายยังมีการตรวจสอบข้อมูลซ้ำ โดยการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่สมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้ทบทวนคำตอบตนเอง หลังจากรับรู้เห็นคำตอบของกลุ่ม การใช้เทคนิคเดลฟายมีข้อตกลงเบื้องต้น 2 ประการ ได้แก่ 1) การตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคลจะมีความตรงมากกว่าการตัดสินใจโดยคนคนเดียว และการตัดสินใจจะมีความตรงมากขึ้นหากผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ 2) การตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคลจะมีความเที่ยงมากขึ้นและหากไม่มีการเผชิญหน้าสามารถลดผลกระทบจากอิทธิพลความคิด และอคติของกลุ่มได้²⁵²

ชนิดา รักษ์พลเมืองสรุปเกี่ยวกับปัญหาที่ควรศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และการรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย ไว้ดังนี้ ปัญหาที่ควรศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย ควรจะเป็นประเด็นปัญหาอันจะนำไปสู่การวางนโยบายหรือคาดการณ์อนาคตรวมทั้งการกำหนดทางเลือกต่าง ๆ หรือเป็นประเด็นปัญหาที่มุ่งหาความเห็นสอดคล้องต้องกันเพื่อแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนทั้งในเชิงโครงสร้างและการปฏิบัติงาน หรือเพื่อสรุปเป็นหลักการแนวคิดร่วมกัน ปัญหาที่ศึกษาในการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายจึงเป็นปัญหาในเชิงคุณลักษณะซึ่งไม่อาจได้คำตอบโดยอาศัยการศึกษาด้วยวิธีการ

²⁵¹จุมพล พูนภัทรชีวิต, “ความเป็นมาของ อี ดี เอฟ อาร์ (EDFR)”, วารสารสมาคมนักวิจัย, 13, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม, 2551): 10

²⁵²วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉิรินัง, “การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558): 37-38.

เชิงสถิติ²⁵³ การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญควรเป็นผู้รอบรู้ และรู้ลึกในประเด็นที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวมาเป็นเวลานาน เป็นผู้มีความรู้ที่รับผิดชอบ หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับประเด็นที่ศึกษา สำหรับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มและประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นสำคัญ หากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneous group) อาจจำเป็นต้องใช้เพียง 10-15 คน แต่ถ้ากลุ่มมีความแตกต่างกันมีลักษณะเป็นเฮเทอโรเจนี (Heterogeneous group) อาจต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก การรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย ขั้นแรก ผู้วิจัยต้องกำหนดกรอบ (Frame) ของการวิจัย เนื่องจากประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นประเด็นเชิงคุณลักษณะที่มีขอบข่ายกว้าง กรอบการวิจัยอาจได้มาจากการศึกษาเอกสาร หรือจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับแรก ซึ่งมักเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางภายในกรอบที่กำหนด ขั้นที่สอง เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการวิจัยเทคนิคเดลฟาย เนื่องจากนักวิจัยต้องนำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทุกคนในแบบสอบถามปลายเปิดรอบแรกมารวมเข้าด้วยกัน โดยต้องคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ ข้อความที่รวบรวมมาจะถูกนำมาเป็นข้อกระทงคำถาม ใช้ลักษณะมาตรฐานประเมินค่าซึ่งอาจเป็นสเกลตั้งแต่ 1-5 หรือ 1-6 หรือ 1-7 แล้วแต่ความเหมาะสมในการประเมินค่าในแบบสอบถามรอบที่สองนี้จะเน้นการจัดลำดับความสำคัญ หรือความเป็นไปได้ของเหตุการณ์นั้นๆ ขั้นที่สาม เป็นแบบสอบถามรอบที่สาม โดยปกติจะประกอบไปด้วยประโยคหรือข้อคำถามเหมือนกับแบบสอบถามรอบที่สอง แต่มีการเพิ่มเติมการรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการวิจัยได้ทราบความคิดเห็นของกลุ่ม โดยแสดงตำแหน่งของฐานนิยม (Mode) หรือค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อคำถามรวมทั้งตำแหน่งนั้นๆ ของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามรอบที่สอง ผู้เชี่ยวชาญจะเห็นคำตอบของกลุ่ม และจะได้ทบทวนคำตอบของตนในรอบที่สามนี้ โดยอาจเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนให้เข้ามาอยู่ในพิสัยระหว่างควอไทล์ หรือยืนยันคำตอบเดิมของตน แต่หากคำตอบเดิมอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้เชี่ยวชาญจะต้องแสดงเหตุผลประกอบด้วย และอาจมีการตอบแบบสอบถามรอบที่สี่ ซึ่งจะมีลักษณะเช่นเดียวกับแบบสอบถามรอบที่สาม โดยปกติแล้ว นิยมให้ตอบแบบสอบถามเพียง 2-3 รอบ การกำหนดว่าควรมีแบบสอบถามสามหรือสี่รอบนั้น ควรพิจารณาพิสัยระหว่างควอไทล์ประกอบ หากพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือมี

²⁵³ ชนิตา รักรัษพลเมือง, การวิจัยเทคนิคเดลฟาย, 2539 อ้างถึงใน สดใส ฆณะรัตน์ “การสำรวจเชิงวิเคราะห์วิธีวิทยาของงานวิจัยใช้เทคนิค อี ดี เอฟ อาร์”, 22.

การเปลี่ยนแปลงน้อยมาก อาຈุติกระบวนการวิจัยได้²⁵⁴ ลักษณะเด่นของเทคนิคเดลฟาย จุมพล พูลภัทรชีวิน สรุปลักษณะเด่นและลักษณะด้อยของเทคนิคเดลฟาย มีดังนี้ 1) เป็นเทคนิคการวิจัยและเป็นเทคนิคในการแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิทางตรงโดยที่ไม่มีการเผชิญหน้ากัน เพราะตามกระบวนการของเทคนิควิธี จะช่วยผสมผสานความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิไปด้วย 2) การตอบแบบสอบถามมีหลายรอบ ผู้ทรงคุณวุฒิจึงมีโอกาสถกเถียงคำตอบอย่างละเอียดรอบคอบ ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือได้สูง 3) เป็นเทคนิคที่สามารถรับข้อมูลจากคนจำนวนมาก โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์และช่วงเวลา มีกลไกการดำเนินงานง่าย เป็นการระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิได้อย่างรวดเร็ว มีอิทธิพลจากบุคคลภายนอกหรือเสียงส่วนใหญ่เล็กน้อย เพราะผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนไม่ทราบว่ามีผู้ใดบ้างที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และไม่มี การเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ²⁵⁵ ลักษณะด้อยของเทคนิคเดลฟาย มีดังนี้ 1) นักวิจัยเป็นผู้กำหนดกรอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิตอบ ซึ่งนอกจากจะขัดกับข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัยอนาคตที่ว่าพยายามจะหาทางเลือกของแนวโน้มทุก ๆ ทางที่เป็นไปได้แล้ว ยังเป็นการจำกัดกรอบความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นการปิดบังอำพรางและละเลยความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยเองอาจตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ 2) การคัดเลือกและเกณฑ์การพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ถ้าไม่เหมาะสมดีพอจะทำให้ได้ผู้ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการอย่างแท้จริง สำหรับกรณีนี้ ชนิตา รัชกุลพลเมือง ได้กล่าวว่าจะอย่างน้อยที่สุดผู้วิจัยต้องคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีลักษณะครบ 3 ประการ คือ เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความเต็มใจ และเห็นความสำคัญของการวิจัย เพราะหากแม้เป็นผู้รอบรู้ในปัญหาที่ศึกษา แต่อาจไม่มีเวลาตอบแบบสอบถามทั้ง 3 รอบ หรือไม่เห็นความสำคัญของการวิจัย ก็อาจทำให้ผลการวิจัยขาดความน่าเชื่อถือได้ ถ้าเป็นการวิจัยเพื่อการวางแผนหรือนโยบาย ควรคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงเข้าร่วมการวิจัยด้วย 3) การที่มีการตอบแบบสอบถามซ้ำหลายรอบเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของคำตอบตามกระบวนการของเทคนิคเดลฟายนั้น อาจทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิเกิดความเบื่อหน่ายหรือเกิดความรู้สึกรับรู้ว่าถูกรบกวนมากเกินไป อาจไม่ร่วมมือในการตอบแบบสอบถามรอบต่อไป 4) ถ้าลักษณะของการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟายนั้น มุ่งทำนายเหตุการณ์อนาคตคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิ อาจเป็นการแสดงความหวังหรืออุดมคติของผู้ตอบเกี่ยวกับประเด็นนั้นมากกว่าทำนาย

²⁵⁴ จุมพล พูลภัทรชีวิน, “การวิจัยอนาคต”, วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 1,1 (มกราคม-เมษายน): 22-24. อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, 23.

²⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, 24

ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยควรหาทางป้องกันด้วย²⁵⁶ วรสิทธิ์ เจริญพุด และ เพ็ญศรี ฉิริมัง ได้ศึกษาเรื่องการวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย พบว่ามี 2 รูปแบบคือ รูปแบบเดิม และรูปแบบปรับปรุงธรรมชาติของเทคนิคเดลฟายที่ใช้ในการวิจัย²⁵⁷ ซึ่งเกิดจากข้อสังเกตในการเก็บข้อมูลคือ การให้กลุ่มตัวอย่างตอบข้อมูลหลายรอบทำให้สิ้นเปลืองเวลาในการดำเนินงาน จึงมีผู้พยายามลดเวลาในการใช้เทคนิคเดลฟายให้มากที่สุด โดยการหาวิธีทำให้เกิดฉันทามติ (consensus) เร็วที่สุด อันเป็นที่มาของรูปแบบเดลฟายแบบปรับปรุง ซึ่งมีผู้พัฒนาดังนี้ 1) เทคนิคเดลฟายแบบเดิม (Traditional Delphi Technique) เทคนิคเดลฟายแบบเดิม หมายถึงวิธีการรวบรวมความคิดเห็น หรือการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เพื่อสร้างความเห็นที่สอดคล้องต้องกัน หรือหาฉันทามติระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการนำมาสู่ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือที่มีรูปแบบการดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามนำในรอบแรก และแบบสอบถามที่ใช้ในรอบสองเป็นแบบสอบถามปลายปิดตั้งได้กล่าวข้างต้น การนำเทคนิคเดลฟายแบบเดิมไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประสบปัญหาหลายด้าน เช่น การใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามปลายเปิดนาน การเก็บข้อมูลหลายรอบทำให้ผู้เชี่ยวชาญรู้สึกเบื่อและถูกรบกวนมากเกินไป อัตราการตอบกลับแบบสอบถามค่อนข้างต่ำ ข้อมูลที่ได้ไม่ค่อยมีความหลากหลาย ตอบเข้าหาค่ากลางเพื่อให้ยุติโดยเร็ว ปัญหาเหล่านี้ จึงทำให้มีผู้วิจัยปรับปรุงข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟายแบบเดิมให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น²⁵⁸ 2) เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Technique) หมายถึงเทคนิคเดลฟายที่มีการปรับปรุงวิธีการ หรือขั้นตอนการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และลดข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในเทคนิคเดลฟายแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาในการเก็บข้อมูล เพราะการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามของเทคนิคเดลฟายในแต่ละรอบใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 40 วัน ดังนั้นจึงมีการหาวิธีลดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) การใช้วิธีการระดมความคิดเห็นแทนการตอบแบบสอบถาม

²⁵⁶ชุนิตา รักษ์พลเมือง, การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย, วารสารวิจัย, 9 (มกราคม, 2528): 92-93 อ้างถึงใน สดใส ขณะรัตน์, “การสำรวจเชิงวิเคราะห์วิธีวิทยาของงานวิจัยที่ใช้เทคนิค อีดี เอฟอาร์, 24.

²⁵⁷วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉิริมัง, “การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558): 27.

²⁵⁸เรื่องเดียวกัน, 37.

ปลายเปิดในรอบแรก มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมแนวคิดที่หลากหลายของกลุ่มบุคคล 2) การใช้วิธีการสัมภาษณ์แทนการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก จุมพล พูนภักตร์ชิวิน ได้ปรับปรุงเทคนิคเดลฟายให้เหมาะสมกับการวิจัยอนาคต โดยพัฒนาเทคนิคที่เรียกว่า EDFR เทคนิคนี้เก็บรวบรวมข้อมูลรอบแรกด้วยการสัมภาษณ์ไม่มีการจำกัดขอบเขตของแนวคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ใช้การสัมภาษณ์แบบเปิด และไม่ชี้นำทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีโอกาสปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและแก้ไขข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์ ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ²⁵⁹ 3) การประชุมแบบเดลฟาย (Delphi Conference) เป็นการรวบรวมข้อมูลในลักษณะของการประชุมระหว่างการประชุมจะเก็บข้อมูลซ้ำด้วยแบบสอบถาม และนำเสนอข้อมูลย้อนกลับแก่สมาชิกในกลุ่ม และขอให้พิจารณาตรวจสอบความคิดเห็นของตนเองอีกครั้งพร้อมกับการสนับสนุนให้เกิดการอภิปรายกันภายในกลุ่ม การเก็บข้อมูลแบบนี้ไม่สามารถปิดบังสถานภาพทางสังคมของผู้ให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลได้ 4) เดลฟายที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐาน (Computer – Based Delphi) (Demeo Voltech, 2002) เป็นการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านทางคอมพิวเตอร์ ผู้ให้ข้อมูลจะเห็นข้อมูลของสมาชิกซึ่งอยู่ในกระบวนการวิจัย โดยไม่ต้องอาศัยการสรุปวิเคราะห์ความคิดเห็นโดยนักวิจัย ซึ่งอาจมีความลำเอียงเกิดขึ้นได้ วิธีนี้ทำให้การเก็บข้อมูลได้รวดเร็ว และประหยัด 5. เดลฟายกลุ่ม (Group Delphi) วิทคิน และแอลส์ชัลด์ (Witkin & Altschuld) เสนอการใช้เดลฟายกลุ่มโดยการกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และเชิญเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม เมื่อได้รับการตอบรับและผู้เชี่ยวชาญให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมในการประชุม ผู้ประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessor) ส่งแบบสอบถามรอบที่ 1 ไปให้ก่อนการประชุม หลังจากนั้นก่อนหรือหลังการประชุมประมาณ 3-4 ชั่วโมง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจะได้รับแบบสอบถามฉบับที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญใช้ช่วงเวลาระหว่างพักการประชุม ประมาณ 20 นาที ในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้ประเมินความต้องการจำเป็นขอความร่วมมือไม่ให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถามภายในกลุ่ม ผู้ประเมินความต้องการจำเป็นรวบรวมคำตอบที่ได้อย่างรวดเร็ว จากนั้นสร้างแบบสอบถามรอบที่ 3 เมื่อกลุ่มผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 เสร็จเรียบร้อย ผู้ประเมินความต้องการจำเป็นนำข้อเสนอแนะหรือประเด็นที่มีผู้ไม่เห็นด้วยมาพิจารณาร่วมกันแบบเผชิญหน้า เพื่อหาข้อสรุป

²⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, 38.

การใช้เทคนิคเดลฟายตามความคิดของกอร์ดอน (Gordon)²⁶⁰ เป็นวิธีการอภิปรายที่มีการควบคุมประเด็นการอภิปรายโดยผู้อำนวยความสะดวก มีการเปิดเผยความคิดเห็น และใช้วิธีการสร้างฉันทามติที่ปราศจากการแสดงอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการอารมณ์โกรธ ร้อน หรือเย็น แม้ว่าในบางครั้งจะไม่สามารถหาฉันทามติได้จากเทคนิคนี้ แต่ก็มีข้อมูลเหตุผลผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายได้หลักการของเดลฟายมี 3 ประการ คือ การกำหนดโครงสร้างของเส้นทางการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารการให้ข้อมูลย้อนกลับ และการเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล เทคนิคนี้เหมาะสมกับการใช้กับการคาดการณ์ในมิติที่ไม่ซับซ้อน ส่วนใหญ่มีมิติเดียว วิธีนี้สามารถนำไปใช้คู่กับเทคนิคเชิงอนาคตอื่นๆ ได้

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EFR (Ethnographic Futures Research)

ศาสตราจารย์ ดร.โรเบิร์ต บี เท็กซ์เตอร์ แห่งมหาวิทยาลัยแอสตนฟอร์ด สหรัฐอเมริกา ผู้พัฒนาเทคนิค EFR ซึ่งพัฒนามาจากระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาเรียกว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research หรือ Ethnographic) การวิจัยอนาคตแบบ EFR เป็นเทคนิคการวิจัยที่พยายามจะเอาอนาคตภาพค่านิยมต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประชากรที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ มีการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดไม่ชี้แนะ (Non Directive, Open-Ended) โดยผู้วิจัยอาจมีหัวข้อหรือประเด็นที่เตรียมไว้เพื่อประกอบกันลึ้ม แต่ไม่มีลักษณะของการถามเพื่อชี้แนะ หลักการสัมภาษณ์แบบ EFR นี้ ถือว่าผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ควบคุมการสัมภาษณ์แบบมีอิสระในการให้สัมภาษณ์อย่างเต็มที่ ซึ่งมีลักษณะเด่นและแตกต่างจากวิธีอื่นๆ คือ จะมีการแบ่งสัมภาษณ์ออกเป็นช่วงๆ โดยอาจจะต้องแบ่งหัวข้อออกเป็น ช่วงๆ เช่นกัน ตามความเหมาะสมช่วงละประมาณ 10 นาที ผู้สัมภาษณ์จะทำการสรุปการสัมภาษณ์จากการบันทึกจดไว้ หรือบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์แล้วเปิดทบทวนให้ฟัง และขอให้ผู้สัมภาษณ์ปรับปรุงและแก้ไขคำสัมภาษณ์ได้ กระบวนการเช่นนี้เรียกว่า เทคนิคการสรุปแบบสะสม (Cumulative Summarization) โดยจะทำเช่นนี้จนจบการสัมภาษณ์เพื่อจะช่วยให้ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้นว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือคือมีความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ของข้อมูลเพิ่มขึ้น โดยปกติการสัมภาษณ์แบบ EFR นี้จะประกอบไปด้วยอนาคตภาพที่เป็นทางเลือก 3 ภาพ และเรียงตามลำดับดังนี้คือ โดยเริ่มจากการคาดการณ์ว่าจะเกิดในทางที่ดี (Optimistic-

²⁶⁰Gordon, T.J. and Holmor, O. **Report on a long-range Forecasting Study.** (Paper Santa Monica: The Rand Corporation, 1994), อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน 39.

realistic (O-R) การคาดการณ์ว่าจะเกิดในทางที่ไม่ดี (Pessimistic-realistic (P-R) และที่ (Most-Probable (M-P) ตามลำดับ เมื่อสัมภาษณ์ครบทั้ง 3 ภาพแล้วผู้สัมภาษณ์อาจสรุปการสัมภาษณ์ให้ผู้สัมภาษณ์ฟังอีกครั้ง และขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมคำสัมภาษณ์อีก หรืออาจนำผลการสัมภาษณ์ที่จัดบันทึกไว้หรือบันทึกเทปไว้กลับไปเรียบเรียงใหม่ แล้วส่งผลการสัมภาษณ์ที่เรียงแล้ว (Protocal) ไปให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อ่านและตรวจทานแก้ไขเป็นการส่วนตัว หลังจากนั้นจึงนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ เพื่อหาฉันทามติระหว่างกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วนำมาเขียนแนวโน้มเป็นอนาคตภาพซึ่งเป็นผลวิจัย อาจสรุปขั้นตอนหลักของการศึกษาวิจัย ได้คือ 1) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2) การสัมภาษณ์ (EFR รอบที่ 1) การสัมภาษณ์ในรูปแบบ EFR เป็นการสัมภาษณ์โดยมีลักษณะเฉพาะคือ 2.1) แบบสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้แนะ (Non Directive Open-Ended) 2.2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) 2.3) ใช้เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization) 2.4) สัมภาษณ์อนาคตภาพ 3 แบบ โดยเริ่มจากอนาคตภาพทางบวก (Optimistic Realistic Scenario: O-R) อนาคตภาพทางลบ (Pessimistic Realistic Scenario: P-R) และอนาคตภาพที่ (Most Probable Scenario: M-P) 3. วิเคราะห์/สังเคราะห์และหาฉันทามติ และ 4) เขียนภาพอนาคต (Scenario Write-up)²⁶¹

ลักษณะเด่นของเทคนิค EFR นอกเหนือจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระแล้ว ยังมีลักษณะเด่นที่ไม่ละเลยความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิ ส่งเสริมแนวคิดพื้นฐานของการวิจัยอนาคตที่สำรวจหากเลือกในอนาคตทุกทางที่เป็นไปได้ ด้วยวิธี เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization Technique) ลักษณะด้อยของเทคนิค EFR ลักษณะด้อยคือการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว และทำเพียงรอบเดียว ภาพในอนาคตจะเขียนขึ้นจากกลุ่มแนวโน้มที่มีฉันทามติ (consensus) ระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ แนวโน้มที่ผู้ทรงคุณวุฒิเพียง 2-3 ท่านกล่าวถึงนั้น จะถูกตัดออก ซึ่งวิธีการนี้ไม่เป็นไปตามพื้นฐานการวิจัยอนาคตซึ่งต้องการมีความเป็นไปได้ทุกทาง (All Possible) และ มีแนวโน้มความน่าจะเป็น (Probable trends) นอกจากนี้การสรุป

²⁶¹Textor, **A handbook on Ethnographic Future Research**, 3rd ed (Standford: Cultural and Education Futures Research Project School of Education and Department of Anthropology, 1990), 139. อ้างถึงใน พิรภาว บัญเพลิง, “อนาคตภาพการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยตามความต้องการชุมชน”, (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 82.

อนาคตภาพที่ก็ทำได้ยาก เพราะผู้ทรงคุณวุฒิใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการสร้างอนาคตภาพทางบวก และลบเสียก่อน ทำให้เกิดการลำ ใ้ภาพที่ไม่ชัดเจน การสรุปผลในภาพนี้จึงไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR

(Ethnographic Delphi Futures Research: EDFR)

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR หรือการวิจัยแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณา (EDFR : Ethnographic Delphi Futures Research) เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตอีกเทคนิคหนึ่ง พัฒนาขึ้นเพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพของทั้งเทคนิค EFR และเดลฟาย ได้รับการคิดค้นและพัฒนาขึ้นโดย ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่พัฒนาขึ้นโดยการนำจุดเด่นที่เป็นส่วนดีของทั้ง EFR และเดลฟาย มาใช้ประกอบกัน ส่วนดีของทั้งสองเทคนิคช่วยแก้ไขวิธีการที่เป็นจุดอ่อนของแต่ละ เทคนิคนั้น โดยทั่วไปแล้วขั้นตอนและวิธีการของ EDFR คล้ายกับเทคนิคเดลฟาย จุดเด่นที่ทำให้ EDFR แตกต่างจากเดลฟาย คือการใช้ EFR ในรอบแรกของเดลฟาย และให้โอกาสผู้เชี่ยวชาญได้ พิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมจากรอบแรกของ EDFR (การสัมภาษณ์ของ EFR) ซึ่งอาจจะไม่อยู่ใน ความคิดของตนเอง วิธีการนี้จะกระทำ 2-3 รอบ เพื่อจะทำให้เกิดความสอดคล้องต่อกันของกลุ่ม

ขั้นตอนการวิจัยตามเทคนิคEDFR

1. การเลือกและกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Jury of Experts) ขั้นตอนนี้นับว่า

สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง หากได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอย่างแท้จริง จะทำให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมาก²⁶² ฉะนั้นผู้วิจัยจึงต้องหาวิธีและทำการคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในเรื่องที่จะศึกษาอย่างจริงจัง เป็นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับเรื่อง ที่ศึกษา นอกจากนี้ยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และเห็นความสำคัญของการวิจัย²⁶³ ในการเลือก กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จึงมีลักษณะเป็นแบบเจาะจงเลือก (Purposive Sampling) มากกว่าการสุ่ม (Random Sampling) และถ้าการศึกษานั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลกระทบในการเปลี่ยนแปลง องค์กร หน่วยงาน หรือสังคมที่กำลังศึกษาอยู่ก็จะต้องเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารในหน่วยงาน

²⁶²จุมพล พูลภัทรชีวิน, การวิจัยอนาคต (Futures Research), วารสารสมาคมนักวิจัย, 13, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2551): 12.

²⁶³อนงนุช ภูยานนท์, “อนาคตภาพบทบาทการพยาบาลเพื่อการพัฒนาการดูแลสุขภาพของตนเองของประชาชนในทศวรรษหน้า”, (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), 101.

นั้น ๆ โดยการเจาะจงเลือก หรือจะใช้วิธีให้ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่นต่อไป วิธีการนี้เรียกว่า Snowball Technique (คล้ายการโยนลูกบอลลูก) ซึ่งมีระบบระเบียบมากขึ้น ทำให้สามารถลดปัญหาเรื่องความลำเอียงลงได้²⁶⁴ ส่วนจำนวนของผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในนั้น ผลจากการวิจัยของ โทมัส ที แมคมิลแลน (Thomas T Macmillan) พบว่า จำนวนผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไปมีอัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน (Error) น้อยมาก²⁶⁵

ในการเตรียมตัวกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Preparing Subject) จึงมีความสำคัญมาก เพราะจะต้องติดต่อ ทำการนัดหมายล่วงหน้า บอกเป้าหมายในการวิจัย และลักษณะการวิจัย ขั้นตอนและระเบียบวิธี เวลาที่จะใช้ ในแต่ละรอบ อย่างชัดเจน จากนั้นหากผู้ทรงคุณวุฒิให้ความร่วมมือ จึงนัดหมายวันเวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์รอบที่ 1 การนัดหมายและชี้แจงรายละเอียดจะช่วยทำให้ผู้เชี่ยวชาญมีเวลาเตรียมตัว และเตรียมข้อมูลไว้ล่วงหน้า ช่วยทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ (EDFR รอบที่หนึ่ง) การสัมภาษณ์มีลักษณะและขั้นตอนคล้ายกับ EFR แต่EDFR มีความยืดหยุ่นมากกว่า กล่าวคือ ผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์ที่จะสนองตอบต่อจุดมุ่งหมายของการวิจัย เวลา งบประมาณ และสถานการณ์ของการวิจัยได้ คือ อาจจะมีอีกรูปแบบของ EFR คือ เริ่มสัมภาษณ์จาก Optimistic Realistic Scenario และตามด้วย Pessimistic Realistic Scenario และตามด้วย Most Probable Scenario ซึ่งมีข้อดีคือช่วยเตือนให้ผู้ทรงคุณวุฒินั้นคิดหลายมิติทั้ง 3 ภาพ ตามลำดับ หรืออาจเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้ และน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงถึงว่าแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปในทางดีหรือทางร้าย²⁶⁶ นอกจากนั้นในการสัมภาษณ์ยังเปิดโอกาสให้ผู้วิจัย หรือผู้สัมภาษณ์สามารถเพิ่ม

²⁶⁴ พิรภาว บัญเพลิง, “อนาคตภาพการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยตามความต้องการของชุมชน”, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 83.

²⁶⁵ เกษม บุญอ่อน, “เดลฟาย: เทคนิคในการวิจัย.” **ครูปริทัศน์** 10 (ตุลาคม, 2522): 26-28. อ้างถึงใน อนนุช ภูยานนท์, “อนาคตภาพบทบาทการพยาบาลเพื่อการพัฒนาการดูแลสุขภาพของตนเองของประชาชนในทศวรรษหน้า”, 101.

²⁶⁶ นพมาศ เครือสุวรรณ, “การบริหารการพัฒนาางานเวชระเบียนในประเทศไทย”, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559), 70.

ประเด็นแนวโน้มที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิคนแรกๆ ผนวกเข้าไปกับการสัมภาษณ์คนต่อ ๆ ไปได้ เพราะจุดหมายของการวิจัยอนาคตคือ การศึกษาแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีสิทธิที่จะให้ข้อมูลเรื่องใดที่มีความเป็นไปได้ก่อนก็ได้ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าจะมีความเชื่อถือได้ในระดับหนึ่งจึงต้องมีการตรวจสอบโดยใช้การสรุปสะสม (Cumulative Summarization Technique) ในทุกขั้นตอน หรือจะใช้การตรวจสอบและยืนยันความคิดของผู้วิจัยอีกครั้งก็ได้²⁶⁷

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ สังเคราะห์ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 ของ EDFR สังเคราะห์และวิเคราะห์อย่างละเอียดและระมัดระวัง แล้วนำข้อมูลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายต่อไป²⁶⁸

ขั้นที่ 4 สร้างเครื่องมือ นำประเด็นหรือแนวโน้มที่สังเคราะห์แล้ว ในขั้นที่ 3 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม การเขียนประเด็นแนวโน้มในแบบสอบถามควรมีลักษณะดังนี้ ใช้ภาษาที่สั้นกะทัดรัดชัดเจน พยายามคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ 1) ใช้ภาษาที่แสดงความเป็นกลางมากที่สุด หลีกเลี่ยงภาษาที่แสดงถึงทัศนคติ หรือความลำเอียงของผู้วิจัย 2) เขียนประเด็นของแนวโน้มเดี่ยวต่อ 1 ข้อ อย่าให้มีแนวโน้มย่อยๆ หากมีแนวโน้มย่อยในประเด็นใหญ่ จะทำให้ไม่ทราบคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่แน่นอน เพราะอาจตอบแนวโน้มย่อยหรือแนวโน้มใด หรือหลายๆ แนวโน้มร่วมกัน ทำให้ผลการตีค่าคะแนนเกิดความคลาดเคลื่อนได้ และ 3) ควรหลีกเลี่ยงถ้อยคำคลุมเครือ เช่น ดีขึ้น เลวลง เพิ่มขึ้น ลดลง ควรใช้ภาษาที่แสดงความเป็นกลางมากที่สุด เท่าที่จะมากได้ พยายามหลีกเลี่ยงภาษาที่สื่อถึงทัศนคติ หรือความลำเอียงของผู้วิจัย²⁶⁹

²⁶⁷พีรภาว์ บุญเพลิง, “อนาคตภาพการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยตามความต้องการของชุมชน”, 84.

²⁶⁸ สมพร ยอดดำเนิน, “อนาคตภาพโรงเรียนอนุบาลฤทธิยะวรรณาลัย”, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 47

²⁶⁹พีรภาว์ บุญเพลิง, “อนาคตภาพการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยตามความต้องการของชุมชน”, 47

ขั้นที่ 5 ใช้วิธีการของเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (EDFR รอบที่ 2 และ รอบที่ 3) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นในขั้นที่ 4 ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาข้อความแนวโน้มนั้นๆ เหล่านั้น และเลือกว่า ถ้าแนวโน้มเหล่านั้นเกิดขึ้นจริงๆ จะเป็นอนาคตที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์ และโอกาสที่แนวโน้มเหล่านั้นจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่กำหนด น้อยเพียงใด ในการทำ EDFR รอบที่สาม (ใช้แบบสอบถามรอบที่สอง) จะให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนเป็นข้อมูลเชิงสถิติโดยส่วนรวมของกลุ่มได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) พร้อมทั้งให้คำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ทบทวนคำตอบใหม่ สำหรับจำนวนรอบในการทำ EDFR ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย งบประมาณ เวลาของการวิจัย การที่จะหยุดที่รอบใดรอบหนึ่งนั้น จะพิจารณาจากคำตอบที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) หรือมีฉันทามติ (Consensus) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษามากพอหรือยัง ถ้ามีมากพอก็อาจหยุดในรอบที่สอง²⁷⁰

จำนวนรอบที่เหมาะสม

การเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จำนวนรอบที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับข้อสรุปที่มีฉันทามติ หรือจนกว่าสามารถให้เหตุผลได้ว่าทำไมจึงไม่สามารถได้ข้อสรุปที่มีฉันทามติ โดยปกติการรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคเดลฟายอย่างน้อยที่สุดจะต้องใช้ 2 รอบ แต่ไม่ควรเกิน 4 รอบ²⁷¹ อย่างไรก็ตามในระยะแรกของการวิจัยอาจไม่สามารถคาดคะเนล่วงหน้าได้ว่าต้องใช้กระบวนการเก็บข้อมูลจำนวนกี่รอบ เนื่องจากขึ้นอยู่กับฉันทามติของกลุ่มว่าจะสามารถบรรลุผลได้ในระดับใด²⁷² ชนิตา รักษ์พลเมือง และสมบุรณ์ ต้นยะ มีความเห็นสอดคล้องกันถึงจำนวนรอบในการตอบแบบสอบถามว่า โดยปกติแล้ว นิยมให้ตอบแบบสอบถามเพียง 2-3 รอบ การกำหนดว่าควรมีแบบสอบถามสามรอบ หรือสี่รอบนั้น ควรพิจารณาพิสัยระหว่างควอไทล์ประกอบ หากพบว่าไม่มีการ

²⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, 47.

²⁷¹ Murray, J.W,Hammons, J.O. Delphi: A versatile methodology for conducting qualitative research. The Review of Higher Education, 18, 4: 423-427 อ้างถึงใน วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉิรินัง, “การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1, 3: 34.

²⁷² เรื่องเดียวกัน, 34.

เปลี่ยนแปลง หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก อาจยุติกระบวนการวิจัยได้²⁷³ นอกจากนี้ในการพิจารณาจำนวนรอบที่เหมาะสมยังขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการวิจัย งบประมาณ เวลา และกำลังคนของการวิจัยอีกด้วย ซึ่งจำนวนที่จะลดความคลื่อนได้มากนั้น จะมีไม่มากตั้งแต่รอบ 3 ขึ้นไป ความแตกต่างของผลที่ได้ไม่มีนัยสำคัญ²⁷⁴

ระดับฉันทามติที่เหมาะสม

ฉันทามติ คือระดับความเห็นสอดคล้องทางความคิดของผู้ให้ข้อมูลการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลจะยิ่งมีความหนักแน่น น่าเชื่อถือหากสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเป็นฉันทามติจึงเป็นเป้าหมายของการใช้เทคนิคเดลฟายในการเก็บข้อมูลที่ต้องการให้ได้ข้อสรุปของกลุ่ม ในทางปฏิบัติจริงมีความเป็นไปได้ที่แม้จะมีการเก็บข้อมูลหลายรอบแล้วแต่ก็ยังไม่สามารถหาฉันทามติได้ นั่นคือยังคงมีความแตกต่างทางความคิดของผู้ให้ข้อมูล การกำหนดระดับความสอดคล้องทางความคิดหรือฉันทามติในเทคนิคเดลฟายสามารถกำหนดได้ด้วยค่าสถิติ 2 ประเภท

- 1) กำหนดด้วยค่าร้อยละ เพื่อแสดงให้เห็นอัตราส่วนของผู้ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับใด และมีการแสดงแจกแจงความถี่ของผู้ให้ข้อมูลว่ามีลักษณะของคำตอบกระจายในลักษณะใด
- 2) เป็นการใช้สถิติวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยม เพื่อบ่งบอกถึงระดับความคิดเห็นของกลุ่มในลักษณะสรุปรวม และแสดงค่าสถิติการกระจาย เช่น ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเบี่ยงเบนควอร์ไทล์ เพื่อให้ทราบระดับความแตกต่างทางความคิดเห็นของสมาชิกว่ามีมากน้อยเพียงใด เกณฑ์ที่ใช้ในการระบุฉันทามติจึงขึ้นอยู่กับลักษณะของค่าสถิติที่ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ²⁷⁵

²⁷³ ชนิตา รัชกุลพลเมือง, การวิจัยเทคนิคเดลฟาย, (2539) และสมบุญรณ์ ตันยะ, “มารู้จัก Delphi Technique กันเถอะ”. วารสารการวัดผลการศึกษา, 2, (มกราคม-เมษายน): 10-17 อ้างถึงในสดใส ขณะรัตน์, 23.

²⁷⁴ พิรภาว์ บุญเพลิง, “อนาคตภาพการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยตามความต้องการของชุมชน”, 85.

²⁷⁵ วรสิทธิ์ เจริญพุ่ม และเพ็ญศรี ฉิรินัง, “การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1, 3: 33.

การเขียนภาพอนาคต

การรายงานผลการวิจัยของการวิจัยแบบ EDFR ยึดผลสรุปที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 3 เป็นเกณฑ์ ผู้วิจัยนำเสนอภาพสุดท้ายภาพเดียว โดยพิจารณาจากคำมัธยฐาน คำฐานนิยาม และคัพีสัยระหว่างควอไทล์ จากแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ²⁷⁶ และคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ มีความสอดคล้องกัน และให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อที่มีความแตกต่างกันด้วย

EDFR เป็นเทคนิคการวิจัยที่มุ่งตอบสนองจุดมุ่งหมายและความเชื่อถือพื้นฐานของการวิจัยอนาคตมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบันเป็นการวิจัยที่รวมเอาเทคนิคแบบ EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน ในการดำเนินงานเทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR มีทั้งหมด 6 ขั้นตอนที่สำคัญคือ 1) การกำหนดและเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2) การสัมภาษณ์ 3) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อเขียนประเด็นแนวโน้ม 4) สร้างเครื่องมือโดยนำประเด็นของแนวโน้มที่ได้ มาสร้างเป็นแบบสอบถาม 5) ทำ EDFR รอบที่ 2 และ 3 การนำแบบสอบถามไปถามผู้เชี่ยวชาญและนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เพื่อทำการจำแนกข้อมูลหาฉันทามติ (consensus) และ 6) เขียนภาพอนาคต โดยการนำผลการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่กำหนด และเขียนภาพอนาคต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ดวงเดือน ภูตยานันท์ ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ แนวคิด รูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย และองค์ประกอบของรูปแบบมี 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย การวางแผนการจัดองค์การ การอำนวยความสะดวก การควบคุม และระบบสารสนเทศ การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย และคู่มือการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย พบว่ารูปแบบและคู่มือการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี

²⁷⁶ สมพร ยอดดำเนิน, “อนาคตภาพโรงเรียนอนุบาลฤทธิยะวรรณาลัย”, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 48.

ความเหมาะสมในระดับมาก สามารถนำไปใช้ในการบริหารสำนัก และสถาบันวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ²⁷⁷

มนู ลีนะวงศ์ ศึกษาเรื่อง มุมมองของการประเมินผลการดำเนินงานองค์กร พบว่า การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรที่เหมาะสมกับองค์กรจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่กำหนด สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การประเมินผลทางการเงิน การประเมินประสิทธิผล และประสิทธิภาพ การประเมินผลแบบดุลยภาพ (Balance Scorecard) และการประเมินผลการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคม²⁷⁸

วิภาพร นิธิปรีชานนท์ ศึกษาเรื่องแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน พบว่า ประการที่ 1 องค์กรประกอบพื้นฐานในการบริหารงานวิจัยจัดเป็น 4 องค์กรประกอบ คือ 1) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการวิจัย 2) การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจ 3) การสื่อสารการวิจัยโดยใช้เทคโนโลยี และ 4) การประสาน/สร้างเครือข่ายวิจัยและการมีส่วนร่วมทั้ง 4 องค์กรประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01 และมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัยของสพฐ. ทั้ง 6 ด้าน และประการที่ 2 แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัยของสพฐ. จัดเป็น 6 ด้าน คือ 1) กลวิธีในการดำเนินงานวิจัย 2) หลักการ เป้าหมายและแนวทางการบริหารงานวิจัย 3) การจัดโครงสร้างการบริหารงานวิจัย 4) สร้างนักวิจัย 5) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวิจัย และ 6) การสร้างงานวิจัยและนำไปใช้ประโยชน์²⁷⁹

สายสุตา เตียเจริญ ศึกษาเรื่ององค์ประกอบของการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ประกอบด้วย ระบบการบริหารจัดการ การนำผลงานวิจัยไปใช้และการสร้างเครือข่ายการวิจัย การพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา คุณภาพของอาจารย์และนักวิจัย

²⁷⁷ ดวงเดือน ภูตยานนท์ และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย”, วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 21, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2554): 1.

²⁷⁸ มนู ลีนะวงศ์, “มุมมองของการประเมินผลการดำเนินงานองค์กร”, วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 3, 1 (ตุลาคม-มีนาคม, 2555), 1.

²⁷⁹ วิภาพร นิธิปรีชานนท์, “แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554, ง.

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางการวิจัย การเชื่อมโยงการวิจัยกับการเรียนการสอน และการบริหารทรัพยากรสินทางปัญญา 2) ตัวแปรที่สามารถจำแนกกลุ่มมหาวิทยาลัยวิจัย ประกอบด้วย 6 ตัวแปร ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานในการทำวิจัย การบริหารงานวิจัย การบริหารทรัพยากรสินทางปัญญา การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย แรงจูงใจในการทำวิจัย และการเชื่อมโยงการวิจัยกับการเรียนการสอน²⁸⁰

สินธะวา คามดิษฐ์ ศึกษาเรื่อง “2P4M : แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ที่สถาบันต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสถาบันคือ ตัวแบบ 2P4M ประกอบด้วย 6 ปัจจัยหลักคือ 1) นโยบาย (Policy: P1) 2) มีแผนงาน (Plan: P2) 3) มีบุคลากรวิจัย (Man: M1) หมายถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ผู้บริหารด้านการวิจัย อาจารย์ประจำ และนักวิจัย ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ ความสามารถ สร้างผลงานวิจัย อันเป็นบทบาทบุคลากรทุกฝ่าย 4) มีงบประมาณ (Money: M2) แนวทางสำคัญคือควรแสวงหาทุนอื่นๆ จากภายนอก ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลงานวิจัยคุณภาพ 5) มีทรัพยากรวิจัย (Material: M3) ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ นักวิจัย ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการวิจัย และอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนสารสนเทศที่ใช้ในการวิจัย การส่งเสริมทรัพยากรจึงเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับปัจจัยอื่นๆ ที่จะขาดจากกันไม่ได้ 6) มีการบริหารจัดการ (Management: M4) ที่มีระบบและคล่องตัว เพื่อขับเคลื่อนให้การวิจัยบรรลุตามนโยบายที่ตั้งไว้ ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมการวิจัย บุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร ซึ่งมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้²⁸¹

สนุก สิงห์มาตร, พิภูล มีมานะ และดุชฎีวัฒน์ แก้วอินทร์ ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21 พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การรอบรู้ (Knowing) ผู้นำที่ดีจะต้องมีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่ตนเองต้องบริหารจัดการในศาสตร์ด้านต่างๆ อย่างรอบด้าน มีศิลปะ มีทักษะ มีวิชาคน 2) มีอุดมการณ์ 3) เท่าทัน รู้เท่าทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสถานการณ์ ต่อโลก หรือต่างประเทศ ต่อสถานการณ์ในยุค

²⁸⁰ สายสุดา เตียเจริญ, “องค์ประกอบของมหาวิทยาลัยวิจัย” วิทยานิพนธ์ดุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554), 1.

²⁸¹ สินธะวา คามดิษฐ์, 2P4M: แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก www.dpu.ac.th/ces/download

ปัจจุบัน และต้องฝึกฝนและรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ และต้องรู้จักการบริหารความเสี่ยง 4) กล้าตัดสินใจ คือกล้าที่จะลงทุนกับนวัตกรรมใหม่ๆ ที่จะเข้ามากระทบการบริหารงาน กล้าเรียนรู้ และกล้าที่จะนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ในองค์กร 5) วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ ผู้นำมีการมองให้ไกล และพยายามไปให้ถึง มองโลกกว้าง มองยุทธศาสตร์โลก หรือยุทธศาสตร์ประเทศให้ครอบคลุมรอบด้าน 6) สร้างทีม โดยเฉพาะสร้างเครือข่ายในการทำงานได้สำเร็จ 7) ใฝ่บริการ ฉะนั้นการบริหารงานให้สำเร็จในยุคโลกาภิวัตน์ ต้องอาศัยภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ดังได้กล่าวแล้ว²⁸²

จักรกฤษณ์ สิริริน และสุชาติ นันทะไชย ศึกษาเรื่องแนวโน้มการใช้ e-Education ในการบริหารงานวิชาการสถาบันอุดมศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า พบว่า แนวโน้มในการบริหารงานวิชาการสถาบันอุดมศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2566) ที่มีความเป็นไปได้ มีภาพอนาคตที่พึงประสงค์ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันจาก 12 ด้าน คือแนวโน้มที่จะมีการสร้างและเชื่อมต่อฐานข้อมูลในการบริหารงานวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับภารกิจด้านต่างๆ ของการบริหารงานวิชาการ และแนวโน้มการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการสถาบันอุดมศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า ปัจจุบันสถาบันการศึกษาของไทยหลายแห่งเข้าร่วมเครือข่ายมหาวิทยาลัยในอาเซียน (ASEAN) โดยมีข้อตกลงร่วมกันหลายประการ อาทิ การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัย การสร้างเครือข่ายสารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกในการเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนข้อมูลออนไลน์ในหมู่มหาวิทยาลัยสมาชิก ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาขนาดเล็กทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนอาจเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใช้ e-Education ในการบริหารงานวิชาการด้านต่างๆ ในสถาบันของตน และการศึกษาดูงานจากสถาบันอุดมศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่²⁸³

สนานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และสมยศ อวเกียรติ ศึกษาเรื่อง ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ ตัวแบบวัด 7

²⁸² สนุก สิงห์มาตร, พิกุล มีมานะ และดุขฎิวัฒน์ แก้วอินทร์, “คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21” (เอกสารการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 2 เสนอที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2560).

²⁸³ จักรกฤษณ์ สิริริน และสุชาติ นันทะไชย, “แนวโน้มการใช้ e-Education ในการบริหารงานวิชาการสถาบันอุดมศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 10, 21 (มกราคม-เมษายน 2559), 52-54

องค์ประกอบคือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร เทคโนโลยีสารสนเทศ บรรยากาศองค์การ ความพึงพอใจในงาน นโยบายด้านการวิจัย วัฒนธรรมองค์การ ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อ ตัวแปรโดยตรงกับบรรยากาศองค์การ นโยบายด้านการวิจัย และเทคโนโลยีสารสนเทศ และจากผล วิจัยพบว่า การสนับสนุนให้เกิดการวิจัย และอำนวยความสะดวกให้การวิจัยสามารถดำเนินการไปได้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และพบว่า การเผยแพร่ผลงานวิจัย นับว่าเป็นปัญหาหลักของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และพบว่าองค์ประกอบของตัวแปรด้านนโยบายการวิจัย ได้แก่ การ ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัย และนวัตกรรมการวิจัยสู่สาธารณชน ให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ ประโยชน์ และแม้ว่านักวิจัยจะมีความรู้ความสามารถด้านทรัพยากร ด้านการเผยแพร่ หรือการขึ้น ทะเบียนลิขสิทธิ์ทางปัญญาแล้ว การวิจัยย่อมเกิดขึ้นไม่ได้²⁸⁴

ชนะวิทย์ อนุสุเรนทร์ ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยวิจัยใน ประเทศไทย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยวิจัยในประเทศไทย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จำนวนผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ ในระดับนานาชาติ ใน วารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล SCOPUS/ISI มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น 2) บทความวิจัยที่ได้รับการอ้างอิง ใน reference journal หรือในฐานข้อมูลระดับชาติ หรือระดับนานาชาติเพิ่มมากขึ้น 3) การบริหาร ทรัพยากรเชิงปัญหา จำนวนสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร และมีการจดลิขสิทธิ์ที่เพิ่มขึ้น และ 4) การผลิต และพัฒนาบุคลากรวิจัยระดับสูงและอาจารย์ ส่วนการบริหารมหาวิทยาลัยวิจัย ผู้บริหารได้นำ หลักการบริหารมาใช้ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยวิจัย ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การ นำ และการควบคุม มาใช้ในการบริหารจัดการในองค์กร ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิจัย ของมหาวิทยาลัย คือ 1) การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางด้านการศึกษา 2) การบริหารงบประมาณ และแหล่งเงินทุน 3) การสร้างเครือข่ายงานวิจัยและการทำงานเป็นกลุ่มวิจัยแบบบูรณาการ และ 4) การบูรณาการการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริหารวิชาการ และปัจจัยเกื้อหนุนต่อ ผลสัมฤทธิ์ของการบริหารงานวิจัย ที่สำคัญคือ 1) นโยบาย/วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 2) ความยืดหยุ่น ในการบริหารจัดการ 4) บุคลากรวิจัย 5) งบประมาณ และแหล่งเงินทุนจากภายนอก 6) สิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัย 7) การมีเครือข่ายของกลุ่มวิจัยทั้งใน และต่างประเทศ

²⁸⁴ สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และสมยศ อวเกียรติ, “ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย,” **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี**, 10, 23 (กันยายน-ธันวาคม 2559): 58-61.

พระมหาบุญช่วย สิริธโร และคณะ ศึกษาเรื่อง สภาพและแนวทางการพัฒนาระบบบริหารองค์กรงานวิจัยของกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเหนือ พบว่าแนวทางการส่งเสริมภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย และมีผลต่อการได้รับการสนับสนุนด้านทุนการวิจัย คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการเผยแพร่ผลงาน เช่น การจัดทำวารสารทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ หรือในลักษณะสิ่งพิมพ์สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการใช้กลไกของสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมยกย่องนักวิจัย และให้ความรู้ความสำคัญของงานวิจัยไปสู่สาธารณะ นอกจากนี้ควรพัฒนานักวิจัยให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และปรับตนให้เท่าทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ มีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแนวทางให้องค์ของมหาวิทยาลัยทุกภาคส่วนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้²⁸⁵

พัชราภรณ์ ดวงชื่น ศึกษาเรื่อง เปลี่ยนมุมมองการบริหารองค์การศึกษาในโลก Disruptive กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีปัจจุบัน และที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากเมื่อเปรียบเทียบกับการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งมีผลต่อการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก แนวทางหนึ่งคือองค์กรจึงต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต้องสร้างวินัย 5 ประการ ให้แก่บุคลากร คือ 1) บุคลากรที่มีความรอบรู้ 2) มีรูปแบบความคิด 3) มีวิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม และ 5) ความคิดเป็นระบบ ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะคือ กำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร สร้างวัฒนธรรมการทำงาน ฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีดิจิทัล มีระบบการกำกับติดตาม และผู้บริหารในยุคนี้ ควรมีทักษะและความเชี่ยวชาญในศาสตร์บริการ เป็นต้น ผู้นำองค์กรจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำองค์กรก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ ด้วยการกำหนดกลยุทธ์ และทิศทางขององค์กร การเปลี่ยนมุมมองผู้บริหารจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุค Disruptive World²⁸⁶

²⁸⁵ พระมหาบุญช่วย สิริธโร และคณะ, “สภาพและแนวทางการพัฒนาระบบบริหารองค์กรงานวิจัยของกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเหนือ”, วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 8, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 23.

²⁸⁶ พัชราภรณ์ ดวงชื่น, “เปลี่ยนมุมมองการบริหารองค์การศึกษาในโลก Disruptive,” วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 8, 2 (มกราคม-มิถุนายน 2561): 251-255.

ณิชา เบญจพรวัฒนา ศึกษาเรื่อง แนวโน้มการวิจัยเชิงอนาคตในประเทศไทย พบว่า การศึกษาอนาคตหรือการวิจัยอนาคตให้ประโยชน์หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้สามารถเห็นภาพอนาคตข้างหน้า และวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อม เพื่อดำเนินการไปสู่อนาคตได้อย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีระบบ ถูกต้องมากกว่า ไม่หลงทาง และมีปัญหาน้อยที่สุด ซึ่งประโยชน์ต่างๆ จะเป็นเสมือนเข็มทิศ เพื่อกำหนดทิศทาง นอกจากนี้ยังพบว่า นโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาแบบมุ่งอนาคตที่ว่านี้ ควรมีการรวมพลัง มีการออกแบบร่วมกันและจัดการร่วมกันที่ดี มิใช่เพียงมุ่งเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และพลเมืองเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการมุ่งสร้างคนรุ่นใหม่ที่เป็นคน “อุดมความรู้ คู่ความดีงาม” และมีทักษะที่หลากหลายมีความสามารถในการจัดการที่ดี เพื่อสนองไขสำคัญของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในอนาคตข้างหน้า²⁸⁷

วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉิริมิ่ง ได้ศึกษาเรื่องการวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย พบว่า การใช้เทคนิคเดลฟายตามความคิดเห็นของ Gordon เป็นวิธีการอภิปรายที่มีการควบคุมประเด็นการอภิปรายโดยผู้อำนวยความสะดวก มีการเผยแพร่ความคิดเห็น และใช้วิธีการสร้างฉันทามติที่ปราศจากการแสดงอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูล ไม่ว่าจะป็นอารมณ์โกรธ ร้อน หรือเย็น แม้ว่าในบางครั้ง จะไม่สามารถหาฉันทามติได้จากเทคนิคนี้ แต่ก็มีข้อมูลเหตุผลที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายได้ หลักการของเดลฟายมี 3 ประการ คือ การกำหนดโครงสร้างของเส้นทางการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารการให้ข้อมูลย้อนกลับและการเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล เทคนิคนี้เหมาะสมกับการใช้กับการคาดการณ์ในมิติที่ไม่ซับซ้อน ส่วนใหญ่มีมิติเดียว วิธีนี้สามารถนำไปใช้คู่กับเทคนิคเชิงอนาคตอื่นๆ ได้²⁸⁸

²⁸⁷ ณิชา เบญจพรวัฒนา, “แนวโน้มการวิจัยเชิงอนาคตในประเทศไทย”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, 2, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558): 1.

²⁸⁸ วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉิริมิ่ง, “การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558): 39.

งานวิจัยในต่างประเทศ

บอร์ดแมน และคอร์เลย์ (Boardman and Corley) ได้ศึกษาเรื่อง ศูนย์วิจัยของมหาวิทยาลัยกับองค์ประกอบของความร่วมมือด้านการวิจัย (University research centers and the Composition of research) พบว่า ความร่วมมือกันของศูนย์วิจัยในมหาวิทยาลัย จำเป็นต้องมีความร่วมมือ แบ่งปัน แลกเปลี่ยนผลงานวิจัยซึ่งกันและกัน เป็นการถ่ายโยงความรู้ และนวัตกรรมใหม่ เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านวิจัยให้ก้าวหน้า และพบว่า แนวโน้มความร่วมมือในด้านการวิจัยโดยอาศัยความเชี่ยวชาญของแต่ละสาขา ในอนาคตมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะความร่วมมือทางการวิจัยจะก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมาได้²⁸⁹

ฟันเดอร์มานน์ และ แอล แวน เดอร์ ทอกท์ (Fondermann and L. van der Togt) ได้ศึกษาเรื่อง วิธีการของมหาวิทยาลัยเวเกนไนน์ในการบริหารศูนย์วิจัยเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมนักวิจัยในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยอย่างคุณภาพ และมีผลต่อการอ้างอิงทางด้านการวิชาการที่ชัดเจน (How Wageningen University and Research Center managed to influence researchers publishing behavior towards more quality, impact and visibility) พบว่า มหาวิทยาลัยเวเกนไนน์เป็น 1 ใน 5 อันดับแรกของมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในเนเธอร์แลนด์ (ข้อมูลปี 2016) และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เพื่อชีวิตและสังคมศาสตร์ เยี่ยมที่สุดเป็นอันดับต้นๆ ของโลก สถาบันวิจัยของที่นี่ ได้เริ่มใช้โมเดลต่างๆ เพื่อพัฒนาเกณฑ์คุณภาพในการวิจัย ซึ่งจะต้องมีเกณฑ์การวัดสัมฤทธิ์ผลของการวิจัย หรือตัวชี้วัดเกณฑ์คุณภาพที่ชัดเจน การจะทำให้เกิดผลงานตีพิมพ์ที่มีคุณภาพนั้นจะต้องบริหารจัดการวงจรบริหารเกณฑ์คุณภาพ ดังต่อไปนี้คือ 1) การให้คำจำกัดความของคำว่า เกณฑ์คุณภาพ (Define quality criteria) 2) การประเมินเกณฑ์คุณภาพ (Measure quality criteria) 3) การตีความเกณฑ์คุณภาพ (Interpret quality criteria) และ 4) การดำเนินการตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (act accordingly) ฟันเดอร์มานน์ และ แอล แวน เดอร์ ทอกท์ พบว่ามหาวิทยาลัยมีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ทุกๆ 4 ปี มีการกำหนดเป้าหมายการทำงานที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรในทางลึกได้ การบริหารนั้นไม่เพียงแต่เป็นการบริหารแบบบนลงล่าง แต่มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้มีการพูดคุย เพื่ออภิปรายแบบสร้างสรรค์ในการทำงานร่วมกันทั้งฝ่ายบริหาร ที่ปรึกษา และผู้แทนหัวหน้าสาขา รวมทั้งนักวิจัย เรียกได้ว่าเจ้าหน้าที่ทุกๆ ส่วนของโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้อง มี

²⁸⁹ P. Craig Boardman and Elizabeth A. Corley, **University research centers and the composition of research collaborations**, accessed July 25, 2017, available from www.sciencedirect.com

การทำร่างยุทธศาสตร์กันเป็นทีม ทำให้เกิดการคิดร่วมกัน โดยอาศัยแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย อุปมาเหมือนกระบวนการกลุ่มที่ให้สมาชิกในกลุ่มเตรียมคิดกลยุทธ์ร่วมกันทั้งหมด มีการอภิปรายร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การทำเช่นนี้ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเกิดแรงบันดาลใจ ในการกำหนดวัตถุประสงค์ต้องมีมาตรฐานดูดี คือเฉพาะเจาะจง วัดได้ ทำได้ เป็นจริง และเป็นไปได้ในระยะเวลาที่กำหนดไว้²⁹⁰

ลอว์โตะ และเซงโกคุ (Lauto and Sengoku) ได้ศึกษาเรื่อง ความร่วมมือกันของนักวิจัยหลายสาขาทำวิจัยร่วมกัน ในศูนย์วิจัยของมหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่น (Perceived incentives to transdisciplinarity in a Japanese university research center) พบว่า ในการพัฒนางานวิจัยให้ก้าวหน้าและลึกซึ้งขึ้นนั้น ความเชี่ยวชาญของผู้วิจัยแต่ละสาขาจะมีความชำนาญเฉพาะทางหากได้มีการทำวิจัยร่วมกัน จะทำให้เกิดองค์ความรู้ และการเชื่อมโยงองค์ความรู้ได้หลายสาขา ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ที่ควรคำนึงถึง²⁹¹

ไจโนโนโพลอส และอิมเมริทัส (Giannopoulos and Emeritus) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารยุทธศาสตร์ และการสนับสนุนในด้านความร่วมมือการวิจัยกับนานาชาติ (Strategic management and promotion issues in international research cooperation) พบว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดตั้งสถาบันความร่วมมือวิจัยในระดับนานาชาติ ซึ่งต้องมีโครงสร้างหน้าที่ที่สำคัญคือ ยุทธศาสตร์การบริหารงานวิจัย การสร้างศักยภาพของโปรแกรมการดำเนินงาน ติดตามงานวิจัย รวมทั้งการหาทุนเพื่อการวิจัย การเผยแพร่ผลงานวิจัยไปสู่ตลาดอย่างกว้างขวาง

²⁹⁰ Philipp Fondermann and Peter L. Van der Togts, “How Wageningen University and Research Centre managed to influence researchers publishing behaviour towards more quality impact and visibility,” (paper presented at the 13th International Conference on Current Research Information Systems (CRIS2016), Scotland, June 9-11, 2016), 204-206. accessed July 25, 2017, available from www.sciencedirect.com

²⁹¹ Giancarlo Lauto and Shintaro Sengfoku, “Perceived incentives to transdisciplinarity in a Japanese university research center”, Science Direct, 65 (January 2015): 136-137 accessed April, 5, 2016 available from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0016328714001712>

เพื่อให้เกิดการใช้งานในทางปฏิบัติได้ และต้องสร้างองค์การให้เป็นองค์การที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ในระดับโลก²⁹²

วาร์ทนาบี (Wartnaby) ได้ศึกษาเรื่อง “ปรัชญาองค์กร พันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยม” (Organisational Philosophies) พบว่า องค์กรส่วนใหญ่จะกำหนดค่านิยมที่เข้าถึงได้ในรูปของพันธกิจ วิสัยทัศน์ หรือค่านิยม ซึ่งมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานและบริการ แสดงถึงข้อความที่เป็นศูนย์รวมทั้งหมดขององค์กร จากการสำรวจพบว่าการใช้ พันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยม ไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นมาตรฐานใดๆ บางองค์กรใช้ทั้งสามอย่าง บางองค์กรใช้เพียงหนึ่งในสาม บางองค์กรใช้เพียงหนึ่งในสาม บางองค์กรเลือกรูปแบบที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง โดยใช้คำที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการแนวความคิดได้อย่างลงตัว บางองค์กรใช้ปรัชญาองค์กรในการประกาศค่านิยม การดำเนินงาน และการปฏิบัติงานสู่สาธารณชน (ซึ่งก็คือ พันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยม)²⁹³

นิเรندا, โอลักบารา และโมโย (Nyienda, Olugbara and Moyo) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการวิจัย และระบบการบริหารสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกำลังพัฒนา กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเดอบาน” (Development of Research Administration and Management System for Higher Education Institutions in Developing Countries Case Study of Durban University) พบว่า ในช่วงหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา งานวิจัยกลายเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในสถาบันการศึกษาอุดมศึกษาทั่วโลก และสิ่งที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วที่ตามมาคือ ข้อมูลซึ่งเกิดจากค้นคว้าวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา สารสนเทศถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เป็นองค์ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สารสนเทศซึ่งเกิดจากการค้นคว้าวิจัยและบริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษา กลายเป็นข้อมูลหลักสำหรับแนวคิดเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based economy) ในยุคนี้

²⁹² George A. Giannopoulos and Emeritus professor, **Strategic management and promotion issues in international research cooperation**, Case study on Transport Policy 5 (2017), 438-451 accessed Jan 25, 2018, available from www.sciencedirect.com

²⁹³ Danielle Wartnaby, **Organisational Philosophies: Mission, Vision and Values Statements**, quoted in The Jubilee Centre for Character and Values, Framework for Character Education, (2013), accessed January, 10, 2563, available from <http://jubileecentre.ac.uk/userfiles/jubileecentre/pdf/other-centre-papers/Framework..pdf>[17 Mar 2014]

ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการสารสนเทศอย่างเหมาะสมจึงมีคุณค่าสำหรับสถาบันอุดมศึกษา รัฐบาลทุก รัฐบาล สถาบันแห่งชาติ และสถาบันนานาชาติถือเป็นภาระใหญ่ในการบริหารจัดการสารสนเทศ ทางการวิจัย ดอราและคูเมอร์ (Dora and Kumar)²⁹⁴ ยืนยันว่า 1) การเปิดสารสนเทศทางการวิจัย ไปสู่สาธารณะ ถือว่าเป็นการขยายความรู้จากเจ้าของสถาบันและนักวิจัย 2) ความเหมาะสมของการ บริหารจัดการสารสนเทศทางการวิจัยเป็นการช่วยดึงดูดให้เกิดกลุ่มของความร่วมมือกับนักวิจัย ระดับชาติ และนานาชาติ²⁹⁵ คาห์นและคณะ (Kahn et al)²⁹⁶ ยอมรับว่าความร่วมมือระหว่างสถาบัน ระหว่างกลุ่ม และบุคคลจะช่วยให้การลอกเลียนแบบผลงานวิจัยลดลง และ 3) การบริหาร สารสนเทศทางการวิจัย จะทำให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลทางการวิจัยจะช่วยในเรื่องของการหาทุน นอกจากนี้ในการบริหารจัดการสารสนเทศมีประโยชน์อย่างยิ่งในการแบ่งปันการใช้ข้อมูลได้หลายต่อ หลายครั้งในการวิจัยต่อไป นั่นคือทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามมาอีกมากมาย ฉะนั้นคุณภาพของ การบริหารงานวิจัยขั้นสูงจะต้องตระหนักถึงการบริหารจัดการสารสนเทศทางการวิจัย รวมทั้งการ ให้บริการไปสู่สาธารณะ ซึ่งจะทำให้สาธารณะมีข้อมูลหลากหลายที่จะช่วยนักวิชาการค้นคว้าวิจัยได้ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อคุณภาพผลงานวิจัย

การบริหารสารสนเทศทางการวิจัย กลายเป็นความจำเป็นสำหรับสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาอย่างกว้างขวาง ในฐานะกลไกการรวบรวม การใช้ และการปรับปรุงฐานข้อมูลในการ วิจัย ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาาระบบซอฟต์แวร์ เพื่อการจัดการโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา²⁹⁷ สารสนเทศทางการวิจัยจะอ้างอิงไปสู่ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของงานวิจัยซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับ นักวิจัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ โครงการ ความร่วมมือ การเป็นที่ปรึกษา การเผยแพร่ ผลงานวิจัย ข้อมูลการตีพิมพ์, สิทธิบัตร, เงินทุน, รางวัล, รายงาน และโครงสร้างพื้นฐาน งานวิจัย คุณภาพจำนวนมากในสถาบันอุดมศึกษาได้รับการยอมรับ และได้รับเงินทุนจากรัฐบาล ในหลายๆ ประเทศ จึงเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง งานวิจัยเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย เทคโนโลยี และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดโดยสถาบันการศึกษาอุดมศึกษาส่วนใหญ่ จะไม่เกิดขึ้นหากไม่มีการ

²⁹⁴ Dora and Kumar, 2015, quoted in *ibid*.

²⁹⁵ Bruce, 2014, quoted in *Ibid*.

²⁹⁶ Kahn et al., 2014, quoted in *Ibid*.

²⁹⁷ Nyirenda, Olugbara and Moyo, “Developing of Research Administration and Management System for Higher Education Institutions in Developing Countries: Case Study of Durban University of Technology” , *The African Journal of information Systems* 11, 3 (July 2019): 183-189

จัดการข้อมูลการวิจัยที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งก็ชเวตาชวิลีและคณะ (Ghvedashvili et al.) กล่าวว่า “การเตรียมการดำเนินการอย่างดีในการจัดการสารสนเทศทางการวิจัย เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จของการวิจัยในมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน”²⁹⁸ ดังนั้นสถาบันการศึกษาระดับชาติ หรือสถาบันระหว่างประเทศ ควรเน้นเรื่องความสำคัญของการจัดการสารสนเทศทางการวิจัยใน 2-3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีผลต่อการนำเอาการบริหารจัดการสารสนเทศ เป็น หนึ่งในโครงสร้างสำคัญของสถาบัน และนโยบายเหล่านี้ก็ถูกดำเนินการไปทุกๆ สถาบันทั่วโลกอย่างกว้างขวาง จากการศึกษาของแลงเลย์และกรีน (Langley and Green) พบว่า “แม้สถาบันอุดมศึกษาจะมีกลยุทธ์ด้านการทำวิจัย ก็ยากที่จะมั่นใจได้ว่าจะไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะไม่สามารถใช้ข้อมูลที่รวบรวมไว้โดยปราศจากเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ช่วยในการสืบค้นอย่างเป็นระบบ การบริหารโดยรวมที่จะเกิดผลสัมฤทธิ์ก็เป็นไปได้ยาก ดังนั้นพัฒนาให้มีการจัดการระบบสารสนเทศทางการวิจัย จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ข้อมูลทุกอย่างของการวิจัยจะถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สามารถทำให้เป็นปัจจุบันได้ และระบบก็ออกแบบให้มีความน่าเชื่อถือ ตอบสนองความต้องการทั้งผู้บริหารระดับสูง คณะกรรมการ นักวิจัย และผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งผู้ใช้บริการด้วย”²⁹⁹

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีการกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กรเชิงลึก กำหนดระยะเวลาไว้ 4 ปีในอนาคต และไม่เพียงใช้การบริหารแบบบนลงล่างเท่านั้น ยังเปิดโอกาสให้มีการพูดคุย อภิปรายแบบสร้างสรรค์ในการทำงานร่วมกันทั้งฝ่ายบริหาร ที่ปรึกษา และผู้แทนของหัวหน้าสาขา รวมทั้งนักวิจัย เรียกว่าครบทุกส่วนงานในองค์กร โดยการบริหารจะเริ่มจากการดำเนินงานการประสานงานตั้งแต่ร่วมกันร่างยุทธศาสตร์เป็นทีม ทำให้เกิดการคิดร่วมกันโดยอาศัยแหล่งที่มาของข้อมูลหลากหลาย อาศัยการทำงานแบบกลุ่ม ร่วมกันคิด อภิปราย กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร จากนั้นผลสรุปจากการพูดคุยส่งผ่านทาง email เพื่อให้ทุกคนรับทราบ การทำเช่นนี้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเกิดแรงบันดาลใจ ทั้งนี้ในการกำหนดเป้าหมายต้องมีมาตรฐาน เฉพาะเจาะจง วัดประเมินได้ ทำได้จริง และเป็นไปได้ในระยะเวลาที่กำหนด³⁰⁰

²⁹⁸ Ghvedashvili, G. et al., “ Web based research administration and information system” (paper presented in proceedings of XVth International Seminar/Workshop on direct and inverse problems of electromagnetic and acoustic wave theory (DIPED-2011), 161-164, quated in Ibid., 185.

²⁹⁹ Langley, D. and Green, J., “ Prfessional research management” , Research Global (2011), 6-7, quated in Ibid., 187-188

³⁰⁰ Ibid.

โยติ และคณะ (Youtie and others)³⁰¹ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดตั้งสถาบันความร่วมมือทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนานาชาติ พบว่า ปัจจุบันและในอนาคตความร่วมมือทางการวิจัยในระดับนานาชาติมีการแพร่ขยายอย่างมาก ความร่วมมือทางการวิจัยกลายเป็นการเติบโตที่สำคัญทางด้านวิทยาศาสตร์ ความร่วมมือในด้านการวิจัยเป็นแหล่งความรู้ที่จำเป็นสำหรับการวิจัยไม่ว่าสาขาใด ๆ ก็ตาม ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากปรากฏการณ์ของแนวโน้มของสิ่งตีพิมพ์จากงานวิจัย สังเกตได้จากจำนวนของดัชนีสิ่งพิมพ์ที่นักวิชาการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในสคอปัส (Scopus) โดยมีผู้เขียน (authors) ร่วมกันวิจัยซึ่งมาจากประเทศต่าง ๆ มากกว่า 2 ประเทศขึ้นไปทำงานวิจัยร่วมกัน ดัชนีบทความวิจัยลักษณะดังกล่าวถูกตีพิมพ์เพิ่มขึ้นจากปีค.ศ. 2000 จำนวน 13% เป็น 19% ในปี ค.ศ. 2013 นอกจากนี้การใช้ฐานข้อมูลอื่น ๆ เช่น ฐานข้อมูลอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์ (Science Citation Index (SCI)) วากเนอร์ และคณะ (Wagner et al.) ชี้ชัดว่าร้อยละของดัชนีสิ่งตีพิมพ์ซึ่งเกิดจากการวิจัยร่วมของผู้วิจัยที่มาจากประเทศต่างๆ และวิจัยร่วมกัน มีจำนวนทวีคูณ จากในปี ค.ศ. 1990 จนถึงปี ค.ศ. 2011 ซึ่งเป็นการร่วมมือกันในระดับนานาชาติโดยความร่วมมือและแลกเปลี่ยนงานวิจัย การทำงานร่วมกัน (work shop) ความร่วมมือกันทางด้านเครือข่าย (Network) ความร่วมมือทางด้านอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ในการวิจัยร่วมกันนั้นมีทั้งเป็นการวิจัยเดี่ยว (Individual researchers) การวิจัยเป็นกลุ่ม (groups researchers) และการร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย (Co-authoring research papers) การริเริ่มความร่วมมือวิจัยระหว่างประเทศดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเชี่ยวชาญกันระดับนานาชาติ³⁰²

นางาซากิ และ โทมาบิชิ (Nagasaki and Tomabachi) ศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมการวิจัยโดยใช้ดิจิทัลสำหรับการศึกษาพุทธศาสตร์ (Towards a digital research environment for Buddhist studies)³⁰³ กล่าวว่า “ที่เรียกกันว่าฐานข้อมูลการวิจัยพุทธศาสตร์ศึกษาในอินเดีย ซึ่งเป็นสาขาพุทธศาสตร์ศึกษา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนาในอินเดีย) ในการดำเนินการที่ผ่านมา

³⁰¹ Jan Youtie, and others, **Institutionalization of international university research ventures**, *Research Policy*,(2017), 1692-1693.accessed October 10, 2017, available from www.sciencedirect.com

³⁰²Jan Youtie, and others, **Institutionalization of international university research ventures**, *Research Policy*,(2017), 1696-1698

³⁰³ Kiyonori Nagasaki and Toru Tomabechi, Towards a digital research environment for Buddhist studies, “ **Literary and Linguistic Computing**” , 28. 2 (January, 2013), 296 accessed June, 20, 20202 available from [http:// / academic.oup.com/2dsh/article-abstract/28/2/296/1037965](http://academic.oup.com/2dsh/article-abstract/28/2/296/1037965)

นักวิชาการได้เผชิญอุปสรรคต่างๆ ในความพยายามที่จะทำให้ต้นฉบับที่ได้มาซึ่งเป็นเอกสาร และสื่อดิจิทัล เป็นประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัย ด้วยเหตุนี้ในการจัดตั้ง RBIB (RBIB: Research Base for Indian and Buddhist Studies) ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่ยังคงรักษาการศึกษาวิจัยโดยใช้ต้นฉบับสิ่งพิมพ์ ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาวิธีการใช้ประโยชน์จากสื่อดิจิทัลที่ดีที่สุดก็มีความจำเป็นหลังจากที่ได้ระบุเงื่อนไขพื้นฐาน 6 ข้อ ที่จะสนองความต้องการของทั้งสองแนวทาง การวิจัยได้ศึกษาและติดตามระบบความร่วมมือของผู้ใช้ในการใช้เว็บที่ตอบสนองเงื่อนไขเหล่านี้ นอกจากนี้ระบบยังมีส่วนสนับสนุนในการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของข้อความที่เกี่ยวข้องกับระบบมาตรฐานที่หลากหลายผ่านอินเตอร์เฟซ (interface) ที่ใช้งานง่าย ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้เรียนรู้วิธีแก้ไข และเรียกดูความสัมพันธ์ของข้อมูล ระบบได้รับการประเมินอย่างสูงจากผู้ทดสอบและได้รับการอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมจากการพัฒนาล่าสุดของเทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศ พบว่า การแปลงเป็นดิจิทัลทางด้านมนุษยศาสตร์มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งกับเทคโนโลยีสมัยใหม่นี้ ด้วยจำนวนข้อความอิเล็กทรอนิกส์และเอกสารการวิจัยอื่นๆ ที่เพิ่มขึ้นบนเว็บ บทบาทของทรัพยากรดิจิทัลได้กลายเป็นศูนย์กลางของมนุษยศาสตร์มากขึ้นเรื่อยๆ และการศึกษาทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้เป็นข้อยกเว้นสำหรับแนวโน้มนี้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องยอมรับว่าความพร้อมใช้งานขั้นพื้นฐานของทรัพยากรดิจิทัลไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมการวิจัยอย่างรุนแรง แม้ว่าข้อความในพระพุทธศาสนาจำนวนมากจะถูกทำสำเนาดิจิทัล และมีประโยชน์ทางออนไลน์ ทรัพยากรเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งค่าอย่างเหมาะสมสำหรับการใช้งานด้านวิชาการขั้นสูง สิ่งสำคัญที่สุดคือองค์การยังขาดอินเตอร์เฟซมาตรฐานที่จะช่วยให้การทำงานร่วมกันระหว่างองค์กร และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเท่ากัน สำหรับข้อมูลด้านภาษาสันสกฤต, บาลี, ทิเบต, จีนและเครือข่ายอื่น ๆ ที่พระพุทธศาสนาได้เชื่อมโยงถึงกันนั้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างวิธีการนำเสนอแบบดิจิทัลของผลลัพธ์การวิจัย ปัจจุบันนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนากำลังต้องการกรอบการทำงานที่กำหนดชัดเจนสำหรับการบูรณาการทรัพยากรดิจิทัลที่กระจุกกระจายไปทั่วเว็บ ในบทความนี้เราจะพยายามกำหนดความต้องการสำหรับสภาพแวดล้อมการวิจัยดิจิทัลของการศึกษาทางพระพุทธศาสนาโดยเน้นไปที่หลักปรัชญาและจากนั้นนำเสนอแนวทางเบื้องต้นของเราในการแก้ปัญหาผ่านการดำเนินงานร่วมกัน กรอบเว็บที่เรียกว่าฐานการวิจัยเพื่อการศึกษาของอินเดียและชาวพุทธ (RBIB)

ดีเอเอที และดีไออี³⁰⁴ (DAAD : Deutscher Akademischer Austauschdienst : German Academic Exchange Service and DIE: Deutscher Institute fur Entwicklungspolitik: German development institute) รวบรวมการศึกษาและการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญทั่วโลก ในหัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล: การศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการวิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Digital Transformation Higher Education and Research for Sustainable Development).³⁰⁵ พบว่า ยุคดิจิทัล (Digitalisation) มีผลกระทบรอบด้านต่อชีวิตของเรา ทั้งส่วนตัว ที่ทำงาน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และต่อสถาบันต่างๆ อีกด้วย อาจกล่าวได้ว่า ยุคดิจิทัล ทำให้โลก "หมุนเร็วขึ้น" การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล เท่ากับเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับลึก ใน "ทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจ รัฐบาล และสังคม อันเกิดจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ และที่กำลังเกิดขึ้นใหม่ มาใช้เป็นจำนวนมาก” ยุคดิจิทัล เปิดโอกาสอย่างมหาศาลสำหรับการศึกษา และการวิจัย ในระดับที่สูงขึ้น แม้ว่าจะต้องเผชิญความท้าทายต่างๆจากทั่วโลกก็ตาม ความเจริญเติบโตใน

³⁰⁴ DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst : German Academic Exchange Service) ได้รวบรวมรายงานประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้เชี่ยวชาญในกรุงบอนน์ เมื่อวันที่ 8-9 พฤศจิกายน 2561 และ DIE (Deutscher Institute fur Entwicklungspolitik: German development institute) ได้รวบรวมการศึกษาและการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญทั่วโลก โดยในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ มีผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่าน ได้แก่ Shreyasi Singh on Indian experiences, Johan van Niekerk on African experiences, Dominic Orr on industrialised countries, and Barbara Moser-Mercer on digitalization in fragile contexts. รายงานวิจัยฉบับนี้เป็นารรวบรวมและสำรวจประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเชื่อมโยงดิจิทัลในด้านการพัฒนาความรู้ที่ยั่งยืน การวิจัย และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา รวมทั้งมุมมองความร่วมมือในนานาชาติ ในหัวข้อ การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล: การศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการวิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Digital Transformation Higher Education and Research for Sustainable Development. See DAAD and DIE, Digital Transformation **Digital Transformation Higher Education and Research for Sustainable Development.** (Position Paper. Bonn). December 2018. Accessed, April 15, 2020, available from https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/der-daad/landingpages/experts_on_digitalisation_in_higher_education_and_research_for_sustainability_dec2018.pdf

³⁰⁵ Ibid., 2-5

อนาคตที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการทำงานก่อนหน้านี้ที่อาศัยการทำงานโดยมนุษย์เป็นการทำงานโดยคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูลประจำวัน และข้อมูลขนาดใหญ่ ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือมากกว่า นอกจากนี้ อาชีพในอนาคตส่วนใหญ่จะไม่ใช่งานประจำ แต่จะเป็นงานที่อาศัยความคิดสร้างสรรค์ และอาศัยทักษะในการสื่อสาร ซึ่งต่อไป ทักษะ (skill) ของมนุษย์ จะเป็นปัจจัยสำคัญ ยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงวิธีการที่เราสื่อสารต่อกัน ในฐานะนักวิจัย สถาบันการศึกษาระดับสูง และ สังคมในภาพรวม ยุคดิจิทัลเป็นการเปิดโอกาสใหม่ๆ เพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศ และ ระหว่างสถาบันจากประเทศต่าง ๆ เราพบเหตุการณ์ที่บ่งชี้ว่ามีการใช้ระบบดิจิทัลเพิ่มขึ้น เช่น การประพันธ์สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ขยายไปทั่วโลกได้มากขึ้น ความรู้สามารถออกแบบและเผยแพร่ข้ามประเทศ และ กลุ่มชนต่างๆ (ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ถูกจำกัดด้วยซ้ำไป) ด้วยเหตุนี้เช่นกัน นักวิจัย และ นักศึกษา ทั่วโลก สามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสาร งานต่างๆ ไปทั่วโลกเช่นกัน ยุคดิจิทัลสร้างโอกาสแห่งความร่วมมือ ระบบดิจิทัลส่งเสริมให้โลกเชื่อมโยงถึงกันง่ายขึ้น ด้วยเหตุนี้ การวิจัยและพัฒนา จะทวีบทบาทความสำคัญ ข้ามประเทศได้มากยิ่งขึ้น ยิ่งการเชื่อมต่อระหว่างประเทศมีความซับซ้อนมากเท่าไร ก็ยิ่งเพิ่มโอกาสให้กับ ประเทศต่างๆ บริษัท และ นักวิจัย ที่สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน และ สามารถพัฒนา ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และการฝึกฝนด้วยตนเอง

อลันซี (Alanzi) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ด้วย PESTEL” (PESTEL Analysis) พบว่ามีเครื่องมือในการวิเคราะห์องค์กร เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ การพัฒนาการต่างๆ ที่ดีขึ้น และเป็นทางรอดขององค์กรนั้น ส่วนใหญ่เลือกใช้การวิเคราะห์ด้วยโมเดล PESTEL ซึ่งเป็นมุมมองมหภาค และเห็นภาพรวมทั้งหมด ผู้บริหารและนักยุทธศาสตร์จะใช้โมเดลดังกล่าวเพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอก สภาพการตลาดในปัจจุบัน ซึ่งมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม โมเดล PESTEL ประกอบด้วย องค์ประกอบทางด้านการเมือง (Political factors) เศรษฐกิจ (Economic factors) สังคม (Social factors) เทคโนโลยี (Technology factors) กฎหมาย (Legal factors) และ สภาพแวดล้อม (Environment factors)³⁰⁶

³⁰⁶ Salem Alanzi, **PESTEL Analysis**, (September, 2018), accessed April, 17, 2020, available from <http://www.researchgate.net/publication/327871826>

สรุป

ในการศึกษาเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ทั้งนี้การได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็น จำเป็น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังกล่าว ต้องมาจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) นำมาใช้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เพื่อทราบภาพอนาคตของการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย โดยการขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านคาดการณ์การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคตว่า “ควรเป็นอย่างไร” ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องก่อนลงเก็บข้อมูล เพื่อให้ผู้วิจัยมีแนวคิด ความรู้พื้นฐาน และข้อมูลในการค้นคว้าวิจัยต่อไป การค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) แนวคิดทฤษฎีการบริหารศูนย์วิจัย ได้แก่ (1) แนวคิดทฤษฎีการบริหาร ประกอบด้วย ความหมาย หลักการบริหาร แนวคิดทฤษฎีทางการบริหาร ทำให้เข้าใจ ความหมาย และกระบวนการขั้นตอนในการบริหารงานขององค์กรโดยทั่วไป เป็นกรอบในการศึกษา ศูนย์วิจัย (2) แนวคิดการบริหารศูนย์ (การศึกษาจากประเทศไทย) ประกอบด้วยการจัดตั้งศูนย์ โครงสร้างองค์กร กลยุทธ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารศูนย์วิจัย ระเบียบปฏิบัติ และหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบ แนวคิดการบริหารศูนย์ ทำให้เข้าใจถึงการเกิดขึ้นของศูนย์ โครงสร้างและกลยุทธ์ในการดำเนินงานของศูนย์ รวมทั้งปัจจัย และแนวทางปฏิบัติของศูนย์วิจัยในประเทศ เพื่อเป็นกรอบพื้นฐานในการศึกษาศูนย์วิจัยในต่างประเทศ (3) การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ความ เป็นมาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ทำให้ทราบแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์โดย ภาพรวมซึ่งมีพื้นฐานจาก “การเผยแผ่” ของพระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่างๆ จากการนับถือ “พระพุทธศาสนา” สู่การศึกษาค้นคว้าวิจัย “พุทธศาสตร์เชิงวิชาการ” และมีการค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง ยาวนาน ด้วยหลักฐานจำนวนมาก จึงกลายเป็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งจัดตั้งในมหาวิทยาลัย และ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาศูนย์วิจัยรายแห่งว่าปัจจุบันมีแนวทางอย่างไรในการจัดตั้งองค์ประกอบอะไรบ้าง เพื่อ เป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาภาพอนาคตของการบริหารของศูนย์วิจัยในทวีปเอเชีย 2) และแนวคิด ทฤษฎีการวิจัยเชิงอนาคต ประกอบด้วย ความหมายการวิจัยอนาคต เทคนิคการวิจัยอนาคต เทคนิค EDFR (Ethnography Futures Research) เท ค นิ ค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) และขั้นตอนการดำเนินการของเทคนิค EDFR แนวคิดทฤษฎีและหลักการทำวิจัยเชิง อนาคต EDFR ทำให้ผู้วิจัยได้กรอบวิจัย หลักการ และขั้นตอนในการทำวิจัยอย่างชัดเจน และ 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เกี่ยวกับการการบริหารจัดการ การบริหาร

ทรัพยากร บุคคล งบประมาณ การบริหารสารสนเทศทางการวิจัย และการประเมินผล เป็นต้น
ผลวิจัยเหล่านี้ สามารถนำมาสนับสนุนข้อค้นพบในผลวิจัยของอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัย
พุทธศาสตร์ในเอเชีย ว่าจะมีแนวทาง ประเด็น หรือองค์ประกอบใดที่ควรพิจารณาภาพอนาคตของ
ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้บริหารระดับหัวหน้าศูนย์ หัวหน้าหน่วย หัวหน้าแผนก หัวหน้าสถาบัน หรืออดีตผู้บริหารศูนย์วิจัยที่ทำหน้าที่บริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ หรือผู้บริหารที่ทำหน้าที่เตรียมความพร้อมในการเปิดศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญในการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย ในการดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย

ผู้วิจัยจัดเตรียมโครงการวิจัยตามระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย ด้วยการศึกษาวเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการบริหาร การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ความเป็นมาของการเกิดศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ของสถาบันการศึกษาต่างๆ ในเอเชีย และเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รวมถึงการศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร ตำรา ข้อมูล รายงานวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสาร อินเทอร์เน็ต ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสาร จะทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี รูปแบบ แนวทาง และการบริหารงานศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ทำให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัยอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาจัดทำโครงร่างงานวิจัย และได้ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข และนำเสนออนุมัติโครงร่างวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ ปรากฏอยู่ในแผนภูมิที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา วิเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือจากนั้นได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย สำหรับรายละเอียดของการดำเนินการแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ จากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์อนาคตภาพ โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) โดยใช้การสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และแบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้มีประสบการณ์ในการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ และผู้บริหารที่ทำหน้าที่เตรียมความพร้อมการเปิดศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย จำนวน 21 คน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การทำ EDFR รอบที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ใช้วิธีเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Method) จากนั้นนัดหมายผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนาซึ่งตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย ด้วยการทำความหมายอย่างเป็นทางการจากสาขาการบริหาร การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยผ่านผู้ช่วยผู้วิจัย (ผู้ประสานงาน) ในแต่ละประเทศ เพื่อติดต่อขอสัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย และหัวข้อการวิจัยที่ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จากนั้นทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์เชิงการสนทนา มีความยืดหยุ่น ผู้วิจัยเพียงกำหนดทิศทางด้วยคำถามอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา และตั้งคำถามต่อเนื่องจากคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญให้ไว้ และสามารถปรับเปลี่ยนคำถามให้สอดคล้องกับสิ่งที่กำลังศึกษาได้ในทันที เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งหมด 21 คน

เมื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะถอดข้อความจากการสัมภาษณ์ มาเรียบเรียงสรุปข้อมูลเป็นรายบุคคล แล้วนำกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นๆ ตรวจสอบความถูกต้อง

ของการให้ข้อมูล โดยให้เวลาในการพิจารณา 1 เดือน หากข้อความที่บันทึกถูกต้องให้ผู้เชี่ยวชาญลงนามรับรองสิ่งที่ได้ให้สัมภาษณ์เป็นหลักฐานไว้ ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญพบว่าเนื้อหาที่ให้ตรวจทานไม่ชัดเจน ให้ผู้เชี่ยวชาญปรับแก้เพิ่มเติมให้ชัดเจนถูกต้อง และลงนามยืนยันรับรองข้อความที่บันทึกตามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ในกรณีที่ไม่ส่งกลับภายใน 1 เดือน ผู้วิจัยขออนุญาตนำข้อความบันทึกสัมภาษณ์ดังกล่าวมาวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา (Content synthesis) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลเป็นกลุ่ม และพัฒนาเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) โดยผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสตร์ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย จากนั้นจึงส่งแปลโดยศูนย์การแปลมาตรฐานที่ได้รับการรับรอง เพื่อใช้เป็นแบบสอบถามภาษาอังกฤษสำหรับผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ เพื่อเก็บข้อมูลการทำ EDFR รอบที่ 2

การทำ EDFR รอบที่ 2 เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งเกณฑ์การพิจารณาความเป็นไปได้ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในทุกระดับได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเป็นเอกภาพ (Homogeneity) หรือ มีความสอดคล้องกัน (Consensus) ครอบคลุมเรื่องที่ต้องการศึกษามากเพียงพอ เนื่องจากในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีผู้เชี่ยวชาญให้คำตอบที่แตกต่างจากกลุ่ม จึงพิจารณาทำ EDFR รอบที่ 3 ซึ่งสามารถนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาสรุป และเสนอในรูปแบบของคำบรรยาย

การทำ EDFR รอบที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม ในขั้นตอนนี้เป็นที่ยืนยันผลการให้ความคิดเห็น หรือการกรอง (Refine) จากผู้เชี่ยวชาญ และการหาฉันทามติ (Consensus) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นฉบับเดียวกันกับการทำ EDFR รอบที่ 2 แต่มีการเพิ่มตำแหน่งค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อคำถามที่วิเคราะห์ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 2 พร้อมทั้งแสดงเครื่องหมายคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนที่ตอบในการทำ EDFR รอบที่ 2 ลงในแบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับการทำ EDFR รอบที่ 3 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้รับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) จากนั้นส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แล้วส่งแบบสอบถาม

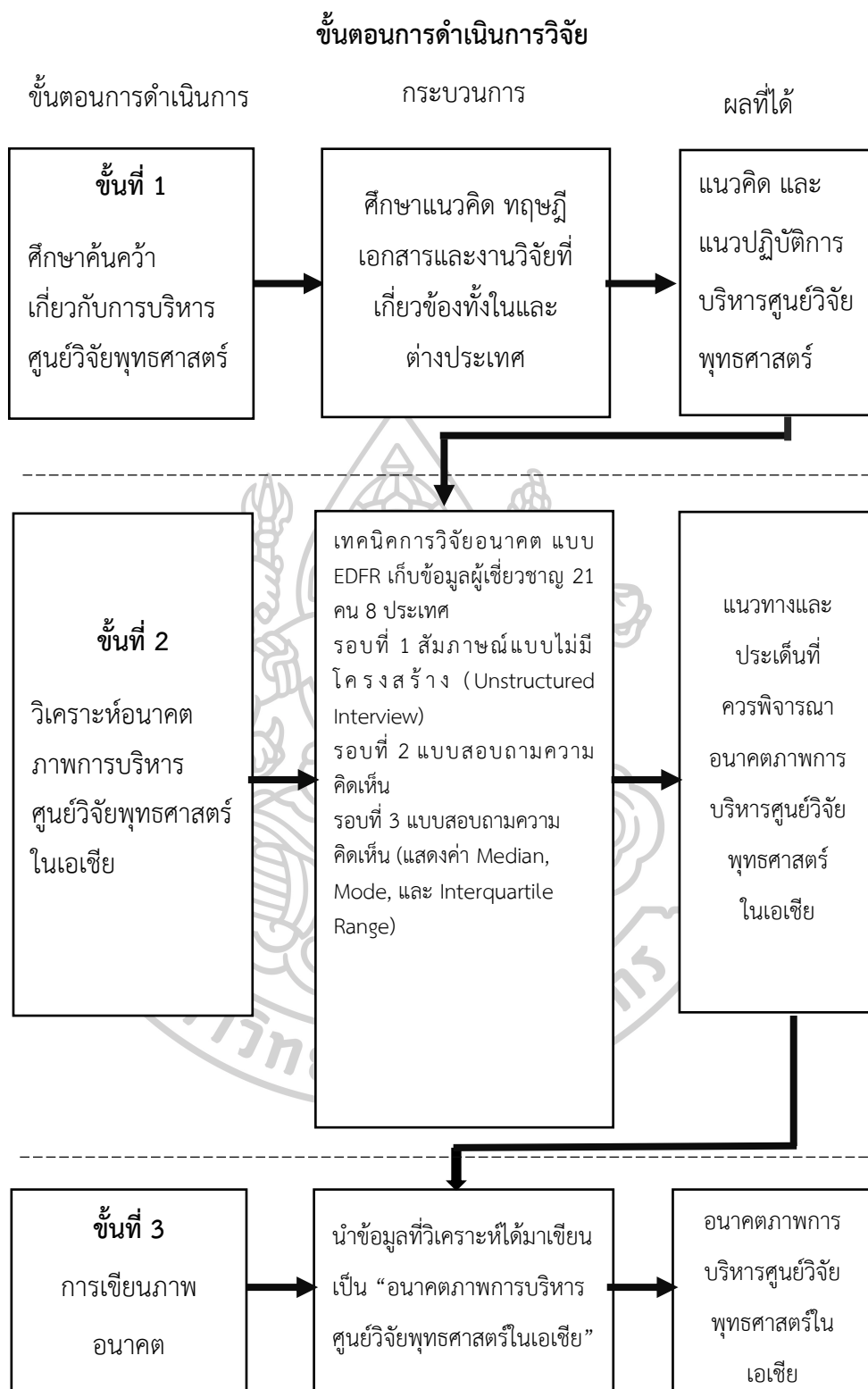
ชุดที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ส่งไปยังผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมทั้งหมด 21 ท่าน ได้ทำอีกครั้ง (EDFR รอบที่ 3) เพื่อยืนยันคำตอบเดิม หรืออาจเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ ถ้าต้องการยืนยันคำตอบเดิมแต่เป็นคำตอบที่ไม่ได้อยู่ในช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ต้องให้เหตุผลประกอบ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ในรอบที่ 3 มาวิเคราะห์ หาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อคำถามใหม่ เพื่อวิเคราะห์และแปลผลการวิจัย เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

ขั้นที่ 3 การเขียนภาพอนาคต (Scenarios write-up) การนำผลการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ผล และดำเนินการสรุปเขียนเป็นอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ จากนั้นนำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาต่อไป รายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปตามแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

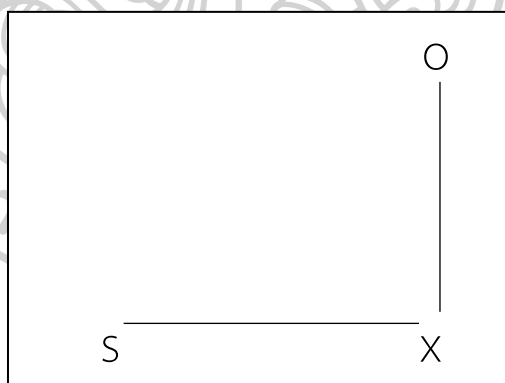
แผนภูมิที่ 5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เพื่อสะท้อนปรากฏการณ์จริงผ่านมุมมองของผู้เชี่ยวชาญในบริบทนั้นๆ ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งประกอบด้วย แผนแบบการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ใช้แผนแบบการวิจัย (The One – shot, Non – Experimental Case Study) ศึกษาสภาพการณ์โดยไม่มี การทดลอง ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เลือกแบบเจาะจงสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 6 แสดงแผนแบบการวิจัย

- เมื่อ S หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
- X หมายถึง ตัวแปรที่ศึกษา
- O หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Jury of Experts) ประกอบด้วย ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารศูนย์ สถาบัน หน่วย แผนก วิทยาลัยพุทธศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย จำนวน 21 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

2.1 เคยเป็นผู้บริหารเกี่ยวกับศูนย์ /สถาบัน/ หน่วย/แผนก วิทยาลัยพุทธศาสตร์ ซึ่งหน่วยงานตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย มีประสบการณ์อย่างน้อย 2 ปี หรือ

2.2 เป็นผู้บริหารเกี่ยวกับศูนย์/สถาบัน/หน่วย/แผนก วิทยาลัยพุทธศาสตร์ ซึ่งหน่วยงานตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย อย่างน้อย 1 ปี หรือ

2.3 เป็นผู้บริหารสถาบันหรือองค์กร และทำหน้าที่บริหารการเตรียมความพร้อม เกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งอยู่ในทวีปเอเชีย

2.4 มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ หรือเคยทำหน้าที่หัวหน้าภาค หรือหัวหน้าสาขาเกี่ยวกับด้านพุทธศาสตร์

3. คัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งทำหน้าที่บริหารงานในศูนย์ สถาบัน หน่วย แผนกวิทยาลัยพุทธศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย การคัดเลือกสถาบันอุดมศึกษาได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ และผู้ที่เคยศึกษาในระดับปริญญาเอกด้านเกี่ยวกับพุทธศาสตร์ศึกษาในประเทศนั้นๆ ปกึษาร่วมกับคณาจารย์ด้านวิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศนั้นๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยศึกษาผลงานวิจัยจากเว็บไซต์ของสถาบันประกอบการพิจารณา

4. นำเกณฑ์การคัดเลือก และรายชื่อกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เสนออาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาความเหมาะสม และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

เนื่องจากเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ไม่ได้กำหนดขนาดของจำนวนผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผลการวิจัยอยู่ในช่วงของความคลาดเคลื่อนที่น้อยที่สุด จึงอนุโลมใช้จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ตามที่แมคมิลแลน (Mc Millan) เสนอไว้ว่าเหมาะสมกับการวิจัยด้วยเทคนิค (Delphi) ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เชี่ยวชาญ (Panelists) ที่ใช้ในการวิจัยเทคนิคเดลฟายกับช่วงความคลาดเคลื่อน

No. of Panelists (จำนวนผู้เชี่ยวชาญ (คน))	Range of Error (ช่วงของความคลาดเคลื่อน)	Decreased Error (ความคลาดเคลื่อนที่ลดลง)
1 – 5	1.02 - 0.70	0.50
5 – 9	0.70 - 0.58	0.12
9 – 13	0.58 – 0.54	0.04
13 – 17	0.54 – 0.50	0.04
17 – 21	0.50 – 0.48	0.02
21 – 25	0.48 – 0.46	0.02
25 – 28	0.46 – 0.44	0.02

ที่มา: Thomas T. McMillan,³⁰⁷ “The Delphi Techniques”, Paper presented at the annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development, Monterey, California. (May 1971), 3-5

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปจำนวนผู้เชี่ยวชาญ 21 คนจากศูนย์/สถาบัน/หน่วย/แผนกของสถาบันการศึกษา 8 ประเทศ ในทวีปเอเชียที่ให้ข้อมูล ดังมีรายการดังต่อไปนี้

³⁰⁷ Thomas T. McMillan, “The Delphi Techniques”, Paper presented at the annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development, Monterey, California. (May 1971), 3-5 quoted in Kumthon Nimitpatr and others, “ Innovative Knowledge Destination Model For sustainable Competitive Advantage,” *Chophayom Journal*, 27, (February 2016): 208.

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ที่กำหนด และคุณสมบัติทางวิชาการ ของแต่ละประเทศ

ลำดับ	ประเทศ	จำนวน (คน)	จำนวน สถาบัน (แห่ง)	ตำแหน่งทางวิชาการ
1	ญี่ปุ่น	3	3	ศาสตราจารย์
2	สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน)	2	2	ศาสตราจารย์, และ ดร.
3	สาธารณรัฐเกาหลี	2	2	ศาสตราจารย์, และ ดร.
4	สาธารณรัฐประชาชนจีน	2	2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. และ ดร.
5	สาธารณรัฐเมียนมา	2	2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., และรองหัวหน้าภาค
6	สาธารณรัฐสังคมนิยม ประชาธิปไตยศรีลังกา	2	2	ศาสตราจารย์
7	สาธารณรัฐอินเดีย	3	2	ศาสตราจารย์ และ ดร.
8	ไทย	5	5	พระมหา รองศาสตราจารย์ ดร., พระมหา ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร. พระมหา ดร., และพระ ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
	รวม	21 คน	21 แห่ง	

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ใช้ในการทำ EDFR รอบที่ 1 เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน
2. แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) ใช้ในการทำ EDFR รอบที่ 2 และรอบที่ 3 เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) สำหรับการทำ EDFR รอบที่ 1 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน
2. แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) สำหรับการทำ EDFR รอบที่ 2 ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ ในการทำ EDFR รอบที่ 1 นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมในการทำ EDFR รอบที่ 2
3. แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) สำหรับการทำ EDFR รอบที่ 3 โดยนำคำตอบจากแบบสอบถามความคิดเห็นในรอบที่ 2 แต่ละข้อมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) แล้วนำมาสร้างแบบสอบถามใหม่ โดยใช้ข้อความเดียวกับแบบสอบถามรอบที่ 2 พร้อมเพิ่มตำแหน่งค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งคำตอบของผู้เชี่ยวชาญคนนั้นๆ พร้อมทั้งระบุเหตุผลส่วนท้ายของข้อความ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการโดยปรึกษาแนวทางการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ซึ่งใช้ในการรวบรวมข้อมูล EDFR รอบที่ 2 และรอบที่ 3 นั้น ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากข้อมูลการสัมภาษณ์รอบที่ 1 ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และให้ข้อเสนอแนะ นอกจากนี้อาจารย์ที่ปรึกษา ยังแนะนำให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย ด้านพุทธศาสตร์ ด้านภาษาศาสตร์ และด้านระเบียบวิธีวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตรงตามความหมาย ความตรงตามเนื้อหา และระเบียบวิธีวิจัย เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ และจึงนำแบบสอบถามดังกล่าวไปให้ศูนย์การแปลมาตรฐานที่ได้รับการ

รับรอง แปลเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นเครื่องมือวิจัยที่เป็นมาตรฐานสากล สำหรับใช้กับผู้เชี่ยวชาญ ต่างประเทศแล้วจึงนำแบบสอบถามความคิดเห็นไปรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทราบ อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 1

1.1 ผู้วิจัยติดต่อผู้ช่วยผู้วิจัย (ผู้ประสานงาน) ของประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย ซึ่งมี ศูนย์/สถาบัน/หน่วย/และแผนก วิจัยพุทธศาสตร์ อยู่ในประเทศนั้น ทั้งนี้ผู้ช่วยผู้วิจัยจะมีคุณสมบัติ คือ เป็นอาจารย์ มีประสบการณ์การสอน และเคยศึกษาในประเทศนั้นๆ ในระดับปริญญาโทและเอก (ผู้วิจัยรู้จักเป็นการส่วนตัว) ในบางประเทศเป็นพระอาจารย์ เป็นพระภิกษุซึ่งบวชอยู่ประเทศนั้นๆ ทำหน้าที่สอนในมหาวิทยาลัย เพื่อประสานงานติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญในสถาบันการศึกษา การติดต่อ ครั้งแรกเป็นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งทำให้ได้รับคำตอบรับการให้สัมภาษณ์ในขั้นต้น

1.2 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละสถาบัน ของแต่ละประเทศตอบตกลง จึงส่งหนังสือ ขออนุญาตสัมภาษณ์ จากหัวหน้าสาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นทางการพร้อมส่งแบบประวัติแนะนำตัวเอง และแบบสอบถามแบบไม่มีโครงสร้าง ไปทางจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ถึงผู้เชี่ยวชาญ และนัดหมายวันเวลาการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอยู่ใน ประเทศเดียวกัน นัดหมายสัมภาษณ์ให้อยู่ภายใน 7-10 วัน ในแต่ละประเทศ เพื่อความสะดวกในการ พำนักของผู้วิจัยเมื่ออยู่ในประเทศนั้น

1.3 การไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเทศ ผู้วิจัยไปด้วยตนเองทุกท่านและ ทุกประเทศ โดยติดต่อผู้ช่วยผู้วิจัย ทำหน้าที่เป็นผู้แปล (ล่าม) ในบางประเทศ ซึ่งผู้แปลจะเข้าใจ บริบทของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ของประเทศนั้นๆ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ส่วนสาธารณรัฐเมียนมา และสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา ผู้ช่วย ผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงาน (ทำหน้าที่เกี่ยวกับคัมภีร์โบราณในประเทศดังกล่าว) สำเร็จการศึกษาด้าน พุทธศาสตร์ศึกษาระดับปริญญาเอกเป็นผู้คัดเลือกมหาวิทยาลัย และหน่วยวิจัยของ 2 ประเทศ ดังกล่าวให้ พร้อมกับติดต่อผู้เชี่ยวชาญในการให้สัมภาษณ์ และนำผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ เฉพาะประเทศ อินเดีย ผู้วิจัยติดต่อผ่านพระอาจารย์ ซึ่งทำหน้าที่ในกององค์กรระหว่างประเทศ ของวัดพระธรรมกาย ที่มีเครือข่ายศูนย์วิจัย และมหาวิทยาลัย ในประเทศอินเดีย สำหรับประเทศอินเดีย ผู้วิจัยได้กราบ อาราธนาพระภิกษุชาวเนปาล อุปสมบท ณ วัดพระธรรมกาย เคยศึกษาในประเทศอินเดียซึ่งพูดภาษา อินเดีย และภาษาอังกฤษได้ เป็นผู้พาไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อการสัมภาษณ์โดยใช้ภาษาอังกฤษ

1.4 ระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเทป และได้แจ้งว่าจะนำไปใช้เฉพาะการทำวิจัยครั้งนี้เท่านั้น นอกจากนี้ระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปประเด็นการสัมภาษณ์เป็นช่วงๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในการสื่อสารให้ตรงกัน

1.5 หลังสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยถอดเทป และบันทึกเป็นรายงานสรุปของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เพื่อยืนยันข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์ หากไม่ส่งกลับภายใน 1 เดือน ถือว่ารับรองความถูกต้องตามที่ส่งมา

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ ในทุกประเด็นที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็น เพื่อนำประเด็นเหล่านั้นไปสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นใช้ในการเก็บข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 2

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 นำแบบสอบถามความคิดเห็นไปสอบถาม ผู้วิจัยไปด้วยตนเองเฉพาะผู้เชี่ยวชาญซึ่งอยู่ในประเทศไทย สำหรับประเทศอื่นๆ ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขออนุญาตให้ตอบแบบสอบถาม EDFR รอบที่ 2 ไปทาง e-mail และประสานงานกับผู้ประสานงานแต่ละประเทศ ขอให้ส่งเอกสารดังกล่าวไปทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมพิจารณาประเมินค่าแนวทางความเป็นไปได้

4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และพิจารณาความสอดคล้องของคำตอบ โดยพิจารณาจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเป็นเอกภาพ หรือมีความสอดคล้องกัน ครอบคลุมเรื่องที่ต้องการศึกษามากเพียงพอแล้ว ก็สามารถหยุดการทำ EDFR เพียงแค่ในรอบที่ 2 ไม่ต้องทำ EDFR รอบที่ 3 แต่ในการวิจัยครั้งนี้มีคำตอบบางข้อที่มีความเห็นไม่เป็นเอกภาพ ผู้วิจัยจึงได้ทำ EDFR รอบที่ 3

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำ EDFR รอบที่ 3 ส่งแบบสอบถามผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ไปยังผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม เพื่อให้ทราบข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติของคำตอบรายข้อ โดยแสดงตำแหน่งของค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ของกลุ่ม และของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน ว่ามีความคิดเห็นเหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้งหนึ่ง หากต้องการยืนยันคำตอบเดิมแต่เป็นคำตอบที่อยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ต้องให้เหตุผลประกอบ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามใหม่ เพื่อพิจารณาความเป็นเอกภาพ หรือความสอดคล้องกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 ใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ในการทำ EDFR รอบที่ 1 ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert's rating scale) ให้นำหนักค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ในการทำ EDFR รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ใช้การคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แปลผลตามเกณฑ์ ดังนี้

2.1 ค่ามัธยฐาน (Median: Mdn) และค่าฐานนิยม (Mode) จากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert's rating scale) ให้นำหนักค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 1 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
- 3 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
- 4 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
- 5 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด

โดยในการแปลความหมายของค่ามัธยฐาน (Median) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

- 1.00 - 1.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด
- 1.50 - 2.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
- 2.50 - 3.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
- 3.50 - 4.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
- 4.50 - 5.00 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด

โดยมีเกณฑ์กำหนดว่า องค์กรประกอบนั้นมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.00 ขึ้นไป และอยู่ในช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

2.2 ค่าฐานนิยม (Mode: Mo) คือ ค่าความถี่ของระดับคะแนนจาก 1 - 5 ของแต่ละข้อ

2.3 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ได้จากการคำนวณหาค่าความแตกต่างของควอไทล์

ที่ 1 และควอไทล์ที่ 3 (Q3 - Q1) หากคำตอบอยู่นอกค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ถือว่ามีคำตอบที่มีความเห็นแตกต่างจากกลุ่ม ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอนาคตภาพ

เกณฑ์ในการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำคำตอบในรอบสุดท้ายของการวิจัยในการพิจารณาความเป็นไปได้ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นแนวทางที่เป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ระดับมาก ไม่มีความเห็น แนวทางที่เป็นไปได้น้อย และแนวทางที่เป็นไปได้น้อยที่สุด ทุกระดับซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นไปได้ และมีความสอดคล้องกัน พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มาสรุปเป็นผลการวิจัย ซึ่งจะทำให้ได้ทราบภาพอนาคตของการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย จากนั้นนำมาเขียนภาพอนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

สรุป

การวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) การดำเนินงานวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 คือการจัดเตรียมโครงการวิจัยได้แก่ การศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 2.1) วิเคราะห์อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ในการทำ EDFR รอบที่ 1 สัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ และสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูล EDFR รอบที่ 2 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อพิจารณาค่าความสอดคล้อง หากผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้อง หรือมีค่าคะแนนอยู่นอกพิสัยควอไทล์ ดำเนินการเก็บข้อมูลใน EDFR รอบที่ 3 และวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ หาค่าความสอดคล้อง หรือไม่สอดคล้อง พร้อมระบุเหตุผล 2.2) การเขียนภาพอนาคตศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย และขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย โดยการนำเสนออนาคตภาพของการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการทำ EDFR รอบที่ 1 ด้วยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) แล้วนำผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ไปสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับการทำ EDFR รอบที่ 2 และรอบที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 2 พิจารณาจากค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เมื่อพิจารณาคำตอบที่ได้ หากมีความเป็นเอกภาพ หรือมีความสอดคล้องกัน สามารถหยุดการทำ EDFR รอบที่ 2 ได้ แต่ถ้ามีคำตอบที่ไม่สอดคล้อง หรืออยู่นอกค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ให้พิจารณาในการทำ EDFR รอบที่ 3 โดยงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำ EDFR 3 รอบ ซึ่งทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Jury of experts) ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 21 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังนี้

การทำ EDFR รอบที่ 1

ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสามารถสังเคราะห์ความเห็นเกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย จึงสรุปประเด็นต่างๆ เป็นแต่ละด้าน รวมทั้งหมด 12 ด้าน ดังนี้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคตนั้น มีการกำหนดปรัชญาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อการบูรณาการ การวิจัย และเพื่อมุ่งส่งเสริมคุณภาพนักวิจัย และผลวิจัย ให้เข้าสู่ระดับชาติ และนานาชาติ ซึ่งการกำหนดปรัชญาด้านการเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัยนั้น มีแนวคิดส่งเสริมการศึกษา

การค้นคว้าวิจัย การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการพระพุทธศาสนา ในระดับชาติ และนานาชาติ และมีแนวคิดการวิจัยเพื่อการอนุรักษ์คัมภีร์และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาของโลก บนความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดด้านการเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัยนิภายในพระพุทธศาสนาของโลก ในด้านปรัชญาเกี่ยวกับการบูรณาการการวิจัยนั้น มีแนวคิดให้มนุษย์ตระหนักถึงโลกอุดมคติ บนพื้นฐานวิถีชาวพุทธและมนุษยชาติ แนวคิดพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม และในด้านปรัชญาเกี่ยวกับการมุ่งให้นักวิจัยพุทธศาสตร์มีคุณธรรม มีความเชี่ยวชาญ ระดับสากล ผลวิจัยมีคุณภาพตอบสนองต่อสังคมและสังคมโลก สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น **“อนาคตภาพด้านปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์”**

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคตนั้น มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยในสถาบันการศึกษาของรัฐต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ หรือหากเป็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของเอกชน ประมุขนิภายใน ประธาน หรือคณะกรรมการบริหารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันนั้นๆ เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ ในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยนั้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยระดับนานาชาติ และมีเป้าหมายการบริหารงานแบบโลกาภิวัตน์ (Globalization) โดยมีการทำงานในรูปแบบความร่วมมือ (Collaboration) การแลกเปลี่ยน (Exchange) และการเชื่อมโยงเครือข่าย (Network) กับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ส่วนในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยนั้นจะสอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังนี้ วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคต จะทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เป็นแหล่งอ้างอิง และให้บริการความรู้ด้านพุทธศาสตร์ สำหรับศูนย์วิจัยที่มุ่งศึกษาค้นคว้าวิจัยเฉพาะด้านคัมภีร์ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเพื่อการศึกษาหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะ ส่วนศูนย์วิจัยที่ทำการวิจัยพุทธศาสตร์เชิงประยุกต์ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อใช้หลักพระพุทธศาสนากับศาสตร์อื่น และเพื่อใช้หลักพระพุทธศาสนาสู่การนำทางสังคม และแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ นอกจากนี้ศูนย์วิจัยยังมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์กลางการบันทึก และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา (Buddhist Culture) ให้สืบทอดต่อไป และในอนาคตการบริหารศูนย์วิจัยมีเป้าหมายการบริหารงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์ จึงต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกัน คือเพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานศูนย์วิจัยสู่ความเชี่ยวชาญระดับนานาชาติ (International) จนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญของโลก สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น **“อนาคตภาพด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ศูนย์วิจัย”**

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า บริบทที่มีผลต่อการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีจะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เอื้อต่อการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานโลกาภิวัตน์จะเร็วขึ้น เพราะอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และปัญญาประดิษฐ์ (AI: Artificial Intelligence) ในขณะที่แนวโน้มอัตราการเกิดลดลง ความสนใจในการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ลดลง คนจะหันไปศึกษาด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมากขึ้น เนื่องจากเป็นศาสตร์ที่สามารถประกอบอาชีพได้ดีกว่า แน่ใจความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์จะลดลงตามไปด้วย ดังนั้นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรผลักดันให้เกิดความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์มากขึ้น และควรสนับสนุนทุนวิจัย และทุนการศึกษา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ักวิจัยรุ่นใหม่มากขึ้น เพราะแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่า ยังมีผู้ที่ต้องการศึกษาว่า “พระพุทธเจ้าสอนอะไร” อย่างแน่นอน ฉะนั้นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรคำนึงถึงบริบทแวดล้อมทางสังคมคู่ขนานไปกับการบริหารงานของศูนย์ด้วย สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น “อนาคตภาพด้านบริบทของศูนย์วิจัย”

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า งบประมาณเป็นปัจจัยที่สำคัญขององค์ประกอบในการบริหารศูนย์วิจัย หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา และหรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรให้ความสำคัญกับนักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัยเพื่อได้รับการอนุมัติงบประมาณ แต่อย่างไรก็ตามงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลสำหรับศูนย์วิจัยที่สังกัดสถาบันการศึกษาของรัฐ และศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ของสถาบันการศึกษาเอกชน ย่อมมีไม่เพียงพอต่อการบริหารงานของศูนย์ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จึงควรจัดหาแหล่งเงินทุนวิจัยด้วยตนเอง เช่นการทำวิจัยร่วมกับสถาบันอื่นทั้งในและต่างประเทศ และควรมีแนวทางการจัดหาทุนโดยการเปิดสอนวิชาพุทธศาสตร์ และส่งเสริมการสอนภาษาเพื่อใช้ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธรศาสนาแก่ผู้สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น “อนาคตภาพด้านงบประมาณ”

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า บุคลากรของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ประกอบด้วยผู้บริหารศูนย์วิจัย นักวิจัย และผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัย ควรมีความรู้ ทักษะ และการพัฒนาเพื่อสามารถรองรับการดำเนินงานของศูนย์วิจัยให้สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยในอนาคต ที่จะก้าวเข้าสู่การบริหารงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ด้านผู้บริหารศูนย์วิจัยต้องมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล (International Vision) มีทักษะการทำงานในระดับนานาชาติได้ มีความสามารถในการบริหารงานตามนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย

ให้สำเร็จ สามารถบริหารงานให้เป็นไปตามแผนประจำปี แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาวได้สำเร็จ ในด้านความรู้ผู้บริหารศูนย์วิจัยต้องมีความรู้ครอบคลุมด้านพุทธศาสตร์ และพระพุทธศาสนาในนิกายต่างๆ อย่างแตกฉาน รวมทั้งความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management) นอกจากนี้ผู้บริหารควรมีความเข้าใจบริบทและปัญหาสังคม ซึ่งจะช่วยให้สามารถบริหารงานได้ทันยุคทันสมัย มีอุดมการณ์และมีความสนใจในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการบริหารงานของศูนย์ ด้านนักวิจัยจะต้องมีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และได้รับการส่งเสริมพัฒนา คือ ด้านความรู้ นักวิจัยจะต้องมีพหุองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกในคัมภีร์ และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้านทักษะ นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย และการเขียนเค้าโครงการวิจัย (Proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติโครงการวิจัย นอกจากนี้นักวิจัยมีองค์ความรู้พุทธศาสตร์ในด้านปริยัติ และมีประสบการณ์ในด้านปฏิบัติเพื่อเข้าใจสิ่งที่วิจัยในเรื่องนั้นมากขึ้น นอกจากนี้นักวิจัยที่ดีควรมีคุณลักษณะคือ มีความตั้งใจ อดทน รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นทีม และมีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติในนิกาย ส่วนการพัฒนาส่งเสริมนักวิจัยให้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญนั้น จะต้องมีการส่งเสริมพัฒนานักวิจัยให้สามารถแสดงผลงานวิจัยในเวทีระดับชาติ และนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งส่งเสริมให้นักวิจัยได้รับคำปรึกษา และทำงานร่วมกันกับคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติ เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ นอกจากนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานของนักวิจัยถูกต้องตามจรรยาบรรณ จึงควรมีการส่งเสริมจริยธรรมในมนุษย์แก่นักวิจัยทุกคนให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ และสำหรับผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยนั้นควรมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสารที่สามารถทำให้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยขับเคลื่อนไปสู่ระดับสากลได้ สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น “อนาคตภาพด้านบุคลากร”

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า ทรัพยากรในการบริหาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ศูนย์วิจัยควรคำนึงถึง ทรัพยากรในการบริหารงานแบ่งได้เป็น ทรัพยากรทางการวิจัย และทรัพยากรสารสนเทศทางการวิจัย ซึ่งศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรมีการบริหารจัดการทรัพยากรทางการวิจัยได้แก่ ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย และให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักวิจัย และเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้สนใจ นอกจากนี้ควรมีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการใช้ทรัพยากรทางการวิจัย และสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น “อนาคตภาพด้านทรัพยากรในการบริหาร”

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการจัดการศูนย์วิจัยในอนาคตจะดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายนั้น ต้องคำนึงถึงการวางแผน การจัดโครงสร้าง รวมทั้งการพัฒนาในด้านต่างๆ ในด้านการวางแผนงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์นั้น ควรมีการวางแผนครอบคลุม แผนประจำปี แผนระยะสั้น และแผนระยะยาว หรือมากกว่า 10 ปี ในบางแผนงาน ในด้านการจัดโครงสร้างการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรมีระบบการทำงาน การกำหนดภาระงานที่ชัดเจน เพื่อก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ และสนับสนุนสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ทั้งนี้การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมทางสังคม และในด้านการพัฒนาการบริหารงานเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์นานาชาติ นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาการทำงานร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในประเทศ และก้าวสู่ความร่วมมือแบบไร้พรมแดน มีการพัฒนาศูนย์วิจัยให้สามารถเป็นระบบแม่ข่าย (Hub) ด้านพุทธศาสตร์ได้ มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการสื่อสารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เพื่อช่วยให้การตรวจชำระคัมภีร์ การแปล การอ่านให้สะดวกและรวดเร็วขึ้น มีการพัฒนากระบวนการดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (Collaboration in Exchange) ของนักวิจัย นักศึกษาวิจัย หลักฐานทางการวิจัย และทรัพยากรอื่นๆ ระหว่างศูนย์วิจัยทั่วโลก และมีการส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยในรูปแบบความร่วมมือได้แก่การวิจัยเดี่ยว (Individual research), การวิจัยกลุ่ม (Group research), การร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย (Co-authoring research group), การทำ Workshop และการทำบันทึกข้อตกลงในโครงการร่วมกัน (MoU) ทั้งในและต่างประเทศ สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น **“อนาคตภาพด้านการจัดการ”**

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการจัดการวิจัยในอนาคตนั้น ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรให้ความสำคัญในการทำวิจัยในประเด็นต่างๆ คือ การวิจัยคัมภีร์ และอารยธรรมพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม (Buddhist Civilization/Buddhist Culture) การวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ (Applied Buddhism) และการวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน (Buddhism in the modern world) ซึ่งศูนย์วิจัยที่ให้ความสำคัญกับการวิจัยคัมภีร์จะส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาด้วยการปริวรรตอักษร การแปล การตีความ และการจัดเก็บด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เพื่อง่ายในการสืบค้น ส่งเสริมการวิจัยเพื่อการชำระคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้สมบูรณ์เป็นต้นแหล่งค้นคว้าต่อไป ส่งเสริมการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากหลักฐานที่ค้นพบใหม่ และส่งเสริมการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาในฉบับแปลทิเบต ด้านศูนย์วิจัยที่ให้ความสำคัญกับการวิจัยพุทธศาสตร์เล็กประยุกต์ (Applied Buddhism)

ส่งเสริมการวิจัยเพื่อหาแนวทางการดำเนินชีวิต การพัฒนามนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม ศูนย์วิจัยที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติสมาธิ จะส่งเสริมให้นักวิจัยมีการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าในอนาคต จะมีการวิจัยของศาสตร์อื่นๆ อิงอาศัยหลักพระพุทธศาสนามากขึ้น มีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น และมีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัยบางโครงการ สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น **“อนาคตภาพด้านทิศทางการวิจัย”**

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการจัดการสารสนเทศทางการวิจัย เป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็น ซึ่งศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information Management System) ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง (ระบบสารสนเทศเป็นดัชนีชี้คุณภาพศูนย์วิจัยชั้นสูง) และต้องสร้างความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลกเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศบนเครือข่าย (Network) เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าต่อไป สรุปประเด็นเหล่านี้เป็น **“อนาคตภาพด้านสารสนเทศทางการวิจัย”**

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการเผยแพร่ผลงานวิจัย สามารถทำได้โดยการส่งเสริมการตีพิมพ์ผลงานของนักวิจัยในวารสาร และในวารสารอิเล็กทรอนิกส์(E-Journal) โดยผ่านเกณฑ์คุณภาพที่มีฐานรองรับระดับชาติและนานาชาติ ผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ผ่านช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์ (website), หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) และอื่นๆ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการนำผลวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมไปใช้ให้เกิดผลจริง สรุปประเด็นนี้เป็น **“อนาคตภาพด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย”**

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ผลลัพธ์บ่งชี้ถึงผลงาน และสัมฤทธิ์ผลของงานวิจัย การประเมินผลบ่งชี้ถึงแนวทางการตรวจสอบเพื่อการพัฒนาปรับปรุงศูนย์วิจัยในอนาคตให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ในด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย สามารถพิจารณาจากผลงานวิจัยที่มีผลต่อวงวิชาการ หรือมีผลต่อสังคม ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาและอารยธรรมพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ผลวิจัย (ข้อค้นพบ) ถือเป็นมรดกทางพระพุทธศาสนาของโลก งานวิจัยพุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพการณ์ปัจจุบันจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้

ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของหลักพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับจิต (Mind) และสมอง (Brain) จะมีมากขึ้น เป็นแนวทางการฝึกอบรมจิต การบำบัดร่างกายและจิตใจ งานวิจัยพุทธศาสตร์ด้านตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ปรัชญาจริยศาสตร์ และด้านควอนตัมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จะมีมากขึ้นก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ งานวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจพฤติกรรม และการบำบัดผู้ป่วยจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาจิตและความมั่นคงทางอารมณ์ของประชากรโลก งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของคนในสังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจผิดถูก ชั่วดี ของมนุษย์ทั้งปัจจุบัน และในอนาคต นอกจากนี้หากเข้าสู่ยุค “Ethic Period” ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่มีความพร้อม มีผลงานวิจัย จนสามารถบริหารงานวิจัยเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล มีส่วนสนับสนุนส่งเสริมเพื่อการดำรงชีวิต การป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม สรุประเด็นเหล่านี้เป็น **“อนาคตภาพด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย”**

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการประเมินภายนอกและภายใน การประเมินภายนอกควรกำหนดรูปแบบการประเมินผลโครงการวิจัยด้วยเกณฑ์คุณภาพ การประเมินการดำเนินงานตามกรอบการประเมินตามที่หน่วยงานต้นสังกัด (รัฐบาล, กระทรวงศึกษา หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ) กำหนด ได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหารศูนย์ โครงการวิจัย และการเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อสังคม และการประเมินภายในศูนย์วิจัย ซึ่งสามารถประเมินจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยพิจารณาจากผู้บริหารศูนย์มีวิสัยทัศน์ มีนักวิจัยที่เชี่ยวชาญ และงบประมาณเพียงพอ นอกจากนี้ยังสามารถประเมินภายในจากบริบทของศูนย์วิจัย (Context), ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการการบริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product) กับการประเมินผล (Evaluation) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการประเมินด้วย สรุประเด็นเหล่านี้เป็น **“อนาคตภาพด้านการประเมินภายนอกและภายใน”**

สรุป จากการทำ EDFR รอบที่ 1 ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สามารถสังเคราะห์อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียประกอบด้วย 12 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย 2) ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย 3) ด้านบริบทของศูนย์วิจัย 4) ด้านงบประมาณ 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านทรัพยากรในการบริหาร 7) ด้านการจัดการ (8) ด้าน

ทิศทางการวิจัย 9) ด้านสารสนเทศทางการวิจัย 10) ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย 11) ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย และ 12) ด้านการประเมินภายนอกและภายใน และนำมาสร้างคำถามเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อเก็บข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 2

การทำ EDFR รอบที่ 2

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) ซึ่งผลการวิเคราะห์สรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. ศูนย์กลางการส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ พระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัย การอนุรักษ์ คัมภีร์ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาของโลกบนความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติ	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. ศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิกายในพระพุทธศาสนาของโลก (นิกายใดนิกายหนึ่งที่ศูนย์วิจัยเชี่ยวชาญ)	4	3.5	3	4	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านปรัชญา
ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ (ต่อ)

ด้านปรัชญา ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
4. บูรณาการการวิจัย เพื่อให้มนุษย์ตระหนักถึง โลกอุดมคติบนพื้นฐาน วิถีชาวพุทธ และ มนุษยชาติ	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
5. บูรณาการการวิจัย พระพุทธศาสนากับ ศาสตร์สมัยใหม่เพื่อ พัฒนาจิตใจและสังคม	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
6. นักวิจัยพุทธศาสตร์ มีคุณธรรม มีความ เชี่ยวชาญระดับสากล ผลวิจัยคุณภาพตอบ- สนองต่อสังคม และโลก	5	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ สอดคล้องกันทั้งหมด 6 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 ศูนย์กลางการส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการพระพุทธศาสนา ในระดับชาติและนานาชาติ (Mdn.= 5, Mo. = 4.5, IQR = 0) ข้อ 2 ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัย การอนุรักษ์ คัมภีร์ และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาของโลกบนความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติ (Mdn.= 5, Mo. = 4.5, IQR = 0) ข้อ 3 ศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิกายในพระพุทธศาสนาของโลก (นิกายใดนิกายหนึ่งที่ศูนย์วิจัยเชี่ยวชาญ) (Mdn. =4, Mo. =3.5, IQR = 1) ข้อ 4 บูรณาการการวิจัยเพื่อให้มนุษย์ตระหนักถึงโลกอุดมคติบนพื้นฐานวิถีชาวพุทธ และมนุษยชาติ (Mdn. = 5, Mo. = 4, IQR = 1) ข้อ 5 บูรณาการการวิจัยพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม (Mdn = 5,

$M_o = 4$, $IQR = 1$) และข้อ 6 นักวิจัยพุทธศาสตร์ มีคุณธรรม มีความเชี่ยวชาญระดับสากล ผลวิจัยคุณภาพ ตอบสนองต่อสังคม และสังคมโลก ($M_{dn} = 5$, $M_o = 4$, $IQR = 1$)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดคุณภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย	มัธยฐาน (M_{dn})	ฐานนิยม (M_o)	ควอไทล์ที่ 1 (Q_1)	ควอไทล์ที่ 3 (Q_3)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1.การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของรัฐต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ	4	4	3	4	1	มาก	สอดคล้อง
2. ประมุขนิกร ประธาน หรือ คณะกรรมการบริหารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของเอกชน เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรนั้นๆ	4	4	3	5	2	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q_1)	ควอไทล์ที่ 3 (Q_3)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
3. การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยระดับนานาชาติ"	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4. การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มุ่งรูปแบบโลกาภิวัตน์ คือ มีความร่วมมือ (Collaboration) มีการแลกเปลี่ยน (Exchange) และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่าย (network) ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์
เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
5. การกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ “เพื่อเผยแพร่ ความรู้ทางวิชาการ เป็น แหล่งอ้างอิง และ ให้บริการความรู้ด้าน พุทธศาสตร์”	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
6. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยคัมภีร์ พระพุทธศาสนา"	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
7. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อการตีความ หลักธรรมให้ถูกต้อง ตามพุทธวจนะ"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
8. การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อใช้หลักพระพุทธศาสนา กับศาสตร์อื่น"	4	3.25	3	5	2	ปานกลาง	สอดคล้อง
9. การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยหลักพระพุทธศาสนาสู่การนำทางสังคม และแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
10. การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อเป็นศูนย์กลางการบันทึก และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
11. การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานสู่ความเชี่ยวชาญระดับนานาชาติ จนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญของโลก"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 11 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของรัฐต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 ประมุขนิกราย ประธาน หรือคณะกรรมการบริหารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของเอกชน เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรนั้นๆ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 2) ข้อ 3 การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยระดับนานาชาติ" (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มุ่งรูปแบบโลกาภิวัตน์ คือ มีความร่วมมือ (Collaboration) มีการแลกเปลี่ยน (Exchange) และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่าย (network) ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 5 การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เป็นแหล่งอ้างอิง และให้บริการความรู้ด้านพุทธศาสตร์" (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 6 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา" (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะ" (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 8 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

"เพื่อใช้หลักพระพุทธศาสนากับศาสตร์อื่น" (Mdn = 4, Mo = 3.25, IQR = 2) ข้อ 9 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยหลักพระพุทธศาสนาสู่การนำทางสังคม และแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่" (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 10 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อเป็นศูนย์กลางการบันทึก และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา (Buddhist Culture) (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 11 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานสู่ความเชี่ยวชาญระดับนานาชาติ (International) จนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญของโลก" (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้มีข้อที่ระดับความคิดเห็น ปานกลาง 1 ข้อ คือ ข้อ 8 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อใช้หลักพระพุทธศาสนากับศาสตร์อื่น"

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบริบทของศูนย์วิจัย

ด้านบริบท ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. การบริหารศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ก้าวเข้าสู่ รูปแบบการทำงานโลกา ภิวัตน์เร็วขึ้น เพราะ อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวก ในการเชื่อมโยง	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาศตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบริบทของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านบริบท ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
เครือข่ายที่เกิดจาก ความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีดิจิทัลและ ปัญญาประดิษฐ์ (AI)	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
2. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรผลักดันให้เกิดความ สนใจในการเรียนด้านพุทธ ศาสตร์ และภาษาที่ใช้ใน การอ่านคัมภีร์มากขึ้น เนื่องจากความสนใจ ใน การศึกษาด้านสังคม- ศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พุทธศาสตร์ลดลง คนหัน ไปสนใจศึกษาเศรษฐกิจ- และเทคโนโลยีมากขึ้น	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
3. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนทุนวิจัย และ ทุนการศึกษา หรือสิ่ง อำนวยความสะดวก	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบริบทของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านบริบท ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
3. ให้นักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะ ยังมีผู้สนใจต้องการศึกษา "พระพุทธเจ้าสอนอะไร"							
4. การบริหารและการ ดำเนินงานวิจัยของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควร คำนึงถึงบริบทแวดล้อม ทางสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ขนาดภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านบริบทของศูนย์ สอดคล้องกันทุกข้อรวม 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานโลกาภิวัตน์เร็วขึ้น เพราะอาศัยสิ่งเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรผลักดันให้เกิดความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์มากขึ้น เนื่องจากความสนใจในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พุทธศาสตร์ลดลง คนหันไปสนใจศึกษาด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนทุนวิจัย และทุนการศึกษา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะยังมีผู้สนใจต้องการศึกษาว่า "พระพุทธเจ้าสอนอะไร" แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) และข้อ 4 การบริหารและการดำเนินงานวิจัยของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรคำนึงถึงบริบทแวดล้อมทางสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1)

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
งบประมาณ

ด้านงบประมาณ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. หน่วยงานของรัฐด้าน การศึกษา /สถาบันวิจัย แห่งชาติ เป็นหน่วย สนับสนุนงบประมาณ ของศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ซึ่งสังกัดรัฐบาล	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
2. หน่วยงานของรัฐด้าน การศึกษา/สถาบันวิจัย แห่งชาติ ให้ความเป็น อิสระแก่นักวิจัยในการ เสนอหัวข้อ โครงการวิจัย	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
3. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรจัดหาแหล่งเงินทุน วิจัยด้วยตนเอง เช่น การทำวิจัยร่วมกับ สถาบันอื่นทั้งในและ ต่างประเทศเป็นต้น	4	4	3	5	2	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
งบประมาณ (ต่อ)

ด้านงบประมาณ	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q_1)	ควอไทล์ที่ 3 (Q_3)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
4. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีแนวทางการจัดหาทุนโดยการเปิดสอนวิชาพุทธศาสตร์ และส่งเสริมการสอนภาษาเพื่อใช้ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาแก่ผู้สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ	4	4	3	5	2	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 6 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านงบประมาณ สอดคล้องกันทุกข้อรวม 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา/สถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ซึ่งสังกัดรัฐบาล (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา/สถาบันวิจัยแห่งชาติ ให้ความเป็นอิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรจัดหาแหล่งเงินทุนวิจัยด้วยตนเอง เช่น การทำวิจัยร่วมกับสถาบันอื่นทั้งในและต่างประเทศ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 2) และข้อ 4 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีแนวทางการจัดหาทุนโดยการเปิดสอนวิชาพุทธศาสตร์ และส่งเสริมการสอนภาษาเพื่อใช้ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาแก่ผู้สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 2)

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล (International vision) และมีทักษะการทำงานในระดับนานาชาติได้	5	5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. ผู้บริหารสามารถในการบริหารงานตามนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้สำเร็จ	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. ผู้บริหารสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามแผนประจำปี แผนระยะสั้น ระยะกลาง และแผนระยะยาว ได้สำเร็จ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
4. ผู้บริหารมีความรู้ครอบคลุมด้านพุทธศาสตร์ และพระพุทธศาสนา ในนิกายต่างๆ อย่างแตกฉาน	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร
(ต่อ)

ด้านบุคลากร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q_1)	ควอไทล์ที่ 3 (Q_3)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
5. ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management)	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
6. ผู้บริหารมีความเข้าใจบริบท และปัญหาสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
7. ผู้บริหารมีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุน สนับสนุนการวิจัยของศูนย์	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
8. นักวิจัยมีพหุองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกใน คัมภีร์ และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
9. นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร
(ต่อ)

ด้านบุคลากร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
10. นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในการเขียนเค้าโครงวิจัย (Proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติโครงการวิจัย	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
11. นักวิจัยมีองค์ความรู้พุทธศาสตร์ในด้านปริยัติและควรมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่วิจัยในเรื่องนั้นมากขึ้น	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
12. นักวิจัยพุทธศาสตร์มีคุณลักษณะที่ดีคือ มีความตั้งใจ อดทน รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นทีม และมีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติในนิกาย	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
13. การส่งเสริมพัฒนานักวิจัยให้สามารถแสดงผลงานวิจัยในเวทีระดับชาติและนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร
(ต่อ)

ด้านบุคลากร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
14. การส่งเสริมให้นักวิจัยรับคำปรึกษาจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติและทำงานร่วมกันเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
15. การส่งเสริมจริยธรรมในมนุษยแก่นักวิจัยทุกคนให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
16. ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยควรมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ภาษาต่างๆเพื่อการสื่อสารที่สามารถทำให้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยขับเคลื่อนไปสู่ระดับสากลได้	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 7 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ในเอเชีย ด้านบุคลากร สอดคล้องกันทุกข้อรวม 16 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล (International vision) และมีทักษะการทำงานในระดับนานาชาติได้ (Mdn = 5, Mo = 5, IQR = 0) ข้อ 2 ผู้บริหารสามารถในการบริหารงานตามนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้สำเร็จ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 3 ผู้บริหารสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามแผนประจำปี แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว ได้สำเร็จ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ผู้บริหารมีความรู้ครอบคลุมด้านพุทธศาสตร์ และพระพุทธศาสนาในนิยายต่างๆ อย่างแตกฉาน (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management) (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 6 ผู้บริหารมีความเข้าใจบริบท และปัญหาสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 ผู้บริหารมีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยของศูนย์ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 8 นักวิจัยมีพหุองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกในคัมภีร์ และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 9 นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 0) ข้อ 10 นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในการเขียนเค้าโครงวิจัย (Proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติโครงการวิจัย (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 0) ข้อ 11 นักวิจัยมีองค์ความรู้พุทธศาสตร์ในด้านปริยัติ และควรมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่วิจัยในเรื่องนั้นมากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 12 นักวิจัยพุทธศาสตร์มีคุณลักษณะที่ดีคือ มีความตั้งใจ อดทน รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นทีม และมีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติในนิยาย (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 13 การส่งเสริมพัฒนานักวิจัย ให้สามารถแสดงผลงานวิจัยในเวทีระดับชาติและนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 14 การส่งเสริมให้นักวิจัยรับคำปรึกษาจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติและทำงานร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 15 การส่งเสริมจริยธรรมในมนุษย์แก่นักวิจัยทุกคนให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) และข้อ 16 ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยควรมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสารที่สามารถทำให้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยขับเคลื่อนไปสู่ระดับสากลได้ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1)

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านทรัพยากรในการบริหาร

ด้านทรัพยากรในการบริหาร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. การบริหารจัดการทรัพยากรด้านสถานที่วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. การบริหารจัดการและให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักวิจัย และเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้สนใจ	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการใช้ทรัพยากรการวิจัย และสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 8 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านทรัพยากรในการบริหาร สอดคล้องทุกข้อรวม 3 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การบริหารจัดการทรัพยากรด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 การบริหารจัดการ และให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักวิจัย และเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้สนใจ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) และข้อ 3 ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อการใช้ทรัพยากรการวิจัย และสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1)

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการจัดการ

ด้านการจัดการ	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. การวางแผนงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ แผนประจำปี ระยะสั้น และระยะยาว หรือมากกว่า 10 ปี ในบางแผนงาน	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. การจัดโครงสร้างการบริหาร และกำหนดภาระงานที่ชัดเจนเพื่อความเป็นนานาชาติ และสนับสนุนสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การจัดการ (ต่อ)

ด้านการจัดการ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
3. การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
4. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ระดับนานาชาติ ต้องมีการพัฒนาการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายในประเทศ และก้าวสู่ความร่วมมือแบบไร้พรมแดน	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5. การพัฒนาระบบการเป็นแม่ข่าย (Hub) ด้านพุทธศาสตร์	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
6. การพัฒนาเทคโนโลยีในการสื่อสารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ จะช่วยทำให้การตรวจชำระคัมภีร์ การแปล และการอ่าน สะดวกและรวดเร็วขึ้น	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การจัดการ (ต่อ)

ด้านการจัดการ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
7. กระบวนการ ดำเนินงานให้เกิด ความร่วมมือ การ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ของนักวิจัย หลักฐาน ทางการวิจัยและ ทรัพยากรอื่น กับ ศูนย์วิจัยทั่วโลก	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
8. การส่งเสริมนักวิจัย ทำวิจัยในรูปแบบ ความร่วมมือได้แก่วิจัย เดี่ยว วิจัยกลุ่ม ร่วมมือเขียนผลงานผล วิจัย ประชุมเชิง ปฏิบัติการ และทำ บันทึกข้อตกลงใน โครงการร่วมกัน (MoU) ทั้งในและ ต่างประเทศ	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 9 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการจัดการ มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 8 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การวางแผนงานของศูนย์วิจัย ได้แก่ แผนประจำปี แผนระยะสั้น และแผนระยะยาว หรือมากกว่า 10 ปี ในบางแผนงาน (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 2 การจัดโครงสร้างการบริหารศูนย์วิจัย ระบบการทำงาน และการกำหนดภาระงานที่ชัดเจน เพื่อก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ และสนับสนุนสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ระดับนานาชาติ ต้องมีการพัฒนาการทำงานร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในประเทศ และก้าวสู่ความร่วมมือแบบไร้พรมแดน (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 การพัฒนาระบบการเป็นแม่ข่าย (Hub) ด้านพุทธศาสตร์ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 6 การพัฒนาเทคโนโลยีในการสื่อสารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จะช่วยให้การตรวจชำระคัมภีร์ การแปล และการอ่าน สะดวกและรวดเร็วขึ้น (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 กระบวนการดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (Collaboration in Exchange) ของนักวิจัย นักศึกษาวิจัย หลักฐานทางการวิจัย และทรัพยากรอื่นๆ ระหว่างศูนย์วิจัยทั่วโลก (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) และข้อ 8 การส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยในรูปแบบความร่วมมือได้แก่การวิจัยเดี่ยว (Individual research), การวิจัยกลุ่ม (Group research), การร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย (Co-authoring research group), การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการทำบันทึกข้อตกลงโครงการร่วมกัน (MoU) ทั้งในและต่างประเทศ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1)

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาศตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
ทิศทางการวิจัย

ด้านทิศทางการวิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยคัมภีร์ การวิจัยอารยธรรม-วัฒนธรรม พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม การนำหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ และพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. ควรส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาด้วยการปริวรรตอักษร การแปล การตีความ และจัดเก็บด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เพื่อง่ายในการสืบค้น	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
ทิศทางการวิจัย (ต่อ)

ด้านทิศทางการวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ คิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
3. ควรส่งเสริมการวิจัย เพื่อการชำระคัมภีร์ พระพุทธศาสนาให้ สมบูรณ์ เป็นต้นแหล่งใน การศึกษาต่อไป	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4. ควรส่งเสริมการวิจัย ด้านคัมภีร์พระพุท ธศาสนาจากหลักฐาน ที่ค้นพบใหม่	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5. ควรส่งเสริมการวิจัย คัมภีร์พระพุทธรศาสนา ในฉบับแปลทิเบต	4	3.5	3	5	2	มาก	สอดคล้อง
6. ควรส่งเสริมการวิจัย หลักพระพุทธรศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์ ใช้ใน การหาแนวทางการ ดำรงชีวิต การ พัฒนามนุษย์ และแก้ไข ปัญหาสังคม	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
ทิศทางการวิจัย (ต่อ)

ด้านทิศทางการวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
7. ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ด้านสมาธิ ควร จัดหลักสูตรอบรมให้ นักวิจัยฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการ ทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ	5	3.3	4	5	1	ปาน กลาง	สอดคล้อง
8. ควรสนับสนุนให้มี การวิจัยของศาสตร์ อื่นๆ โดยอิงหลัก พระพุทธศาสนา ให้มากขึ้น	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
9. ควรสนับสนุนให้มี การวิจัยเชิง เปรียบเทียบวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ให้มากขึ้น	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
10. ควรส่งเสริมให้มี การวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัย บางโครงการ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 10 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ในเอเชีย ด้านทิศทางการวิจัย สอดคล้องกันทุกข้อรวม 10 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยคัมภีร์ และอารยธรรม-วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม การนำหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ และพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 2 ควรส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาด้วยการปริวรรตอักษร การแปล การตีความ และจัดเก็บด้วยระบบ digital เพื่อง่ายในการสืบค้น (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ควรส่งเสริมการวิจัยเพื่อการชำระคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้สมบูรณ์ เป็นต้นแหล่งในการศึกษาต่อไป (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ควรส่งเสริมการวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากหลักฐานที่ค้นพบใหม่ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 ควรส่งเสริมการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาในฉบับแปลทิเบต (Mdn = 4, Mo = 3.5, IQR = 2) ข้อ 6 ควรส่งเสริมการวิจัยหลักพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์ (Applied Buddhism) ใช้ในการหาแนวทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์ และแก้ไขปัญหาสังคม (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้านสมาธิ ควรจัดหลักสูตรอบรมให้นักวิจัยมีการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ (Mdn = 5, Mo = 3.3, IQR = 1) ข้อ 8 ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยของศาสตร์อื่นๆ โดยอิงหลักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 9 ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 10 ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัยบางโครงการ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้มีข้อที่ระดับความคิดเห็น ปานกลาง 1 ข้อ คือ ข้อ 7 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้านสมาธิ ควรจัดหลักสูตรอบรมให้นักวิจัยมีการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
สารสนเทศทางการวิจัย

ด้านสารสนเทศ ทางการวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอ ไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ ต้องให้ความสำคัญ- สำคัญกับการพัฒนา ระบบสารสนเทศ ให้ ทันสมัย เพื่อนำไปสู่ การเป็นศูนย์วิจัย คุณภาพชั้นสูง (ระบบ สารสนเทศเป็นดัชนีชี้ คุณภาพศูนย์วิจัย ชั้นสูง)	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
2. การสร้างความ ร่วมมือกับศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ทั่วโลกใน การพัฒนาระบบ สารสนเทศ บนเครือข่าย (network) เพื่อเป็น แหล่งค้นคว้าต่อไป	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 11 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ในเอเชีย ด้านสารสนเทศทางการวิจัย สอดคล้องกันทุกข้อรวม 2 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information Management System) ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง (ระบบสารสนเทศ เป็นดัชนีชี้คุณภาพศูนย์วิจัยชั้นสูง) (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) และข้อ 2 การสร้างความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ในการพัฒนาระบบสารสนเทศบนเครือข่าย (network) เพื่อ เป็นแหล่งค้นคว้าต่อไป (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1)

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการ เผยแพร่ผลงานวิจัย

ด้านการเผยแพร่ ผลงานวิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ ที่ 1 (Q_1)	ควอไทล์ ที่ 3 (Q_3)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. การส่งเสริมการตีพิมพ์ผลงานของนักวิจัยในวารสารและในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยผ่านเกณฑ์คุณภาพที่มีฐานรองรับระดับชาติและนานาชาติ	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยทั่วโลก	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย (ต่อ)

ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
3. การพัฒนาช่องทางทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์/หนังสืออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4. การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการนำผลวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมไปใช้ให้เกิดผลจริง	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 12 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย สอดคล้องทุกข้อรวม 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การส่งเสริมการตีพิมพ์ผลงานของนักวิจัยในวารสาร และในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-journal) โดยผ่านเกณฑ์คุณภาพที่มีฐานรองรับระดับชาติและนานาชาติ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 0.5) ข้อ 2 การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 3 การพัฒนาช่องทางทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่าน เว็บไซต์ (Website), หนังสืออีบุค (E-book) และอื่นๆ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) และข้อ 4 การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการนำผลวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมไปใช้ให้เกิดผลจริง (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1)

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย

ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนา อารยธรรม-วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ผลวิจัย (ข้อค้นพบ) เป็นมรดกทางพระพุทธศาสนาของโลก	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
2. งานวิจัยพุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพการณ์ปัจจุบันจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์
ที่เกิดจากงานวิจัย (ต่อ)

ด้านผลลัพธ์ ที่เกิดจากงานวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับ อิทธิพลของหลัก พระพุทธศาสนาที่มีต่อ วิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนว ทางการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อน มนุษย์ และการแก้ไข ปัญหาสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวกับ หลักพระพุทธศาสนาที่ เกี่ยวข้องกับจิต (Mind) และสมอง (Brain) จะมีมากขึ้น เป็นแนวทางการ ฝึกอบรมจิต และการ บำบัดร่างกายและ จิตใจ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์
ที่เกิดจากงานวิจัย (ต่อ)

ด้านผลลัพธ์ ที่เกิดจากงานวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
5. งานวิจัยพุทธศาสตร์ ด้านตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ปรัชญา จริยศาสตร์ และด้าน ควอนตัมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จะมีมากขึ้น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ ใหม่ๆ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ สมาธิ มีอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจ พฤติกรรม และ การบำบัดผู้ป่วยจะมี มากขึ้น ส่งผลต่อการ พัฒนาจิตและความ มั่นคงทางอารมณ์ของ ประชากรโลก	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
7.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ หลักพระพุทธศาสนาที่ มีอิทธิพลต่อการ ส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของ สังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจ ผิด ถูกชั่วดีของมนุษย์	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์
ที่เกิดจากงานวิจัย (ต่อ)

ด้านผลลัพธ์ ที่เกิดจากงานวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
8. เมื่อเข้าสู่ "Ethic Period" ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีความพร้อมในการบริหารงานวิจัยเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิต การป้องกัน และแก้ไข ปัญหาสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 13 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย สอดคล้องทุกข้อรวม 8 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาและอารยธรรม-วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ผลวิจัย (ข้อค้นพบ) เป็นมรดกทางพระพุทธศาสนาของโลก (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 งานวิจัยพุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพการณ์ปัจจุบันจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของหลักพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ จิต (Mind) และสมอง (Brain) จะมีมากขึ้น เป็นแนวทางการฝึกอบรมจิต และการบำบัดร่างกายและจิตใจ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 งานวิจัยพุทธศาสตร์ด้านตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ปรัชญาจริยศาสตร์ และด้านควอนตัมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จะมีมากขึ้น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวกับสมาธิ มีอิทธิพลต่อการ

เปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจ พฤติกรรม และการบำบัดผู้ป่วยจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาจิตและความมั่นคงทางอารมณ์ของประชากรโลก (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของสังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจ ผิดถูกชั่วดีของมนุษย์ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 8 เมื่อเข้าสู่ "Ethical Period" ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีความพร้อมในการบริหารงานวิจัยเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิต การป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1)

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการประเมินภายนอกและภายใน

ด้านการประเมิน ภายนอกและภายใน	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. การกำหนดรูปแบบ การประเมินผล โครงการวิจัยด้วย เกณฑ์คุณภาพ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
2. การประเมินผลการ ดำเนินงานของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน ตามที่หน่วยงานต้น สังกัด (รัฐบาล, กระทรวงศึกษา หรือ สถาบันวิจัยแห่งชาติ) กำหนดได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหารศูนย์ โครงการวิจัย และการ เผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบ ของงานวิจัยที่มีต่อ สังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การประเมินภายนอกและภายใน (ต่อ)

ด้านการประเมิน ภายนอกและภายใน	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
3. ประเมินจากปัจจัย แห่งความสำเร็จของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยพิจารณาจาก ผู้บริหารศูนย์มี	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
4. ประเมินจากการ บริหารศูนย์วิจัยฯ โดย พิจารณาจาก บริบท ของศูนย์วิจัย (Context) , ปัจจัย นำเข้า (Input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการการ บริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product)	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 14 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการประเมินภายนอกและภายใน มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การกำหนดรูปแบบการประเมินผลโครงการวิจัยด้วยเกณฑ์คุณภาพ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ตามกรอบการประเมินตามหน่วยงานต้นสังกัด (รัฐบาล, กระทรวงศึกษา หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ) กำหนด ได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหารศูนย์ โครงการวิจัย และการเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบของงานวิจัย

ที่มีต่อสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ประเมินจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยพิจารณาจากผู้บริหารศูนย์วิจัยฯ นักวิจัยเชี่ยวชาญ และงบประมาณเพียงพอ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ประเมินจากการบริหารศูนย์วิจัยฯ โดยพิจารณาจาก บริบทของศูนย์วิจัย (Context) , ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการบริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product) (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1)

สรุป การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 2 โดยพิจารณาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) พบว่า อนาคตภาพศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ที่มีประเด็นที่ควรพิจารณาทั้งหมด 12 ด้าน 80 ประเด็น และมี 2 ประเด็น ที่มีความเห็นระดับปานกลาง มีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย มีทั้งหมด 6 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 2) ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย มีทั้งหมด 11 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ มีความเห็นระดับปานกลาง (Mo= 3.25) 1 ข้อ 3) ด้านบริบทของศูนย์วิจัย มีทั้งหมด 4 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 4) ด้านงบประมาณ มีทั้งหมด 4 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 5) ด้านบุคลากร มีทั้งหมด 16 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 6) ด้านทรัพยากรในการบริหาร มีทั้งหมด 3 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 7) ด้านการจัดการ มีทั้งหมด 8 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 8) ด้านทิศทางการวิจัย มีทั้งหมด 10 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ มีความเห็นระดับปานกลาง (Mo =3.3) 1 ข้อ 9) ด้านสารสนเทศทางการวิจัย มีทั้งหมด 2 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 10) ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีทั้งหมด 4 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ 11) ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย มีทั้งหมด 8 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ และ 12) ด้านการประเมินภายในและภายนอก มีทั้งหมด 4 ข้อ สอดคล้องทุกข้อ

การทำ EDFR รอบที่ 3

จากผลการวิเคราะห์อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ในรอบที่ 2 พบว่า มีจำนวนข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ และมีความเห็นของผู้เชี่ยวชาญบางข้อให้ความเห็นอยู่นอกค่าพิสัยควอไทล์ด้วย ซึ่งไม่เป็นเอกภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามที่มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ (Statistic Feedback) ของกลุ่ม ไปทำ EDFR รอบที่ 3 ในการทำครั้งนี้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้รับทราบข้อมูลเชิงสถิติ ซึ่งแสดงตำแหน่งของค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ของคำตอบของกลุ่ม และคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน ส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่ามีความคิดเห็นเหมือน หรือแตกต่างจากกลุ่ม เพื่อให้แต่ละคนได้ทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้ง ถ้าต้องการยืนยันคำตอบเดิม แต่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ต้องให้เหตุผลประกอบ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ หาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่า

พิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามใหม่ เพื่อพิจารณาความเป็นเอกภาพ หรือความสอดคล้องกัน ผลการวิเคราะห์สรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. ศูนย์กลางการศึกษา ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ พระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัย การอนุรักษ์ คัมภีร์ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาของโลกบนความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติ	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. ศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิกายในพระพุทธศาสนาของโลก (นิกายใดนิกายหนึ่งที่ศูนย์วิจัยเชี่ยวชาญ)	4	3.5	3	4	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านปรัชญา
ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ (ต่อ)

ด้านปรัชญาของ ศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
4.บูรณาการการวิจัย เพื่อให้มนุษย์ตระหนัก ถึงโลกอุดมคติบน พื้นฐานวิถีชาวพุทธ และมนุษยชาติ	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
5. บูรณาการการวิจัย พระพุทธศาสนากับ ศาสตร์สมัยใหม่เพื่อ พัฒนาจิตใจและสังคม	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
6.นักวิจัยพุทธศาสตร์ มีคุณธรรม มีความ เชี่ยวชาญระดับสากล ผลวิจัยคุณภาพ ตอบสนองต่อสังคม และสังคมโลก	5	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 15 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ มีความสอดคล้องกันทั้งหมด 6 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อที่ 1 ศูนย์กลางการส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการพระพุทธศาสนา ในระดับชาติและนานาชาติ (Mdn.= 5, Mo. = 4.5, IQR = 0) ข้อ 2 ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัย การอนุรักษ์ คัมภีร์ และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาของโลกบนความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติ (Mdn.= 5, Mo. = 4.5, IQR = 0) ข้อ 3 ศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิกายในพระพุทธศาสนา ของโลก (นิกายใดนิกายหนึ่งที่ศูนย์วิจัยเชี่ยวชาญ) (Mdn. =4, Mo. =3.5, IQR = 1) ข้อ 4. บูรณาการการวิจัยเพื่อให้มนุษย์ตระหนักถึงโลกอุดมคติบนพื้นฐานวิถีชาวพุทธ และมนุษยชาติ (Mdn. = 5,

Mo. = 4, IQR = 1) ข้อ 5 บูรณาการการวิจัยพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) และ ข้อ 6 นักวิจัยพุทธศาสตร์ มีคุณธรรม มีความเชี่ยวชาญระดับสากล ผลวิจัยคุณภาพ ตอบสนองต่อสังคม และสังคมโลก (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย ได้แก่

- ประเด็นการเป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิกายในพระพุทธศาสนาของโลก (นิกายใดนิกายหนึ่งที่ศูนย์วิจัยเชี่ยวชาญ) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “ปัจจุบันนิกายหลัก” (Major schools of Buddhism) ในพระพุทธศาสนา ที่ยังสืบทอดมาถึงปัจจุบันได้แก่ เถรวาท มหายาน และวัชรยาน ฉะนั้นปรัชญาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ไม่ควรที่จะเน้นเชี่ยวชาญเฉพาะนิกายใดนิกายหนึ่งเท่านั้น เพราะศูนย์วิจัยมีปรัชญาเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัยของโลก ฉะนั้นจึงควรเชี่ยวชาญทุกนิกาย หรือเป็นแหล่งค้นคว้าของทุกนิกาย” อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่งให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ที่ตั้งอยู่ในประเทศที่คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เถรวาท มีแหล่งค้นคว้าที่มีคัมภีร์เป็นต้นฉบับภาษาบาลี ซึ่งเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทจำนวนมาก ฉะนั้นจึงมีปรัชญาเพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัยพระพุทธศาสนาเถรวาทของโลก เพื่อมุ่งไปสู่คำสอนดั้งเดิมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก”

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. การกำหนด วิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ใน สถาบันการศึกษาของ รัฐต้องสอดคล้องกับ แผนยุทธศาสตร์ชาติ	4	4	3	4	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์
เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
2. ประมุขนิกราย ประธาน หรือ คณะกรรมการบริหาร ของศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ในสถาบัน- การศึกษาของเอกชน เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ ขององค์กรนั้น ๆ	4	4	3	5	2	มาก	สอดคล้อง
3. การกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงานของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เป็นศูนย์กลางใน การศึกษาค้นคว้า วิจัยระดับนานาชาติ"	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
4. การกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงานของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มุ่ง รูปแบบโลกาภิวัตน์ คือ มีความร่วมมือ (Collaboration) มีการแลกเปลี่ยน (Exchange) และมีการ เชื่อมโยงกับเครือข่าย (network) ศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ทั่วโลก	5	4.5	5	5	0	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์
เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
5. การกำหนด วิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ “เพื่อ เผยแพร่ความรู้ทาง วิชาการ เป็นแหล่ง อ้างอิง และให้บริการ ความรู้ด้านพุทธ ศาสตร์”	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
6. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยคัมภีร์ พระพุทธศาสนา"	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
7. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อการตีความ หลักธรรมให้ถูกต้อง ตามพุทธวจนะ"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์
เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
8. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อใช้หลัก พระพุทธศาสนา กับศาสตร์อื่น"	4	3.25	3	5	2	ปาน กลาง	สอดคล้อง
9. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัย"เพื่อวิจัยหลัก พระพุทธศาสนาสู่การ นำทางสังคม และ แก้ไขปัญหาที่โลกกำลัง เผชิญอยู่"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
10. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อเป็นศูนย์กลางการ บันทึก และอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์
เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอ ไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
11. การกำหนด วัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อพัฒนาศักยภาพ การบริหารงานสู่ความ เชี่ยวชาญระดับ นานาชาติ จนเป็น แหล่งค้นคว้าที่สำคัญ ของโลก"	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 16 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย มีความสอดคล้องกันทั้งหมด 11 ข้อ มีระดับความคิดเห็นปานกลาง 1 ข้อ ($Mo = 3.25$) เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของรัฐต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ($Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1$) ข้อ 2 ประมุขนิกร ประธาน หรือคณะกรรมการบริหารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของเอกชน เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรนั้นๆ ($Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 2$) ข้อ 3 การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยระดับนานาชาติ" ($Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1$) ข้อ 4 การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มุ่งรูปแบบโลกาภิวัตน์ คือ มีความร่วมมือ (Collaboration) มีการแลกเปลี่ยน (Exchange) และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่าย (network) ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ($Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1$) ข้อ 5 การกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

“เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เป็นแหล่งอ้างอิง และให้บริการความรู้ด้านพุทธศาสตร์” (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 6 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ “เพื่อวิจัย คัมภีร์พระพุทธศาสนา” (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ “เพื่อการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะ” (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 9 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ “เพื่อวิจัยหลักพระพุทธานุสัการนำทาง สังคม และแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่” (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 10 การกำหนด วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ “เพื่อเป็นศูนย์กลางการบันทึก และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา (Buddhist Culture) (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 11 การกำหนด วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ “เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานสู่ความเชี่ยวชาญระดับ นานาชาติ (International) จนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญของโลก” (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้ มีข้อที่มีระดับความคิดเห็นปานกลาง คือ ข้อ 8 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ “เพื่อใช้หลักพระพุทธานุสัการกับศาสตร์อื่น” (Mdn = 4, Mo = 3.25, IQR = 2) ซึ่งกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติม และมีความเห็นเพิ่มเติมในข้ออื่นๆ ได้แก่ ข้อ 1, ข้อ 2, ข้อ 7 และ ข้อ 9

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ได้แก่

- ประเด็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ “เพื่อใช้หลักพระพุทธานุสัการกับศาสตร์อื่น” นั้น ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรมีวัตถุประสงค์ ค้นคว้าวิจัยพุทธศาสตร์ (Pure Buddhism) เท่านั้นที่จะเป็นไปได้ให้มากที่สุด ส่วนคุณค่าของผลการวิจัย นั้นขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเชิงประวัติศาสตร์ที่ค้นพบขึ้นมาใหม่ แต่ไม่ใช่วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยเพื่อ จะนำหลักพุทธศาสตร์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับศาสตร์อื่นๆ ประเด็นนี้น่าจะเป็นหน้าที่ของวัด มากกว่า” ผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า เนื่องจากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์แต่ละแห่งจะมี เป้าหมายการทำงานด้านใดด้านหนึ่ง หรือทั้งสองด้านในเวลาเดียวกัน คือ ด้านหนึ่งเป็นงานวิจัย บริสุทธิ์ (Pure Science) มุ่งเน้นการแปล การตรวจชำระคัมภีร์ และการวิจัยเนื้อหาคัมภีร์ (Pure Buddhism) ส่วนอีกด้านหนึ่งคืองานวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied science) ซึ่งอาศัยหลักธรรม แนวคิดของพระพุทธศาสนา ค้นคว้าวิจัยเพื่อตอบปัญหาสังคม (Applied Buddhism) และให้ ทางออกแก่สังคมในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม หรือมุ่งการค้นคว้าเพื่อตอบปัญหาทางจริยธรรม เช่น การทำแท้ง การโคลนนิ่ง เป็นต้น ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ใน

สถาบันการศึกษาของรัฐต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาตินั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของรัฐ อาจไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แต่ควรสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของสถาบันการศึกษานั้นๆ”

- ประเด็นการกำหนดวิสัยทัศน์ ซึ่งประมุขนิกร ประธาน หรือคณะกรรมการบริหารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของเอกชน เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรนั้นๆ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยของสถาบันเอกชน อาจมีนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในสถาบันนั้นๆ เป็นผู้กำหนดให้”

- ประเด็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การตีความหลักธรรมตามพุทธวจนะ นั้นเป็นคำคลุมเครือเนื่องจาก อะไรคือหลักตัดสินว่านี่คือพุทธวจนะ นี่ไม่ใช่พุทธวจนะ” อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การตีความหลักธรรมตามพุทธวจนะนั้น หมายถึงการแปลความหมายหลักธรรมให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของภาษาที่จารึกคัมภีร์นั้นอย่างถูกต้อง ไม่ตีความผิดด้วยความเข้าใจของตนเอง นั่นคือการรักษาไว้ซึ่งพุทธวจนะที่พระองค์ได้ตรัสสอน ซึ่งบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในคัมภีร์ต่างๆ

- ประเด็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยหลักพระพุทธศาสนาสู่การนำทางสังคม และแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่นั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์แต่ละแห่ง มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์วิจัยระดับโลก และนำความรู้พุทธศาสตร์มาประยุกต์ใช้ ตอบปัญหาและแก้ปัญหาให้โลก แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่จะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนการทำงานที่ชัดเจนที่สามารถนำพาศูนย์วิจัยไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จจริงหรือไม่”

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบริบท
ของศูนย์วิจัย

ด้านบริบท ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. การบริหารศูนย์- วิจัยพุทธศาสตร์ ก้าวเข้าสู่รูปแบบการ ทำงานโลกาภิวัตน์เร็ว ขึ้น เพราะอาศัยสิ่ง อำนวยความสะดวกใน การเชื่อมโยงเครือข่าย ที่เกิดจากความก้าว- หน้าทางเทคโนโลยี ดิจิทัล (Digital Technology) และ ปัญญาประดิษฐ์ (AI)	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
2. ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ ควรผลักดันให้ เกิดความสนใจในการ เรียนด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการ อ่านคัมภีร์มากขึ้น เนื่องจากความสนใจ ในการศึกษาด้าน สังคม-ศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พุทธ ศาสตร์ลดลง คนหัน ไปสนใจด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมากขึ้น	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบริบท
ของศูนย์วิจัย (ต่อ)

ด้านบริบท ของศูนย์วิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
3.ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนทุนวิจัย และทุนการศึกษา หรือ สิ่งอำนวยความสะดวก ให้นักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะยังมีผู้สนใจ ต้องการศึกษาว่า "พระพุทธเจ้าสอน อะไร" แม้สภาพสังคม จะเปลี่ยนไป	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
4.การบริหารและการ ดำเนินงานวิจัยของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรคำนึงถึงบริบท แวดล้อมทางสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 17 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ในเอเชีย ด้านบริบทของศูนย์วิจัย มีความสอดคล้องกันทั้งหมด 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานโลกาภิวัตน์เร็วขึ้น เพราะอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรผลักดันให้เกิดความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์มากขึ้น เนื่องจากความสนใจในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พุทธศาสตร์ลดลง คนหันไปสนใจศึกษาด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนทุนวิจัย และทุนการศึกษา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะยังมีผู้สนใจต้องการศึกษาว่า "พระพุทธเจ้าสอนอะไร" แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) และข้อ 4 การบริหารและการดำเนินงานวิจัยของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรคำนึงถึงบริบทแวดล้อมทางสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 1 และข้อ 2

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านบริบทของศูนย์วิจัย ได้แก่

- ประเด็นการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานโลกาภิวัตน์เร็วขึ้น เพราะอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มว่า “ในอนาคตนั้นการจะนำเทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาศูนย์วิจัยนั้น ขึ้นอยู่กับศักยภาพของศูนย์วิจัยที่สามารถจะผลักดัน และนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ได้มากน้อยแค่ไหน”

- ประเด็นสภาพแวดล้อมทางด้านสังคมที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “เนื่องด้วยอัตราการเกิดลดลง ผู้เรียนลดลง และความสนใจในด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รวมทั้งพุทธศาสตร์ลดลง นักวิจัยจะลดลงเป็นลำดับ ๆ ศูนย์วิจัยควรส่งเสริมการศึกษา การวิจัยด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์ให้มาก ด้วยการเปิดโอกาส และให้นักรุ่นใหม่ ได้เห็นความสำคัญ เกิดความสนใจ ซึ่งจำเป็นต้องร่วมมือกับรัฐบาลในการกระตุ้นดังกล่าว”

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
งบประมาณ

ด้านงบประมาณ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. หน่วยงานของรัฐ ด้านการศึกษา / สถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุน งบประมาณของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งสังกัดรัฐบาล	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
2. หน่วยงานของรัฐ ด้านการศึกษา/ สถาบันวิจัยแห่งชาติ ให้ความเป็นอิสระแก่นัก วิจัยในการเสนอ หัวข้อโครงการวิจัย	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
3. ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ควรรจัดหาแหล่ง เงินทุนวิจัยด้วยตนเอง เช่น การทำวิจัยร่วมกับ สถาบันอื่นทั้งในและ ต่างประเทศ	4	4	3	5	2	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
งบประมาณ (ต่อ)

ด้านงบประมาณ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
4. ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์มีแนวทางการ จัดหาทุนโดยการเปิด สอนวิชาพุทธศาสตร์ และส่งเสริมการสอน ภาษาเพื่อใช้ในการ อ่านคัมภีร์ พระพุทธศาสนาแก่ ผู้สนใจทั้งภายในและ ต่างประเทศ	4	4	3	5	2	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 18 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์
ในเอเชีย ด้านงบประมาณ มีความสอดคล้องกันทั้งหมด 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 หน่วยงาน
ของรัฐด้านการศึกษา /สถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธ
ศาสตร์ซึ่งสังกัดรัฐบาล (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา/
สถาบันวิจัยแห่งชาติ ให้ความเป็นอิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย (Mdn = 5,
Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรจัดหาแหล่งเงินทุนวิจัยด้วยตนเอง เช่น การทำ
วิจัยร่วมกับสถาบันอื่นทั้งในและต่างประเทศ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 2) และข้อ 4 ศูนย์วิจัย
พุทธศาสตร์มีแนวทางการจัดหาทุนโดยการเปิดสอนวิชาพุทธศาสตร์ และส่งเสริมการสอนภาษาเพื่อใช้
ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาแก่ผู้สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ (Mdn = 4, Mo = 4,
IQR = 2) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 1, 2 และข้อ 3

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านงบประมาณ ได้แก่

- ประเด็นเรื่อง หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา /สถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ซึ่งสังกัดรัฐบาล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “งบประมาณของศูนย์วิจัยสังกัดสถาบันการศึกษาเอกชน ขึ้นอยู่กับสถาบันการศึกษานั้นๆ หรือสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ศูนย์สังกัด จัดสรรงบประมาณให้”

- ประเด็นเรื่อง หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา/สถาบันวิจัยแห่งชาติ ให้ความเป็นอิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยจากรัฐบาลการที่รัฐบาลจะใช้งบประมาณขึ้นอยู่กับโครงการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เกี่ยวกับการค้นหาค้นคว้าความรู้ใหม่ หรือการพัฒนาประชาชนด้านความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และประเพณีของประเทศนั้นๆ เช่น โครงการวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของมนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หรือโครงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ ซึ่งรัฐบาลสนใจ”

- ประเด็นเรื่อง ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรจัดหาแหล่งเงินทุนวิจัยด้วยตนเอง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อประเด็นนี้ว่า “แม้งบประมาณสนับสนุนศูนย์วิจัยจะลดลงซึ่งศูนย์วิจัยจะพึ่งงบประมาณจากรัฐบาล หรือสถาบันการศึกษาอย่างเดียวไม่พอ ผู้บริหารศูนย์วิจัยควรพยายามหาแนวทางใหม่ๆ ในการจัดหาทุนด้วยตนเอง เช่น การหางบประมาณจากหน่วยงานนอกสนับสนุน” กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การที่รัฐบาลจะส่งเสริมงบประมาณอย่างต่อเนื่องขึ้นอยู่กับสถาบันการศึกษานั้นๆ ยังคงตระหนักในความสำคัญ และส่งเสริมการวิจัยพุทธศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จของศูนย์” อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ปัจจุบันองค์กรธุรกิจ ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์องค์กรมากขึ้นด้วยการสนับสนุนทุนเพื่อประโยชน์ของสังคม หากศูนย์วิจัยมีผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม ก็มีโอกาสดำเนินการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรธุรกิจ หรือปัจเจกชนที่เห็นความสำคัญกับงานด้านนี้” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ในระยะยาว มีแนวโน้มว่า ศูนย์กลางการวิจัยพุทธศาสตร์จะเคลื่อนย้ายมาสู่ในประเทศพระพุทธศาสนา เพราะมีการสนับสนุนทุนที่ดีกว่า ทั้งจากภาครัฐ องค์กรพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง วัด และประชาชน โดยเฉพาะศรัทธาของญาติโยมที่เห็นคุณค่า และสนับสนุนพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการที่เป็นรากฐานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดคุณภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มุ่งสู่สากล (International vision) และมีทักษะ การทำงานในระดับ นานาชาติได้	5	5	5	5	0	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
2. ผู้บริหารมีสามารถ ในการบริหารงานตาม นโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้ สำเร็จ	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
3. ผู้บริหารสามารถ บริหารงานให้เป็นไป ตามแผนประจำปี แผน ระยะสั้น แผนระยะ กลาง และแผนระยะ ยาว ได้สำเร็จ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร
(ต่อ)

ด้านบุคลากร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
4. ผู้บริหารมีความรู้ครอบคลุมด้านพุทธศาสตร์ และ พระพุทธศาสนาในนิกายต่างๆ อย่างแตกฉาน	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
5. ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management)	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
6. ผู้บริหารมีความเข้าใจบริบท และ ปัญหาสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
7. ผู้บริหารมีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุน สนับสนุนการวิจัยของศูนย์	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร
(ต่อ)

ด้านบุคลากร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
8. นักวิจัยมีพหุองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกในคัมภีร์ และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
9. นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
10. นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในการเขียนเค้าโครงวิจัย (Proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติโครงการวิจัย	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
11. นักวิจัยมีองค์ความรู้พุทธศาสตร์ในด้านปริยัติ และควรมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจสิ่งทีวิจัยในเรื่องนั้นมากขึ้น	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร
(ต่อ)

ด้านบุคลากร	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
12. นักวิจัยพุทธ ศาสตร์มีคุณลักษณะที่ ดี คือ มีความตั้งใจ อดทน รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นทีม และมีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติในนิกาย	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
13. การส่งเสริมพัฒนา นักวิจัยให้สามารถ แสดงผลงานวิจัยใน เวทีระดับชาติและ นานาชาติอย่าง สม่ำเสมอ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
14. การส่งเสริมให้ นักวิจัยรับคำปรึกษา จากคณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติ และทำงานร่วมกัน เพื่อเกิดการ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร
(ต่อ)

ด้านบุคลากร	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
15. การส่งเสริม จริยธรรมในมนุษย์ แก่นักวิจัยทุกคน ให้ปฏิบัติตาม จรรยาบรรณ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
16. ผู้ปฏิบัติงานของ ศูนย์วิจัยควรมีความรู้ ด้านพุทธศาสตร์ และ การใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสารที่ สามารถทำให้การ ดำเนินงานของ ศูนย์วิจัยขับเคลื่อน ไปสู่ระดับสากลได้	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 19 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านบุคลากร มีความสอดคล้องกันทั้งหมด 16 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล (International vision) และมีทักษะการทำงานในระดับนานาชาติได้ (Mdn = 5, Mo = 5, IQR = 0) ข้อ 2 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารงานตามนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้สำเร็จ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 3 ผู้บริหารสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามแผนประจำปี แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว ได้สำเร็จ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ผู้บริหารมีความรู้ครอบคลุมด้านพุทธศาสตร์ และ

พระพุทธศาสนาในนิยายต่าง ๆ อย่างแตกฉาน (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management) (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 6 ผู้บริหารมีความเข้าใจบริบท และปัญหาสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 ผู้บริหาร มีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยของศูนย์ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 8 นักวิจัยมีพหุองค์ความรู้ ด้านพุทธศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกในคัมภีร์ และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 9 นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 0) ข้อ 10 นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในการเขียนเค้าโครงวิจัย (Proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติโครงการวิจัย (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 0) ข้อ 11 นักวิจัยมีองค์ความรู้พุทธศาสตร์ในด้านปริยัติ และควรมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่วิจัยในเรื่องนั้นมากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 12 นักวิจัยพุทธศาสตร์มีคุณลักษณะที่ดี คือ มีความตั้งใจ อดทน รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นทีม และมีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติในนิยาย (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 13 การส่งเสริมพัฒนานักวิจัย ให้สามารถแสดงผลงานวิจัยในเวทีระดับชาติและนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 14 การส่งเสริมให้นักวิจัยรับคำปรึกษาจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติและทำงานร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 15 การส่งเสริมจริยธรรมในมนุษย์แก่นักวิจัยทุกคนให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) และข้อ 16 ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยควรมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสารที่สามารถทำให้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยขับเคลื่อนไปสู่ระดับสากลได้ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 7, 14 และให้ความเห็นอื่นๆ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านบุคลากร ได้แก่

- ประเด็นผู้บริหารควรมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยของศูนย์ผู้บริหาร กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ผู้บริหารศูนย์วิจัยไม่จำเป็นต้องมีความสามารถในการจัดหาทุนก็ได้ เพราะศูนย์วิจัยได้รับงบประมาณจากรัฐบาลเพียงพอ” อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ จะพึ่งงบประมาณในสถาบันการศึกษาของรัฐบาลอย่างเดียวไม่พอ ผู้บริหารศูนย์ควรมีจิตวิญญาณในการทำงานศูนย์ให้สำเร็จ ด้วยการรับผิดชอบต่อการจัดหาทุนเพิ่มเติมด้วย”

- ประเด็นการส่งเสริมให้นักวิจัยรับคำปรึกษาจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติและทำงานร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “สำหรับประเทศไทยศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรมีโครงการร่วมเพื่อดึงนักวิจัยต่างประเทศที่มีความสามารถเข้ามาทำงานร่วมกันกับนักวิจัยในประเทศ ซึ่งจะทำให้ให้นักวิจัยเกิดความเชี่ยวชาญ มีเวทีแสดงความสามารถ และเป็นการพัฒนาตัวนักวิจัยในประเทศ โดยเฉพาะ “การวิจัยด้านคัมภีร์พุทธศาสตร์” กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเพิ่มเติมว่า “บางประเทศมีนักวิจัยพุทธศาสตร์ที่เชี่ยวชาญจำนวนมาก แต่ไม่มีตำแหน่งรองรับ เนื่องจากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ มีอัตราจำกัด ทำให้นักวิจัยพุทธศาสตร์เหล่านี้ต้องหันไปทำอาชีพอื่น หากรัฐบาล/สถาบันการศึกษาเพิ่มอัตรานักวิจัย ก็จะทำให้ไม่เกิดความขาดแคลนนักวิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคต และผลงานวิจัยก็จะมีมากขึ้น” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ที่อยู่ในสถาบันการศึกษา พระพุทธศาสนา มีนักวิจัยเป็นพระ หรือนักบวช ทำให้ไม่ต้องพะวงกับอัตราเงินเดือนว่าจะมากนักเพียงใด ฉะนั้นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่อยู่ในสถาบันวัด หรือสถาบันอื่นๆ ควรส่งเสริมการเป็นนักวิจัยพุทธศาสตร์ของพระภิกษุด้วย” และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “ในบางประเทศพระภิกษุสอนหนังสือ หรือเป็นนักวิจัยพุทธศาสตร์ทำหน้าที่ด้วยหัวใจ ไม่มีเงินเดือน หรือค่าตอบแทน มีเพียงภัตตาหาร และอัฐบริขารเท่านั้น สามารถดำรงตนในฐานะพระนักวิชาการได้ เพราะมีอุดมการณ์ในการทำงานพระพุทธศาสนา”

ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านทรัพยากรในการบริหาร

ด้านทรัพยากรในการบริหาร	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. การบริหารจัดการทรัพยากรด้านสถานทีวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
ทรัพยากรในการบริหาร (ต่อ)

ด้านทรัพยากร ในการบริหาร	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอร์ ไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
2. การบริหารจัดการ และให้บริการสาร สนเทศทางการวิจัย พุทธศาสตร์ด้วย การ ใช้เทคโนโลยี- ที่ทันสมัยเกิดเป็น แหล่งค้นคว้าสำหรับ นักวิจัย และเป็นศูนย์ เรียนรู้แก่ผู้สนใจ	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
3. ความร่วมมือกับ หน่วยงานภายนอก เพื่อการใช้ทรัพยากร การวิจัย และ สารสนเทศ ทางการวิจัยร่วมกัน	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 20 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์
ในเอเชีย ด้านทรัพยากรในการบริหาร มีความสอดคล้องกันทั้งหมด 3 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อที่
1 การบริหารจัดการทรัพยากรด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสม
ทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1.5) ข้อ 2 การบริหารจัดการ และ
ให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นแหล่งค้นคว้า
สำหรับนักวิจัย และเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้สนใจ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 3 ความร่วมมือ

กับหน่วยงานภายนอก เพื่อการใช้ทรัพยากรการวิจัย และสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 1, และข้อ 2

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่

- ประเด็นการบริหารจัดการด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “หากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ บริหารจัดการอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ อุปกรณ์เครื่องใช้ในการวิจัยที่ดีให้พร้อม นักวิจัยก็จะมุ่งมั่นให้กับงานวิจัยได้เต็มที่ ไม่ต้องพะวงกับสิ่งเหล่านี้ งานวิจัยจะดีขึ้นมาก”

- ประเด็นการบริหารจัดการ และให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ในอนาคตศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่นำเทคโนโลยีมาพัฒนาสารสนเทศทางการวิจัย ควรมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ (โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์) ด้านพุทธศาสตร์ และด้านคอมพิวเตอร์ที่สามารถดูแลสารสนเทศทางการวิจัยให้ก้าวหน้า” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หากต้องการเข้าสู่การทำงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์แล้ว สารสนเทศที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายจะทำให้ นักวิจัยสามารถค้นคว้าผลงานวิจัยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของศูนย์วิจัยทั้งในทวีปเอเชียและทั่วโลกได้ง่าย ซึ่งส่งผลต่อการวิจัยในหัวข้อต่างๆ จะไม่ซ้ำซ้อน และสามารถต่อยอดองค์ความรู้ด้านการวิจัยพุทธศาสตร์ในแต่ละประเด็นได้ และการรู้จักนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสตร์ผ่านเครือข่ายดังกล่าว จะเป็นที่รู้จักในวงกว้าง นักวิจัยสามารถให้คำปรึกษา ให้คำตอบ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในเอเชียและทั่วโลกได้”

ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การจัดการ

ด้านการจัดการ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. การวางแผนงาน ของศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ ได้แก่ แผน ประจำปี แผนระยะ สั้น และแผนระยะ ยาว หรือมากกว่า 10 ปี ในบางแผนงาน	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
2. การจัดโครงสร้าง การบริหารศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ ระบบ การทำงาน และการ กำหนดภาระงาน ที่ ชัดเจน เพื่อก้าวสู่ความ เป็นนานาชาติ และ สนับสนุนสู่การ เชื่อมโยงเครือข่าย ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ทั่วโลก	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
3. การจัดโครงสร้าง การบริหารจัดการ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรปรับเปลี่ยนให้ สอดคล้องกับบริบท แวดล้อมสังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การจัดการ (ต่อ)

ด้านการจัดการ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
4. ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ระดับนานาชาติ ต้องมีการพัฒนาการ ทำงานร่วมมือกันเป็น เครือข่ายในประเทศ และก้าวสู่ความร่วมมือ แบบไร้พรมแดน	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
5. การพัฒนาระบบ การเป็นแม่ข่าย (Hub) ด้านพุทธศาสตร์	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	
6. การพัฒนา เทคโนโลยีในการ สื่อสารของศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ จะช่วย ทำให้การตรวจชำระ คัมภีร์ การแปล และ การอ่าน สอดคล้องและ รวดเร็วขึ้น	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การจัดการ (ต่อ)

ด้านการจัดการ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอ ไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
7. กระบวนการ ดำเนินงานให้เกิดความ ร่วมมือในการ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (Collaboration in Exchange) ของ นักวิจัย นักศึกษาวิจัย หลักฐานทางการวิจัย และทรัพยากรอื่นๆ ระหว่างศูนย์วิจัยทั่ว โลก	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การจัดการ (ต่อ)

ด้านการจัดการ	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอ ไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
8. การส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยในรูปแบบความร่วมมือได้แก่การวิจัยเดี่ยว (Individual research), การวิจัยกลุ่ม (Group research), การร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย (Co-authoring research group), การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการทำบันทึกข้อตกลงในโครงการร่วมกัน (MoU) ทั้งในและต่างประเทศ	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 21 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการจัดการ มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 8 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การวางแผนงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ แผนประจำปี แผนระยะสั้น และแผนระยะยาว หรือมากกว่า 10 ปี ในบางแผนงาน (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 2 การจัดโครงสร้างการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ระบบการทำงาน และการกำหนดภาระงานที่ชัดเจน เพื่อก้าวสู่ความเป็น

นานาชาติ และสนับสนุนสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ระดับนานาชาติ ต้องมีการพัฒนาการทำงานร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในประเทศ และก้าวสู่ความร่วมมือแบบไร้พรมแดน (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 การพัฒนาระบบการเป็นแม่ข่าย (Hub) ด้านพุทธศาสตร์ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 6 การพัฒนาเทคโนโลยีในการสื่อสารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จะช่วยให้การตรวจชำระคัมภีร์ การแปล และการอ่าน สะดวกและรวดเร็วขึ้น (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 กระบวนการดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (Collaboration in Exchange) ของนักวิจัย-นักศึกษาวิจัย หลักฐานทางการวิจัย และทรัพยากรอื่นๆ ระหว่างศูนย์วิจัยทั่วโลก (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) และข้อ 8 การส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยในรูปแบบความร่วมมือได้แก่การวิจัยเดี่ยว (Individual research), การวิจัยกลุ่ม (Group research), การร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย (Co-authoring research group), การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการทำบันทึกข้อตกลงในโครงการร่วมกัน (MoU) ทั้งในและต่างประเทศ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 8

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านการจัดการ ได้แก่

- ประเด็นการส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยในรูปแบบความร่วมมือในโครงการร่วมกันทั้งในและต่างประเทศ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ปัญหาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ส่วนใหญ่แต่ละแห่งมีนักวิจัยทำงานอยู่เพียงไม่กี่คน บางแห่งก็มีเพียง 1-2 คน จึงยากที่จะทำงานวิจัยโครงการใหญ่ๆ ได้ การประสานความร่วมมือกันของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์หลายๆ แห่งทั้งในและต่างประเทศ มาทำงานร่วมกัน จึงเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้ก้าวหน้า” และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การบริหารศูนย์วิจัยที่ดีเพื่อรองรับการพำนักของนักวิจัยต่างประเทศในระยะสั้นและยาว ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความก้าวหน้าทางการวิจัย เป็นการกระตุ้นบรรยากาศทางวิชาการ และพัฒนาศูนย์วิจัยไปสู่เป้าหมายได้ดีขึ้น”

ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
ทิศทางการวิจัย

ด้านทิศทางการวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. ควรให้ความสำคัญ กับการวิจัยคัมภีร์ และ อารยธรรมวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาแบบ ดั้งเดิม การนำหลัก พระพุทธศาสนาไป ประยุกต์ใช้ และ พระพุทธศาสนาในโลก ปัจจุบัน	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
2. ควรส่งเสริมการวิจัย เกี่ยวกับคัมภีร์ พระพุทธศาสนาด้วย การปริวรรตอักษร การแปล การตีความ และจัดเก็บด้วยระบบ เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เพื่อใช้ในการสืบค้น	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
3. ควรส่งเสริมการวิจัย เพื่อการชำระคัมภีร์ พระพุทธศาสนาให้ สมบูรณ์ เป็นต้นแหล่ง ในการศึกษาต่อไป	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
ทิศทางการวิจัย (ต่อ)

ด้านทิศทางการวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
4. ควรส่งเสริมการวิจัย ด้านคัมภีร์พระพุทธ- ศาสนา จากหลักฐาน ที่ค้นพบใหม่	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
5. ควรส่งเสริมการวิจัย คัมภีร์พุทธศาสนา ในฉบับแปลทิเบต	4	3.5	3	5	2	มาก	สอดคล้อง
6. ควรส่งเสริมการวิจัย หลักพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์ (Applied Buddhism) ใช้ในการหาแนว ทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์ และ แก้ไขปัญหาสังคม	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
7. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ด้านสมาธิ ควรจัด หลักสูตรอบรมให้ นักวิจัยฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการ ทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ	5	3.3	4	5	1	ปาน กลาง	สอดคล้อง

ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
ทิศทางการวิจัย (ต่อ)

ด้านทิศทางการวิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
8. ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยของศาสตร์อื่นๆ โดยอิงหลักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
9. ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น	4	4.5	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
10. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัยบางโครงการ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 22 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านทิศทางการวิจัย มีความสอดคล้องกันทุกข้อ รวม 10 ข้อ มีระดับความคิดเห็นปานกลาง 1 ข้อ (Mode = 3.3) เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยคัมภีร์ และอารยธรรม-วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม การนำหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ และพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 2 ควรส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาด้วยการปริวรรตอักษร การแปล การตีความ และจัดเก็บด้วยระบบเทคโนโลยี

ดิจิทัล (Digital technology) เพื่อช่วยในการสืบค้น (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ควรส่งเสริมการวิจัยเพื่อการชำระคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้สมบูรณ์ เป็นต้นแหล่งในการศึกษาต่อไป (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ควรส่งเสริมการวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากหลักฐานที่ค้นพบใหม่ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 ควรส่งเสริมการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาในฉบับแปลทิเบต (Mdn = 4, Mo = 3.5, IQR = 2) ข้อ 6 ควรส่งเสริมการวิจัยหลักพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ (Applied Buddhism) ใช้ในการหาแนวทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์ และแก้ไขปัญหาสังคม (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้านสมาธิ ควรจัดหลักสูตรอบรมให้นักวิจัยมีการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ (Mdn = 5, Mo = 3.3, IQR = 1) ข้อ 8 ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยของศาสตร์อื่นๆ โดยอิงหลักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 9 ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น (Mdn = 4, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 10 ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัยบางโครงการ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้มีข้อที่ระดับความคิดเห็นปานกลาง 1 ข้อ คือ ข้อ 7 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้านสมาธิ ควรจัดหลักสูตรอบรมให้นักวิจัยมีการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติม และมีความเห็นอื่นๆเพิ่มเติมในข้อ อื่นๆ ได้แก่ 5, 6, 10 รวมทั้งความเห็นโดยภาพรวมด้านทิศทางการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านทิศทางการวิจัย ได้แก่

- ประเด็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้านสมาธิ ควรจัดหลักสูตรอบรมให้นักวิจัยมีการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การทำวิจัยเกี่ยวกับด้านสมาธิ ผู้วิจัยไม่จำเป็นต้องเคยฝึกสมาธิ หรือไม่มีประสบการณ์ด้านสมาธิ ก็สามารถทำได้ โดยค้นคว้าจากคัมภีร์และหลักฐานด้านเอกสารอื่นๆ” ผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มให้ความเห็นว่า “ไม่มีความเห็นต่อประเด็นดังกล่าวเนื่องจากไม่ได้สอนเกี่ยวกับการฝึกสมาธิ”

- ประเด็นการส่งเสริมการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาในฉบับแปลทิเบต กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “คัมภีร์พระพุทธศาสนาทิเบต มีเนื้อหาจากนิกายหินยาน และนิกายมหายาน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการวิจัยพุทธศาสตร์แหล่งหนึ่ง หากมีนักวิจัยที่สามารถอ่านคัมภีร์ฉบับแปลทิเบตได้ ก็จะทำให้งานวิจัยมีความลุ่มลึก มีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้คุณสมบัตินักวิจัยพุทธศาสตร์ระดับเชี่ยวชาญของโลก จะสามารถอ่านคัมภีร์ได้ทั้งบาลี สันสกฤต จีน และทิเบต” อย่างไรก็ตามกลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นในประเด็นดังกล่าวว่า “ในอนาคตไม่ควรที่จะส่งเสริมการวิจัยเฉพาะคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เบตเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมการวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ ด้วย”

-ประเด็นการส่งเสริมการวิจัยหลักพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ (Applied Buddhism) ใช้ในการหาแนวทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์ และแก้ไขปัญหาสังคม นั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การวิจัยเชิงวิชาการพุทธศาสตร์นั้น ควรหลีกเลี่ยงวัตถุประสงค์ในเชิงปฏิบัติ ควรมุ่งการวิจัยเพื่อค้นหาความจริงในด้านเนื้อหา แนวคิด หรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และให้ประชาชน หรือผู้อ่านเป็นผู้ตัดสิน ซึ่งงานวิจัยอาจไม่ได้ชี้หน้าว่าคนเราจะมียุติชีวิตในความเป็นอยู่อย่างไร” กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า หากเป็นวิจัยเชิงประยุกต์พุทธศาสตร์ งานวิจัยเหล่านี้สามารถให้หลักการทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตได้

-ประเด็นการส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัยบางโครงการ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การวิจัยบางพระสูตร เป็นงานวิจัยต่อเนื่องระยะยาว บางที่ใช้ระยะเวลาเป็น 10-20 ปี หรือมากกว่านั้น งานลักษณะนี้ควรได้รับการสนับสนุนเป็นแผนงานระยะยาวด้วย”

-ประเด็นทิศทางการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นโดยภาพรวมว่า “สามารถทำวิจัยได้หลากหลายตามความสนใจของนักวิจัยและทิศทางนโยบาย การสนับสนุนของศูนย์วิจัยอื่นๆ”

ตารางที่ 23 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
สารสนเทศทางการวิจัย

ด้านสารสนเทศ ทางการวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ ต้องให้ ความสำคัญกับ การพัฒนาระบบ สารสนเทศ (Information Management System) ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่ การเป็นศูนย์วิจัย คุณภาพชั้นสูง (ระบบ สารสนเทศเป็นดัชนี ชี้คุณภาพศูนย์วิจัย ชั้นสูง)	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
2. การสร้างความ ร่วมมือกับศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ทั่วโลกใน การพัฒนาระบบ สารสนเทศ บนเครือข่าย (network) เพื่อเป็น แหล่งค้นคว้าต่อไป	5	4.5	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 23 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า การบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านสารสนเทศทางการวิจัย มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 2 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information Management System) ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง (ระบบสารสนเทศเป็นดัชนีชี้คุณภาพศูนย์วิจัยชั้นสูง) (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) และข้อ 2 การสร้างความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ในการพัฒนาระบบสารสนเทศบนเครือข่าย (network) เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าต่อไป (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 1 และข้อ 2

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านสารสนเทศทางการวิจัย ได้แก่

- ประเด็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information Management System) ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ปัจจุบัน Digital humanities หรือการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลในงานวิจัยพุทธศาสตร์ เป็นไปอย่างก้าวหน้า และเป็นที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งการบันทึกข้อมูลคัมภีร์ในระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ที่นักวิจัยทั่วโลกสามารถใช้ได้ และการสร้างโปรแกรมเพื่อการแยกคำในคัมภีร์โบราณ การหาคำศัพท์จากพจนานุกรม และการค้นหาข้อมูลเป็นต้น” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การจะพัฒนาระบบสารสนเทศให้เป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง จะต้องพัฒนานักวิจัยพุทธศาสตร์ด้าน Buddhist informatics ซึ่งเป็นสาขาพุทธศาสตร์ที่เตรียมนักวิจัยให้มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ช่วยในการค้นคว้าวิจัยด้านดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ สำหรับสารสนเทศด้านพุทธศาสตร์โดยเฉพาะ” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อประเด็นดังกล่าว คือ “การบริการสารสนเทศของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ไปสู่สาธารณะนั้น ถือเป็นภาระแบ่งปันข้อมูลอ้างอิงอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับสถาบันศูนย์วิจัย และนักวิจัยทั่วโลกเป็นเครือข่าย ทำให้นักวิจัย ศูนย์วิจัย ได้รับองค์ความรู้ และวิจัยต่อยอดจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ เกิดผลดีต่อคุณภาพงานวิจัยโดยรวม ส่งผลต่อการทำงานวิจัยไม่ซ้ำซ้อน และลดปัญหาการลอกเลียนแบบทางการวิจัย นอกจากนี้การบริหารสารสนเทศ ทำให้หน่วยงานภายนอกรู้จักศูนย์วิจัย เห็นผลงาน จนส่งผลต่อการจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนภายในและภายนอกอีกด้วย”

ตารางที่ 24 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การเผยแพร่ผลงานวิจัย

ด้านการเผยแพร่ ผลงานวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. การส่งเสริมการตีพิมพ์ผลงานของนักวิจัยในวารสารและในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-journal) โดยผ่านเกณฑ์คุณภาพที่มีฐานรองรับระดับชาติและนานาชาติ	5	4.5	5	5	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก	5	4.5	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. การพัฒนาช่องทางในการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) และอื่น ๆ	5	4	4	5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4. การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการนำผลวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมไปใช้ให้เกิดผลจริง	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 24 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า การบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การส่งเสริมการตีพิมพ์ผลงานของนักวิจัยในวารสาร และในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E- journal) โดยผ่านเกณฑ์คุณภาพที่มีฐานรองรับระดับชาติและนานาชาติ (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 0.5) ข้อ 2 การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก (Mdn = 5, Mo = 4.5, IQR = 1) ข้อ 3 การพัฒนาช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่าน website, e-book และอื่นๆ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) และข้อ 4 การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการนำผลวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมไปใช้ให้เกิดผลจริง (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 2

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย ได้แก่

- ประเด็นการส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การเผยแพร่ผลงานวิจัย มีประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้วิจัย ทำให้มีกำลังใจในการวิจัยมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยอื่นๆ ให้ได้รับการกระตุ้น เกิดแรงบันดาลใจในการวิจัยให้ก้าวหน้ามากขึ้น” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การจัดทำคัมภีร์พระพุทธศาสนาในชุดต่างๆ (version) พัฒนาจากหนังสือสู่รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ (online) ซึ่งง่ายในการค้นคว้า และทำให้นักวิจัยแตกฉานในคัมภีร์นั้นมากขึ้น” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า “การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยไปยังทุกภาคส่วน ทำให้รัฐบาลเห็นผลงานวิจัยของศูนย์วิจัย ซึ่งเป็นผลดีในด้านการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาล หรือหน่วยงานที่ดูแลศูนย์วิจัย”

ตารางที่ 25 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย

ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย	มัธยฐาน (Mdn)	ฐานนิยม (Mo)	ควอไทล์ที่ 1 (Q ₁)	ควอไทล์ที่ 3 (Q ₃)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)	ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาและอารยธรรม-วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ผลวิจัย (ข้อค้นพบ) เป็นมรดกทางพระพุทธศาสนาของโลก	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
2. งานวิจัยพุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพการณ์ปัจจุบันจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 25 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์
ที่เกิดจากงานวิจัย (ต่อ)

ด้านผลลัพธ์ ที่เกิดจากงานวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับ อิทธิพลของหลัก พระพุทธศาสนาที่มีต่อ วิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนว ทางการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ การ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหา สังคม	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวกับ หลักพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับจิต (Mind) และสมอง (Brain) จะมีมากขึ้น เป็นแนวทางการ ฝึกอบรมจิต และ การบำบัดร่างกาย และจิตใจ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
5. งานวิจัยพุทธศาสตร์ ด้านตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ปรัชญา จริยศาสตร์ และด้าน ควอนตัมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จะมีมากขึ้น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ ใหม่ๆ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 25 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์
ที่เกิดจากงานวิจัย (ต่อ)

ด้านผลลัพธ์ ที่เกิดจากงานวิจัย	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวกับ สมาธิ มีอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจ พฤติกรรม และ การบำบัดผู้ป่วยจะมี มากขึ้น ส่งผลต่อการ พัฒนาจิตและความ มั่นคงทางอารมณ์ของ ประชากรโลก	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง
7.งานวิจัยที่เกี่ยวกับ หลักพระพุทธศาสนาที่ มีอิทธิพลต่อการ ส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของ สังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจ ผิดถูกชั่วดีของมนุษย์	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 25 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้าน
ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 8 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 งานวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาและอารยธรรม-วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ผลวิจัย (ข้อ
ค้นพบ) เป็นมรดกทางพระพุทธศาสนาของโลก (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 งานวิจัยพุทธ
ศาสตร์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพการณ์ปัจจุบันจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการ
เตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์
(Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของหลักพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถี

ชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ จิต (Mind) และสมอง (Brain) จะมีมากขึ้น เป็นแนวทางการฝึกอบรมจิต และการบำบัดร่างกายและจิตใจ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 5 งานวิจัยพุทธศาสตร์ด้านตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ปรัชญาจริยศาสตร์ และด้านควอนตัมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จะมีมากขึ้น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวกับสมาธิ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจ พฤติกรรม และการบำบัดผู้ป่วยจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาจิตและความมั่นคงทางอารมณ์ของประชากรโลก (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของสังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจ ผิดถูกชั่วดีของมนุษย์ (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 8 เมื่อเข้าสู่ "Ethic Period" ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีความพร้อมในการบริหารงานวิจัยเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิต การป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 2) นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในข้อ 3

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย ได้แก่

- ประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของหลักพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวโน้มความสนใจในการศึกษาพุทธศาสตร์อยู่ในความสนใจของนักวิชาการ และผู้นำประเทศ เช่น “ผู้นำประเทศท่านหนึ่ง ซึ่งอยู่ในประเทศนับถือคริสต์ศาสนา กล่าวว่า “ศาสตร์ของพระพุทธเจ้า เป็นศาสตร์ที่ลุ่มลึกที่สุดในบรรดาศาสนาทั้งหลาย และเป็นทางออกของโลก” หากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์บริหารจัดการได้ดี มีส่วนช่วยมนุษยชาติ และแก้ปัญหาโลก ยิ่งในยุคปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีพัฒนาไปมากเท่าใด มนุษย์ก็ยิ่งต้องมีที่พึ่งทางใจ หาความสงบทางใจ หาหลักคิด หลักยึดเหนี่ยวทางใจที่ลุ่มลึกมีเหตุผล มากขึ้นเท่านั้น” และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “คำสอนของพระพุทธเจ้า มีเหตุมีผล ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการระดับโลกในศาสตร์ด้านต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ และ เช่น ไลน์ไฮสตัน นักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่ หรือในปัจจุบันนักวิชาการ เช่น ศาสตราจารย์ฮาราริส ยูวา โนอา (Prof. Yuval Noah Hararis) ศาสตราจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเยรูซาเล็ม (ผู้เขียนหนังสือ Sapiens: A Brief History of Humankind) กล่าวว่า “ชาวพุทธ ได้ทำการศึกษาอย่างเป็นระบบในเรื่องเหตุแห่ง

ความสุข และแก่นของความสุข ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้เกิดความสนใจอย่างมากในวงการวิทยาศาสตร์ ศึกษาทั้งในด้านปรัชญา และการปฏิบัติสมาธิในพระพุทธศาสนา” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “พระพุทธศาสนาเป็นระบบทางจิตวิญญาณซึ่งมีพื้นฐานจากมุมมองทางด้านปรัชญา เกี่ยวกับการค้นหาความจริง ดังนั้นการตระหนักในความเป็นจริง จึงมีความสำคัญในการปฏิบัติทางจิตของชาวพุทธ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นจากการฝึกอบรมจิต ซึ่งจิตจะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จิตจะลดความคิดลง และในที่สุดก็ขจัดความคิดออกไป จนเกิดการรวมเป็นหนึ่ง และเพิ่มความคิดเชิงบวก นี่เป็นกระบวนการพื้นฐานในการดูแลจิตใจให้ปลอดภัย ศาสตร์ทางระบบประสาทสมัยใหม่เป็นระบบที่ล้ำลึกโดยระบบนี้ สถาบันการวิจัยของชาวพุทธจะต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาและทำวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติโดยรวม”

ตารางที่ 26 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตาภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการประเมินภายนอกและภายใน

ด้านการประเมิน ภายนอกและภายใน	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
1. การกำหนดรูปแบบ การประเมินผล โครงการวิจัยด้วย เกณฑ์คุณภาพ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
2. การประเมินผลการ ดำเนินงานของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน ตามที่หน่วยงานต้น สังกัด (รัฐบาล, กระทรวงศึกษา หรือ สถาบันวิจัยแห่งชาติ) กำหนด ได้แก่	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 26 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้าน
การประเมินภายนอกและภายใน (ต่อ)

ด้านการประเมิน ภายนอกและภายใน	มัธย ฐาน (Mdn)	ฐาน นิยม (Mo)	ควอ ไทล์ ที่ 1 (Q ₁)	ควอ ไทล์ ที่ 3 (Q ₃)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IQR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ
เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การ บริหารศูนย์ โครงการวิจัย และการ เผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบ ของงานวิจัยที่มีต่อ สังคม							
3. ประเมินจากปัจจัย แห่งความสำเร็จของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยพิจารณาจาก ผู้บริหารศูนย์มี วิสัยทัศน์ นักวิจัยที่ เชี่ยวชาญ และ งบประมาณเพียงพอ	4	4	4	5	1	มาก	สอดคล้อง
4. ประเมินจากการ บริหารศูนย์วิจัยฯ โดยพิจารณาจาก บริบทของศูนย์วิจัย (Context) , ปัจจัย นำเข้า (Input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการการ บริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product)	5	4	4	5	1	มาก ที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 26 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการประเมินภายนอกและภายใน มีความสอดคล้องกันทุกข้อรวม 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้ ข้อ 1 การกำหนดรูปแบบการประเมินผลโครงการวิจัยด้วยเกณฑ์คุณภาพ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 2 การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ตามกรอบการประเมินตามที่หน่วยงานต้นสังกัด (รัฐบาล, กระทรวงศึกษา หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ) กำหนด ได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหารศูนย์ โครงการวิจัย และการเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อสังคม (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 3 ประเมินจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยพิจารณาจากผู้บริหารศูนย์มีวิสัยทัศน์ นักวิจัยที่เชี่ยวชาญ และงบประมาณเพียงพอ (Mdn = 4, Mo = 4, IQR = 1) ข้อ 4 ประเมินจากการบริหารศูนย์วิจัยฯ โดยพิจารณาจาก บริบทของศูนย์วิจัย (Context) , ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการการบริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product) (Mdn = 5, Mo = 4, IQR = 1) นอกจากนี้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อการประเมินภายนอกและภายใน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านการประเมินภายนอก และภายในได้แก่

-ประเด็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลจากหน่วยงานภายนอกและภายใน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนางานของตนให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

ในการศึกษาเพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ได้นำข้อมูลจากการทำ EDRF ทั้ง 3 รอบ ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียรวม 12 ด้าน มีรายละเอียดคือ 1) ปรัชญาของศูนย์วิจัย 2) วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย 3) บริบทของศูนย์วิจัย 4) งบประมาณ 5) บุคลากร 6) ทรัพยากรในการบริหาร 7) การจัดการ 8) ทิศทางการวิจัย 9) สารสนเทศทางการวิจัย 10) การเผยแพร่ผลงานวิจัย มี 4 ประเด็น 11) ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย มี 8 ประเด็น 12) การประเมินภายนอกและภายใน มี 4 ประเด็น และนำมาเขียนเป็นอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียได้ดังนี้

1. ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีปรัชญาเกี่ยวกับ 1) การเป็นศูนย์กลางการศึกษา การวิจัยและการเผยแพร่องค์ความรู้พุทธศาสตร์ในระดับชาติ และนานาชาติ 2) การเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัย และการอนุรักษ์คัมภีร์ และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาของโลก บนความร่วมมือกับสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์นานาชาติ 3) การศูนย์กลางการศึกษานิกาย (นิกายใดนิกายหนึ่ง) ที่เชี่ยวชาญของโลก เช่น ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของโลก, ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของโลก หรือมีปรัชญาเป็นศูนย์กลางการศึกษาวิจัยนิกายต่างๆ ในพระพุทธศาสนา (นิกายหลักในพระพุทธศาสนาได้แก่ เถรวาท มหายาน และวัชรยาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญาของศูนย์วิจัย) 4) การบูรณาการ การวิจัยเพื่อให้นักวิจัยตระหนักถึงโลกอุดมคติบนวิถีชาวพุทธและมนุษยชาติ 5) การบูรณาการการวิจัยพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจร่างกาย และสังคม นอกจากนี้ยังมีปรัชญามุ่งผลลัพธ์ของศูนย์วิจัย คือ 6) การสร้างนักวิจัยคุณภาพ มีคุณธรรม มีความเชี่ยวชาญ และผลวิจัยมีคุณภาพตอบปัญหาสังคม และสังคมโลกได้

2. ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ คือ 1) ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายของชาติ 2) ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสถาบันการศึกษานั้นๆ สำหรับศูนย์วิจัยที่สังกัดสถาบันเอกชน หรือองค์กรศาสนา 3) การกำหนดวิสัยทัศน์ขึ้นอยู่กับประมุขนิกาย หรือประธาน หรือคณะกรรมการบริหาร หรือนักวิจัยของศูนย์วิจัยนั้นๆ เป็นผู้กำหนด ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยเพื่อ

เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เป็นแหล่งอ้างอิง และให้บริการความรู้ด้านพุทธศาสตร์ ในการกำหนดเป้าหมาย คือ 4) การกำหนดเป้าหมายของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัยสู่ระดับนานาชาติ 5) มีเป้าหมายดำเนินงานมุ่งรูปแบบโลกาภิวัตน์ คือ มีความร่วมมือ (Collaboration) มีการแลกเปลี่ยน (Exchange) และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่าย (network) กับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์นั้น 6) เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัยและให้บริการความรู้ด้านพุทธศาสตร์ 7) เพื่อวิจัยคัมภีร์พระพุทธรศาสนา 8) เพื่อการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะ นอกจากนี้แนวโน้มการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยจากรูปแบบการวิจัย ได้แก่ วัตถุประสงค์การวิจัยบริสุทธิ์ (Pure Science) เป็นการวิจัยเชิงเนื้อหาด้านคัมภีร์พุทธศาสตร์ เรียกว่าเป็น “Pure Buddhism” คือการแปล การตรวจชำระคัมภีร์ เป็นต้น และรูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Science) คือการวิจัยพุทธศาสตร์เชิงประยุกต์กับศาสตร์อื่น (Applied Buddhism) ดังนั้นศูนย์วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 9) วิจัยหลักพระพุทธรศาสนากับศาสตร์อื่น 10) วิจัยหลักพระพุทธรศาสนาสู่การนำทางสังคม และแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดวัตถุประสงค์เกี่ยวกับหน้าที่ของศูนย์วิจัย 11) เพื่อเป็นศูนย์กลางการบันทึก และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธรศาสนา (Buddhist Culture) มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย 12) เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานสู่ความเชี่ยวชาญระดับนานาชาติ (International) จนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญของโลก

3. ด้านบริบทของศูนย์วิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการบริหารศูนย์วิจัยตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา สามารถนำมาใช้กับการค้นคว้า การบริหารของศูนย์วิจัย “ทำให้การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จะก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานโลกาภิวัตน์เร็วขึ้น” เพราะอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวคือ “ในอนาคตนั้นการจะนำเทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาศูนย์วิจัยได้มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับศักยภาพของศูนย์วิจัยนั้นๆ ที่จะสามารถผลักดันให้เกิดขึ้น” และเนื่องจากสภาวะทางสังคมทำให้อัตราการเกิดลดลง จำนวนนักเรียนลดลง และความสนใจในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พุทธศาสตร์ลดลง คนหันไปสนใจศึกษาด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมากขึ้น 2) ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรผลักดันให้เกิดความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์มากขึ้น นอกจากนี้ 3) ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนทุนวิจัย และทุนการศึกษา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะยังมีผู้สนใจต้องการศึกษาว่า "พระพุทธรเจ้าสอนอะไร" 4) ศูนย์วิจัย

ควรส่งเสริมการศึกษา การวิจัยด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์ให้มาก ด้วยการเปิดโอกาส และให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญ เกิดความสนใจ ในการเรียนดังกล่าว ซึ่งจำเป็นต้องร่วมมือกับรัฐบาลในการกระตุ้น ดังนั้นการบริหารและการดำเนินงานวิจัยของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรคำนึงถึงบริบทแวดล้อมทางสังคมด้วย

4. ด้านงบประมาณ

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านงบประมาณการบริหารศูนย์วิจัยตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1) งบประมาณในการบริหารจัดการศูนย์วิจัย ได้จากหน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา /สถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ซึ่งสังกัดรัฐบาล หากเป็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งสังกัดเอกชน จะได้รับงบประมาณจากสถาบันนั้นๆ และ 2) ควรให้ความเป็นอิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย นอกจากนี้ 3) ศูนย์วิจัยควรจัดหาแหล่งเงินทุนวิจัยด้วยตนเอง เช่น การทำวิจัยร่วมกับสถาบันอื่นทั้งในและต่างประเทศ 4) จัดหาทุนด้วยการเปิดสอนวิชาพุทธศาสตร์ และส่งเสริมการสอนภาษาเพื่อใช้ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาแก่ผู้สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ

5. ด้านบุคลากร

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านบุคลากร ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร 2) นักวิจัย และ 3) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) ผู้บริหาร มีคุณสมบัติ คือ (1) มีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล (International vision) และมีทักษะการทำงานในระดับนานาชาติได้ (2) มีความสามารถในการบริหารงานตามนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้สำเร็จ (3) มีความสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามแผนประจำปี แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว ได้สำเร็จ (4) มีความรู้ครอบคลุมด้านพุทธศาสตร์ และพระพุทธศาสนาในนิกายต่างๆ อย่างแตกฉาน (5) มีความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management ซึ่งจะช่วยทำให้งานบริหารจัดการสารสนเทศถูกพัฒนาก้าวหน้า และผู้บริหารอาจจะไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญด้านนี้ แต่สามารถเข้าใจและบริหารงานด้านนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์" (6) มีความเข้าใจบริบท และปัญหาสังคม (7) มีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยของศูนย์ หรืออาจจะไม่มีความสามารถในกรณีที่ศูนย์วิจัยมีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ 2) นักวิจัย ควร มีคุณสมบัติ คือ (1) ควรมีความรู้และความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย (2) ควรมีความรู้และความชำนาญในการเขียนเค้าโครงการวิจัย (Proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติโครงการวิจัย คุณสมบัติที่ คือ (3) มีพหุองค์ความรู้ ด้านพุทธศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกในคัมภีร์ และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (4) มีองค์

ความรู้พุทธศาสตร์ในด้านปริยัติ และควรมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่วิจัยในเรื่องนั้นมากขึ้น (5) มีคุณลักษณะของนักวิจัยที่ดี คือ มีความตั้งใจ อุตุน รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นทีม และมีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติในนิกาย (6) ศูนย์วิจัยควรส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยในการแสดงผลงานวิจัยในเวทีระดับชาติและนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ (7) ให้นักวิจัยรับคำปรึกษาจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติและทำงานร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ และ (8) ส่งเสริมจริยธรรมในมนุษย์แก่นักวิจัยทุกคนปฏิบัติตามจรรยาบรรณ 3) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัย มีคุณสมบัติ คือ (9) ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยควรมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสาร ที่สามารถทำให้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยขับเคลื่อนไปสู่ระดับสากลได้

6. ด้านทรัพยากรในการบริหาร

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านทรัพยากรการบริหาร ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1) การบริหารจัดการทรัพยากรด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกควรจัดให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าวคือ “หากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์บริหารจัดการอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ อุปกรณ์เครื่องใช้ในการวิจัยที่ดีให้พร้อม นักวิจัยก็จะมุ่งมั่นให้กับงานวิจัยได้เต็มที่โดยไม่ต้องพะวงกับสิ่งเหล่านี้ งานวิจัยจะดีขึ้นมาก” นอกจากนี้ 2) ควรให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักวิจัย และเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้สนใจ และ 3) ควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการใช้ทรัพยากรการวิจัยและสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน

7. ด้านการจัดการ

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการบริหาร ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า ได้แก่ การวางแผน การจัดโครงสร้าง การพัฒนาระบบเครือข่ายทางด้านเทคโนโลยี และการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ และพัฒนานักวิจัยเพื่อก้าวเข้าสู่ระดับนานาชาติ 1) ควรมีการวางแผนงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ แผนประจำปี แผนระยะสั้น และแผนระยะยาว หรือมากกว่า 10 ปี ในบางแผนงาน 2) การจัดโครงสร้างการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ระบบการทำงาน และการกำหนดภาระงานที่ชัดเจน เพื่อก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ และสนับสนุนสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก เกี่ยวกับการเป็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ระดับนานาชาติได้นั้น ซึ่งต้องมีการพัฒนาการทำงานร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในประเทศ และก้าวสู่ความร่วมมือแบบไร้พรมแดน 3) ควรมีการพัฒนาการเป็นแม่ข่าย (Hub) ด้านพุทธศาสตร์ 4) การพัฒนาเทคโนโลยีในการสื่อสารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จะช่วยทำให้การวิจัยเชิงคัมภีร์ การตรวจชำระคัมภีร์ การแปล และการอ่าน สะดวกและรวดเร็วขึ้น 5) การจัดโครงสร้างการบริหาร

จัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมทางสังคม 6) มีกระบวนการดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (Collaboration in Exchange) ของนักวิจัย นักศึกษาวิจัย หลักฐานทางการวิจัย และทรัพยากรอื่นๆ ระหว่างศูนย์วิจัยทั่วโลก ได้แก่ การส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยในรูปแบบความร่วมมือได้แก่การวิจัยเดี่ยว (Individual research), การวิจัยกลุ่ม (Group research), การร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย (Co-authoring research group), การทำ Work shop และการทำบันทึกข้อตกลงในโครงการร่วมกัน (MOU) ทั้งในและต่างประเทศ

8. ด้านทิศทางการวิจัย

อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านทิศทางการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า 1) ในอนาคตมีการวิจัยในรูปแบบต่างๆ คือ การวิจัยเชิงคัมภีร์ (Pure Buddhism) และการวิจัยเชิงพุทธศาสตร์ประยุกต์ (Applied Buddhism) และการส่งเสริมสนับสนุนประเด็นวิจัยอื่น ๆ อนาคตภาพแนวโน้มประเด็นวิจัยที่ คือ การวิจัยเชิงคัมภีร์ ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยคัมภีร์ และอารยธรรมพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม (Buddhist Civilization, Buddhist Culture) การวิจัยพุทธศาสตร์เชิงประยุกต์ เกี่ยวกับการนำหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ (Applied Buddhism) และการส่งเสริมประเด็นวิจัยอื่น เช่น พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน (Buddhism in the modern world) 2) ในด้านการวิจัยเชิงคัมภีร์ ควรส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาด้วยการปริวรรตอักษร การแปล การตีความ และจัดเก็บด้วยระบบดิจิทัล เพื่อง่ายในการสืบค้น 3) ควรส่งเสริมการวิจัยเพื่อการชำระคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้สมบูรณ์ เป็นต้นแหล่งในการศึกษาต่อไป 4) ควรส่งเสริมการวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากหลักฐานที่ค้นพบใหม่นอกจากนี้ 5) ควรส่งเสริมการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาในฉบับแปลทิเบต กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อประเด็นดังกล่าวว่า “คัมภีร์พระพุทธศาสนาทิเบต มีเนื้อหาที่มาจากหินยานและมหายาน เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการวิจัยพุทธศาสตร์แหล่งหนึ่ง หากมีนักวิจัยที่สามารถอ่านคัมภีร์ฉบับแปลทิเบตได้ ก็จะทำให้งานวิจัยมีความลุ่มลึก มีคุณภาพมากขึ้น นักวิจัยพุทธศาสตร์ระดับโลกจำนวนมาก จะสามารถอ่านคัมภีร์ได้ทั้งภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาจีน และภาษาทิเบต” อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าวว่า “ในอนาคตไม่ควรที่จะส่งเสริมการวิจัยเฉพาะคัมภีร์พระพุทธศาสนาทิเบตเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมการวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ ด้วย” ส่วนในด้านการวิจัยพุทธศาสตร์เชิงประยุกต์ แนวโน้มประเด็นวิจัย ได้แก่ ควรส่งเสริมการวิจัยหลักพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ (Applied Buddhism) ใช้ในการหาแนวทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์และแก้ไขปัญหาสังคม ในประเด็นนี้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “เนื่องจากการวิจัยเชิงคัมภีร์ ควรหลีกเลี่ยงวัตถุประสงค์ในเชิงปฏิบัติ เพราะเป็นการวิจัย

เพื่อค้นหาความจริงในด้านเนื้อหา แนวคิด หรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ส่วนการจะนำไปใช้
อย่างไร ควรให้ประชาชน หรือผู้อ่านเป็นผู้ตัดสินใจ” ในด้านการส่งเสริมประเด็นวิจัยอื่นๆ ได้แก่ ควร
สนับสนุนให้มีการวิจัยของศาสตร์อื่นๆ โดยอิงหลักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น ควรสนับสนุนให้มีการ
วิจัยเชิงเปรียบเทียบวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น ควร
ส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัยบางโครงการ กลุ่ม
ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การวิจัยบางพระสูตรเป็นงานวิจัยต่อเนื่องระยะยาว บางที่ใช้
ระยะเวลาเป็น 10-20 ปี หรือมากกว่านั้นกว่าที่จะทำได้สำเร็จ งานวิจัยลักษณะนี้ควรได้รับการ
สนับสนุนเป็นแผนงานระยะยาว”

9. ด้านสารสนเทศทางการวิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการจัดการสารสนเทศทางการ
วิจัย ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1) การพัฒนาสู่ความเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง และ
การสร้างความร่วมมือบนเครือข่าย (Network) และ เกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศทางการวิจัยที่ คือ
ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information
Management System) ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง (ระบบสารสนเทศ
เป็นดัชนีชี้คุณภาพศูนย์วิจัยชั้นสูง) และ 2) การสร้างความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลกเพื่อ
พัฒนาระบบสารสนเทศบนเครือข่าย (network) ให้เป็นแหล่งค้นคว้าต่อไป ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็น
เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศทางการวิจัยว่า “ปัจจุบัน Digital humanities หรือการใช้
เทคโนโลยี digital ในงานทางพุทธศาสตร์ เป็นไปอย่างก้าวหน้า และใช้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งการ
บันทึกข้อมูลคัมภีร์ ในระบบดิจิทัลที่นักวิจัยทั่วโลกสามารถใช้และเข้าถึงได้ และการสร้างโปรแกรม
เพื่อการแยกคำในคัมภีร์โบราณ การหาคำศัพท์จากพจนานุกรม และการค้นหาข้อมูล เป็นต้น”
นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การจะพัฒนาระบบสารสนเทศให้เป็นศูนย์วิจัย
คุณภาพชั้นสูง จะต้องเตรียมพัฒนานักวิจัยพุทธศาสตร์ด้าน Buddhist informatics ซึ่งเป็นสาขา
พุทธศาสตร์ที่เตรียมนักวิจัยให้มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ช่วยในการค้นคว้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัล
และ AI สำหรับสารสนเทศด้านพุทธศาสตร์โดยเฉพาะ” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็น
เพิ่มเติม คือ “การบริหารสารสนเทศไปสู่สาธารณะนั้น ถือเป็น การแบ่งปันข้อมูลอ้างอิงอย่าง
เหมาะสม เกิดความร่วมมือกับสถาบันต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ งานวิจัยไม่ซ้ำซ้อน และการ
ลอกเลียนแบบจะน้อยลง และผลวิจัยที่เผยแพร่ออกไปทำให้ศูนย์วิจัยมีผลงานเป็นที่ยอมรับมากขึ้น
ส่งผลต่อการสนับสนุนศูนย์วิจัยมากขึ้น

10. ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านช่องทางต่างๆ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพบว่า 1) การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัย สามารถผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่ ผ่านการตีพิมพ์ผลงานของนักวิจัยในวารสาร และในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (e- journal) โดยผ่านเกณฑ์คุณภาพที่มีฐานรองรับระดับชาติและนานาชาติ 2) ผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก 3) ผ่านช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์ (website) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และอื่นๆ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อประเด็นดังกล่าวว่า “การเผยแพร่ผลงานวิจัย มีประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้วิจัย ทำให้ผลงานของผู้วิจัยเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง นักวิจัยมีกำลังใจในการวิจัยมากขึ้น ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการคนอื่น และได้รับการกระตุ้นทำให้เกิดความสนใจในการวิจัยให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น” และ 4) การเผยแพร่ผลงานวิจัยไปยังทุกภาคส่วน ทำให้รัฐบาลเห็นผลงานวิจัยของศูนย์วิจัย ซึ่งเป็นผลดีในด้านการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาล หรือหน่วยงานที่ดูแลศูนย์วิจัย”

11. ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านผลลัพธ์การบริหารศูนย์วิจัย ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1) งานวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจพฤติกรรม และการบำบัดผู้ป่วยจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาจิตและความมั่นคงทางอารมณ์ของประชากรโลก 2) งานวิจัยพุทธศาสตร์ด้านตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ปรัชญา จริยศาสตร์ และด้านควอนตัมคอมพิวเตอร์ จะมีมากขึ้นก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธรูป และอารยธรรมพระพุทธรูปดั้งเดิม ผลวิจัย (ข้อค้นพบ) เป็นมรดกทางพระพุทธรูปของโลก 4) งานวิจัยพุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพการณ์ปัจจุบันจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้ปรับอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ 5) งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของหลักพระพุทธรูปที่มีต่อวิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม 6) งานวิจัยเกี่ยวกับหลักพระพุทธรูปที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของสังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจ ผิดถูก ชั่วดี ของมนุษย์ 7) งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธรูปที่เกี่ยวข้องกับ จิต (Mind) และสมอง (Brain) จะมีมากขึ้นเป็นแนวทางการฝึกอบรมจิต และการบำบัดร่างกายและจิตใจ และ 8) เมื่อเข้าสู่ "Ethic Period" ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีแนวโน้ม มีความพร้อมในการบริหารงานวิจัยเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลรวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิต การป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคม ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการบริหารศูนย์วิจัย โดยมีความเห็นเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกมีความเห็น

สอดคล้องกันว่า การค้นคว้าวิจัยด้านพุทธศาสตร์ ควรให้ผลลัพธ์ที่เกิดจากการวิจัยในด้านการส่งเสริมหลักการทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิต การป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรหลีกเลี่ยงวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา แท้จริงแล้วศูนย์วิจัยควรมุ่งเน้นผลวิจัยที่เกี่ยวกับความจริง แนวคิด เหตุการณ์เชิงประวัติศาสตร์ และให้ผู้ศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจ แต่ไม่ควรที่จะนำทางประชาชนว่าจะใช้ชีวิตอย่างไรตามพระหลักพระพุทธศาสนา” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศาสตร์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสตร์ที่ลุ่มลึกที่สุดในบรรดาศาสนาทั้งหลาย และเป็นทางออกของโลก หากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์บริหารจัดการได้ดี มีส่วนช่วยมนุษยชาติแก้ปัญหาโลกได้ ยิ่งปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนาไปมากเท่าใด มนุษย์ก็ยิ่งต้องการแสวงหาความสงบสุขทางใจมากขึ้นเท่านั้น” กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีเหตุมีผล จนได้รับการยอมรับจากนักวิชาการระดับโลกในศาสตร์ด้านต่างๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ เช่น อนุสไตน์ หรือนักวิชาการรุ่นใหม่ด้านประวัติศาสตร์ เช่น ศาสตราจารย์ยูวา นูอา ฮาราริส (Prof. Yuyal Noah Harari) ซึ่งเป็นนักปรัชญา นักประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเยรูซาเล็ม ผู้เขียนหนังสือแซรเปียน (Sapiens: A brief History of Humankind) เขากล่าวว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่น่าศึกษาทั้งในด้านปรัชญา และการปฏิบัติสมาธิ” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “พระพุทธศาสนาเป็นระบบทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีพื้นฐานจากมุมมองด้านปรัชญา เกี่ยวกับค้นหาความจริง ดังนั้นการตระหนักในความเป็นจริง จึงมีความสำคัญในการปฏิบัติทางจิตของชาวพุทธ ซึ่งจิตจะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จิตจะลดความคิดลง จนเกิดการรวมเป็นหนึ่ง และเพิ่มความคิดเชิงบวกที่ล้าลึก โดยระบบนี้สถาบันการวิจัยของชาวพุทธจะต้องมีส่วนร่วมในการศึกษา และทำวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติโดยรวม”

12. ด้านการประเมินภายนอก และภายใน

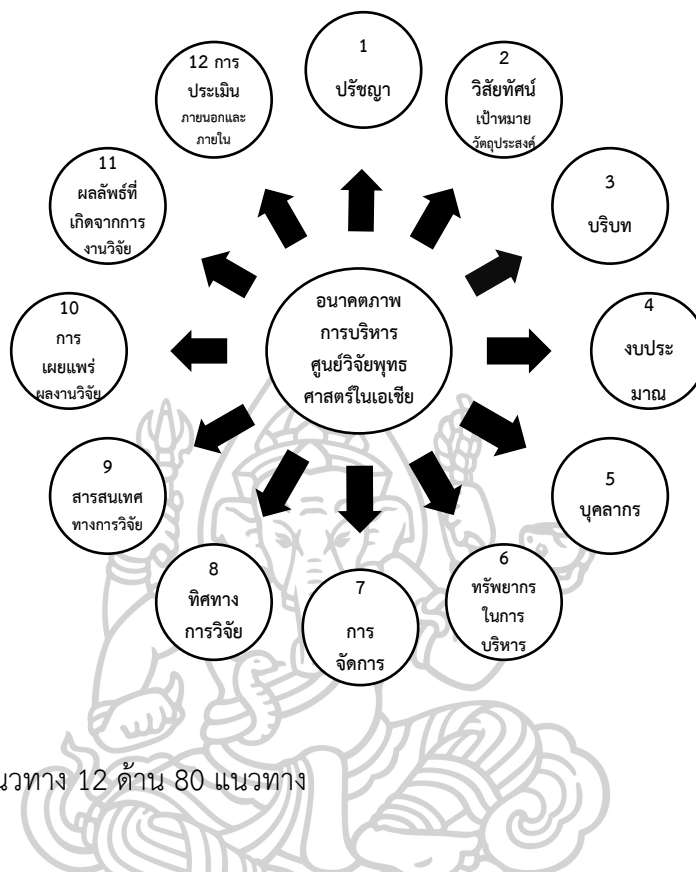
อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียด้านการประเมินผล เป็นการประเมินภายนอกและภายใน ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1) การประเมินภายนอกในอนาคต ควรกำหนดรูปแบบการประเมินผลโครงการด้วยเกณฑ์คุณภาพ และ 2) การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ตามกรอบการประเมินตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด (รัฐบาล กระทรวงศึกษา หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหารศูนย์โครงการวิจัย และการเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อสังคม 3) การประเมินผลภายใน โดยพิจารณาจากบริบทของศูนย์วิจัย (Context) , ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการการบริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product) และ 4) ประเมินจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยพิจารณาจากผู้บริหารศูนย์ มีวิสัยทัศน์ นักวิจัยผู้เชี่ยวชาญ และงบประมาณเพียงพอ การประเมินผลจากภายในมีกระบวนการคือ

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรให้ความสำคัญกับการประเมินผล เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนางานศูนย์วิจัยให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ควรทำงานเป็นไปในรูปแบบประจำวันโดยไม่มี การประเมิน”

แนวนโยบายภาพการ บริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียมีประเด็นที่ควรพิจารณา ประกอบด้วย 12 ด้าน 80 แนวทาง ดังแผนภาพที่ 3

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย
ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาทั้งหมด 12 ด้าน 80 แนวทาง

แผนภาพที่ 3 แนวทาง 12 ด้าน 80 แนวทาง

1. ปรัชญาของศูนย์วิจัย	มี 6 ประเด็น	
2. วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย	มี 11 ประเด็น	
3. บริบทของศูนย์วิจัย	มี 4 ประเด็น	
4. งบประมาณ	มี 4 ประเด็น	
5. บุคลากร	มี 16 ประเด็น	
6. ทรัพยากรในการบริหาร	มี 3 ประเด็น	
7. การจัดการ	มี 8 ประเด็น	
8. ทิศทางการวิจัย	มี 10 ประเด็น	
9. สารสนเทศทางการวิจัย	มี 2 ประเด็น	
10. การเผยแพร่ผลงานวิจัย	มี 4 ประเด็น	
11. ผลลัพธ์ที่เกิดจากการงานวิจัย	มี 8 ประเด็น	
12. การประเมินภายนอกและภายใน	มี 4 ประเด็น	80 แนวทาง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Jury of experts) จำนวน 21 ท่าน จาก 8 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย EDFR รอบที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) สำหรับ EDFR รอบที่ 2 และรอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้ EDFR รอบที่ 1 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลด้วยตนเองทุกประเทศ และ EDFR รอบที่ 2 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองเฉพาะผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น ส่วนผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ในประเทศอื่นๆ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามด้วยจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และติดต่อผู้ประสานงานแต่ละประเทศ ให้ดำเนินการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ภายในประเทศด้วย สำหรับ EDFR รอบที่ 3 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) ในรอบนี้ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามด้วยจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และทางไปรษณีย์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ เพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ในการศึกษาเพื่อทราบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ได้นำข้อมูลจากการทำ EDFR ทั้ง 3 รอบ ตามความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียรวม 12 ด้าน 80 ประเด็น คือ 1) ปรัชญาของศูนย์วิจัย 2) วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย 3) บริบทของศูนย์วิจัย 4) งบประมาณ 5) บุคลากร 6) ทรัพยากรในการบริหาร 7) การจัดการ 8) ทิศทางการวิจัย 9) สารสนเทศทางการวิจัย 10) การเผยแพร่ผลงานวิจัย 11) ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย 12) การประเมินภายนอกและภายใน และนำมาสรุปเป็นภาพอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียได้ดังนี้

สรุปอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย จากความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประเด็นที่ควรพิจารณาทั้งหมด 12 ด้าน พอสรุปได้ดังนี้

1. อนาคตภาพด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านปรัชญาของศูนย์วิจัย มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีปรัชญาเกี่ยวกับการเป็นศูนย์กลางการศึกษา การค้นคว้าวิจัย การเผยแพร่ ความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสตร์ ความเชี่ยวชาญนิกายหลักในพระพุทธศาสนา สามารถบูรณาการพุทธศาสตร์กับศาสตร์ต่างๆ เพื่อพัฒนาการดำรงอยู่ของมนุษยชาติอย่างสงบสุข มุ่งสร้างนักวิจัยเชี่ยวชาญ มีคุณธรรม และผลงานคุณภาพ มุ่งศักยภาพศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์สู่ระดับโลก

2. อนาคตภาพด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์และนโยบายของชาติ หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ หรือสถาบันการศึกษา หรือองค์กรพระพุทธศาสนาที่สังกัด โดยมีผู้กำหนดวิสัยทัศน์ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสถาบัน ประมุขนิกาย ประธาน หรือทีมนักวิจัยที่เชี่ยวชาญ มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการเป็นแหล่งค้นคว้า เผยแพร่ผลงาน และบริการความรู้และสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ที่สำคัญของโลก บนความร่วมมือกับนานาชาติ

มีเป้าหมายการดำเนินงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์ มีวัตถุประสงค์วิจัยเชิงคัมภีร์ เชิงประยุกต์พุทธศาสตร์ รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา และบริหารมั่งคั่งสภาพสู่ระดับนานาชาติ

3. อนาคตภาพด้านบริบทของศูนย์วิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านบริบทของศูนย์วิจัย มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ ความก้าวหน้าทางนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง เป็นบริบทด้านโอกาส ให้ศูนย์วิจัยเร่งก้าวเข้าสู่รูปแบบการบริหารแบบโลกาภิวัตน์ บนความร่วมมือกับนานาชาติได้เร็วขึ้น ในขณะที่บริบทด้านอุปสรรคของศูนย์วิจัยคือ คนสนใจเรียนพุทธศาสตร์ลดลง และนักวิจัยลดลง ส่งผลให้ศูนย์วิจัยควรสนับสนุน และกระตุ้นให้เกิดการศึกษาพุทธศาสตร์ ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษา ทุนวิจัย หรืออื่นๆ เพราะยังมีผู้สนใจอยากศึกษาว่า “พระพุทธเจ้าสอนอะไร”

4. อนาคตภาพด้านงบประมาณ

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านงบประมาณ มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ งบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ได้รับจากรัฐบาล หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ หรือสถาบันการศึกษานั้นๆ ไม่เพียงพอ และหน่วยงานที่อนุมัติงบประมาณควรให้ความสำคัญแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย อย่างไรก็ตามศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรสรรหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนด้วยตนเอง ต่อประเด็นดังกล่าวมีความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญว่า “ในระยะยาวมีแนวโน้มว่า ศูนย์กลางการวิจัยพุทธศาสตร์จะเคลื่อนย้ายมาสู่ประเทศพระพุทธศาสนา เพราะจะได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรพระพุทธศาสนา วัด และประชาชน”

5. อนาคตภาพด้านบุคลากร

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านบุคลากร มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ ด้านผู้บริหารศูนย์วิจัย ควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกลในการทำงานระดับนานาชาติ มีความรู้ด้านพุทธศาสตร์อย่างแตกฉาน รวมทั้งมีความรู้ศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถบริหารและพัฒนา ระบบสารสนเทศทางการวิจัย เข้าสู่มาตรฐานระดับนานาชาติ สามารถสรรหางบประมาณได้ และเข้าใจบริบทแวดล้อมทางสังคม พร้อมปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสม ด้านนักวิจัยต้องมีพหุองค์ความทั้งด้านพุทธศาสตร์ และศาสตร์อื่นๆ มีทักษะในระเบียบวิธีวิจัย สามารถการเขียนโครงการวิจัยเพื่อขอ อนุมัติในระดับนานาชาติ รวมทั้งมีองค์ความรู้ด้านปริยัติ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติในสิ่งที่วิจัย

มีคุณลักษณะที่ดีของนักวิจัย ปรากฏจากอคติในนิยาย และได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้เป็นนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในระดับนานาชาติ ในด้านผู้ปฏิบัติของศูนย์วิจัยควรมีความรู้พื้นฐานด้านพุทธศาสตร์ และ การใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสารและก้าวสู่การปฏิบัติงานในระดับสากลได้

6. อนาคตภาพด้านทรัพยากรในการบริหาร

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านทรัพยากรในการบริหาร มี ประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ ศูนย์วิจัยควรจัดหาทรัพยากร จัดสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก ให้เพียงพอ ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถเชื่อมโยงทั้งสารสนเทศ และนักวิจัยกับเครือข่ายทั่วโลก ให้มีโอกาสทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต่อยอดองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ไปในวงกว้างได้

7. อนาคตภาพด้านการจัดการ

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการจัดการ มีประเด็นพอสรุป ได้ดังนี้ การจัดการศูนย์วิจัยควรพิจารณาถึง การวางแผน การจัดโครงสร้าง การกำหนดภาระงานของ ศูนย์อย่างมีระบบที่ชัดเจน บริหารงานในรูปแบบเครือข่าย (Network) การเป็นแม่ข่าย (Hub) การ พัฒนาเทคโนโลยีในระบบการจัดเก็บ การสืบค้น การสื่อสารอย่างทันสมัย ส่งเสริมให้นักวิจัยทำงาน ร่วมกับนักวิจัยที่เชี่ยวชาญทั้งใน และต่างประเทศ ด้วยรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้การจัดการควรปรับเปลี่ยน ให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมทางสังคม ดังนั้นความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก จึงเป็น กุญแจแห่งความสำเร็จในการพัฒนาตัวนักวิจัย และศูนย์วิจัย

8. อนาคตภาพด้านทิศทางการวิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านทิศทางการวิจัย มีประเด็นพอ สรุปได้ดังนี้ การวิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคตมีทิศทางการวิจัยที่สำคัญคือ 1) การวิจัยเชิงคัมภีร์ (Pure Buddhism) เน้นด้านการปริวรรตคัมภีร์ หลักฐานคัมภีร์ที่ค้นพบใหม่ รวมทั้งการวิจัยคัมภีร์ พระพุทธศาสนาในฉบับแปลทิเบต และคัมภีร์อื่นๆ นอกจากนี้มีการส่งเสริมงานวิจัยบางโครงการใน ระยะยาว (มากกว่า 10-20 ปี) 2) การวิจัยหลักพระพุทธศาสนาประยุกต์ (Applied Buddhism) มีทิศ ทางการวิจัยด้านประยุกต์หลักพุทธศาสตร์เพื่อแนวทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์ การแก้ไข ปัญหาสังคม การเตรียมความพร้อมให้มนุษย์รับมือกับนวัตกรรมที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สนับสนุนการวิจัยของศาสตร์อื่นๆ โดยอิงหลักพุทธศาสตร์ให้มากขึ้น และส่งเสริมการวิจัยเชิง เปรียบเทียบวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3) การวิจัยด้านสมาธิ มี

ทิศทางที่มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับจิต (Mind) และสมอง (Brain) ในด้านการใช้ในชีวิตประจำวัน การบำบัดรักษา ร่วมกับศาสตร์ทางการแพทย์ จิตวิทยา ปรัชญา และวิทยาศาสตร์จะมากขึ้น

9. อนาคตภาพด้านสารสนเทศทางการวิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านสารสนเทศทางการวิจัย มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ การพัฒนาระบบสารสนเทศ ด้วยการสร้างร่วมมือกับศูนย์วิจัยทั่วโลก ผ่านเครือข่ายศูนย์วิจัย มุ่งเน้นการจัดเก็บคัมภีร์ด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งผลงานวิจัย เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าที่สะดวก และรวดเร็ว ก่อให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลไปสู่สาธารณะอย่างเหมาะสม เกิดการวิจัยที่ไม่ซ้ำซ้อน ผลงานวิจัยถูกอ้างอิงและต่อยอดองค์ความรู้มีผลต่อความก้าวหน้าการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ ดังนั้นศูนย์วิจัยควรส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยพุทธศาสตร์ด้านสารสนเทศ (Buddhist informatics) ทั้งนี้การจัดการสารสนเทศทางการวิจัยที่ทันสมัย ส่งผลต่อผลลัพธ์ของศูนย์วิจัยโดยตรง ทำให้ศูนย์วิจัยเป็นที่ยอมรับและได้รับโอกาสการสนับสนุนทางด้านงบประมาณมากขึ้น

10. อนาคตภาพด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ การเผยแพร่ผลงานวิจัยของศูนย์วิจัยในอนาคต ผ่านการตีพิมพ์ผลงานวิจัยลงในวารสาร วารสารอิเล็กทรอนิกส์ การประชุมสัมมนานานาชาติ (International Conference) เว็บไซต์ของศูนย์วิจัย เครือข่ายของศูนย์วิจัย และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ต่างๆ โดยอยู่บนความร่วมมือกับศูนย์วิจัยทั่วโลก และทุกภาคส่วน การเผยแพร่ผลงานวิจัยทุกช่องทางทำให้นักวิจัยมีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการผลิตผลงานวิจัยใหม่ๆ ผลวิจัยได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดผลดีในด้านการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากรัฐ และหน่วยงานอื่น

11. อนาคตภาพด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ ผลวิจัยที่เกี่ยวกับการวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา (Pure Buddhism) อารยธรรมและวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา เป็นข้อค้นพบใหม่ที่ชัดเจน ถูกต้อง เกิดเป็นมรดกสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผลวิจัยเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาประยุกต์ (Applied Buddhism) มีอิทธิต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม มีผลต่อการตัดสินใจชีวิตของมนุษย์ มีผลต่อแนวทางการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ผลวิจัยเกี่ยวกับสมาธิที่เกิดจากการค้นคว้าร่วมกับศาสตร์อื่นจะมีมากขึ้น ผลวิจัยด้านสมาธิ

สามารถยืนยันว่าการฝึกสมาธิมีอิทธิพลต่อการบำบัดรักษา การพัฒนาทางจิต ความมั่นคงทางอารมณ์ ภาย และพฤติกรรม นักวิจัยพุทธศาสตร์ยังเชื่อว่า หากเมื่อเข้าสู่ยุค Ethic period ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เป็นสถาบันหนึ่งที่ช่วยรัฐบาลในด้านการพัฒนาคนในสังคม

12. อนาคตภาพด้านประเมินภายนอกและภายใน

อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านประเมินภายนอกและภายใน มีประเด็นพอสรุปได้ดังนี้ ด้านการประเมินภายนอกของศูนย์วิจัยมีการกำหนดรูปแบบการประเมิน โครงการวิจัยด้วยเกณฑ์คุณภาพ และมีการกำหนดกรอบการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัดได้แก่ การประเมินเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหาร โครงการวิจัย การเผยแพร่ผลงาน ตลอดจน ผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อการศึกษาพุทธศาสตร์ และสังคม เป็นต้น ด้านการประเมินผลภายใน จากการบริหารศูนย์วิจัย โดยพิจารณาจาก บริบทของศูนย์วิจัย (Context), ปัจจัยนำเข้า (Input), กระบวนการบริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product) และประเมินปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ คือ ผู้บริหารศูนย์วิจัยมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล นักวิจัยเชี่ยวชาญ และงบประมาณเพียงพอ ซึ่งศูนย์วิจัย ควรให้ความสำคัญในการประเมินทั้งภายนอกและภายในสอดคล้องกับวิภาพร เรื่องแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัย คือ มีการประเมินผลการดำเนินงานวิจัย ประสิทธิภาพการบริหารงานวิจัยของ บุคลากรและหน่วยงานในสังกัด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย มีข้อค้นพบ และประเด็นตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่ควรพิจารณาทั้งหมด 12 ด้าน 80 แนวทาง สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์แต่ละด้านได้ดังนี้

1. อนาคตภาพด้านปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

จากข้อค้นพบอนาคตภาพด้านปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ มีประเด็นที่สำคัญ คือ “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีปรัชญาเกี่ยวกับการเป็นศูนย์กลางการศึกษา การค้นคว้าวิจัย การเผยแพร่ ความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสตร์ และศูนย์การศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านนิยายหลักในพระพุทธศาสนา มีปรัชญาการบูรณาการพุทธศาสตร์กับศาสตร์ต่างๆ เพื่อพัฒนาการดำรงอยู่ของมนุษยชาติอย่างสงบสุข มีปรัชญาการมุ่งสร้างนักวิจัยเชี่ยวชาญ มีคุณธรรม และผลงานคุณภาพ และมีปรัชญามุ่งศักยภาพ ศูนย์วิจัยสู่ระดับโลก” ที่เป็นเช่นนี้เพราะการจัดตั้งศูนย์วิจัย เกิดจากอุดมการณ์ที่ผู้ก่อตั้งมุ่งศึกษา พระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ และด้วยการค้นคว้าวิจัยมายาวนาน จนผลงานวิจัยเกิดความชัดเจนทาง ประวัติศาสตร์ และการนำหลักพระพุทธศาสนาไปใช้ได้จริง ศูนย์วิจัยจึงมั่นใจว่าผลงานวิจัยเหล่านี้ ย่อมเกิดประโยชน์ต่อวงวิชาการพระพุทธศาสนา และศูนย์วิจัยทั่วโลก จึงมีเป้าหมายเผยแพร่ ผลงานวิจัย ด้วยการมีเป้าหมายให้ศูนย์วิจัยเป็นแหล่งค้นคว้า ศึกษา และวิจัย ด้วยเหตุนี้ปรัชญา ซึ่งเป็นถ้อยแถลงบอกอุดมการณ์และเป้าหมายของการดำเนินงานศูนย์วิจัย จึงมีสาระสำคัญด้าน ปรัชญาคือเป็น “ศูนย์ค้นคว้า ศูนย์วิจัย ศูนย์การศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาของโลก เพื่อพัฒนาการ ดำรงของมนุษยชาติ” สอดคล้องกับแนวคิดของวาร์ทนบี (Danielle Wartnaby) กล่าวว่า “ปรัชญา องค์กรเป็นตัวกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง การดำเนินงาน เพื่อให้การปฏิบัติในทุกหน่วยงานเป็นไปใน ทิศทางเดียวกัน และการกำหนดปรัชญาองค์กร เป็นการประกาศคำแถลง การดำเนินงาน และการ ปฏิบัติงาน ไปสู่สาธารณชน” เพื่อให้ นักวิชาการ บุคคลทั่วไป รู้เป้าหมายในวงกว้าง และจะได้ใช้ ประโยชน์จากศูนย์วิจัย นอกจากนี้ยังมีปรัชญาเพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพของศูนย์วิจัยในระดับโลก ซึ่งผู้ ที่เป็นหัวใจหลักที่จะทำให้ปรัชญาดังกล่าวลุล่วงได้ คือ “นักวิจัย” ฉะนั้น ปรัชญาจึงมุ่งส่งเสริมนักวิจัย ให้เชี่ยวชาญ มีคุณธรรม ผลงานคุณภาพ ศักยภาพระดับโลกได้ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการค้นคว้า วิจัย ศึกษาของโลก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 บทบาทหน้าที่คือ ศูนย์วิจัยพุทธศาสนามีปรัชญาการเป็นศูนย์กลาง การศึกษา การค้นคว้าวิจัย การเผยแพร่ และความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสตร์ในระดับสากล ซึ่งคือ บทบาทหน้าที่หลักของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ คำว่า “พุทธศาสตร์” ในที่นี่มีความหมายไม่เพียงแต่เป็น ความรู้ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึง สารจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาในชั้นต่างๆ ที่มี บันทึกจากหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ภาพแกะสลัก โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม อารยธรรม อักษรศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ปรัชญาบางศูนย์ฯ จึงรวมไปถึงการอนุรักษ์ หลักฐานเหล่านี้ด้วย การกำหนดปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จึงเป็นข้อความเพื่อกำหนดทิศทาง ของการดำเนินงานของศูนย์ เพื่อให้บุคลากรในศูนย์ได้รับทราบ และปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของวาร์ทเนบี (Danielle Wartnaby) ที่กล่าวแล้วข้างต้น

ประเด็นที่ 2 การกำหนดปรัชญาในเชิงความเชี่ยวชาญมุ่งสู่ระดับสากล เป็นปรัชญาใน เชิงทิศทางเพื่อยกระดับความเชี่ยวชาญของศูนย์วิจัยให้ได้มาตรฐานสากล และสามารถเชื่อมโยงสู่ เครือข่ายศูนย์วิจัยนานาชาติ ประเทศ สอดคล้องกับสภาพสังคมไร้พรมแดนด้านสื่อสารและการเข้าถึง ข้อมูล ส่งผลต่อการเชื่อมโยงสู่นานาชาติได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้การจะเชื่อมโยงกับนานาชาติได้มาก น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับศักยภาพของศูนย์นั้นๆ

ประเด็นที่ 3 การกำหนดปรัชญาเชิงความเชี่ยวชาญด้านนิภายในพระพุทธศาสนา พบว่าปัจจุบันนิภายในหลักที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ได้แก่ เถรวาท มหายาน และวัชรยาน ศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พม่า ไทย และศรีลังกา มีปรัชญาการ เป็นศูนย์กลางการศึกษาและค้นคว้าศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนาเถรวาทของโลก เพราะมีพระ และ นักวิชาการที่แตกฉานในภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท รวมทั้งมีระบบการสอนภาษาบาลีที่เป็นลำดับๆ สำหรับพระภิกษุ และฆราวาสอีกด้วย และยังมีคัมภีร์ พระพุทธศาสนาภาษาบาลี เป็นอักษรพม่า อักษรไทย และอักษรสิงหล จากความเชี่ยวชาญของ พระภิกษุ สามเณร และฆราวาส ในการอ่านภาษาคัมภีร์ดังกล่าว มีเป็นจำนวนมาก ศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์จึงกำหนดปรัชญา เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทของโลก ในขณะที่ ปรัชญาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) มีปรัชญามุ่งการเป็นแหล่งค้นคว้า ด้านพระพุทธศานามหายานของโลก เพราะเนื่องจากพระพุทธศานามหายานปรากฏในคัมภีร์ สันสกฤต และภาษาจีนโบราณจำนวนมาก นักวิชาการพระพุทธศาสนาและพระภิกษุมหายาน ใน ประเทศเอเชียตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) และสาธารณรัฐเกาหลี มีความรู้ และ ความเชี่ยวชาญในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศานามหายานด้วยภาษาจีนโบราณ และภาษาสันสกฤต

เป็นอย่างดี การมีปรัชญามุ่งสู่การเป็นแหล่งค้นคว้าพระพุทธศาสนามหาหนานโลกจึงทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนามหาหนานลิกซิ่ง และค้นคว้าในวงกว้างได้ นอกจากนี้พระพุทธศาสนาวัชรยาน มีสถาบันศูนย์กลางการศึกษาที่เบตชันสูง (Central Institute of Higher Tibetan Studies) ณ เมืองพาราณสี ประเทศอินเดีย มีความเชี่ยวชาญ จึงกำหนดปรัชญาเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเป็นแหล่งค้นคว้าพระพุทธศาสนาวัชรยานของโลก ดังนั้นการเป็นประเทศที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักในนิกายใดนิกายหนึ่ง การมีคัมภีร์พระพุทธศาสนาอยู่ในประเทศ และการมีระบบการเรียนการสอนภาษาที่จารึกคัมภีร์นั้นๆ สำหรับนักบวชและนักเรียนในประเทศทำให้เกิดการเลือกที่จะสนใจศึกษาของคนในประเทศนั้นๆ สนใจศึกษาเล่าเรียน เป็นนักวิจัยค้นคว้าวิจัยด้านคัมภีร์พุทธศาสตร์แต่นิกายอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ศูนย์วิจัยเกิดความเชี่ยวชาญ ชำนาญ จึงกำหนดปรัชญาเป็นศูนย์กลางการศึกษานิกายใดนิกายหนึ่งในพระพุทธศาสนาของโลก

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อประเด็นการเป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิกายในพระพุทธศาสนาของโลก (นิกายใดนิกายหนึ่งที่ศูนย์วิจัยเชี่ยวชาญ) ให้ความเห็นที่ “ปัจจุบันนิกายหลัก” (Major schools of Buddhism) ในพระพุทธศาสนา ที่ยังสืบทอดมาถึงปัจจุบันได้แก่ เถรวาท มหาหนาน และวัชรยาน ฉะนั้นปรัชญาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ไม่ควรที่จะเน้นเชี่ยวชาญเฉพาะนิกายใดนิกายหนึ่งเท่านั้น เพราะศูนย์วิจัยมีปรัชญาเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัยของโลก ฉะนั้นจึงควรเชี่ยวชาญทุกนิกาย หรือเป็นแหล่งค้นคว้าของทุกนิกาย” อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่งให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ด้วยเหตุที่ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ที่ตั้งอยู่ในประเทศที่คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท จะมีแหล่งค้นคว้าที่มีคัมภีร์เป็นต้นฉบับภาษาบาลี ซึ่งเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทจำนวนมาก ฉะนั้นจึงมีปรัชญาเพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัยพระพุทธศาสนาเถรวาทของโลก เพื่อมุ่งไปสู่การสอนดั้งเดิมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก”

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า การมีปรัชญาที่จะมุ่งความเชี่ยวชาญนิกายใดนิกายหนึ่ง หรือมีปรัชญาที่มุ่งเชี่ยวชาญชำนาญทุกๆ นิกายนั้น ปรัชญาเหล่านี้ล้วนเป็นตัวกำหนดทิศทางการประกาศความชัดเจนในบทบาท และทิศทางของศูนย์วิจัยต่อสาธารณะให้รับทราบ การจะพัฒนาศักยภาพให้ไปถึงเป้าหมายตามปรัชญา ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตามปรัชญาความเชี่ยวชาญของศูนย์วิจัยในนิกายนั้น ย่อมเกิดผลดีต่อวงวิชาการพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน เพราะนักวิชาการพุทธศาสตร์ทุกมุมโลกมีแหล่งค้นคว้าด้านนิกายในพระพุทธศาสนาที่สำคัญของโลก

ประเด็นที่ 4 การกำหนดปรัชญาในเชิงบูรณาการกับศาสตร์อื่น นอกจากนี้ศูนย์วิจัยบางแห่งมีการกำหนดปรัชญาเกี่ยวกับการนำผลวิจัยไปใช้ได้จริง เป็นการพัฒนาคำดำรงชีวิตของมนุษย์

บนหลักการพุทธศาสตร์ แนวคิดปรัชญาจึงเป็นเชิงบูรณาการหลักพุทธศาสตร์กับศาสตร์ต่างๆ เพื่อพัฒนาจิตใจ และการดำรงอยู่ของมนุษยชาติอย่างสงบสุข ให้มนุษย์ตระหนักถึงโลกอุดมคติด้วยการใช้หลักพุทธศาสตร์เพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติ ท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีดิจิทัล สภาพสังคม ดินฟ้าอากาศที่แปรผัน รวมทั้งโรคระบาดที่คร่าชีวิตผู้คนจำนวนมาก

ประเด็นที่ 5 การกำหนดปรัชญามุ่งสร้างคุณภาพ คุณธรรมของนักวิจัย และคุณภาพผลงานวิจัย ทิศทางความสำเร็จของศูนย์วิจัย และหัวใจความสำเร็จของศูนย์วิจัย ขึ้นอยู่กับคุณภาพของนักวิจัย ซึ่งต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญอย่างแตกฉาน ดังนั้นปรัชญาที่มุ่งสร้างคุณภาพนักวิจัย จะทำให้เกิดการพัฒนาตัวนักวิจัยอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามคุณธรรมของนักวิจัย และทั้งคุณภาพของผลงานเป็นปรัชญาองค์กรที่สถาบันการศึกษาควรให้ความใส่ใจ ซึ่งจะเป็นผลลัพธ์ ผลงานของศูนย์วิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิทยา ดวงมณี พบว่าการจะให้ดำเนินงานวิจัยที่ดีมีคุณภาพ และผลวิจัยมีความสำคัญต่อสังคม และหน่วยงาน จำเป็นที่ผู้วิจัยต้องมีคุณธรรมที่ดี

กล่าวได้ว่าปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มุ่งถ้อยแถลงด้านบทบาทหน้าที่ ความเชี่ยวชาญมุ่งสู่ระดับสากล ความเชี่ยวชาญในกายระดับโลก และการสร้างคุณภาพ คุณธรรมนักวิจัย และผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ ปรัชญาชุดนี้เป็นการผลิตผลงานวิจัยเพื่อมุ่งพัฒนาพุทธศาสตร์ ตอบสนองสังคม และสังคมโลก

2. อนาคตภาพด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ มีประเด็นที่สำคัญคือ การกำหนดวิสัยทัศน์ และผู้กำหนดวิสัยทัศน์ “การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายของชาติ หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ หรือสถาบันการศึกษา หรือองค์กรพระพุทธศาสนาที่สังกัด โดยมีผู้กำหนดวิสัยทัศน์ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสถาบัน ประมุขนิคม ประธาน หรือทีมนักวิจัยที่เชี่ยวชาญ การกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการเป็นแหล่งค้นคว้า เผยแพร่ผลงาน และบริการความรู้และสารสนเทศทางการวิจัย พุทธศาสตร์ที่สำคัญของโลก บนความร่วมมือกับนานาชาติ มีเป้าหมายการดำเนินงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์ มีวัตถุประสงค์วิจัยเชิงคัมภีร์ เชิงประยุกต์พุทธศาสตร์ รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา และบริหารมรดกภาพสู่ระดับนานาชาติ” ที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื่องจากแต่ละประเทศจะมีรูปแบบการบริหารงานด้านสถาบันการศึกษา หรือสถาบันเชิงวิชาการที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายการบริหารงานด้านการศึกษาและวิจัยของแต่ละประเทศ บางประเทศวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัย กำหนดให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของประเทศ บางประเทศกำหนด

วิสัยทัศน์ต้องสอดคล้องกับนโยบายการวิจัยของประเทศ แต่ในบางประเทศที่การศึกษาเป็นระบบมาอย่างยาวนาน การกำหนดวิสัยทัศน์ขึ้นอยู่กับสภาการศึกษาของมหาวิทยาลัย หรือคณะกรรมการศูนย์วิจัย หรือประมุขนิยามที่ก่อตั้งศูนย์วิจัย อย่างไรก็ตามวิสัยทัศน์จะสอดคล้องกับปรัชญาของศูนย์วิจัยด้วย ฉะนั้นเมื่อปรัชญาของศูนย์วิจัยมุ่งความเป็นศูนย์กลางระดับโลกแล้ว วิสัยทัศน์เป้าหมายและวัตถุประสงค์ จึงต้องสอดคล้องไปด้วยบนความร่วมมือกับนานาชาติ และในบริบทของความร่วมมือในรูปแบบโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตามบางศูนย์วิจัยกำหนดปรัชญา และวัตถุประสงค์ บางศูนย์วิจัยกำหนดวิสัยทัศน์ และนโยบาย บางศูนย์วิจัยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะไม่ครบทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทีมบริหารขององค์กรนั้นๆ ที่จะใช้คำให้เหมาะสม และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวาร์ทนาบี (Wartnaby) กล่าวว่า “จากการสำรวจพบว่า การใช้พันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยม ไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นมาตรฐานทั้งหมด บางองค์กรใช้ทั้งสามอย่าง บางองค์กร ใช้สองในสาม บางองค์กรใช้เพียงหนึ่ง อย่างไรก็ตามการกำหนดดังกล่าวมีความจำเป็น และสำคัญต่อองค์กรในการทำความเข้าใจต่อแนวทางการบริหารงานทั้งบุคลากรภายใน และคนภายนอก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์นั้น มีแนวทางสอดคล้องกับนโยบายของสถาบัน กระทรวง หรือหน่วยงานที่รัฐบาลมอบหมายให้ดูแลศูนย์วิจัย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา สถาบันวิจัยแห่งชาติ สถาบันการศึกษา เป็นต้น การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์บางแห่งจึงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และนโยบายของชาติ หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูตยานนท์ พบว่า “นโยบายการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยนั้นมีความสอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ” ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรัฐบาลจะมอบหมายให้หน่วยงานราชการใดกำกับดูแลศูนย์วิจัย หรือสถาบันวิจัยนั้นๆ การที่วิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ย่อมทำให้การบริหารการวิจัยเป็นไปในทิศทาง หรือสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ในขณะที่เดียวกันศูนย์วิจัยบางแห่งก่อตั้งมาจากโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนานิกายต่างๆ หรือสถาบันการศึกษา หรือองค์กรพระพุทธศาสนา การกำหนดวิสัยทัศน์จะสอดคล้องกับประมุข คณะกรรมการ หรือทีมวิจัยที่ดูแลกำกับการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์นั้นๆ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า วิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยบางแห่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ แต่อาจสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัย หรือองค์กรศาสนาที่ศูนย์วิจัยสังกัด” ทั้งนี้การกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์วิจัยจึงขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการศูนย์วิจัยของแต่ละประเทศ ที่จะมีหน่วยงานระดับชาติเป็นผู้ดูแล

ประเด็นที่ 2 การกำหนดเป้าหมายของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ มีแนวโน้มเป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยระดับนานาชาติ และกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์ คือมีความร่วมมือ มีการแลกเปลี่ยน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์วิจัยทั่วโลก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโจนโนโพลอส และอิมิริตัส (Giannopoulos and Emiritus) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารพุทธศาสตร์ และการสนับสนุนในด้านความร่วมมือกับการวิจัยกับนานาชาติ พบว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดตั้งสถาบันให้เกิดความร่วมมือการวิจัยในระดับนานาชาติ การร่วมมือวิจัยในระดับนานาชาติถือได้ว่าเป็นข้อดีในการพัฒนาตัวนักวิจัย และผลงานวิจัยเนื่องจากความร่วมมือจะก่อให้เกิดการค้นพบงานวิจัยใหม่ๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้เป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ดำเนินงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์ คือมีความร่วมมือ มีการแลกเปลี่ยน และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ซึ่งจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แบบไร้พรมแดน เกิดความร่วมมือ และเกิดความเชี่ยวชาญในการค้นคว้าวิจัยแบบไร้พรมแดนเช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดของบอร์ดแมน และคอร์เลย์ (Boardman and Corley) กล่าวว่าความร่วมมือทางการวิจัยจะก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมาได้ และเกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมมือกันระหว่างนานาชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกู๊ดส และฟาเรีย (Gueds and Faria) พบว่า คุณค่าของรูปแบบโลกาภิวัตน์ที่น่าสนใจคือ การดำเนินการบริหารแบบองค์กรข้ามชาติ คือการบริหารแบบร่วมมือกันระหว่างชาติ ความร่วมมือกันในระดับนานาชาติ ในยุคปัจจุบันที่โลกมีเทคโนโลยีดิจิทัล หรือเครือข่ายต่างๆ ทำให้ความร่วมมือในการทำงานระดับนานาชาตินี้ง่ายขึ้น

ประเด็นที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้วยรูปแบบการวิจัย ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า การวิจัยพุทธศาสตร์ของศูนย์วิจัยในอนาคต สามารถแบ่งประเภทรูปแบบการวิจัยคือ การวิจัยเชิงคัมภีร์ (Pure Buddhism) ซึ่งค่อนข้างไปทางการวิจัยบริสุทธิ์ (Pure Science) และการวิจัยเชิงพุทธศาสตร์ประยุกต์ (Applied Buddhism) ซึ่งมีรูปแบบไปทางวิจัยประยุกต์ (Applied Science) รวมทั้งการวิจัยภาคสนาม (Field research) ทั้งสองรูปแบบมุ่งผลลัพธ์ด้านพุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน คือ การวิจัยเชิงคัมภีร์ วิจัยหลักฐานคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ อารยธรรม และวัฒนธรรม ผลวิจัยมุ่งความชัดเจนทางคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การตีความให้ถูกต้องตามพุทธวจนะ ความชัดเจนเชิงประวัติศาสตร์ และความชัดเจนของหลักฐานปรากฏในพระพุทธศาสนา ในขณะที่การวิจัยเชิงประยุกต์มุ่งการนำไปใช้ที่ก่อให้เกิดผลได้จริงโดยใช้หลักการในพระพุทธศาสนา หรือพุทธศาสตร์ร่วมกับศาสตร์อื่น ผลวิจัยจึงส่งเสริมการนำทางสังคมให้มนุษย์มีวิถี

ชีวิตที่ดี และแก้ปัญหาสังคมโลกได้ ซึ่งแนวโน้มการวิจัยรูปแบบประยุกต์พระพุทธศาสนา จะมีบทบาทมากขึ้น และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก

ประเด็นที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารสู่ความเชี่ยวชาญระดับนานาชาติ จนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญของโลก

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ให้ข้อเสนอแนะว่า การที่ศูนย์พัฒนาไปสู่ความเชี่ยวชาญระดับนานาชาติ มีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวทางด้านการศึกษาศาสตร์สำหรับนักศึกษา นักวิจัย และนักวิชาการอื่นๆ นอกจากนี้การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ยังมุ่งวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพให้สมบูรณ์จนเข้าสู่ระดับนานาชาติได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูตยานนท์ และคณะ พบว่าในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย ควรมีปรัชญา วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ต่างๆ เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้อย่างสมบูรณ์

ประเด็นที่ 5 การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะนั้น พบว่า ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาายาวนานและมีวิถีชีวิตตามแบบพุทธวิธี มีระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาที่จัดให้แก่คนทุกระดับ รวมทั้งพระภิกษุ และสามเณร มีแนวโน้มกำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อการตีความให้ถูกต้องหลักตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ให้ตรงตามพุทธวจนะ คือคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการปริวรรต การแปล การตีความ ตามหลักไวยากรณ์ภาษาที่จารึกคัมภีร์นั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง เพื่อเชื่อมโยงสู่หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ หรือบันทึกไว้ ประเทศที่มีวัตถุประสงค์มุ่งวิจัยดังกล่าวได้แก่ ไทย เมียนมา และศรีลังกา

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่าการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะนั้น “เป็นการยากหรือคลุมเครือที่จะตัดสินว่า “ข้อความนี้เป็นพุทธวจนะ ข้อความนี้ไม่ใช่พุทธวจนะ จะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นพุทธวจนะ” อาจกล่าวได้ว่าคำว่า “ถูกต้องตามพุทธวจนะ” หมายเอาความหมายซึ่งมาจากการแปลคัมภีร์ตามหลักไวยากรณ์ภาษาที่จารึกได้ถูกต้อง ไม่ผิดความ ไม่ผิดเพี้ยน ถ้าวัดตรงตามพุทธวจนะ เช่นการตีความสิ่งที่พระพุทธรองค์ตรัสตามพระไตรปิฎก ส่วนการพิสูจน์ว่าข้อความใดเป็นคำที่พระพุทธองค์ตรัสไว้อย่างแท้จริง ว่าเป็นพุทธวจนะ ก็เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการวิจัยเพื่อค้นหาความชัดเจนด้วยระเบียบวิธีวิจัยต่อไป ฉะนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะนั้น คือ การตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามหลักนิกคิตศาสตร์ของภาษาที่จารึกคัมภีร์นั้นๆ ด้วยวิธีการวิจัยพุทธศาสตร์ กล่าวได้ว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ การ

ตั้งเป้าหมาย และการกำหนดวัตถุประสงค์ เหล่านี้คือทิศทางการบริหารงาน และการทำงานในอนาคตของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

3. อนาคตภาพด้านบริบทของศูนย์วิจัย

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านบริบทของศูนย์วิจัย มีประเด็นที่สำคัญคือ “ความก้าวหน้าทางนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่ก้าวไป เป็นบริบทด้านโอกาส ให้ศูนย์วิจัยเร่งก้าวเข้าสู่รูปแบบการบริหารแบบโลกาภิวัตน์เร็วขึ้น ในขณะที่บริบทด้านอุปสรรคของศูนย์วิจัยคือ คนสนใจเรียนพุทธศาสตร์ลดลง และนักวิจัยลดลง ส่งผลให้ศูนย์วิจัยควรสนับสนุน และกระตุ้นให้เกิดการศึกษาพุทธศาสตร์ ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษา ทุนวิจัย หรืออื่นๆ เพราะยังมีผู้สนใจอยากศึกษาว่าพระพุทธเจ้าสอนอะไร” ที่เป็นเช่นนี้ เพราะศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เป็นหน่วยงานหนึ่งของสถาบันการศึกษา ดำเนินงานท่ามกลางสภาวะแวดล้อมของสังคม สิ่งที่ผู้บริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์กล่าวถึงอุปสรรคของศูนย์วิจัยที่จะเกิดขึ้นเป็นผลกระทบจากสังคมที่มีต่อศูนย์วิจัย คือด้านอัตราการเกิดลดลง คนเรียนลดลง ค่าลงทะเบียนลดลง งบประมาณลดลง หลักสูตรสังคมศาสตร์ และพุทธศาสตร์ มีคนสนใจเรียนลดลง มีผลต่อนักวิจัยด้านพุทธศาสตร์ จะลดลงตามไปด้วย และแน่นอนงบประมาณลดลงไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัย ดุลยเกษม กล่าวว่า “ปัจจุบันและอนาคตการเรียนทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ลดลง” ในประเทศที่บริบทดังกล่าวไม่ได้รับผลกระทบคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า คนจีนยังสนใจทุกๆ ศาสตร์ไปพร้อมกัน และงบประมาณด้านงานวิจัยไม่ลดลง แต่ในบริบทที่เป็นโอกาสของศูนย์วิจัย คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จะช่วยทำให้ศูนย์วิจัยเข้าสู่ความร่วมมือกันเป็นเครือข่ายได้เร็วขึ้น สอดคล้องกับการรวบรวมงานวิจัยของสมาคม DAAD และ DIE กล่าวว่า “ยุคดิจิทัล ทำให้โลกหมุนเร็วขึ้น การเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคดิจิทัล เปิดโอกาสอย่างมหาศาลสำหรับการศึกษาและการวิจัยในระดับที่สูงขึ้น” เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 บริบทของสังคมในเชิงโอกาสที่ส่งเสริมการบริหารงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ สู่การทำงานในระดับนานาชาติ เนื่องจากการก้าวเข้าสู่นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์เกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งมีผลต่อการบริหารงานทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน แม้ศูนย์วิจัยก็จะได้รับผลกระทบดังกล่าว ดังนั้นศูนย์วิจัยจึงไม่ควรมองข้ามการนำเอาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม และสามารถเผยแพร่ผลงานได้อย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับแนวคิดของสมาคมการศึกษาเยอรมันเพื่อการแลกเปลี่ยนและบริการ (ดีเอเอดี: DAAD) และสถาบันพัฒนาประเทศเยอรมนี (ดีไออี :DIE) กล่าวว่า ยุคดิจิทัลมีผลกระทบรอบด้านต่อชีวิตของเรา และต่อ

สถาบันต่างๆ ดังนั้นการที่ศูนย์วิจัยมีปรัชญา เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เพื่อบริหารงานสู่รูปแบบเครือข่าย และก้าวสู่ระดับนานาชาติ” ด้วยบริบทของสังคมที่กล่าวแล้วนั้น โอกาสที่ศูนย์วิจัยจะต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการบริหารงานเชื่อมเครือข่ายศูนย์วิจัยทั่วโลกเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และจะเข้าสู่การทำงานระดับนานาชาติได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ยุคดิจิทัลทำให้โลก “หมุนเร็วขึ้น” การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล เท่ากับเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับลึกในทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจ รัฐบาล และสังคม อันเกิดจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มี และที่กำลังเกิดขึ้นใหม่มาใช้เป็นจำนวนมาก ยุคดิจิทัลเปิดโอกาสอย่างมหาศาลสำหรับการศึกษา และการวิจัยในระดับที่สูงขึ้น” ปัจจุบันระบบดิจิทัลกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต การทำงาน การวิจัยด้วยอาศัยระบบดิจิทัลจะทำให้กระบวนการทำงานเร็ว ง่าย สะดวก น่าเชื่อถือ ข้อมูลเป็นปัจจุบัน ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และเป็นประโยชน์ในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของของสมาคมการศึกษาเยอรมันเพื่อการแลกเปลี่ยนและบริการ (ดีเอเอดี: DAAD) และสถาบันพัฒนาประเทศเยอรมนี (ดีไออี :DIE) กล่าวว่า “ความร่วมมือระหว่างประเทศโดยอาศัยระบบดิจิทัลเป็นการเปิดโอกาสใหม่ๆ เพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศ และระหว่างสถาบันในประเทศต่างๆ สมาคมดังกล่าวยังพบว่า การใช้ระบบดิจิทัลเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเผยแพร่เนื้อหาในสิ่งพิมพ์ต่างๆ ขยายไปทั่วโลกได้มากขึ้น ความรู้ที่ถูกรักษา ถูกค้นคว้า ถูกวิจัย สามารถเผยแพร่ข้ามประเทศ และสู่ชุมชนต่างๆ ได้มากขึ้น” ฉะนั้นการทำงานร่วมมือกันเป็นเครือข่าย และก้าวเข้าสู่ระดับนานาชาติ ในอนาคตมีความเป็นไปได้สูงมาก ด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่เอื้อในความเป็นอยู่ และในการทำงาน กล่าวได้ว่ายิ่งโลกใกล้กันมากเท่าใด ความร่วมมือในการวิจัยข้ามประเทศก็จะเป็นไปได้มากเท่านั้น และความร่วมมือในการวิจัยระหว่างประเทศก็เกิดได้ง่าย และรวดเร็วเช่นกัน อย่างไรก็ตามการจะนำนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในอนาคตมากนักน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ทัศนคติของผู้บริหาร งบประมาณ ความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีของผู้ปฏิบัติงาน และความร่วมมือของนักวิจัย เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 บริบททางสังคมที่เป็นอุปสรรคในการบริหารของศูนย์วิจัย เนื่องจากอัตราการเกิดลดลง สอดคล้องกับสถิติของเวิร์ล แสตนด์จาร์ต (World standard)³⁰⁸ ที่พบว่า “อัตราการเกิดที่ต่ำลงในหลายประเทศ จากอัตราการเกิดเฉลี่ย 3.2 ครั้งต่อผู้หญิง 1 คนในทศวรรษ 1990 ลดลงเหลือ 2.5 ครั้งต่อผู้หญิง 1 คน และอาจลดลงเหลือเพียง 2.2 ครั้งต่อผู้หญิง 1 คนภายในปี 2050” ซึ่ง

³⁰⁸ ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, The standard: stand up for the people, เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/the-world-population-prospects-2019/>

เป็นที่แน่นอนว่าอัตราผู้เรียนที่จะเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ลดลงตามไปด้วย ปัญหาประชากรลดลง ทำให้นักเรียนลดลงตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงระดับอุดมศึกษา โรงเรียนและมหาวิทยาลัยในหลายประเทศจึงต้องทยอยปิดตัวลง เนื่องจากขาดผู้เรียน นอกจากนี้ความสนใจของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาพบว่า ความสนใจในด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์จะลดลงตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของอุทัย ดุลยเกษม กล่าวว่า “ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ฉับพลัน และซับซ้อน เนื่องจากความก้าวหน้าด้านวิทยาการและเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และไบโอเทคโนโลยี Biotechnology ทำให้ผู้คนในวงการธุรกิจอุตสาหกรรมและในวงการอื่นๆ ต่างหันมาให้ความสำคัญกับสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ หรือที่เรียกเป็นตัวย่อว่า STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) กันมากขึ้น STEM ถูกนำมาใช้ในหลักสูตรทุกระดับของสถาบันการศึกษา นอกจากนี้มีการลดเวลาเรียน ลดวิชาเรียนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กันอย่างมากในหลายสถาบัน รวมทั้งงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ก็ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนน้อยลงมาก แม้แต่ความสนใจในการศึกษาของผู้เรียน และผู้ปกครอง ต่างก็สนใจศึกษาในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์น้อยลงเช่นเดียวกับในสหรัฐอเมริกา หลายมหาวิทยาลัยมีหลักสูตรด้านมนุษยศาสตร์ เช่น ปรัชญา ประวัติศาสตร์และภาษาศาสตร์ มีนักเรียนสนใจเรียนน้อยลงมาก จนบางมหาวิทยาลัยต้องปิดหลักสูตรเหล่านี้ไป สาเหตุที่มีคนเรียนในหลักสูตรด้านมนุษยศาสตร์ลดลงก็เพราะ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วหางานทำยาก ทำให้ไม่สามารถใช้หนี้เงินกู้เพื่อการศึกษาได้” จากสภาพสังคมที่มีผลต่อความสนใจในการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ลดลง สาขาพุทธศาสตร์ซึ่งเป็นสาขาด้านมนุษยศาสตร์ในอนาคตมีแนวโน้มที่ผู้เรียนด้านนี้จะลดลงตามไปด้วย ส่งผลในระยะยาวที่นักวิจัยด้านพุทธศาสตร์มีแนวโน้มลดลง บริบทเหล่านี้เป็นสิ่งที่ศูนย์วิจัยควรนำมาพิจารณาในการบริหารจัดการ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์คู่ขนานกันไป พร้อมทั้งควรหาช่องทางส่งเสริมสนับสนุนการเรียนด้านพุทธศาสตร์ ในทุกช่วงวัย ด้วยการส่งเสริมการเรียนภาษา ที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์พุทธศาสตร์ หลักธรรม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ที่น่าสนใจ และเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญ เกิดความสนใจในการศึกษาด้านนี้ ซึ่งจำเป็นต้องร่วมมือกับรัฐบาลในการกระตุ้นดังกล่าว

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า แม้ผู้เรียนจะลดลงด้านพุทธศาสตร์ แต่สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนนั้น ซึ่งตกทอดมากกว่า 2,600 ปี แน่แน่นอนว่ายังมีผู้ต้องการค้นคว้าแสวงหาความจริงว่า “พระพุทธเจ้าสอนอะไร” เป็นความใคร่รู้ของนักวิจัยพุทธศาสตร์รุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน และด้วยความเป็นศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ย่อมมีนักศึกษา นักวิจัยรุ่นใหม่ ยังสนใจสาขานี้ด้วย แต่

จำนวนอาจไม่มากนัก ฉะนั้นควรส่งเสริมให้ทุกมหาวิทยาลัยมีสาขาพุทธศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งที่นักศึกษาสามารถเลือกเป็นวิชาเอกได้ในระดับปริญญาตรี ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยนโยบายการศึกษาของชาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ฉะนั้นการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคตบริบทของศูนย์วิจัยนอกจากคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของสังคม เช่น อัตราการเข้าเรียนลดลง อัตราความสนใจในการเรียนพุทธศาสตร์ลดลงแล้ว ในการพิจารณาบริบทของศูนย์วิจัยในอนาคตจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบเพื่อพิจารณาทั้งการบริหารที่ศูนย์วิจัยต้องเผชิญ เพื่อแก้ปัญหา และปัจจัยสนับสนุนที่จะส่งเสริมศูนย์วิจัยทั้งในบริบทของเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และกฎหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ อลันซี (Alanzi) กล่าวว่า ในการบริหารองค์กรควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ในการบริหารย่อมมีทั้งโอกาส และอุปสรรคขององค์กร ซึ่งหากพิจารณาโดยอาศัยการวิเคราะห์โดยใช้เพสเทิล (PESTLE analysis) 6 องค์ประกอบ สำหรับผู้บริหารในการวิเคราะห์บริบทขององค์กร ได้แก่ องค์ประกอบทางการเมือง (Political) เศรษฐกิจ (Economic) สังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural) เทคโนโลยี (Technology) กฎหมาย (Legal) และนิเวศวิทยา (Ecology) เป็นการวิเคราะห์ในระดับมหภาคของสภาพแวดล้อม สามารถคาดการณ์สภาพการณ์อนาคต เพื่อที่จะค้นหากุญแจแห่งความสำเร็จในการบริหาร การพัฒนา และปรับเปลี่ยนทิศทางขององค์กร หรือศูนย์วิจัยให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับแนวคิดของคาลู (Alexanda Kalu), นโต (Nto, chioma) และวาดีโงฮา (Nwadighoha Emmanuel) กล่าวว่า การวิเคราะห์บริบทสังคมด้วยรูปแบบเพสเทิล (PESTLE analysis) ทั้ง 6 องค์ประกอบ ผู้บริหารองค์กร ผู้จัดการบริษัท มักจะใช้รูปแบบนี้วิเคราะห์ซึ่งบริบทดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อองค์กร ทั้งทางตรง และทางอ้อม

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ในอนาคตนั้นการจะนำเทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาศูนย์วิจัยนั้น จึงขึ้นอยู่กับศักยภาพของศูนย์วิจัยที่สามารถจะผลักดัน และนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ได้มากน้อยแค่ไหน” ฉะนั้นจากบริบทสังคมในด้านเทคโนโลยีที่จะก้าวอย่างรวดเร็ว นั้น ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จะต้องศึกษาคู่ขนานกันไปกับการทำงานวิจัย หรือศูนย์วิจัยควรมีหน่วยงานรับผิดชอบด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะ ทำหน้าที่เรียนรู้และประยุกต์ใช้กับศูนย์วิจัย

4. อนาคตภาพด้านงบประมาณ

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านงบประมาณ มีประเด็นที่สำคัญดังนี้ “งบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ได้รับจากรัฐบาล หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ หรือสถาบันการศึกษานั้นๆ ซึ่งไม่เพียงพอ และหน่วยงานที่อนุมัติงบประมาณควรให้ความสำคัญเป็นอิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย” ที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื่องจากงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้รับไม่เพียงพอ ทำให้ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ต้องจัดหาแหล่งเงินทุนด้วยวิธีการต่างๆ จากภายนอกด้วยตนเองเช่น การทำวิจัยร่วมกับสถาบันอื่นๆ เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 การจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาคนิธิปริชาชนนท์ที่พบว่า กลวิธีในการเสริมสร้างงานวิจัยข้อหนึ่งซึ่งเป็นองค์ประกอบของแนวปฏิบัติที่ดีของศูนย์ หรือสถาบันวิจัย คือ การจัดหางบประมาณการวิจัยจากแหล่งเงินทุนการทำวิจัยจากหน่วยงานภายนอก เช่น แหล่งสนับสนุนศูนย์วิจัยอื่น สถาบันการศึกษาภายนอกเพื่อความร่วมมือในระดับนานาชาติ องค์การพระพุทธศาสนาที่สนับสนุนการทำวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของสินธวะคามดิษฐ์ กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีงบประมาณค่อนข้างจำกัด ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมวิจัยที่สำคัญคือ ควรจัดหางบประมาณให้เพียงพอต่อการสนับสนุนนักวิจัย ด้วยการแสวงหาแหล่งเงินทุนอื่นๆ จากภายนอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูทยานนท์ และคณะ พบว่า การจัดหางบประมาณและแหล่งเงินทุนวิจัยเป็นเรื่องสำคัญ จึงควรกำหนดให้เป็นภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เช่น หน่วยงานบริหารการวิจัยและพัฒนา หรือจัดตั้งหน่วยงานแสวงหาทุน

ประเด็นที่ 2 การจัดหาทุนสนับสนุนการวิจัยด้วยการสอนภาษาบาลี เพื่อใช้ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนา หรือภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาโบราณนั้น ศูนย์วิจัยหรือสถาบันการศึกษาอาจเปิดหลักสูตรภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนา สำหรับคนในประเทศ และต่างประเทศที่เข้าไปศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในประเทศนั้น นอกจากการสรรหาแหล่งเงินทุนจากสถาบันภายนอกแล้ว

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติม ต่อประเด็นดังกล่าวว่า “แนวทางการจัดหาทุนจากองค์กรธุรกิจ ซึ่งปัจจุบันให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์องค์กรมากขึ้น หากศูนย์วิจัยมีผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม ก็มีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากองค์กรธุรกิจ หรือปัจเจกชนที่เห็นความสำคัญกับงานด้านนี้” ฉะนั้นศูนย์วิจัยควรเผยแพร่ผลงานวิจัยในทุกช่องทางเพื่อให้ผลวิจัยถูกนำไปใช้ และเกิด

การยอมรับในวงกว้าง ซึ่งจะมีผลต่อชื่อเสียงของศูนย์ และมีผลต่อองค์กรธุรกิจที่จะตัดสินใจสนับสนุน ศูนย์วิจัย นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมเชิงคาดการณ์ว่า “ในระยะยาว มีแนวโน้มว่า ศูนย์กลางการวิจัยพุทธศาสตร์ จะเคลื่อนย้ายมาสู่ในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ พระพุทธศาสนา เพราะมีการสนับสนุนทุนที่ดีกว่า ทั้งจากภาครัฐ องค์กรพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง และประชาชน” เนื่องจากประเทศพระพุทธศาสนา มีผู้คนนับถือ และมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา จำนวนมาก มีความเข้าใจเรื่องการทำทาน การบริจาค และการสนับสนุนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ศูนย์วิจัย จึงมีแนวโน้มที่จะได้รับการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานและศรัทธาญาติโยม กล่าวได้ว่า แนวทางการ จัดหางบประมาณจากแหล่งเงินทุนสนับสนุนภายนอก จะทำให้ศูนย์วิจัย สามารถบริหารจัดการได้ อย่างเต็มที่ นักวิจัยปลอดกังวล และผลงานวิจัยคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของสินธวะรา คามดิษฐ์ และสานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และคณะพบว่า งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผล และนักวิจัยสามารถทุ่มเทกับการสร้างผลงานวิจัยที่มีคุณภาพอย่างเต็มที่ โดยปราศจากความกังวล

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า ควรให้ความอิสระแก่นักวิจัยในการนำเสนอหัวข้อ โครงการวิจัยเพื่ออนุมัติงบประมาณนั้น เนื่องจากนโยบายหลายประเทศได้รับงบประมาณจาก หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา และหรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ การอนุมัติงบประมาณจะต้อง สอดคล้องกับโครงการวิจัยที่มีเป้าหมายตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่ง อาจไม่ตรงกับความสำเร็จหรือความสนใจของผู้วิจัย ดังนั้นในการอนุมัติโครงการวิจัยจึงควรให้ ความเป็นอิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย เพื่อจะได้หัวข้อวิจัยที่หลากหลายเหมาะสมกับ ความสำเร็จของผู้วิจัย และเป็นประโยชน์ต่อศูนย์วิจัย อย่างไรก็ตามในการอนุมัติงบประมาณเพื่อ สนับสนุนโครงการวิจัย รัฐควรมีรูปแบบการอนุมัติทั้ง 2 รูปแบบคือ นักวิจัยสามารถเสนอ โครงการวิจัยโดยตามเป้าหมายจากรัฐ หรือนักวิจัยสามารถกำหนดกรอบวิจัยได้อย่างอิสระ ซึ่งจะทำ ให้ได้รับผลดีทั้งในส่วนผลวิจัยที่มีประโยชน์กับรัฐ ในการพัฒนาสังคมและประเทศ และแน่นอน โครงการที่ให้ความเป็นอิสระในการวิจัยแก่นักวิจัย ย่อมได้หัวข้อที่เกิดจากความรู้ความชำนาญของ ผู้วิจัย และมีผลวิจัยที่มีหัวข้อหลากหลายหลายเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการต่อไป

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยจากรัฐบาล การ ที่รัฐบาลจะใช้งบประมาณขึ้นอยู่กับโครงการวิจัยด้านพุทธศาสตร์สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เกี่ยวกับการค้นหาค้นหาองค์ความรู้ใหม่ หรือการพัฒนาประชาชนด้านความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และ ประเพณีของประเทศนั้นๆ เช่น โครงการวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของมนุษย์อยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข หรือโครงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ ซึ่งรัฐบาลสนใจ”

กล่าวได้ว่าแนวทางการสนับสนุนทุนในการทำวิจัยได้จากรัฐบาล องค์กรธุรกิจ สถาบันวิจัย และปัจเจกบุคคล ทั้งต้องอาศัยช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิจัย จนศูนย์วิจัยได้รับการยอมรับ

5. อนาคตภาพด้านบุคลากร

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านบุคลากร มีประเด็นที่สำคัญคือ “ผู้บริหารศูนย์วิจัย ควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ บริหารงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนด บริหารงานให้เป็นไปตามแผน มีความรู้ในพุทธศาสตร์ ศาสตร์อื่นๆ และนิกายต่างๆ ในพระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเข้าสู่มาตรฐานระดับนานาชาติ สรรหาแหล่งเงินทุนวิจัย และบริหารงานอย่างเข้าใจบริบทแวดล้อมทางสังคม ด้านนักวิจัยต้องมีพหุองค์ความรู้ ทั้งด้านพุทธศาสตร์ และศาสตร์อื่นๆ มีทักษะในระเบียบวิธีวิจัย มีทักษะนำเสนอโครงร่างงานและได้รับอนุมัติระดับนานาชาติ มีองค์ความรู้ด้านปริยัติ และปฏิบัติ มีคุณลักษณะที่ดีของนักวิจัย ปราศจากอคติในนิกาย และได้รับการพัฒนาให้เป็นนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในระดับนานาชาติ และด้านผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยควรมีความรู้พื้นฐานด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสาร และพัฒนาทักษะก้าวสู่การปฏิบัติงานในระดับสากลได้” ที่เป็นเช่นนี้เพราะศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีปรัชญาเป้าหมาย เพื่อก้าวสู่การทำงานร่วมมือกันในรูปแบบโลกาภิวัตน์ ทำงานในรูปแบบเครือข่ายกับศูนย์วิจัยทั่วโลก ร่วมมือกันเพื่อพัฒนาศักยภาพของศูนย์วิจัยในระดับนานาชาติ ฉะนั้นบุคลากรที่เป็นกลไกสำคัญในการบริหาร และดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ผู้บริหาร นักวิจัย และผู้ปฏิบัติงาน จะต้องพัฒนาเพื่อก้าวสู่การทำงานในระดับชาติ และให้ทันต่อยุคเทคโนโลยี สอดคล้องกับพัชราภรณ์ ดวงชื่น พบว่า แนวทางหนึ่งที่ทำให้การเตรียมองค์กรเพื่อรองรับเทคโนโลยีในอนาคตในการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกัน คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีทักษะ และความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ บุคลากรมีความรอบรู้” สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญช่วย สิริธโร กล่าวว่า “ควรส่งเสริมการพัฒนานักวิจัยให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และปรับตนให้เท่าทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ และนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ” เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็น 1 ผู้บริหารศูนย์วิจัยควรมี (1) ทักษะการบริหาร ได้แก่ มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกลในการบริหารจัดการศูนย์วิจัยในอนาคตให้สามารถเป็นหนึ่งในความเชี่ยวชาญระดับโลก สอดคล้องกับอาทิตยา ดวงมณี พบว่าแนวปฏิบัติที่ดีที่ส่งเสริมความสำเร็จของสถาบันวิจัยคือ ผู้นำในสถาบันวิจัยจะต้องนำองค์กรอย่างมีวิสัยทัศน์ ด้วยการกำหนดและถ่ายทอดวิสัยทัศน์ ด้านการวิจัยอย่างชัดเจนและเป็นระบบ สอดคล้องกับสกุณ สิ่งมาตรและคณะ พบว่า ผู้นำในศตวรรษที่ 21 ควรมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ คือมีคุณลักษณะที่มองไกล มองกว้าง มองหลายมิติ สามารถบริหารงานได้ตาม

นโยบาย พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย โดยต้องคำนึงถึงบริบทของสังคมในปัจจุบัน และอนาคต ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การบริหารต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารศูนย์วิจัยควรมีเป้าหมายมุ่งสู่นานาชาติ สอดคล้องกับอาทิตยา ดวงมณี พบว่า ผู้นำระดับสูงมีวิสัยทัศน์ และความมุ่งมั่นที่จะนำสถาบันไปสู่สากล นอกจากนี้ 2) ผู้บริหารศูนย์วิจัย ควรมีทักษะการกำกับควบคุม และดูแลบริหารให้บุคลากรวิจัยปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานด้านการวิจัย ทั้งแผนประจำปี ประจำปีไตรมาส ประจำวัน ทั้งแผนระยะสั้น และระยะยาว รวมทั้งในบางโครงการมีการวิจัยระยะยาวเป็นแผน 10 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยดวงเดือน ภูตยานันท์ พบว่า การวางแผนเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ในการวางแผนทุกระดับทั้งนักวิจัย และผู้ปฏิบัติงานควรมีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย ซึ่งจะทำให้เห็นแนวทางการทำงาน และการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และคณะ พบว่าการวางแผน นั้นเป็นองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ตามนโยบายของศูนย์วิจัยให้สำเร็จ 2) ผู้บริหารควรมีความเชี่ยวชาญความรู้ด้านพุทธศาสตร์ นิิกายต่างๆ ในพระพุทธศาสนา และศาสตร์อื่นๆ เนื่องจากพระพุทธศาสนามีรายละเอียดของเนื้อหาในมุมมองต่างๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งด้านนิิกาย คัมภีร์ ภาษา ประวัติศาสตร์ อารยธรรม และวัฒนธรรม ผู้บริหารศูนย์จึงควรมีความรู้ความชำนาญด้านพุทธศาสตร์ สอดคล้องกับสนุก สิงห์มาตพบว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่ตนเองจะบริหาร เพื่อให้การบริหารประสบความสำเร็จ และเป็นไปอย่างดี ทั้งด้านองค์ความรู้ (Science) ในศาสตร์ต่างๆ อย่างรอบด้าน มีศิลปะในการบริหาร มีทักษะในการจัดการ นอกจากนี้ 3) ผู้บริหารควรมีความสามารถในการพัฒนาระบบการบริหารสารสนเทศ ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย นำมาใช้ในการบริหารจัดการสารสนเทศทางการวิจัย เพื่อการขยายงานของศูนย์ เอื้อต่อการบริหารงาน และการทำงานของนักวิจัยให้รวดเร็ว และทันสมัยสอดคล้องกับพัชราภรณ์ ดวงชื่น พบว่า ผู้บริหารสถาบันในโลกยุคคิดส์รับทีฟ (Disruptive World) จะต้องเรียนรู้ และศึกษาเพื่อการใช้งานนวัตกรรมเทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งมีทักษะด้านการจัดการซึ่งรวมถึงการบริหารสารสนเทศ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นต่อประเด็นดังกล่าวเป็น 2 แนวทาง คือ ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management) ซึ่งจะช่วยให้การจัดการสารสนเทศถูกพัฒนาก้าวหน้าเพื่อรองรับฐานข้อมูลทางการวิจัย” และผู้บริหารควรมีความรู้พื้นฐานในการบริหารสารสนเทศ และหรือควรมีความชำนาญในการบริหารสารสนเทศอย่างดี” ต่อประเด็นดังกล่าว ศูนย์วิจัยใดหากมีหน่วยรับผิดชอบดูแลด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีโดยตรง ศูนย์วิจัยนั้นผู้บริหารควรมี

ความรู้พื้นฐานในการบริหารสารสนเทศได้ เพราะมีหน่วยงานที่ชำนาญคอยสนับสนุนอยู่แล้ว แต่หาก ศูนย์วิจัยโดยยังไม่มีหน่วยงานดูแลเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรง ผู้บริหารศูนย์วิจัยก็ควรจะต้องมีความรู้ ความชำนาญเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราภรณ์ ดวงชื่น พบว่าผู้บริหารองค์กรในยุค แห่งการเปลี่ยนแปลงทางบริบท จำเป็นต้องบริหารแบบมืออาชีพ เข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยี ต้องปรับตัว ปรับวิธีคิด ปรับการทำงาน และการเปลี่ยนวิธีบริหาร ดังนั้นผู้นาองค์กรจึงเป็นผู้มีบทบาท สำคัญเพื่อก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก กล่าวได้ว่าโลกในอนาคตจะเผชิญกับยุคคิดสร้างสรรค์ และความก้าวหน้าของนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลต่อการบริหารระบบสารสนเทศ จำเป็นอย่าง ยิ่งที่ผู้บริหารศูนย์วิจัยจะต้องมีความรู้ ทักษะ และความชำนาญ เพื่อก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารรับรู้ความก้าวหน้าทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ศูนย์วิจัยควร ส่งเสริมการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารมีความรู้ ทักษะ และความชำนาญดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของสมาคมการศึกษาดีเอเอดี (DAAD) และสมาคมดีไอดี (DIE) กล่าวว่า การ เปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมที่ต่อเนื่องและรวดเร็วยิ่งขึ้น จะทำให้การทำงานอาชีพไม่มีความมั่นคง (เพราะ นวัตกรรมก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วเร็วกว่าทักษะ) ศูนย์ หรือสถาบันจำเป็นต้องมีการอบรมให้ความรู้ใหม่ ให้บ่อยขึ้น ตามรูปแบบที่เหมาะสมของแต่ละศูนย์ 3) ผู้บริหารมีอุดมการณ์ในด้านการสรรหาเงินทุน เพื่อให้ศูนย์วิจัยประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมาย ต่อประเด็นนี้ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า “ผู้บริหารศูนย์วิจัยควรมีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัย ของศูนย์ ในขณะที่อีกกลุ่มมีความเห็นว่า ผู้บริหารศูนย์วิจัยอาจจะไม่ถนัด หรือไม่จำเป็นต้องมี ความสามารถในการจัดหาทุน เนื่องจากได้รับทุนจากรัฐบาลเพียงพอ สรุปแนวทางนี้ได้ว่า ผู้บริหาร จำเป็นต้องมีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยของศูนย์ ใน กรณีที่งบประมาณดำเนินการไม่เพียงพอ กล่าวได้ว่าความสำเร็จในการบริหารงานในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารศูนย์วิจัยในรูปแบบใหม่ สอดคล้องกับสนุก สิ่งที่มาตราและคณะ พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ หรือผู้บริหารที่บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต้องมี คุณลักษณะรอบรู้ มีอุดมการณ์ กล้าตัดสินใจ และมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์

ประเด็นที่ 2 นักวิจัย ควรมีคุณสมบัติคือ ต้องมีพหุองค์ความรู้ ทั้งด้านพุทธศาสตร์ และ ศาสตร์อื่นๆ คือมีความรู้ในพระพุทธานุชาเลวาท มหายาน และวัชรยาน สามารถอ่านคัมภีร์โดยใช้ภาษาจารึกต่างๆ ได้ รวมทั้งมีความรู้ในศาสตร์อื่น เช่นอักษรศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ อารยธรรม โบราณคดี และภูมิศาสตร์ เพราะวิชาเหล่านี้มีส่วนช่วยให้มีความรู้ความ เข้าใจในการวิจัยด้านพุทธศาสตร์สมบูรณ์ขึ้น หรือในศาสตร์อื่นที่ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย เช่น การ

ทำวิจัยเรื่องจิตในพระพุทธศาสนา นอกจากมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์แล้วนักวิจัยจำเป็นต้องมีความรู้ด้านจิตวิทยาด้วย หากทำวิจัยเรื่องการการศึกษาการเคลื่อนตัวของพระพุทธศาสนาในเอเชีย จำเป็นต้องมีความรู้ด้านประวัติ ภูมิศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ นักวิจัยพุทธศาสตร์จึงควรมีพหุองค์ความรู้ ทั้งในด้านพุทธศาสตร์และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง 4) มีทักษะในระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะระเบียบวิธีวิจัยภาคสนาม (Field research) เป็นวิธีวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) พุทธศาสตร์กับศาสตร์อื่น ซึ่งศูนย์วิจัยที่มุ่งเน้นวิธีวิจัยลักษณะนี้ ต้องการพัฒนานักวิจัยให้สามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัย และใช้สถิติได้หลายรูปแบบ จึงมีความเป็นจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในด้านระเบียบวิธีวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภากร นิธิปรีชานันท์ พบว่า การส่งเสริมให้นักวิจัย มีความเชี่ยวชาญในระเบียบวิธีวิจัย เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับนักวิจัย นักวิจัยมืออาชีพ มากขึ้น นอกจากนี้ นักวิจัยควรมีทักษะการนำเสนอโครงร่างงานวิจัย เพื่อให้ได้รับการอนุมัติทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ การเสนอโครงงานวิจัยให้ได้รับการอนุมัติต้องมีทักษะการเขียนเพื่อแสดงถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับระเบียบวิธีวิจัย ความน่าเชื่อถือของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ และผลลัพธ์ที่จะเกิดประโยชน์ การพัฒนานักวิจัยให้มีความเชี่ยวชาญในหัวข้อดังกล่าว ผู้บริหารศูนย์วิจัยจึงควรให้การสนับสนุนด้านการฝึกอบรมแก่นักวิจัยด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูตยานันท์ และคณะ พบว่า การพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยด้วยวิธีการต่างๆ เป็นกลยุทธ์ในการบริหารงานวิจัย นอกจากนี้ นักวิจัยจะต้องมีความรู้ในพระพุทธศาสนาทั้งด้านปริยัติ คือความรู้ในหมวดธรรมต่างๆ และในด้านปฏิบัติ คือสามารถนำหลักธรรมไปใช้ได้จริง เพราะจะทำให้เข้าใจในสิ่งที่ตนเองศึกษามากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีของนักวิจัย สอดคล้องกับจรรยาบรรณนักวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ ในข้อที่ว่า “นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัย” และนักวิจัยพุทธศาสตร์ควรทำวิจัยโดยปราศจากอคติในนิกาย คือวิจัยโดยไม่เอาความศรัทธาส่วนตัวในนิกายใดนิกายหนึ่งมาเป็นแนวทางในนำเสนอหรือสรุปผลวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับจรรยาบรรณนักวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ ในแนวทางที่ว่า “นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด โดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย” นอกจากนี้ด้วยเป้าหมายของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มุ่งสู่ระดับสากล ดังนั้นนักวิจัยจะได้รับการพัฒนาให้เป็นนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในระดับนานาชาติ ซึ่งศูนย์วิจัยจะต้องส่งเสริมให้นักวิจัยสามารถแสดงผลงานวิจัยในเวทีระดับชาติ และนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ เพราะการนำเสนอในเวทีระดับนั้นย่อมทำให้นักวิจัยทุ่มเท คำนว้า และนำเสนอจนได้รับการยอมรับจากเวทีนานาชาติ และยังได้รับข้อมูลย้อนกลับจากนักวิชานานาชาติเป็นการพัฒนาตัวนักวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภากร นิธิปรีชานันท์พบว่า การนำเสนอผลงานวิจัยในเวทีระดับประเทศ และนานาชาติเป็นประจำทุกปี เป็น

การยกระดับและพัฒนาคุณภาพนักวิจัย และการสร้างงานวิจัย การส่งเสริมนักวิจัยยังทำได้โดยให้นักวิจัยได้รับคำปรึกษา แนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในระดับนานาชาติ และทำงานร่วมกันเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์อีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาพร นิธิปรีชานนท์ พบว่าศูนย์วิจัยควรจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญ ดูแลการให้คำปรึกษา ตอบคำถามวิจัยผ่านเครือข่ายเทคโนโลยี หรือวิธีอื่นๆ เช่น เป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย สัมมนาวิชาการร่วมกัน หรือร่วมมือกันในการทำวิจัย ซึ่งทำให้นักวิจัยจะได้รับความรู้ในการพัฒนาความเชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา ดวงมณี พบว่า ศูนย์วิจัยควรมีการพัฒนาศักยภาพอาจารย์นักวิจัย อย่างเป็นระบบ เพราะความเชี่ยวชาญ และศักยภาพด้านการวิจัยของอาจารย์นักวิจัย เป็นปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จของสถาบัน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จเกิดจากผู้บริหารระดับสูงกล่าวถึงความเชี่ยวชาญและความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยของนักวิจัยอยู่เสมอๆ ในทุกโอกาส เป็นการตอกย้ำเป้าหมายของสถาบัน ที่ตั้งใจพัฒนานักวิจัยให้เชี่ยวชาญอย่างสม่ำเสมอ กล่าวได้ว่าคุณสมบัตินักวิจัย พุทธศาสตร์ที่ดี จะต้องเชี่ยวชาญในเนื้อหาและระเบียบวิธีวิจัย เชี่ยวชาญในภาษาต่างๆเพื่อการสื่อสาร มีใจรักในการวิจัย ขยัน อดทน ทำงานหนักเพื่อให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบ และสามารถทำงานเป็นทีมได้ นอกจากนี้ศูนย์วิจัยควรส่งเสริมนักวิจัยให้ปฏิบัติตามหลักการวิจัยในมนุษย์ อย่างมีจรรยาบรรณ สอดคล้องกับแนวคิดของ จรรยา เศรษฐบุตร กล่าวว่า หลักการพื้นฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ได้แก่ 1) หลักการเคารพในบุคคล (Respect for Person), 2) หลักผลประโยชน์ (Beneficence), 3) หลักความยุติธรรม (Justice), 4) หลักการเคารพในชุมชน (Respect for Community) เพื่อความถูกต้องตามหลักสิทธิมนุษยชน นักวิจัยควรศึกษาจรรยาบรรณในการวิจัยในมนุษย์ ทั้งในเรื่องหลักกฎหมาย หลักจริยธรรม และจรรยาบรรณ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาพร นิธิปรีชานนท์ พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัยด้านการสร้างนักวิจัยคือการปลูกจิตสำนึกนักวิจัยเกี่ยวกับจรรยาบรรณนักวิจัยนั่นเอง และการกำกับดูแลด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักวิจัย เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การบริหารงานวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา ดวงมณี พบว่า การจะทำงานวิจัยที่ดีมีคุณภาพ จำเป็นที่ผู้วิจัยต้องมีคุณธรรม หรือจรรยาบรรณนักวิจัยที่ดี คือ มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมทางวิชาการ ตระหนักถึงพันธกรณีต่อแหล่งเงินทุนวิจัย และหน่วยงานต้นสังกัด มีพื้นฐานความรู้ในสาขาที่ทำวิจัย เคารพศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ ปราศจากความลำเอียงทางวิชาการ นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ เคารพความคิดเห็นทางวิชาการ และรับผิดชอบต่อสังคม 3) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัย ที่ทำหน้าที่ธุรการ การเงิน พัสดุ ประสานงาน และบริการ ให้ความสะดวกในการดำเนินงานแก่ผู้บริหารและนักวิจัย ซึ่งมีความสำคัญที่จะต้องให้การพัฒนาด้าน

ต่างๆ เช่น ด้านความรู้พุทธศาสตร์ ภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์ และภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ผู้บริหารต้องทำหน้าที่สร้างแรงจูงใจ สร้างสภาพแวดล้อมที่ดี สร้างความก้าวหน้าในการทำงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา ดวงมณี พบว่าสถาบัน หรือศูนย์วิจัยที่ประสบความสำเร็จ เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานโดยการสร้างความผูกพัน ความพึงพอใจ สร้างแรงจูงใจ พัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานสนับสนุนองค์กรได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาบุคลากรวิจัยทุกระดับ เป็นหัวใจสำคัญในการบริหารงานศูนย์วิจัย ให้ประสบความสำเร็จ พัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่การทำงานในระดับนานาชาติได้ สอดคล้องกับแนวคิดของสินธรา คามดิษฐ์ กล่าวว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการวิจัย ได้แก่ระดับผู้บริหาร อาจารย์ และนักวิจัย ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถสร้างผลงานวิจัย อันเป็นบทบาทของบุคลากรทุกฝ่าย ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรวิจัยและศูนย์วิจัยมีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีศักยภาพ สร้างผลงานวิจัยเข้าสู่ระดับนานาชาติตามที่ตั้งหวังไว้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ผู้บริหารศูนย์วิจัยไม่จำเป็นต้องมีความสามารถในการจัดหาทุนก็ได้ เพราะศูนย์วิจัยได้รับงบประมาณจากรัฐบาลเพียงพอ” อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ จะพึ่งงบประมาณในสถาบันการศึกษาของรัฐบาลอย่างเดียวไม่พอ ผู้บริหารศูนย์ควรมีจิตวิญญานในการทำงานศูนย์ให้สำเร็จ ด้วยการรับผิดชอบในการจัดหาทุนเพิ่มเติมด้วย” ทั้งนี้ศูนย์วิจัยที่มีงบประมาณจากรัฐ หรือสถาบันการศึกษาอย่างเพียงพอ ผู้บริหารศูนย์วิจัยอาจจะไม่จำเป็นต้องมีทักษะในการจัดหาทุนสนับสนุนก็ได้ แต่ศูนย์วิจัยที่งบประมาณสนับสนุน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ และความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุน และบางศูนย์วิจัยอาจจำเป็นต้องตั้งหน่วยงานในการจัดหาทุนโดยเฉพาะ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อประเด็นการส่งเสริมให้นักวิจัยรับคำปรึกษาจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญนานาชาติและทำงานร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ว่า “สำหรับประเทศไทยศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรมีโครงการร่วมเพื่อดึงนักวิจัยต่างประเทศที่มีความสามารถเข้ามาทำงานร่วมกันกับนักวิจัยในประเทศ ซึ่งจะทำให้ นักวิจัยเกิดความเชี่ยวชาญ มีเวทีแสดงความสามารถ และเป็นการพัฒนาตัวนักวิจัยในประเทศ โดยเฉพาะ “การวิจัยด้านคัมภีร์พุทธศาสตร์”

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเพิ่มเติมว่า “บางประเทศมีนักวิจัยพุทธศาสตร์ที่เชี่ยวชาญจำนวนมาก แต่ไม่มีตำแหน่งรองรับ เนื่องจากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ มีอัตราจำกัด ทำให้นักวิจัยพุทธศาสตร์เหล่านี้ต้องหันไปทำอาชีพอื่น หากรัฐบาล/สถาบันการศึกษาเพิ่มอัตรานักวิจัย ก็จะทำให้ไม่เกิดความขาดแคลนนักวิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคต และผลงานวิจัยก็จะมีมากขึ้น”

นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ที่อยู่ในสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา มีนักวิจัยเป็นพระ หรือนักบวช ทำให้ไม่ต้องพะวงกับอัตราเงินเดือนว่าจะมากน้อยเพียงใด ฉะนั้นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่อยู่ในสถาบันวัด หรือสถาบันอื่นๆ ควรส่งเสริมการเป็นนักวิจัยพุทธศาสตร์ของพระภิกษุด้วย” และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “ในบางประเทศพระภิกษุสอนหนังสือ หรือเป็นนักวิจัยพุทธศาสตร์ทำหน้าที่ด้วยหัวใจ ไม่มีเงินเดือน หรือค่าตอบแทน มีเพียงภัตตาหาร และอัฐบริขารเท่านั้น สามารถดำรงตนในฐานะพระนักวิชาการได้ เพราะมีอุดมการณ์ในการทำงานพระพุทธศาสนา”

6. อนาคตภาพด้านทรัพยากรในการบริหาร

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านทรัพยากรในการบริหาร มีประเด็นที่สำคัญคือ “ศูนย์วิจัยควรจัดหาทรัพยากร จัดสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอ ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และเชื่อมโยงสารสนเทศทางการวิจัย กับนักวิจัยและศูนย์วิจัยเครือข่ายทั่วโลก ให้มีโอกาสทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต่อยอดองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ไปในวงกว้างได้” ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากหนึ่งในองค์ประกอบที่จะทำให้การบริหารดำเนินงานของศูนย์วิจัย ดำเนินไปได้อย่างสะดวกรวดเร็วคือ ทรัพยากรในการบริหาร ในการทำงาน ที่เอื้อต่อบุคลากร เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบดังนี้

ประเด็นที่ 1 ทรัพยากรที่สำคัญจำเป็น และมีส่วนช่วยสนับสนุนให้การทำงานก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานเป็นเครือข่ายได้เร็วขึ้น คือ เทคโนโลยีที่ทันสมัย สอดคล้องกับงาน ของ นางาซากิ และโทมาบิชิ (Nagasaki and Tomabachi) กล่าวว่า “การแปลงข้อมูลจากมนุษยศาสตร์ ให้เป็นดิจิทัลมนุษยศาสตร์นั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างมากกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพราะจะได้รับการอำนวยความสะดวกอย่างมากในการค้นคว้าวิจัย และดำเนินงาน บทบาทของดิจิทัลได้กลายเป็นศูนย์กลางของมนุษยศาสตร์มากขึ้นเรื่อยๆ และการศึกษาทางพุทธศาสตร์ก็ไม่ได้เป็นข้อยกเว้นของงานทางด้านนี้” เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

ประเด็นที่ 3 ทรัพยากรในการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ การจัดการด้านสถานที่ที่เอื้อในการดำเนินงานวิจัย มีห้องประชุมเชิงปฏิบัติการที่เหมาะสมค้นคว้า มีวัสดุอุปกรณ์

เครื่องใช้สำนักงาน เช่นอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย ระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายภายใน และภายนอก มีสารสนเทศ (ห้องสมุด) มากเพียงพอในการค้นคว้าวิจัย มีระบบการจัดเก็บที่ง่ายในการสืบค้น มีนวัตกรรมเทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมทันสมัยแก่นักวิจัย เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของสินธรีว่า ความดิษฐ์ กล่าวว่าการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา คือ การสนับสนุนทรัพยากรการวิจัย เป็นสิ่งที่สถาบันควรจัดบริการและอำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย ฉะนั้นการส่งเสริมทรัพยากรในการวิจัย เป็นเรื่องสำคัญที่ขาดไม่ได้ - ประเด็นการบริหารจัดการด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัยแก่บุคลากรทางการวิจัย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “หากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ บริหารจัดการอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ อุปกรณ์เครื่องใช้ในการวิจัยที่ดีให้พร้อม นักวิจัยก็จะมุ่งมั่นให้กับงานวิจัยได้เต็มที่ไม่ต้องพะวงกับสิ่งเหล่านี้ งานวิจัยจะดีขึ้นมาก” ฉะนั้นการจัดทรัพยากรจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการบริหารงานวิจัย

นอกจากนี้ยังพบว่าศูนย์วิจัยควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อการใช้ทรัพยากรสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิทยา ดวงมณี และคณะพบว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จของการบริหารงานวิจัย คือ การจัดเตรียมทรัพยากรรองรับอย่างเพียงพอให้กับผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ “ในอนาคตศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่นำเทคโนโลยีมาพัฒนาสารสนเทศทางการวิจัย ควรมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ ด้านพุทธศาสตร์ และด้านคอมพิวเตอร์ที่สามารถดูแลสารสนเทศทางการวิจัยให้ก้าวหน้าได้” ซึ่งเป็นสาขาด้าน Buddhist informatics ที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับอาชีพดังกล่าว ในการบริหารทรัพยากรของศูนย์วิจัยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว มีรายละเอียดงานจำนวนมาก ศูนย์วิจัยบางแห่งที่เติบโตมานาน จึงมักมีหน่วยส่งเสริมทรัพยากรการวิจัย ทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย และการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ จึงจัดตั้งหน่วยงานภายในศูนย์เพื่อการดูแลการบริหารทรัพยากรโดยเฉพาะสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูตยานนท์ พบว่าในการกำหนดการบริหารของหน่วยงานบริหารงานวิจัยและพัฒนา นั้นจะมีงานประสานสนับสนุน และอำนวยความสะดวกการวิจัย บางแห่งเรียกหน่วยสนับสนุน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในลำดับต้นๆ ของการบริหารงาน และทุกสถาบัน หรือศูนย์วิจัยจะมีหน่วยงานดังกล่าวทำหน้าที่สนับสนุน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ในอนาคตศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่นำเทคโนโลยีมาพัฒนาสารสนเทศทางการวิจัย ควรมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ (โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ใน

การอ่านคัมภีร์) ด้านพุทธศาสตร์ และด้านคอมพิวเตอร์ที่สามารถดูแลสารสนเทศทางการวิจัยให้ก้าวหน้า” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หากต้องการเข้าสู่การทำงานในรูปแบบโลกาภิวัตน์แล้ว สารสนเทศที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายจะทำให้ นักวิจัยสามารถค้นคว้าผลงานวิจัยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของศูนย์วิจัยทั้งในทวีปเอเชียและทั่วโลกได้ง่าย ซึ่งส่งผลต่อการวิจัยในหัวข้อต่างๆ จะไม่ซ้ำซ้อน และสามารถต่อยอดองค์ความรู้ด้านการวิจัยพุทธศาสตร์ในแต่ละประเด็นได้ และการรู้จักนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสตร์ผ่านเครือข่ายดังกล่าว จะเป็นที่รู้จักในวงกว้าง นักวิจัยสามารถให้คำปรึกษา ให้คำตอบ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในเอเชีย และทั่วโลกได้”

7. อนาคตภาพด้านการจัดการ

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการจัดการ มีประเด็นที่สำคัญคือ “การจัดการศูนย์วิจัยควรพิจารณาถึง 1) การวางแผน 2) การจัดโครงสร้าง การกำหนดภาระงานของศูนย์อย่างมีระบบที่ชัดเจน 3) บริหารงานในรูปแบบเครือข่าย (Network) บนความร่วมมือกับนานาชาติ และการเป็นแม่ข่าย (Hub)” ที่เป็นเช่นนี้เพราะ แนวโน้มการบริหารจัดการศูนย์วิจัยในอนาคตนั้น นอกเหนือจากปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์แล้ว องค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารคือ แผน โครงสร้าง และภาระงาน ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของศูนย์วิจัย ที่จะต้องคำนึงการวางแผนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การปรับโครงสร้างเพื่อรองรับการทำงานในรูปแบบเครือข่าย และการเพิ่มภาระงานบางอย่างเพื่อก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะโลกยุคเทคโนโลยีดิจิทัลการบริหารการทำงานในรูปแบบเครือข่ายมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะทำให้องค์กรก้าวสู่ความก้าวหน้าได้ทันสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไจนโนโพลอส และอิมริทัส (Giannopoulos and Emeritus) พบว่า “ยุทธศาสตร์การบริหารงานวิจัย จำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างหน้าที่ และความร่วมมือกับนานาชาติ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง” เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบดังนี้

ประเด็นที่ 1 การวางแผน การดำเนินงานของศูนย์วิจัยในอนาคต จะมีการจัดทำแผนประจำปี แผนระยะสั้น แผนระยะยาว ซึ่งแผนประจำปีจะสอดคล้องกับการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัย และจะสอดคล้องกับการอนุมัติงบประมาณประจำปี นอกจากนี้ยังมีแผนระยะสั้น 1-3 ปี และแผนระยะยาว 3-5 ปี หรือยาวมากกว่า 10 ปี สำหรับโครงการวิจัยระยะยาวที่ต้องใช้การค้นคว้าวิจัยเป็นเวลานาน เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของเซอร์โต และทรีวิส กล่าวว่าการวางแผนทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ เพราะการวางแผนงานจะครอบคลุมภารกิจขององค์กร ทั้งแผน

ระยะสั้น และระยะยาว ให้สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสินธวะคามดิษฐ์ กล่าวว่าการวางแผนงานของสถาบันวิจัย หรือศูนย์วิจัยที่สอดคล้องกับนโยบายนั้น เป็นแนวทางการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และเกิดสัมฤทธิ์ผล อย่างไรก็ตามการวางแผนงานของศูนย์วิจัยหากทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ทำให้มีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อปฏิบัติตามแผน เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเป้าหมายและการดำเนินงาน

ประเด็นที่ 2 การจัดโครงสร้างของศูนย์วิจัยในอนาคตนั้น ควรคำนึงถึงการรองรับการก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ควบคู่ไปด้วย เพื่อรองรับการทำงานเป็นเครือข่ายในระดับนานาชาติ ซึ่งศูนย์วิจัย หรือสถาบันวิจัยจะมีโครงสร้างงานประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารระดับสูง ดูแลระดับนโยบาย และกำหนดทิศทาง คณะกรรมการบริหาร ทำหน้าที่บริหารจัดการให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูตยานนท์ และคณะ พบว่า โครงสร้างการบริหารงานของสถาบัน หรือศูนย์วิจัยประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารระดับสูง คณะกรรมการบริหาร และหน่วยต่างๆ ทำหน้าที่ส่งเสริมงานวิจัย ประสานงานวิจัย คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา หน่วยแสวงหาทุน และหน่วยที่ปรึกษางานวิจัย นอกจากนี้ยังมีงานย่อยๆ ได้แก่ งานติดตามและประเมินผล งานความร่วมมือทางวิชาการ งานประชาสัมพันธ์ และงานเผยแพร่ผลงานวิชาการ งานสารสนเทศทางการวิจัย และงานบริหารจัดการวิจัยเฉพาะทางเป็นต้น ซึ่งจะมีรูปแบบการบริหารในอนาคตที่ยืดหยุ่น เน้นผลลัพธ์ความสำเร็จของหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาพร นิธิปรีชา นนท์ พบว่า การจัดโครงสร้างการบริหารงานวิจัย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของแนวทางปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัย นอกจากนี้ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่ดำเนินการมากกว่า 70 ปี จะมีโครงสร้างการบริหารงานชัดเจนปรับเปลี่ยนไม่มาก ยกเว้นในกรณีที่ศูนย์วิจัยดำเนินการมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมุ่งการทำงานความเชี่ยวชาญในระดับสากล มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเพื่อรองรับการบริหารงานมหภาคมากขึ้น เช่น สถาบันวิจัยบางแห่งมีความเชี่ยวชาญ และบริหารมาเป็นระยะเวลายาวนาน มีการแบ่งโครงสร้างเฉพาะทางมากขึ้น จึงรวมกลุ่มสถาบันพุทธศาสตร์เฉพาะทาง ให้อยู่ภายใต้ศูนย์วิจัยใหญ่ที่มุ่งความเป็นสากลและเชี่ยวชาญของโลก ในขณะที่ศูนย์วิจัยบางแห่งมีนโยบายในการนำผลวิจัยไปใช้ได้จริงเพื่อสังคม จะมีหน่วยงานเฉพาะเพื่อประสานงานการนำผลวิจัยไปใช้เพิ่มขึ้น เช่น หน่วยงานการใช้ธรรมสำหรับเยาวชน การใช้ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ เป็นการนำผลวิจัยไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนโยบายของประเทศต้องการพัฒนาคณะมนัสนั้นๆ ศูนย์วิจัยบางแห่งมีการค้นคว้าหลักฐานพุทธศาสตร์ เช่น คัมภีร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ หลักฐานเหล่านี้ได้ถูกจัดเก็บเป็นระบบด้วยเทคโนโลยีการรักษาให้อายุยืนนาน และเปิดให้บุคคลภายนอกได้ชม จึงมีหน่วยงานดูแลพิพิธภัณฑ์ หรือ

หน่วยงานการอนุรักษ์จัดเก็บหลักฐานพุทธศาสตร์เหล่านี้อยู่ในศูนย์วิจัยด้วย ศูนย์วิจัยบางแห่งมีการดูแลนักวิจัยรับเชิญจากต่างประเทศ มีหน่วยงานที่ดูแลนักวิจัยชาวต่างชาติโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีศูนย์วิจัยประเภทมีการบริหารจัดการสนับสนุน และอำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย แต่ไม่มีนักวิจัยประจำ โครงสร้างการบริหารงานจะมีภาระงานที่เกี่ยวข้องกับงานสนับสนุน การจัดระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่ผลงานวิชาการเท่านั้น และยังมีศูนย์วิจัย หน่วย หรือแผนกวิจัย ที่ตั้งอยู่ในคณะ หรือภาควิชาพุทธศาสตร์ศึกษา มีการดำเนินงานวิจัย มีนักวิจัยเป็นอาจารย์ประจำ มีการจัดทำวารสารพุทธศาสตร์ และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัย ศูนย์วิจัยประเภทนี้พร้อมที่จะเติบโตและแยกตั้งเป็นศูนย์วิจัยเอกเทศ เทียบเท่าคณะ หรือภาควิชา ขึ้นอยู่กับนโยบายการบริหารของสถาบันการศึกษานั้นๆ ทั้งนี้โครงสร้างการบริหารงานของศูนย์วิจัย จะถูกปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามแต่ละบริบทของศูนย์วิจัย อย่างไรก็ตามศูนย์วิจัยทุกแห่งมีทิศทางการทำงานร่วมมือกันในระดับสากลมากขึ้น ในอนาคตศูนย์วิจัยอาจเพิ่มหน่วยงานเกี่ยวกับการประสานงานวิจัยร่วมกับนักวิชาการต่างประเทศ หรือเพิ่มหน่วยงานเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อดูแลงานด้านสารสนเทศโดยเฉพาะ

ประเด็นที่ 3 การบริหารเพื่อการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมมือกับศูนย์วิจัยทั่วโลก และการเป็นแม่ข่าย (Hub) ในอนาคตศูนย์วิจัยทุกแห่งมีแนวโน้มเชื่อมเครือข่ายกับศูนย์วิจัยทั่วโลก จึงจำเป็นต้องมีภาระงานที่รับผิดชอบดูแลประสานงานกับเครือข่ายศูนย์วิจัยทั่วโลกทั้งด้านผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย สารสนเทศทางการวิจัย และทรัพยากรทางการวิจัย โดยโครงสร้างการทำงานเพื่อความร่วมมือมีภาระงานดังนี้ (1) ความร่วมมือทางด้านเครือข่าย (Network) กับศูนย์วิจัยทั่วโลก มีภาระงานคือ ประสานงานการติดต่อเครือข่ายกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ได้แก่ เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ เครือข่ายนักวิชาการทางพุทธศาสตร์ และเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนา เป็นต้น ดำเนินงานด้านการบริหารฐานข้อมูล สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์วิจัยทั่วโลก เครือข่ายดังกล่าวทำให้เกิดความร่วมมือ ในการทำโครงการ การเข้าถึงฐานข้อมูลที่สะดวกและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูทยานนท์ พบว่าในเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิจัยในอนาคต มีแนวโน้มที่เป็นรูปแบบเครือข่าย เป็นการประสานงาน และเชื่อมโยงกับส่วนงานต่างๆ มากขึ้น (2) ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยน (Exchange) องค์ความรู้ จากคณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาวิจัย รวมทั้งทรัพยากรการวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ เช่น การแลกเปลี่ยนนักวิชาการพุทธศาสตร์ การแลกเปลี่ยนอาจารย์ การแลกเปลี่ยนนักศึกษา และการได้รับคำแนะนำผ่านการศึกษารออนไลน์ (Online) ผลของการแลกเปลี่ยนดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนา ศักยภาพนักวิจัย ผลงานวิจัยพุทธศาสตร์ และส่งผลกระทบต่อวงวิชาการพระพุทธศาสนาให้ก้าวหน้า

มากขึ้น (3) ความร่วมมือด้านการทำวิจัยร่วมกัน (Work with together) ระหว่างองค์กร มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา ในวิธีการต่างๆ ได้แก่ การทำวิจัยเดี่ยว (Individual research) เช่น การส่งเสริมสนับสนุนให้นักวิจัยทำวิจัยด้วยการเป็นนักวิจัยรับเชิญ หรือนักวิจัยโครงการที่สามารถเข้าไปอยู่ประจำ ฝังตัวในศูนย์วิจัย โดยใช้ทรัพยากรสารสนเทศทางการวิจัยเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักวิจัย, การทำวิจัยกลุ่ม (Group research), ทีมวิจัย (Team research) , การเขียนงานวิจัยร่วมกัน (Co-authoring research papers) รวมทั้งความร่วมมือในโครงการวิจัย (Joint Venture Buddhist research) และการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันในการทำวิจัย (MoU) ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เช่นหลักฐานทางพระพุทธศาสนา อุปกรณ์ และเครื่องมือในการวิจัยร่วมกัน ในการร่วมมือกันนั้น ความร่วมมือในการวิจัยมีทั้งแบบการร่วมมือวิจัยระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเชี่ยวชาญระหว่างสถาบันกับสถาบันนานาชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของลอร์ด โท และเซงโกคุ พบว่าความร่วมมือกันของนักวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ และการเชื่อมโยงความรู้ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวผลักดัน สร้างความตื่นตัวให้กับการศึกษาพุทธศาสตร์ทั้งในด้านเชิงปริมาณ และคุณภาพ" นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือระหว่างศูนย์วิจัย กับสถาบัน หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทำวิจัยร่วมกัน และเชื่อมโยงสู่การแก้ปัญหาของสังคม เศรษฐกิจ โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังนั้น การวางแผน การจัดโครงสร้าง การเขียนภาระงานของศูนย์วิจัยรวมทั้งการบริหารเชิงความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก เป็นการจัดการที่สำคัญในการบริหารและส่งเสริมความร่วมมือวิจัยระดับชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของโจนโนโพลอส และอิมริทส์ พบว่า องค์กรที่มุ่งความร่วมมือกับนานาชาติจะต้องมีโครงสร้างหน้าที่ในการบริหารยุทธศาสตร์ และสนับสนุนส่งเสริมความร่วมมือด้านการวิจัยกับนานาชาติ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ปัญหาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ส่วนใหญ่ แต่ละแห่งมีนักวิจัยทำงานอยู่เพียงไม่กี่คน บางแห่งก็มีเพียง 1-2 คน จึงยากที่จะทำงานวิจัยโครงการใหญ่ๆ ได้ การประสานความร่วมมือกันของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์หลายๆ แห่งทั้งในและต่างประเทศ มาทำงานร่วมกัน จึงเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้ก้าวหน้า” และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การบริหารศูนย์วิจัยที่ดีเพื่อรองรับการพำนักของนักวิจัยต่างประเทศในระยะสั้นและยาว ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความก้าวหน้าทางการวิจัย เป็นการกระตุ้นบรรยากาศทางวิชาการ และพัฒนาศูนย์วิจัยไปสู่เป้าหมายได้ดีขึ้น”

8. อนาคตภาพด้านทิศทางการวิจัย

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านทิศทางการวิจัย มีประเด็นที่สำคัญคือ “การวิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคตมีทิศทางการวิจัยที่สำคัญคือ 1) การวิจัยเชิงคัมภีร์ (Pure Buddhism) 2) การวิจัยหลักพระพุทธศาสนาประยุกต์ (Applied Buddhism) 3) การวิจัยด้านสมาธิ” ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์แต่ละแห่งมีความชำนาญในการวิจัยในรูปแบบที่ต่างกัน หรือเหมือนกัน ขึ้นอยู่กับปรัชญา หรือวัตถุประสงค์เดิมของศูนย์วิจัย เมื่อก้าวไปสู่อนาคตย่อมต้องอาศัยรูปแบบการวิจัยที่เชี่ยวชาญ และเพิ่มแนวทางวิจัยอื่นๆ ที่สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญเดิม เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 ทิศทางการวิจัยเน้นคัมภีร์พุทธศาสตร์ อนาคตภาพทิศทางการวิจัยพุทธศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (ภาษาบาลี) คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (ส่วนใหญ่เป็นภาษาสันสกฤตและภาษาจีนโบราณ) และคัมภีร์พระพุทธศาสนาวัชรยาน (ภาษาทิเบต) รวมทั้งคัมภีร์อรรถกถาในชั้นต่างๆ อีกจำนวนมาก ปัจจุบันคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายฉบับได้แปลงเข้าสู่ระบบดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงคัมภีร์ มีทั้งการศึกษาเฉพาะคัมภีร์นั้นๆ มีการศึกษาเปรียบเทียบค้นคว้าวิจัยข้ามคัมภีร์ (เช่นเปรียบเทียบพระสูตรใดพระสูตรจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาบาลี กับคัมภีร์พระพุทธศาสนาจีนโบราณ เป็นต้น) มีการศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์กับหลักฐานโบราณคดีอื่นๆ เพื่อหาความชัดเจนเชิงประวัติศาสตร์ งานวิจัยเชิงคัมภีร์จึงเป็นงานวิจัยเพื่อการชำระคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้สมบูรณ์ เพื่อใช้ในการศึกษาต่อไป เป็นงานวิจัยที่ต้องใช้เวลายาวนานในการศึกษาค้นคว้า และสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันอย่างไม่มีสิ้นสุด เนื่องจากหลักฐานทางพระพุทธศาสนามีจำนวนมาก และหลักฐานที่เพิ่งค้นพบใหม่ก็เกิดขึ้นมา ฉะนั้นงานวิจัยเชิงคัมภีร์ จึงเป็นงานสำคัญที่เป็นหลักของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทุกแห่ง ซึ่งในอนาคตงานวิจัยประเภทนี้ก็ยังมีการค้นคว้าต่อไป ทิศทางการวิจัยคัมภีร์เถรวาท และมหายานจะมีมากขึ้น เนื่องจากมีรายละเอียดในคัมภีร์อย่างมากมายที่ยังไม่ได้ได้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่าในอนาคตงานวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนาทิเบตมีแนวโน้มจะได้รับการแปลมากขึ้น เพราะคัมภีร์พระพุทธศาสนาทิเบต มีเนื้อหาที่มาจากฝ่ายหินยาน และมหายาน เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการวิจัยพุทธศาสตร์แหล่งหนึ่ง หากมีนักวิจัยที่สามารถอ่านคัมภีร์ฉบับแปลทิเบตได้ ก็จะทำให้งานวิจัยมีความลุ่มลึก มีคุณภาพมากขึ้น นักวิจัยพุทธศาสตร์ระดับโลกจำนวนมาก จะสามารถอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ทั้งภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาจีน และภาษาทิเบต” นอกจากนี้การวิจัยเชิงคัมภีร์ ยังรวมไปถึงการค้นคว้าวิจัยในด้านอารยธรรมพระพุทธศาสนาแบบ

ดั้งเดิม ซึ่งแต่ละประเทศมีอารยธรรมวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกัน เช่น การนุ่งห่มของนักบวชในพระพุทธศาสนานิกายต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้พบว่านักวิจัยพุทธศาสนามีความสนใจในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี พระพุทธศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเด็นการเคลื่อนตัวของพระพุทธศาสนาไปยังทวีปเอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความเป็นมาอย่างไร และทำไมชาวพุทธในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงมีรูปแบบวัฒนธรรม และประเพณีที่ต่างกักัน ดังนั้นการค้นคว้าวิจัยในด้านวัฒนธรรมอารยธรรมพระพุทธศาสนา จึงเป็นไปเพื่อหาความชัดเจนในหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ยังพบว่าบางประเทศมุ่งผลวิจัยเพื่อนำมาใช้กับวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาจากดั้งเดิมสู่การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีในประเทศของตน บางประเทศนำผลวิจัยเพื่อมาใช้ในการทำความเข้าใจจิตวิญญาณ และวัฒนธรรมของชาวพุทธซึ่งเข้ามาอยู่ในประเทศของตน เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 แนวโน้มจะมีงานวิจัยหลักพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ จะมีมากขึ้น เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว และสังคม พร้อมกับการถาโถมของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว มนุษย์จึงอยู่ท่ามกลางเทคโนโลยีที่ทำหน้าที่แทนมนุษย์ได้ทุกเรื่อง และนับวันคนเราจะรู้สึกได้ว่า “ตัวเราสำคัญน้อยลง มีทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำแทนมนุษย์ได้” ทำอย่างไรมนุษย์จึงจะรอดได้ในสถานะเช่นนี้ นักวิจัยพุทธศาสตร์เชื่อว่า “พระพุทธศาสนามีคำตอบ” เพราะพระพุทธศาสนานั้นผ่านกาลเวลาอันยาวนาน และผลวิจัยสามารถตอบใจหายในการแก้ปัญหาได้ ทิศทางการวิจัยของการวิจัยประเภทนี้จึงมีแนวโน้มที่จะช่วยพัฒนาการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้ปรับตัว และอยู่ได้อย่างมีความสุขท่ามกลางกระแสต่างๆ พร้อมทั้งแก้ปัญหาสังคม ด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้ได้ข้อค้นพบใหม่ๆ เป็นคำตอบ

ประเด็นที่ 3 ในอนาคตมีแนวโน้มว่าการทำวิจัยพุทธศาสตร์ ร่วมกับศาสตร์อื่นๆ จะมีมากขึ้น เช่น นักวิจัยด้านประวัติศาสตร์ นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ นักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ แพทย์เฉพาะทางต่างๆ สนใจหันมาทำวิจัยที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากขึ้น และแนวโน้มการทำวิจัยของศาสตร์อื่น จะหันมาสนใจเกี่ยวกับพุทธศาสตร์มากขึ้น ได้แก่ สังคมวิทยา จิตวิทยา ปรัชญา มานุษยวิทยา และนักวิทยาศาสตร์ ศาสตร์เหล่านี้จะอาศัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาในการทำวิจัย ซึ่งการทำวิจัยพุทธศาสตร์ร่วมกับศาสตร์อื่น หรือศาสตร์อื่นๆ มาทำวิจัยกับพุทธศาสตร์ เป็นการนำหลักพระพุทธศาสนาเพื่อบูรณาการการนำไปใช้กับศาสตร์อื่น เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น สอดคล้องกับบอร์แมน และคอร์เลย์ พบว่าแนวโน้มความร่วมมือในด้านการวิจัยโดยอาศัย

ความเชี่ยวชาญของแต่ละสาขาร่วมมือกันในการวิจัยมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เป็นไปได้ว่าเราจะพบ นักวิชาการพระพุทธศาสนา นักปรัชญาพระพุทธศาสนา นักปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา นักพุทธจิตศึกษา และนักจิตวิทยาพระพุทธศาสนา รวมทั้งนักวิชาการจากต่างประเทศ เช่นคณาจารย์ในทวีปอเมริกา จะหันมาสนใจศึกษา ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไม่ได้ศึกษาเฉพาะทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังสนใจที่จะลงมือปฏิบัติ เพื่อทำความเข้าใจและวิจัยพระพุทธศาสนาในแง่มุมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มการทำวิจัยซึ่งหาคำตอบจากหลักพระพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม ได้แก่การใช้เทคโนโลยี ความยุติธรรม และกฎหมาย

ประเด็นที่ 4 การวิจัยเกี่ยวกับสมาธิที่มีต่อการบำบัดร่างกาย และโรคต่างๆ มีทิศทาง การวิจัยเกี่ยวกับจิต (Mind) และสมอง (Brain) การวิจัยเชิงกรณีศึกษาในด้านการบำบัดโรค จะขยายตัวมากขึ้น เช่น ด้านประสาทวิทยาพระพุทธศาสนา การฝึกจิต ระบบของจิตเชิงวิทยาศาสตร์ กับพุทธศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ในการขยายความรู้ทางวิชาการแพทย์ เพื่อการบำบัดรักษา การพัฒนาจิตใจ การผ่อนคลายในการทำงาน การใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการวิจัยพุทธศาสตร์กับจิตวิทยา พุทธศาสตร์กับปรัชญา และพุทธศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ จะมีมากขึ้น แนวโน้มในอนาคตศูนย์วิปัสสนา ศูนย์นั่งสมาธิ จะมีมากขึ้น จะเป็นแกนกลางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านสมาธิ สำหรับกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น แพทย์ ครู วิศวกร เป็นต้น โดยผ่านหลักสูตรวิปัสสนา และการนั่งสมาธิด้วยตนเองของผู้วิจัยจนได้รับประสบการณ์ตรง งานวิจัยเกี่ยวประเด็นเหล่านี้จะเกิดมากขึ้น เพราะวิปัสสนาจะเกี่ยวข้องกับคน เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อจิตใจผู้คน เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาพัฒนาการของคน และแนวโน้มความสนใจในเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนาของผู้คนจะมีมากขึ้น เพราะมนุษย์ต้องการแสวงหาความสุข ความสงบ งานวิจัยด้านสมาธิจะมีมากขึ้นตามไปด้วย เพราะวิธีการปฏิบัติสมาธิเป็นศาสตร์สำคัญในการช่วยบำบัดจิตใจ และรักษาร่างกาย และส่งเสริมความสุขในการทำงาน ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในความเข้าใจโลกมนุษย์ตามความเป็นจริง ซึ่งจะได้รับ ความสนใจในวงกว้างมากขึ้น

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การทำวิจัยเกี่ยวกับด้านสมาธิ ผู้วิจัยอาจไม่จำเป็นต้องเคยฝึกสมาธิ หรือไม่มีประสบการณ์ด้านสมาธิก็ได้ สามารถทำวิจัยได้โดยค้นคว้าจากคัมภีร์และหลักฐานด้านเอกสารอื่นๆ” ในขณะที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญของศูนย์วิจัยด้านวิปัสสนา หรือสมาธิพบว่า หากผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติสมาธิ จะทำให้มีความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษามากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจัยที่กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัยอย่างไร เช่น หากเป็นการศึกษาเรื่องสมาธิที่มีผลต่อร่างกาย และจิตใจ การมีประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ทำให้เข้าใจงานที่

ศึกษายิ่งขึ้น แต่หากเป็นงานวิจัยด้านสมาธิ ในเชิงคัมภีร์ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร อาจจะไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวก็ได้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวโน้ม การวิจัยแปลคัมภีร์ พระพุทธศาสนาทิเบตมากขึ้น เนื่องจาก “คัมภีร์พระพุทธศาสนาทิเบต มีเนื้อหาจากนิกายหินยาน และนิกายมหายาน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการวิจัยพุทธศาสตร์แหล่งหนึ่ง หากมีนักวิจัยที่สามารถอ่านคัมภีร์ฉบับแปลทิเบตได้ ก็จะทำให้งานวิจัยมีความลุ่มลึก มีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้ คุณสมบัตินักวิจัยพุทธศาสตร์ระดับเชี่ยวชาญของโลก จะสามารถอ่านคัมภีร์ได้ทั้งบาลี สันสกฤต จีน และทิเบต” อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มให้ความเห็นต่อประเด็นดังกล่าวว่า “ในอนาคตไม่ควรที่จะส่งเสริมการวิจัยเฉพาะคัมภีร์พระพุทธศาสนาทิเบตเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมการวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ ด้วย” ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบาย วัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยแต่ละแห่ง

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ต่อประเด็นการส่งเสริมการวิจัยหลักพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ (Applied Buddhism) ใช้ในการหาแนวทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์ และแก้ไขปัญหาสังคม พบว่า “การวิจัยเชิงวิชาการพุทธศาสตร์นั้น ควรหลีกเลี่ยงวัตถุประสงค์ในเชิงปฏิบัติ ควรมุ่งการวิจัยเพื่อค้นหาความจริงในด้านเนื้อหา แนวคิด หรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และให้ประชาชน หรือผู้อ่านเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งงานวิจัยอาจไม่ได้ชี้ว่าคนเราจะมีวิถีชีวิตในความเป็นอยู่อย่างไร” กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่งให้ความเห็นว่า หากเป็นวิจัยเชิงประยุกต์พุทธศาสตร์ งานวิจัยเหล่านี้สามารถให้หลักการทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตได้ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อคนในสังคม ดังนั้นในการวิจัยพระพุทธศาสนา จึงขึ้นอยู่กับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญและมีเป้าหมายอย่างไร ในการให้เกิดผลงานวิจัย ผลงานวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา ไม่ได้มุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม แต่มีเป้าหมายทำความเข้าใจที่เกิดขึ้นในหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ในขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาประยุกต์ มุ่งเป้าหมายที่มีผลต่อสังคมทุกมิติ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study Research) ในงานวิจัยบางโครงการ หรือ “การวิจัยบางพระสูตร เป็นงานวิจัยต่อเนื่องระยะยาว บางที่ใช้ระยะเวลาเป็น 10-20 ปี หรือมากกว่านั้น งานลักษณะนี้ควรได้รับการสนับสนุนเป็นแผนงานระยะยาวด้วย” ซึ่งอาจเปลี่ยนตัวผู้บริหารศูนย์วิจัย ก่อนโครงการเสร็จสิ้น ฉะนั้นผู้บริหารคนๆ ต่อไป จำเป็นต้องเข้าใจ ปรัชญา วิสัยทัศน์ นโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการระยะยาวลักษณะนี้ด้วย

กล่าวได้ว่าทิศทางในอนาคตการวิจัยคัมภีร์ การประยุกต์พระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในสังคม และการปฏิบัติสมาธิจะมีแนวโน้มมีการวิจัยมากขึ้น ส่งผลให้ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย จะมีบทบาทอย่างมากในผลงานวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีชิ้นงานวิจัยมากขึ้น ผลวิจัยพระพุทธศาสนาประยุกต์ เพื่อการนำไปใช้ในสังคมจะมีมากขึ้น สามารถเป็นแนวทางให้สังคมได้ และผลวิจัยเกี่ยวกับสมาธิจะมีมากขึ้นส่งผลกระทบต่อทุกวงวิชาการ

9. อนาคตภาพด้านสารสนเทศทางการวิจัย

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านสารสนเทศทางการวิจัย มีประเด็นที่สำคัญคือ “แนวโน้มในอนาคตศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทุกแห่ง มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ ด้วยการสร้างร่วมมือกับศูนย์วิจัยทั่วโลก มีการจัดเก็บคัมภีร์พระพุทธศาสนาแปลงเป็นระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น ผลงานวิจัยถูกจัดเก็บ แบ่งปันไปสู่สาธารณะผ่านเว็บไซต์ และระบบออนไลน์ เข้าถึงง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทำให้นักวิจัยเห็นผลงานวิจัย และการวิจัยไม่ซ้ำซ้อน ผลวิจัยถูกอ้างอิง และขยายองค์ความรู้ ทั้งนี้การจัดการสารสนเทศทางการวิจัยที่ทันสมัย ส่งผลให้ศูนย์วิจัยมีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในระดับสากล” ที่เป็นเช่นนี้เพราะศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เล็งเห็นถึงความสำคัญของระบบสารสนเทศทางการวิจัย ที่จะส่วนช่วยในการค้นคว้าวิจัย การจัดเก็บ การสืบค้นได้รวดเร็ว และเป็นระบบมากขึ้น ทุกแห่งมีการพัฒนาระบบสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย การจัดการสารสนเทศจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับองค์กรทุกแห่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของนิเรندا โอลักบารา และโมโย พบว่า “การบริหารสารสนเทศกลายเป็นความจำเป็นสำหรับสถาบันอุดมศึกษาอย่างกว้างขวาง” โดยเฉพาะโลกในยุคปัจจุบัน และในอนาคต ทำให้องค์กรไม่ว่าขนาดเล็กหรือใหญ่ ประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา ใช้ระบบการจัดเก็บสารสนเทศเพื่อการขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน ภูตยานนท์ และคณะ กล่าวว่า กลยุทธ์ในการบริหารงานวิจัยของหน่วยงานในมหาวิทยาลัย จำเป็นต้องนำระบบสารสนเทศมาสนับสนุนการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิเรندا โอลักบารา และโมโย พบว่าสารสนเทศทางการวิจัยจะอ้างอิงไปสู่ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของงานวิจัยซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับนักวิจัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ โครงการ ความร่วมมือ ประวัติการเป็นที่ปรึกษา การเผยแพร่ผลงานวิจัย ข้อมูลการตีพิมพ์, สิทธิบัตร, เงินทุน, รางวัล, รายงาน และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจะขับเคลื่อนงานองค์กรไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังนั้นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จึงมีแนวโน้มวางระบบการจัดการสารสนเทศมากขึ้น เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ในงานทางพุทธศาสตร์ เป็นไปอย่างก้าวหน้า และเป็นที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งการบันทึกข้อมูลคัมภีร์พระพุทธศาสนาด้วยภาษาจารึกคัมภีร์ต่างๆ ถูกทยอยแปลงเข้าสู่ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งในอนาคตนักวิจัยทั่วโลกสามารถเข้าถึงและใช้ได้ รวมทั้งการสร้างโปรแกรมเพื่อการแยกคำในคัมภีร์ภาษาโบราณ การหาคำศัพท์ เปรียบเทียบศัพท์ ประโยค ในภาษาต่างๆ เพื่อแปลและหาความหมายที่ตรงกัน และไม่ตรงกัน มีสาระอย่างไรที่แตกต่างกัน เป็นต้น ระบบเหล่านี้ทำให้ทุ่นระยะเวลาในการค้นหาสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์จากทั่วโลก มาอยู่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์เพียงตรงหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางาซากิจและโตมาเบชิ พบว่า แนวโน้มการใช้ดิจิทัลในงานวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนามีความจำเป็นมากขึ้นเรื่อยๆ คู่ขนานกับการใช้ต้นฉบับสิ่งพิมพ์ เขาพบว่าการแปลงข้อความด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนาในภาษาสันสกฤต บาลี ทิเบต และจีน รวมทั้งเครือข่ายอื่นๆ ให้เชื่อมโยงสืบค้นด้วยระบบดิจิทัล ระบบได้พัฒนาไปจนถึงสร้างวิธีการนำเสนอในผลลัพธ์แบบดิจิทัล และความสมบูรณ์ของการใช้ดิจิทัลเพื่อการวิจัย ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้ที่จะให้กรอบการทำงานที่ชัดเจน ปัจจุบันระบบดังกล่าวบางศูนย์วิจัยได้พัฒนาจนสมบูรณ์ บางศูนย์วิจัยอยู่ในช่วงกำลังพัฒนาไปปรับไป และบางศูนย์วิจัยกำลังเริ่มต้นนำมาใช้ ซึ่งเป็นโอกาสดีที่ในอนาคต ความสมบูรณ์ของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ทำให้การค้นหาวิจัยเป็นไปอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งมากขึ้น เป็นความแข็งแกร่งทางวิชาการพุทธศาสตร์

ประเด็นที่ 2 การจะพัฒนาระบบสารสนเทศให้เป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง จะต้องพัฒนานักวิจัยพุทธศาสตร์เกี่ยวกับพุทธศาสตร์สารสนเทศ (Buddhist informatics) ซึ่งเป็นสาขาพุทธศาสตร์ที่เตรียมนักวิจัยให้มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ช่วยในการค้นคว้าวิจัยด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และ เอไอ (AI) สำหรับสารสนเทศด้านพุทธศาสตร์โดยเฉพาะ ปัจจุบันสาขาพุทธศาสตร์ในมหาวิทยาลัยบางแห่งเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างนักวิจัยด้านสารสนเทศเพื่อรองรับงานการจัดสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์โดยเฉพาะ 3) การบริการสารสนเทศของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ไปสู่สาธารณะนั้น ถือเป็นภาระแบ่งปันข้อมูลอ้างอิงอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับสถาบัน ศูนย์วิจัย และนักวิจัยทั่วโลกเป็นเครือข่าย ทำให้นักวิจัย ศูนย์วิจัย ได้รับองค์ความรู้ และวิจัยต่อยอดจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ เกิดผลดีต่อคุณภาพงานวิจัยโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของดอรา และคูเมอร์ พบว่าการให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยไปสู่สาธารณะนั้น ถือว่าเป็นการขยายความรู้จากสถาบันไปยังผู้วิจัย และการให้บริการในการเข้าถึงได้อย่างเหมาะสมเป็นการบริหารสารสนเทศทางการวิจัยที่พร้อมจะก้าวไปสู่ขั้นสูงต่อไป นอกจากนี้ผลงานวิจัยที่ถูกเปิดเผย

และได้รับการอ้างอิงในวงกว้าง ทำให้เกิดแรงดึงดูดที่จะมาทำความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัย ศูนย์วิจัย สถาบันการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เกิดเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน เมื่อข้อมูลงานวิจัย ผลวิจัยสามารถเข้าถึงได้ง่าย ส่งผลต่อการวิจัยไม่เกิดการซ้ำซ้อน และลดปัญหา การลอกเลียนแบบทางการวิจัย เนื่องจากนักวิจัยสามารถตรวจสอบหัวข้อวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยจากระบบสารสนเทศที่เชื่อมเป็นเครือข่าย สอดคล้องกับ แนวคิดของคาน และคณะ กล่าวหาว่า ความร่วมมือระหว่างสถาบัน กลุ่ม และบุคคลที่สามารถเข้าถึงข้อมูลวิจัยได้ทำให้เกิดความร่วมมือก้าวเข้าสู่ความเป็นเครือข่ายในระดับนานาชาติ และทำให้งานวิจัยไม่ซ้ำ และไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ ผลดีของผลลัพธ์ทางการวิจัยสามารถเข้าถึงได้ง่ายนั้น เป็นทางหนึ่งของการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลงานวิจัยของศูนย์ เนื่องจากมีนักวิจัยเข้ามาค้นคว้า ศึกษา และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศพุทธ ศาสตร์ และสามารถเผยแพร่ให้เข้ามาใช้ต่อๆ กันได้ ซึ่งทำให้ผลงานวิจัย ศูนย์วิจัย นักวิจัย ถูกเผยแพร่ รู้จักในวงกว้าง สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการนำเสนอเพื่อเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์ ได้ เพราะเป็นผลงานที่วัดได้จริง จากการถูกอ้างอิงของนักวิชาการ และนักวิจัยพุทธศาสตร์ การบริหารสารสนเทศช่วยสนับสนุนให้ผลงานวิจัยถูกเผยแพร่ส่งผลต่อการสนับสนุนโครงการจัดหาทุน ให้กับสถาบันวิจัยอีกด้วย และยิ่งศูนย์วิจัยใดสามารถพัฒนาระบบการจัดการสารสนเทศที่ทันสมัย เครือข่ายนักวิจัยจากทั่วโลกยิ่งมาใช้ข้อมูลดังกล่าว องค์ความรู้ใหม่ก็เกิดขึ้น นักวิจัยสามารถค้นคว้า ได้อย่างลึกซึ้งแตกฉานมากขึ้น ภาพรวมประโยชน์ได้กับเครือข่ายศูนย์วิจัยทั่วโลก ส่งผลให้ศูนย์วิจัยมี มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในระดับสากล การบริหารจัดการสารสนเทศทางการวิจัยให้ก้าวเข้าสู่การเป็น ศูนย์ หรือสถาบันวิจัยขั้นสูง จำเป็นต้องบริการจัดการสารสนเทศไปสู่สาธารณะ เป็นผลดีต่อคุณภาพ ผลงานวิจัยโดยรวม

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติม ต่อประเด็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ต้องให้ ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information Management System) ว่า “ปัจจุบัน Digital humanities หรือการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลในงานวิจัยพุทธศาสตร์ เป็นไปอย่างก้าวหน้า และ เป็นที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งการบันทึกข้อมูลคัมภีร์ ในระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ที่นักวิจัยทั่วโลกสามารถใช้ได้ และการสร้างโปรแกรมเพื่อการแยกคำในคัมภีร์โบราณ การหาคำศัพท์จากพจนานุกรม และการค้นหาข้อมูล เป็นต้น” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การจะพัฒนาระบบสารสนเทศให้เป็นศูนย์วิจัยคุณภาพขั้นสูง จะต้องพัฒนา นักวิจัยพุทธศาสตร์ด้าน Buddhist informatics ซึ่งเป็นสาขาพุทธศาสตร์ที่เตรียมนักวิจัยให้มีความรู้ เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ช่วยในการค้นคว้าวิจัยด้านดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ สำหรับสารสนเทศด้าน

พุทธศาสตร์โดยเฉพาะ” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อประเด็นดังกล่าว คือ “การบริหารสารสนเทศของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ไปสู่สาธารณะนั้น ถือเป็น การแบ่งปันข้อมูลอ้างอิงอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับสถาบัน ศูนย์วิจัย และนักวิจัยทั่วโลกเป็นเครือข่าย ทำให้นักวิจัย ศูนย์วิจัย ได้รับองค์ความรู้ และวิจัยต่อยอดจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ เกิดผลดีต่อคุณภาพงานวิจัยโดยรวม ส่งผลต่อการทำงานวิจัยไม่ซ้ำซ้อน และลดปัญหาการลอกเลียนแบบทางการวิจัย นอกจากนี้การบริหารสารสนเทศ ทำให้หน่วยงานภายนอกรู้จักศูนย์วิจัย เห็นผลงาน จนส่งผลต่อการจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนภายในและภายนอกอีกด้วย”

10. อนาคตภาพด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีประเด็นที่สำคัญคือ “การเผยแพร่ผลงานวิจัยของศูนย์วิจัยในอนาคต ผ่านการตีพิมพ์ผลงานวิจัยลงในวารสาร วารสารอิเล็กทรอนิกส์ การประชุมสัมมนานานาชาติ (International Conference) เว็บไซต์ของศูนย์วิจัย เครือข่ายของศูนย์วิจัย และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ต่างๆ โดยอยู่บนความร่วมมือกับศูนย์วิจัยทั่วโลก และทุกภาคส่วน การเผยแพร่ผลงานวิจัยทุกช่องทางทำให้นักวิจัยมีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการผลิตผลงานวิจัยใหม่ๆ ผลวิจัยได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดผลดีในด้านการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากรัฐ และหน่วยงานอื่นๆ” ที่เป็นเช่นนี้เพราะศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีการเผยแพร่ผลงานในรูปแบบที่เคยทำถึงได้รับผลดีอยู่แล้ว จึงทำอย่างต่อเนื่องแม้ในอนาคต ในขณะที่รูปแบบการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเทคโนโลยีที่ใช้กันอยู่จะทำให้ผลงานวิจัยได้รับการศึกษาค้นคว้าในวงกว้าง สอดคล้องกับบทความของสมาคม DAAD และDID กล่าวว่า “ระบบการเผยแพร่ผลงานวิจัยโดยอาศัยดิจิทัลเทคโนโลยี จะช่วยทำให้นักวิจัย และนักศึกษาทั่วโลก สามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ผลงานวิจัย และข่าวสาร เพราะดิจิทัลสร้างโอกาสแห่งความร่วมมือข้ามประเทศ ข้ามทวีปได้” เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 แนวทางการการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ดำเนินงานอยู่เป็นประจำ คือ การตีพิมพ์ผลงานวิจัยผ่านวารสารวิจัยของศูนย์ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ในฐานต่างๆ ระดับชาติ และนานาชาติ การจัดประชุมวิชาการสัมมนานานาชาติ การจัดประชุมสัมมนาออนไลน์ (online) ซึ่งมีแนวโน้มจะออกมาในรูปแบบนี้มากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 (COVID19) ทำให้หลายหน่วยงานหันมาจัดสัมมนาประชุมวิชาการผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรมต่างๆ นอกจากนี้การเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์ของศูนย์วิจัย ผ่านเครือข่ายของศูนย์วิจัยซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติที่ดี สอดคล้องกับวิภาพร นิธิปริษานนท์ พบว่าในด้านแนว

ปฏิบัติที่ดีของการบริหารงานวิจัย ในการเผยแพร่ผลงานวิจัย ด้วยการจัดประชุมสัมมนานำเสนอ ผลงานวิจัยร่วมกับองค์กรต่างๆ ในเวทีระดับประเทศ และนานาชาติ เป็นประจำทุกปีเป็นการยกระดับ และพัฒนาคุณภาพนักวิจัย และการสร้างงานวิจัย

ประเด็นที่ 2 แนวทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ด้านสารสนเทศ โดยศูนย์วิจัยบางแห่งที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจะเป็นแม่ข่าย (Hub) และ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลกสอดคล้องกับอาทิตยา ดวงมณีพบว่า การจัดการ ความรู้ด้านการวิจัยด้วยการสร้าง และเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเครือข่ายดังกล่าว ดังนั้นผลงานวิจัยใน แต่ละปี และที่เกิดขึ้นใหม่ก็จะอยู่ได้ตลอดต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่ผลงานวิจัยเท่านั้น การเผยแพร่ ผลงานวิจัยจะนำไปสู่การเผยแพร่ตัวนักวิจัยพุทธศาสตร์ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เป็นที่รู้จัก สามารถให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้ทิศทางการวิจัยในหัวข้อต่างๆ ผ่านการประชุมออนไลน์ ซึ่งมี แอปพลิเคชันพัฒนารองรับอยู่แล้ว ฉะนั้นโลกในอนาคตการเผยแพร่ผลงานวิจัยจะไปได้กว้าง และ นำไปใช้ได้มาก ทำให้นักวิจัยพุทธศาสตร์รุ่นหลังสามารถศึกษาเรียนรู้จากผลงานวิจัย และนักวิจัยที่ เป็นเครือข่ายจากศูนย์วิจัยทั่วโลก ทำให้เกิดการเรียนรู้ และเชี่ยวชาญในการค้นคว้าวิจัยมากขึ้น

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การเผยแพร่ผลงานวิจัย มีประโยชน์ทั้งต่อ ตัวผู้วิจัย ทำให้มีกำลังใจในการวิจัยมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยอื่นๆ ให้ได้รับการกระตุ้น เกิดแรงบันดาลใจในการวิจัยให้ก้าวหน้ามากขึ้น” กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การ จัดทำคัมภีร์พระพุทธศาสนาในชุดต่างๆ (version) พัฒนาจากหนังสือสู่อิเล็กทรอนิกส์ เป็น การเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ (online) ซึ่งง่ายในการค้นคว้า และทำให้นักวิจัยแตกฉานในคัมภีร์นั้น มากขึ้น” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า “การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัย ไปยังทุกภาคส่วน ทำให้รัฐบาลเห็นผลงานวิจัยของศูนย์วิจัย ซึ่งเป็นผลดีในด้านการสนับสนุนอย่าง ต่อเนื่องจากรัฐบาล หรือหน่วยงานที่ดูแลศูนย์วิจัย” สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญช่วย สิริ นโร และคณะ พบว่า การส่งเสริมและยกย่องกำลังใจให้แก่ักวิจัยด้วยการเผยแพร่ผลงานวิจัย เป็น องค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารศูนย์วิจัยให้ประสบความสำเร็จ 2) การส่งเสริมและการเผยแพร่ ผลงานวิจัยไปยังทุกภาคส่วน ทำให้รัฐบาลเห็นผลงานวิจัยของศูนย์วิจัย ซึ่งเป็นผลดีในด้านการ สนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาลและหน่วยงานที่ศูนย์วิจัยสังกัด ทำให้องค์กรเป็นที่น่าเชื่อถือ และ ไว้วางใจได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไจนโนโพลอส และอิมเรทิส พบว่า การเผยแพร่ผลงานวิจัย ไปสู่ตลาดอย่างกว้างขวางเพื่อให้เกิดการใช้งานในทางปฏิบัติ มีส่วนสนับสนุนให้ศูนย์วิจัยเป็นที่ น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับระดับโลกได้

11. อนาคตภาพด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย มีประเด็นที่สำคัญ คือ ผลวิจัยที่เกี่ยวกับการวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา (Pure Buddhism) อารยธรรมและวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา เป็นข้อค้นพบใหม่ที่ชัดเจน ถูกต้อง เกิดเป็นมรดกสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผลวิจัยเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาประยุกต์ (Applied Buddhism) มีอิทธิต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม มีผลต่อการตัดสินใจที่ดีของมนุษย์ มีผลต่อแนวทางการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีผลต่อการเตรียมความพร้อมมนุษย์ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ผลวิจัยเกี่ยวกับสมาธิที่เกิดจากการค้นคว้าร่วมกับศาสตร์อื่นจะมีมากขึ้น ผลวิจัยด้านสมาธิสามารถยืนยันว่าการฝึกสมาธิมีอิทธิพลต่อการบำบัดรักษา การพัฒนาทางจิต ความมั่นคงทางอารมณ์ กาย และพฤติกรรม นักวิจัยพุทธศาสตร์ยังเชื่อว่า หากเมื่อเข้าสู่ยุค Ethic period ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เป็นสถาบันหนึ่งที่ช่วยรัฐบาลในด้านการพัฒนาคนในสังคม เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา เชิงประยุกต์พระพุทธศาสนา และการวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัยในแต่ละรูปแบบของการวิจัย นอกจากส่งผลต่อวงวิชาการแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อกับมนุษย์ในทุกมิติ ช่วยสังคมในการแก้ปัญหา และในอนาคตคำตอบเพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ และการแก้ปัญหาของคนในสังคมมีแนวโน้มจะมากขึ้น ผลวิจัยจึงเกิดผลกระทบในวงกว้าง ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเห็นเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาแต่ละรูปแบบงานวิจัยพบว่า

ประเด็นที่ 2 งานวิจัยเชิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา อารยธรรมพระพุทธศาสนา ผลวิจัยทำให้เกิดความชัดเจนในหลักฐานคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีมาอย่างยาวนานกว่า 2,600 ปี และเมื่อมีการค้นคว้าวิจัยในทุกมิติของพระพุทธศาสนา คัมภีร์พระพุทธศาสนา ด้านนิรุกติศาสตร์ ด้านหลักฐานโบราณคดี โบราณสถาน และด้านภาษาโบราณ ผลวิจัยเมื่อนำมาต่อกัน มาบรรจบกัน ภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านคำสอนในหลายๆ ภาษาจะมีความชัดเจนขึ้น กล่าวได้ว่าผลวิจัยเป็นมรดกของโลกสืบต่อไป

ประเด็นที่ 3 ส่วนการวิจัยเชิงประยุกต์พระพุทธศาสนานั้น ผลลัพธ์ของการวิจัยสามารถเป็นประโยชน์กับสังคม เพราะพุทธศาสตร์ คือหลักการให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยการปรับตัว ปรับใจ และสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ แนวโน้มศูนย์วิจัยจะทำวิจัยเพื่อมนุษย์ในสังคม แก้ปัญหาสังคม ให้แนวคิดที่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักจริยธรรม

นอกจากนี้แนวโน้มการศึกษาทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านจิต จิตวิทยา สมอ และ การบำบัดร่างกายด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา จะมีมากขึ้นเป็นความร่วมมือกันคว่ำวิจัย แบบพุทธศาสตร์ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหญ่เพื่อมนุษย์เช่นกัน

ประเด็นที่ 3 แม้ในด้านปรัชญา ตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา และด้านควอนตัม คอมพิวเตอร์ ก็ได้รับความสนใจเมื่อนำหลักการทางพุทธศาสตร์ เข้ามาพิจารณาด้วย เป็นการทำความเข้าใจในศาสตร์ดังกล่าวกับพุทธศาสตร์ เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ให้นักวิชาการได้ศึกษาต่อไปในอนาคต

ประเด็นที่ 4 การวิจัยด้านวิปัสสนา และด้านสมาธิ จะได้รับการทำวิจัยในหลายประเด็น เช่น ประเด็นประโยชน์ของสมาธิที่มีผลต่อการทำงาน ต่อสุขภาพ ต่อความอดทน ต่อการปรับพฤติกรรม ในบางองค์กรมีการจัดหลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนาแก่เจ้าหน้าที่ นักธุรกิจ ครู และหมอ เพื่อใช้กับตัวเอง แลผู้ร่วมงาน หลักสูตรเหล่านี้มีการพัฒนาด้วยการวิจัยในหลากหลายอาชีพ รวมถึง การบำบัดรักษาคนไข้ด้านจิตใจ การลดภาวะความตึงเครียด ความกลัว การลดการเจ็บปวดจากสภาวะการของโรคได้ดีขึ้น สมาธิมีผลต่อไอคิว (IQ) งานด้านสมาธิจึงได้รับความสนใจจากวงการแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นต้น และ

ประเด็นที่ 5 จากสภาพสังคมที่ได้รับผลกระทบจากมนุษย์ด้วยกันเอง จากภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม โรคต่างๆ ส่งผลให้คนในสังคมมีหลักเกณฑ์การตัดสินใจผิดถูกชั่วดี ตามประสบการณ์ชีวิตของตนเอง นักวิจัยพุทธศาสตร์ นักวิชาการเชื่อว่าพระพุทธศาสนามีหลักการการตัดสินใจเชิงมนุษยธรรม จริยธรรม ผลวิจัยสามารถให้คำตอบหลักการตัดสินใจผิดถูก ชั่วดี ได้ นับว่าพุทธศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งแนวโน้มผู้คนสนใจศึกษามากขึ้น ผลวิจัยด้านพุทธศาสตร์ในอนาคตจึงเป็นผลยืนยันการใช้พุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบครัว สังคม และสังคมโลก ว่าเป็นประโยชน์จริง ส่งผลให้แนวโน้มความสนใจของมนุษยชาติในการศึกษาพุทธศาสตร์จะมีมากขึ้น

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาพบว่า “ศาสน์ของพระพุทธเจ้า เป็นศาสตร์ที่ลุ่มลึกที่สุดในบรรดาศาสนาทั้งหลาย และเป็นทางออกของโลก หากศุนย์วิจัยพุทธศาสตร์บริหารจัดการได้ดี มีส่วนช่วยมนุษยชาติแก้ปัญหาโลกได้” กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “คำสอนของพระพุทธเจ้า มีเหตุมีผล จนได้รับการยอมรับจากนักวิชาการระดับโลกในศาสตร์ด้านต่างๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ เช่น ไอน์สไตน์ หรือ ศาสตราจารย์ฮาราริส (Prof. Yuval Noah Hararis) นัก

ปรัชญา และนักประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน ผู้เขียนหนังสือ Sapiens: A Brief History of Humankind กล่าวว่า “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ศึกษาระบบ ความสำคัญและสาเหตุของความสุข”

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า “พระพุทธศาสนาเป็นระบบทางจิตวิญญาณซึ่งมีพื้นฐานจากมุมมองทางด้านปรัชญา เกี่ยวกับการค้นหาความจริงด้านจิตใจ ซึ่งเป็นกระบวนการพื้นฐานในการดูแลจิตใจให้ปลอดภัย เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทางระบบประสาทสมัยใหม่ เป็นระบบที่ล้ำลึกโดยระบบนี้สถาบันการวิจัยของชาวพุทธจะต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาและทำวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติโดยรวม” อาจกล่าวได้ว่าแนวโน้มผลการวิจัยด้านพุทธศาสตร์ จะเป็นประโยชน์กับมนุษยโลกทั้งด้านจิตภาพ และกายภาพ

ประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของหลักพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “หนึ่งในผู้นำบางประเทศ ถึงกับกล่าวขานว่า ในประเทศนับถือคริสต์ศาสนา กล่าวว่า “ศาสตร์ของพระพุทธเจ้า เป็นศาสตร์ที่ลุ่มลึกที่สุดในบรรดาศาสนาทั้งหลาย และเป็นทางออกของโลก” หากศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์บริหารจัดการได้ดี มีส่วนช่วยมนุษยชาติ และแก้ปัญหาโลก ยิ่งในยุคปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีพัฒนาไปมากเท่าใด มนุษย์ก็ยิ่งต้องมีที่พึ่งทางใจ หาความสงบทางใจ หาหลักคิด หลักยึดเหนี่ยวทางใจที่ลุ่มลึกมีเหตุผล มากขึ้นเท่านั้น” และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “คำสอนของพระพุทธเจ้า มีเหตุผล มีผล ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการระดับโลกในศาสตร์ด้านต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ และ เช่น ไลน์ไฮด์น นักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่ หรือในปัจจุบันนักวิชาการ เช่น ศาสตราจารย์ฮาราริส ยูวา โนอา (Prof. Yuval Noah Harari) ศาสตราจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเยรูซาเล็ม (ผู้เขียนหนังสือ Sapiens: A Brief History of Humankind) กล่าวว่า “ชาวพุทธ ได้ทำการศึกษาอย่างเป็นระบบในเรื่องเหตุแห่งความสุข และแก่นของความสุข ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้เกิดความสนใจอย่างมากในวงการวิทยาศาสตร์ ศึกษาทั้งในด้านปรัชญา และการปฏิบัติสมาธิในพระพุทธศาสนา” นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “พระพุทธศาสนาเป็นระบบทางจิตวิญญาณซึ่งมีพื้นฐานจากมุมมองทางด้านปรัชญา เกี่ยวกับการค้นหาความจริง ดังนั้นการตระหนักในความเป็นจริง จึงมีความสำคัญในการปฏิบัติทางจิตของชาวพุทธ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นจากการฝึกอบรมจิต ซึ่งจิตจะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จิตจะลดความคิดลง และในที่สุดก็ขจัดความคิดออกไป จนเกิดการรวมเป็นหนึ่ง และเพิ่มความคิดเชิงบวก นี่เป็นกระบวนการพื้นฐานในการดูแลจิตใจให้ปลอดภัย ศาสตร์ทางระบบประสาทสมัยใหม่เป็นระบบที่

ล้าลึกโดยระบบนี้ สถาบันการวิจัยของชาวพุทธจะต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาและทำวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติโดยรวม”

12. อนาคตภาพด้านประเมินภายนอกและภายใน

จากข้อค้นพบอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ด้านประเมินภายนอกและภายใน มีประเด็นที่สำคัญคือ ด้านการประเมินภายนอกของศูนย์วิจัยมีการกำหนดรูปแบบการประเมินโครงการวิจัยด้วยเกณฑ์คุณภาพ มีการกำหนดกรอบการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ การประเมินเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหาร โครงการวิจัย การเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อการศึกษาศาสตร์ และสังคม เป็นต้น ด้านการประเมินผลภายในจากการบริหารศูนย์วิจัย โดยพิจารณาจาก บริบทของศูนย์วิจัย (Context), ปัจจัยนำเข้า (Input), กระบวนการบริหารศูนย์ (Process) และผลลัพธ์ (Product) และประเมินปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ คือ ผู้บริหารศูนย์วิจัยมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล นักวิจัยเชี่ยวชาญ และงบประมาณเพียงพอ ซึ่งศูนย์วิจัยควรให้ความสำคัญในการประเมินทั้งภายนอกและภายใน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การประเมินภายนอกจะให้มิติในด้านกระบวนการดำเนินงาน ยังต้องมีอะไรปรับปรุงเพิ่มขึ้น ในขณะที่กระบวนการประเมินภายใน จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่บอกถึงความสำเร็จของศูนย์วิจัย ซึ่งการกำหนดกำหนดรูปแบบการประเมินอาจนำมาจากหน่วยงานที่ดูแลศูนย์วิจัย เป็นผู้กำหนดด้วยเกณฑ์คุณภาพจากสถาบันการศึกษา หรือกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่การประเมินเป้าหมายที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วพบว่า

ประเด็นที่ 1 การประเมินวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การดำเนินการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การนำในกระบวนการปฏิบัติ และการควบคุมเพื่อให้เป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า ศูนย์วิจัยไม่ควรจะประเมินเฉพาะการบริหารเท่านั้น ควรมีการประเมินผลกระทบของการวิจัย ที่มีผลกระทบต่อสังคมในมิติต่างๆ สอดคล้องกับอาทิตยา ดวงมณี พบว่า การประเมินผลการบริหารงานอย่างเดียวไม่พอ สถาบันควรมีการประเมินผลกระทบของการวิจัยในทุกๆ ด้านด้วย เช่น ด้านสังคม ผลวิจัยมีการนำไปใช้ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือผลกระทบอย่างไรบ้าง

ประเด็นที่ 2 การประเมินผลกระทบยังสามารถประเมินถึงการสร้างความเข้มแข็งของศูนย์วิจัย และนักวิจัยด้วย นอกจากการประเมินภายนอกโดยบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก จะทำให้ศูนย์วิจัยเห็นมุมมองจากภายนอก (Outside in) ที่มองเข้ามาในศูนย์วิจัย ส่วนการประเมินภายในสำหรับบุคลากรภายในก็ควรมีการประเมินภายใน (Inside out)

ประเด็นที่ 3 ในการประเมินภายในอาจใช้การประเมินในรูปแบบ CIPP Model คือ บริบทของศูนย์วิจัย (Context) เป็นการประเมินบริบทภายในศูนย์วิจัย ได้แก่ประเมินสถานที่ อาคาร

และบรรยากาศการทำงาน, ปัจจัยนำเข้า (Input) ในที่นี้เป็นการประเมินเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงการวิจัย และทรัพยากรในการทำงาน งบประมาณ อัตรากำลังในการทำงาน ด้านอุปกรณ์ รวมเทคโนโลยีต่างๆ, กระบวนการบริหารศูนย์ (Process) ได้แก่ การวางแผน การกำหนดโครงสร้างและ ภาระงาน ทิศทางการวิจัยในแต่ละปี สารสนเทศทางการวิจัย การเผยแพร่ผลงานวิจัย ติดตาม โครงการวิจัย, การบริหารจัดการผลลัพธ์ (Product) ทางการศึกษา รวมทั้งการประเมินโดยภาพรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภากร นิธิปรีชานนท์ พบว่า การจัดระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินผล จากหน่วยงานภายนอก และผู้แทนสำนักต่างๆ เป็นองค์ประกอบหนึ่งในแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหาร งานวิจัย

ประเด็นที่ 4 นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอว่า กุญแจแห่งความสำเร็จของศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ใช้ในการประเมินได้ คือ การประเมินด้านผู้บริหารศูนย์วิจัยมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากลมากขึ้น แค่นั้น (ประเมินผู้นำ นักวิจัยเชี่ยวชาญมีความรู้ความสามารถแตกฉานในศาสตร์ที่ค้นคว้า มากน้อย เพียงใด (ประเมินผู้ผลิตผลงานวิจัย) และงบประมาณเพียงพอหรือไม่ (ประเมินทรัพยากรที่จำเป็น) มีแนวทางอย่างไรในการจัดหางบประมาณ เป็นต้น การประเมินกุญแจแห่งความสำเร็จดังกล่าว สามารถบอกได้ว่า ศูนย์วิจัยมีความแข็งแกร่งด้านการบริหารจัดการอย่างไร ศูนย์วิจัยมีความแข็งแกร่ง ด้านวิชาการอย่างไร และศูนย์วิจัยมีความแข็งแกร่งด้านเงินทุนอย่างไร ผลการประเมินทำให้ทราบได้ ว่า ศูนย์วิจัยยังมีส่วนที่จำเป็นต้องพัฒนาส่งเสริมอะไรบ้าง เพื่อก้าวเข้าสู่การทำงานระดับโลก ซึ่งวิธีการต่างๆ ในการประเมินนั้นมีวิธีการต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของมนู ลินะวงศ์ ในด้าน มุมมองของการประเมินผลการดำเนินงานองค์กร สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การประเมินผล ทางการเงิน การประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ การประเมินผลแบบดุลยภาพ (Balance Scorecard) เป็นต้น การประเมินผลศูนย์วิจัย นั้นเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนางานศูนย์วิจัยให้ บรรลุเป้าหมาย ไม่ควรทำงานเป็นไปในรูปแบบประจำวันโดยไม่มีประเมิน”

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมต่อการประเมินภายนอก และภายใน ว่า “ควรให้ ความสำคัญกับการประเมินผลจากหน่วยงานภายนอกและภายใน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการ ปรับปรุง พัฒนางานของตนให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้” เพราะผลของการประเมินจะทำให้ ศูนย์วิจัยพุทธเห็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้กับการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ดังนี้

1. แนวโน้มการวิจัยในอนาคต จะร่วมมือกันทำงานมากขึ้นในรูปแบบโลกาภิวัตน์ และเครือข่ายกับศูนย์วิจัยทั่วโลกมากขึ้น ดังนั้นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย ควรมีนโยบายการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้าน “ทิศทางการวิจัย และการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคต” โดยเฉพาะในด้านความร่วมมือกันเพื่อก้าวเข้าสู่ระดับโลก ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยให้สอดคล้องกับการสร้างความร่วมมือและก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ
2. ควรมีนโยบายจัดตั้งสมาคมศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชีย เป็นการรวมตัวของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชียทั้งฝ่ายเถรวาท ฝ่ายมหายาน และฝ่ายวัชรยาน เพื่อการพัฒนาแนวทางการวิจัย การบริหารศูนย์วิจัย การพัฒนาระบบสารสนเทศทางการวิจัย และร่วมกันพัฒนาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในแต่ละประเทศ ก้าวสู่ความเป็นเครือข่ายของศูนย์วิจัย
3. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทุกแห่ง ควรมีนโยบายพัฒนาระบบสารสนเทศของศูนย์ เพื่อรองรับการทำงานเป็นเครือข่ายของศูนย์วิจัยทั่วโลก
4. นโยบายความร่วมมือของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก ควรนำไปสู่ฐานข้อมูลด้านผลงานวิจัยพุทธศาสตร์ ที่มีมาตรฐานเผยแพร่ในระดับนานาชาติ
5. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรมีนโยบายแปลผลงานวิจัยพุทธศาสตร์ในประเทศของตนเอง จากภาษาแม่เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยในวงกว้าง
6. แนวโน้มการวิจัยพุทธศาสตร์เชิงประยุกต์ จะมีการทำวิจัยในประเด็นต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และแก้ปัญหาสังคม ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรมีนโยบายการแลกเปลี่ยนงานวิจัยที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เพื่อพัฒนาไปใช้ในประเทศอื่นได้

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

1. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนการทำวิจัยข้ามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ไม่เฉพาะคัมภีร์ภาษาบาลี หรือคัมภีร์ในภาษาใดภาษาหนึ่งเท่านั้น ควรทำการเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาในภาษาอื่นด้วย

2. ผู้บริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยเฉพาะในประเทศไทย ควรพัฒนานักวิจัย และบุคลากรปฏิบัติงานให้เพิ่มพูนทักษะภาษาอังกฤษเชิงวิชาการมากขึ้น และควรเพิ่มพูนภาษาเพื่อการอ่านคัมภีร์จารึกในประเทศต่างๆ เช่น ทิเบต จีน สิงหล บาลี และสันสกฤต เพื่อการทำงานที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นสากล

3. ในบริบทของสังคมทำให้ผู้เรียนลดลงต่อเนื่อง ความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์ลดลง ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรร่วมมือกับรัฐบาลในการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์ และสนับสนุนภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์ กับคนทุกระดับให้มากขึ้น

4. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนทุนการศึกษาเพื่อเป็นสร้างนักวิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคต สำหรับนักบวชในพระพุทธศาสนา จนถึงระดับปริญญาเอก รวมทั้งการจัดที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษา และส่งเสริมการเป็นนักวิจัยที่เชี่ยวชาญต่อไป

5. ในประเทศไทยศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรมีโครงการร่วมกับศูนย์วิจัยในต่างประเทศ เพื่ออาศัยนักวิจัยต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานร่วมกัน มีประโยชน์ทั้งทำให้นักวิจัยเชี่ยวชาญ มีเวทีแสดงความสามารถ มีรายได้ และเป็นการพัฒนางานวิจัยพุทธศาสตร์ของนักวิจัยในประเทศ โดยเฉพาะการวิจัยทางด้านคัมภีร์พุทธศาสตร์

6. ในอนาคตศูนย์วิจัยควรมีการทำงานร่วมกันกับศูนย์วิจัยทั่วโลก เนื่องจากปัจจุบันศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์บางแห่ง มีนักวิจัยทำงานไม่เพียงพอ ความร่วมมือในการทำวิจัยร่วมกัน จึงเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์”

7. ในอนาคตศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่ก้าวเข้าสู่การทำงานระดับโลก ควรมีการบริหารศูนย์วิจัยเพื่อรองรับนักวิจัยจากศูนย์วิจัยอื่นๆ ให้มาฝังตัว เพื่อทำวิจัย ส่งเสริมการแลกเปลี่ยน และแสดงผลงาน พร้อมได้รับการอำนวยความสะดวกทางด้านที่พัก และอื่นๆ ทำ

8. ควรมีการกระตุ้นบรรยากาศทางวิชาการด้านพุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชีย ด้วยผลงานวิจัยของศูนย์ ด้วยนักวิชาการที่เชี่ยวชาญ และด้วยสารสนเทศทางการวิจัยที่ทันสมัย ผ่านสมาคมศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชีย (อาจมีการจัดตั้งในอนาคต) เป็นการแบ่งปันข้อมูลเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อการพัฒนาศูนย์วิจัยไปสู่เป้าหมายบนความร่วมมือในการพัฒนาร่วมกัน

9. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพ ควรพัฒนาการเป็นแม่ข่าย (Hub) ด้านการวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก

10. ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในแต่ละประเทศ ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิจัยและคณาจารย์วิจัย ด้วยการเตรียมพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่พัก ค่าอาหาร และการดูแล ในการค้นคว้าวิจัยด้านพุทธศาสตร์ในประเทศของตน

11. การวิจัยด้านวิปัสสนา และด้านสมาธิ มีแนวโน้มจะมีการทำวิจัยด้านนี้มากขึ้น ผลการวิจัยมีคุณค่าต่อสังคม ฉะนั้นศูนย์วิจัยด้านวิปัสสนา และด้านสมาธิ ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ผลงานวิจัยเกี่ยวกับวิปัสสนา และสมาธิ ทั้งของตนเอง และของสถาบันต่างๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาอนาคตภาพรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่เน้นการวิจัยทางด้านคัมภีร์ (Pure Buddhism) และทางด้านพระพุทธรูปศาสนาเชิงประยุกต์ (Applied Buddhism) มีองค์ประกอบอนาคตภาพที่เหมือนกัน องค์ประกอบอนาคตภาพที่แตกต่างกันอย่างไร และองค์ประกอบร่วมกันอย่างไรบ้าง

2. ควรศึกษารูปแบบอนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ที่มีรากฐานในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท กับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาหยาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

3. ควรศึกษารูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ปัญญาประดิษฐ์ (AI: artificial intelligence) เพื่อการค้นคว้าของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในอนาคต

4. ควรศึกษาแนวโน้มการบริหารงานศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลกเพื่อสร้างความร่วมมือเป็นระบบเครือข่าย และแนวโน้มการสร้างแม่ข่าย (Hub) ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์

5. ควรศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการเป็นศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เชี่ยวชาญระดับโลก

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษดา กรุดทอง, **การวิจัยเชิงอนาคต**, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), 15.

เกษม บุญอ่อน, "เดลฟาย: เทคนิคในการวิจัย." **คุรุปริทัศน์**, 10, ฉบับเดือนตุลาคม, 2522: 26-28.

คณะกรรมการการอุดมศึกษา, **พระราชบัญญัติการบริหารส่วนงานภายในของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2550**, เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2561 เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/ministry%20law/1-2%20standard%20U.pdf>

———, **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546**, เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/ministry%20law/1-2%20standard%20U.pdf>

จักรกฤษณ์ สิริริน และสุชาดา นันทะไชย, "แนวโน้มการใช้ E-Education ในการบริหารงานวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า." **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, 10, ฉบับที่ 21 มกราคม-เมษายน 2559: 52-54.

จุมพล พูลภัทรชีวีต, "ความเป็นมาของ อี ดี เอฟ อาร์ (Edfr)." **วารสารสมาคมนักวิจัย**, 13, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม (2551): 10.

จุมพล พูลภัทรชีวีต, **การวิจัยอนาคต**, เข้าถึงเมื่อ 6 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก http://portal.edu.chula.ac.th/pub/jrm/index.php/jrm/article/view.40.pdf_30

จุมพล พูลภัทรชีวิน, "การวิจัยอนาคต." **วารสารวิธีวิทยาการวิจัย**, 1, ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน: 22-24.
———, "การวิจัยอนาคต (Futures Research)." **วารสารสมาคมนักวิจัย**, 13, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม (2551).

ชาชากิ ชิซูกะ, "วิธีเขียนแผนภาพการแตก 18 นิกาย." **วารสารธรรมธารา**, 3, ฉบับที่ 4 (มกราคม – มิถุนายน) (2560).

ณิชา เบญจพรวัฒนา, "แนวโน้มการวิจัยเชิงอนาคตในประเทศไทย." **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**, 2, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม (2558).

เตี้ยเจริญ, สายสุดา, "องค์ประกอบของมหาวิทยาลัยวิจัย." (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554), 1.

นพมาศ เครือสุวรรณ, "การบริหารการพัฒนางานवेशะเบียนในประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559), 70.

- นิพนธ์ สุขปรีดี และคณะ, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา
ไทย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสยาม, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. (กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2549).
- บรรเจิด ชวลิตเรืองฤทธิ์, "เถรวาทกับหินยานต่างกันอย่างไร." **วารสารธรรมธारा**, 1, ฉบับที่ 1
(มกราคม - ธันวาคม) (2558): 61.
- ปิยวรรณ บุญเพ็ญ ยุทธนา ไชยจุล และดุขฎิ โยเหลา, "ลักษณะขององค์การและผลิตภาพงานวิจัยของ
บุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยแห่งชาติ." **วารสารศรีนครินทรวิ
โรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 9, ฉบับที่ 17 (มกราคม-
มิถุนายน) (2560): 88-89.
- พระมหาบุญช่วย สิริธโร และคณะ, "สภาพและแนวทางการพัฒนาระบบบริหารองค์การงานวิจัยของ
กลุ่มเครือข่ายพันธมิตรวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเหนือ."
วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา 8, ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน (2560): 23.
- พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, "การวิจัยเชิงคัมภีร์: กรณีศึกษาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร." **วารสารธรรมธारा**, 2,
ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน (2559): 5.
- , "การศึกษาพระพุทธศาสนากับการบริหารงานวิจัย." เอกสารประกอบการสัมมนา : การศึกษา
พระพุทธศาสนากับการบริหารงานวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2562): 6-
13.
- , **ท่องประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา 4**, เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=JTCPyKO-h0s>
- . ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย Dci มหาวิทยาลัยริวโคคุ ประเทศญี่ปุ่น. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์
2563.
- , "พระพุทธศาสนามหายาน: เหตุใดคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความหลากหลาย." **วารสาร
ธรรมธारा** 6, ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน, 2563): 188-89.
- , **พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาล 1**, เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก
https://www.youtube.com/watch?v=K8Q_1UUAvo
- , **พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาล 2**, เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=vAEpDRheLCo>
- , **เส้นทางสู่การศึกษาปรัชญาอินเดียและพุทธศาสตร์**, รวมบทความวิชาการในวาระวันคล้าย
วันเกิดครบรอบ 70 ปี ของศาสตราจารย์ ดร. สุงุ่นมะ อากิระ. โตเกียว: สำนักพิมพ์โตโต,
2005.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, "บทบรรณาธิการ." **วารสารธรรมธारा**, 58, ฉบับที่ 5 (มิถุนายน 2558).

- พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, **แผนแม่บทการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี 2560-2564**, (อยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559), 2-4.
- "พระราชบัญญัติการบริหารส่วนภายในของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2550", **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 124, ตอนที่ 61 ก, (27 กันยายน 2550): 5-6
- "พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542", **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, (19 สิงหาคม 2542): 2.
- พัชรภรณ์ ดวงชื่น, "เปลี่ยนมุมมองการบริหารองค์กรการศึกษาในโลก Disruptive." **วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 8, ฉบับที่ 2 มกราคม-มิถุนายน (2561): 251-55.
- พัชรี ชมภูคำ, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล, 2552).
- พิรภาว บุญเพลิง, "อนาคตภาพการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยตามความต้องการของชุมชน." (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 83.
- มนู ลีนะวงศ์, "มุมมองของการประเมินผลการดำเนินงานองค์กร." **วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ**, 3 (2555): 1.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น, "ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่องรับสมัครข้อเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยเฉพาะทาง/ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2550." **เอกสารประกอบประกาศมหาวิทยาลัยฉบับที่ 1059/2550** (2550).
- มหาวิทยาลัยทางตะวันตก (University of West), **ประวัติศาสตร์ของเรา (Our History)**, เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://www.uwest.edu/about-uwest/our-history/>
- ราชบัณฑิตยสถาน, ความหมายศูนย์-สถาบัน, เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/thknowledge/detail.php?ID=2596>
- ดวงเดือน ภูตยานนท์ และคณะ, "การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย." **วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ**, 21, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2554: 1.
- วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉรินัง, "การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย." **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 1, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม (2558): 37-38.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ชิริลลิก, เข้าถึงเมื่อ 13 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อักษรชิริลลิก>
- , นิรุกติศาสตร์, เข้าถึงเมื่อ April, 1, 2020, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/นิรุกติศาสตร์>

วิภากร นิธิปรัชานนท์, "แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน." (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554), ง.

วิโรจน์ สารรัตน์, **แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา**, (กรุงเทพฯ: หจก. ทิพย์วิสุทธิ์, 2555).

ศิโรจน์ ผลพันธิน, "รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา." (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2547).

ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **วารสารพุทธศาสนศึกษา**.

———, **ประวัติความเป็นมา**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://www.cubs.chula.ac.th/>

สดใส ฆณะรัตน์, "การสำรวจเชิงวิเคราะห์วิธีวิทยาของงานวิจัยที่ใช้เทคนิค อี ดี เอฟ อาร์." (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), 17.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ความเป็นมาสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://bri.mcu.ac.th/?page_id=309

———, **โครงสร้างการบริหาร**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://bri.mcu.ac.th/?page_id=337

———, **ปรัชญา**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก http://yri.mbu.ac.th/?page_id=377

———, **หน้าหลัก**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://bri.mcu.ac.th/>

สนุก สิงห์มาตร พิกุล มีมานะ และดุชฎีวัฒน์ แก้วอินทร์, "คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21." เอกสารการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 2 เสนอที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (2560).

สมชาย ฐานวุฑโฒ, "บทบรรณาธิการ." **ธรรมธารา**, 58, ฉบับที่ 5 (มิถุนายน 2558): 4.

สมพร ยอดดำเนิน, "อนาคตภาพโรงเรียนอนุบาลฤทธิยะวรรณาลัย." (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 48.

สมาคมคัมภีร์พระพุทธศาสนาอิเล็กทรอนิกส์จีน, **Cbeta Mission**, เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://www.cbeta.org>

สมาน อัครภูมิ, "ทบทวนนิยามการศึกษาและการเรียนรู้ : จุดเริ่มต้นการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา." **วารสารราชธานีวัฒนธรรมทางสังคมศาสตร์**, 1, ฉบับที่ 3 (ตุลาคม-ธันวาคม, 2560): 4.

सानิต ศิริวิศิษฐ์กุล และสมยศ อวเกียรติ, "ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร

- งานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย." **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, 10, ฉบับที่ 23 กันยายน-ธันวาคม (2559): 58-61.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), **2 ทศวรรษวิวัฒนาการ สกว.**, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2556).
- สำราษ หงส์กลาง, "รูปแบบการบริหารศูนย์วิจัยและพัฒนาในสถาบันอาชีวศึกษา." (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2556), 94.
- สินธะวา คามดิษฐ์, **2p4m: แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**, เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก www.dpu.ac.th/ces/download
- สุจิตรา โอสถอภิรักษ์, "การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิจัยตามกลุ่มสาขาของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), 63.
- สุชาติ ศรีเศรษฐวรกุล, "แนวทางการสร้างฐานข้อมูลพระไตรปิฎกบาลี จากคัมภีร์ไบเบิล." **วารสารธรรมธारा**, 1, ฉบับที่ 1 (มกราคม – ธันวาคม, 2558): 290.
- สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์, "ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21." **Veridian E-Journal, Silpakorn University**, 10, no. 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม, 2560): 2845.
- องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.), **Ar กับ Vr คืออะไร...แล้วต่างกันยังไงล่ะ....** เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2020, เข้าถึงได้จาก <http://www.nsm.or.th/other-service/676-online-science/knowledge-inventory/sci-trick/sci-trick-information-technology-museum/3937>
- อนงนุช ภูยานนท์, "อนาคตภาพบทบาทการพยาบาลเพื่อการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชนในทศวรรษหน้า." 101.
- อาทิตยา ดวงมณี, "การพัฒนายุทธศาสตร์งานวิจัยโดยการเทียบเคียงสมรรถนะตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม." (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), 21.

ภาษาอังกฤษ

- Aleksandra Dikusar, **Disruptive Technologies in Education Sector**, accessed March 4, 2020, available from <https://xbsoftware.com/blog/disruptive-technologies-in-education-sector/>

- Alexander Berzin, **Buddhism and Its Impact on Asia**, accessed March, 30, 2020, available from <http://studybuddhism.com/en/tibetan-buddhism/about-buddhism/the-world-of-buddhism/spread-of-buddhism-in-asia>
- Allen, Gemmy S., Warren R. Plunkett, and Raymond F. Attner, **Management an Approach to Customer Expectations**, (Canada: Cengage learning, 2013), 21.
- ancientindia.co.uk, **The Expansion of Buddhism, Vividmaps**, accessed January 20, 2020, available from https://vividmaps.com/the-expansion-of-buddhis/#disqus_thread
- Blake, Robert R., and Jane S. Mouton, **The Managerial Grid**, (Houston, Texas: Gulf Publishing, 1964), 7.
- Boardman, P. Craig, and Elizabeth A. Corley, **University Research Centers and the Composition of Research Collaborations**, accessed July 25, 2017, available from www.sciencedirect.com
- Buddhist and Pali University of Sri Lanka, **Annual Report of the Buddhist and Pali University of Sri Lanka 2018**, accessed April, 13, 2020, available from <https://www.parliament.lk/uploads/documents/paperspresented/annual-report-buddhist-and-pali-university-2018.pdf>
- Bukkyo University, **Academics**, accessed April, 10, 2020, available from <https://www.bukkyo-u.ac.jp/english/academics/>
- Cassidy, Carlene M., and Robert Kritner, **Principles of Management**, 12 ed (China, Cengage learning: S4 Carlisle Publishing, 2011), 5.
- Central Institute of Higher Tibetan Studies, **Cihts Brochure**, accessed April, 12, 2020, available from <https://cihts.ac.in/webpage/cmspage.aspx?catid=1&postid=163>
- Certo, Samuel C., and S.Trevis Certo, **Modern Management Concepts and Skills**, 12 ed (Kendallville: Pearson Education, 2012), 27.
- Child, J., **Organization: A Guide to Problems and Practice**, (London: Harper & Row, 1984).
- Chr, E. Bournuff et, **Lassen: Essai Sur Le Pali Ou Langue Sacree De La Presqueile Au-Dela Du Gange**, Vol. 224, (Paris: n.p, 1826), 6.
- Cristian Violatti, **Ancient History Encyclopeda**, accessed April 19, available from <http://www.ancient.edu/buddhism/>

- Csanowicz, Innanuel M., "Collections of Objects of Religion Ceremonial in the United States National Museum." *Bulletin 148 (United States National Museum)* 152.
- DAAD and DIE, **Digital Transformation Digital Transformation Higher Education and Research for Sustainable Development. (Position Paper. Bonn)**, accessed December 2018, available from https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/der-daad/landingpages/experts_on_digitalisation_in_higher_education_and_research_for_sustainability_dec2018.pdf
- Dbpedia, **Fo Guang University**, accessed April, 10, 2020, available from http://dbpedia.org/page/Fo_Guang_University
- Dejong, J.W., "Brief History of Buddhism Studies in Europe and America." *The Eastern Buddhist, New series* 7 (1974): 55-106.
- Department of Pali and Buddhist Studies University of Sri Jayewardenepura, "**Mission.**" *Newsletter USJP-Pali Buddhist DPBS-USJP-2018* 5, no. 5 (2518): 1.
- Dongguk University, **Academy of Buddhist Studies**, accessed April, 10, 2020, available from <http://abc.dongguk.edu/abc/index.jsp>
- , **Dongguk Center for Buddhist Translation**, accessed April, 10, 2020, available from <http://www.tripitaka.or.kr>
- , **Institute for Buddhist Culture**, accessed April, 10, 2020, available from <http://abc.dongguk.edu/kbri/>
- , **Institute for the Study of the Jogye Order of Korean Buddhism**, accessed April, 10, 2020, available from <https://jonghak.dongguk.edu/>
- , **Institute of Buddhist Architecture Research**, accessed April, 10, 2020, available from <http://abc,dongguk.edu/architecture/>
- , **Institute of Electronic Buddhist Texts & Culture Contents**, accessed April, 10, 2020, available from <http://ebtc.dongguk.ac.kr/>
- , **President's Greetings**, accessed April, 10, 2020, available from http://www.dongguk.edu/mbs/en/subview.jsp?id=en_010100000000
- , **The Project for Archives of Buddhist Culture**, accessed April, 10, 2020, available from <http://kabc.dongguk.edu/>

- Fanfoyan, **Peking University Institute of Buddhist Sanskrit Manuscripts Document: About Us**, accessed April, 12, 2020, available from <http://www.fanfoyan.com/intro-en.htm>
- , **Project**, accessed April, 12, 2020, available from <http://www.fanfoyan.com/project.htm>
- Fayol, H., **The Administrative Theory in the State. Address before the Second International Congress of Administrative Science Brussels**, accessed February 3, 2017, available from <http://www.od.arc>
- Fo Guang University, **Department of Buddhist Studies**, accessed April, 10, 2020, available from <http://www.fgu.edu.tw>
- Fondermann, Philipp, and Peter L. Van der Togts, "How Wageningen University and Research Centre Managed to Influence Researchers Publishing Behaviour Towards More Quality Impact and Visibility." paper presented at the 13th International Conference on Current Research Information Systems (CRIS2016), no. June 9-11 (2016): 204-06.
- Gary Dessler, **Management Fundamentals: Modern Principles and Practices**, Vol. 4, (Virginia: Reston Publishing, 1985).
- George A. Giannopoulos and Emeritus professor, "Strategic Management and Promotion Issues in International Research Cooperation." Case study on **Transport Policy 5** (2017): 438-51.
- Geshe Ngawang Samtem, **Central Institute of Higher Tibetan Studies**, (New Delhi: Global Nexus printing press2018), 15.
- Ghvedashvili, G., et al., "Web Based Research Administration and Information System." paper presented in proceedings of XVth International Seminar/Workshop on direct and inverse problems of electromagnetic and acoustic wave theory (DIPED-2011): 161-64.
- Giancarlo Lauto and Shintaro Sengfoku, "Perceived Incentives to Transdisciplinarity in a Japanese University Research Center." **Science Direct 65**, no. January 2015: 136-37.
- Gordon, T.J. and Holmor, O. **Report on a Long-Range Forecasting Study**, Paper Santa Monica. (The Rand Corporation1994).

- Griffin, Ricky W., **Management Principles and Practices**, 11 ed Vol. 8, (Canada: Cengage learning, 2013).
- Hackman, and Oldham G.R., **Organization: Structures, Processes and Outcomes**, (New Jersey: Prentice-Hall, 1987).
- Harischandra Gambheera, "Social Changes in the 21st Century Have Differentially Affected the Mental Health Scenario in the Developing World." **Indian Journal of Social Psychiatry** 32, no. 3 (November) (2016): 238-39.
- Herbert A. Simon, **Administration Behavior**, 2 ed (New York: The Free Press, 1967), 160.
- International Institute for Buddhist Studies, **Concept**, accessed April, 15, 2020, available from <http://www.icabs.ac.jp/en/about/concept>
- , **Message from President**, accessed April, 15, 2020, available from http://www.icabs.ac.jp/en/about/message_president
- , **Message from the Chairman of the Board of Executives**, accessed April, 15, 2020, available from http://www.icabs.ac.jp/en/about/message_chairman
- International Theravada Buddhist University, **Background**, accessed, available from <http://www.myanmarnet.net/nibbana/university.htm>
- , **Joining Instruction**, accessed April, 20, 2020, available from <http://www.myanmarnet.net/nibbana/university.htm>
- J., Green, and Langley D., **Professionalizing Research Management: Higher Education Funding Council for England (Hefce) and the Medical Research Council (Mrc)**, accessed 2011, March 1, available from <http://researchsupport.leeds.ac.uk/images/uploads/docs/PRMReport.pdf>
- Jackson, Roger, and John Makransky, **Buddhist Theology, Critical Reflexions by Contemporary Buddhist Scholars**, (London: Routledge, 2000), 7-8.
- , **Buddhist Theology, Critical Reflexions by Contemporary Buddhist Scholars**, (New York: Routledge, 2013), 5.
- k12 academics, **History of Education in Sri Lanka**, accessed April 10, 2020, available from <https://www.k12academics.com/Education%20Worldwide/Education%20in%20Sri%20Lanka/history-education-sri-lanka>
- Karin Preisendanz, "Buddhist Studies and Indology in Germany and Austria:

- Background, History, Contexts and Methodology." Journal of the International Association of Buddhist Studies** 2, no. 2 (1999): 246.
- Kosow, Hannah, and Robert GaBner, **"Method of Future and Scenario Analysis: Overview, Assessment, and Selection Criteria." Bonn: German Development Institute** 1 (2007).
- McMillan, Thomas T., **The Delphi Techniques**, Paper Presented at the Annual Meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development. (Monterey: California, 1971), 3-5.
- Merchant, K.A., **"The Control Functions of Management." Sloan Management Review** 3 (1982): 43-45.
- MGR Online, ศาสนาพุทธบูมในเยอรมนี, accessed 2 กุมภาพันธ์ 2561, available from <http://www.watgiessen.com/index.php?lay=show&ac=article&id=209588&Ntype=1>
- Mi Mi Khim, **Buddhist Monks and Missionary Services a Special Case Study of Sitagu Sayadaw on Missionary Services**, (n.p.: n.p., 2015), 133.
- Nagasak, Kiyonori, and Toru Tomabechi, **"Towards a Digital Research Environment for Buddhist Studies." Literary and Linguistic Computing** 28, no. 2 January, 2013.
- Nakamura, H., "Indian Buddhism: A Survey with Bibliographical Notes." edited by Alex Wayman, 1. Delhi: Motial Banarsidass Publishers, 1987.
- Nathan Phelps, "Trends Shaping Society: Implications for Higher Education in the 21st Century." (Ph.D. dissertation, the Educational Administration and Supervision Commons, Faculty of the Educational Leadership, Western Kentucky University, August, 2014).
- Nyirenda, Olugbara, and Moyo, **"Developing of Research Administration and Management System for Higher Education Institutions in Developing Countries: Case Study of Durban University of Technology." The African Journal of information Systems** 11, no. 3 July 2019: 183-89.
- Oseyomon, Ehi Patrick, **"Globalization and Management." African Research Review: Issues and Concepts** 4, no. 4 (October, 2010): 97.
- , **"Globalization and Management: Issues and Concepts." African Research Review** 4, no. 4 (October) (2010): 105-07.

- Patnaik, and Marinescu, **Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity**, 1.
- Peter F. Drucker, **Management: Tasks, Responsibility, Practices**, (London: Pon Books, 1979), 9.
- Philip, G. Altbach "What Counts for Academic Productivity in Research University." **University World News**.
- Philologe, and Alterumskunde, "Teils Der Geschichte Der Sanskrit-Philologie Und Indischen Altertumskunde." In *Indien. Drei Nachgelasene Kapitel Des Iii*. Leipzig, 1921.
- Postgraduate institute of Pali and Buddhist Studies University of Kelaniya Sri Lanka, **Prospectus-2018-2019**, (n.p.2018), viii.
- Ralph Flores, **Buddhist Scripture as Literature, Sacred Rhetoric and the Uses of Theory**, (New York: State University of New York Press, 2008).
- Rama, K., **Buddhism - a World Religion**, Sundeep Prakashan, (New Delhi: n.p., 1999), 77.
- Renmin University of China, **History**, accessed April, 12, 2020, available from <http://ruc.edu.cn/research-centers-and-institute-en>
- Research Center for World Buddhist Cultures Ryukoku University Editorial Committee. **Journal of World Buddhist Cultures** 3, no. 1 March 2018: 165.
- Research System at the Research Center for World Buddhist Cultures, **Applied Research Division**, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/organization/#organization01-01>
- , **Basic Research Division**, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/organization/#organization01-01>
- , **Links**, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/links/>
- , **Organization**, accessed May, 1, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/organization/>
- Richard L. Daft, **Management**, 3 ed (Texas: The Dryden Press, 1988), 42-43.
- Rissho University, **About Rissho University**, accessed April, 10, 2020, available from <http://www.ris.ac.jp/en/about/index.html>

- , **Research Institutes**, accessed April, 10, 2020, available from <http://www.ris.ac.jp/en/research/index.html>
- Robbins, Stephen P., **The Administration Process**, 2 ed (New Delhi: Prentice-Hall of India Private Limited, 1985), 6.
- Ruegg, D.S., "**Apropos of a Recent Contribution to Tibetan and Buddhist Studies.**" **Journal of the American Oriental Society** (1962): 82.
- Ryukoku University, **Center for World Buddhist Cultures**, accessed March, 10, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/>
- , **History of Ryukoku University**, accessed March, 10, 2020, available from <https://www.ryukoku.ac.jp/about/outline/history.html>
- , **Mission of the Center**, accessed March, 10, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/about/>
- , **Mission Statement**, accessed March, 10, 2020, available from <https://www.ryukoku.ac.jp/english2/about/mission.html>
- , **Objective of the Research Center for World Buddhist Cultures**, accessed March, 10, 2020, available from <https://rcwbc.ryukoku.ac.jp/en/>
- Saigusa Mitsuyoshi and Bukkyō shō nenpyō, **กาลานุกรมพระพุทธศาสนาฉบับย่อ**, revised ed (Tokyo: Daizōshuppan, 1996), 4.
- Salem Alanzi, **Pestel Analysis**, accessed April, 17, 2020, available from <http://www.researchgate.net/publication/327871826>
- Sergiovanni, Thomas J., and Robert J. Strarat, **Supervision Human Perspective**, 3 ed (New York: Mcgraw-Hill, 1983), 119-20.
- Sheng Yen Education Foundation, **Founder's Profile**, accessed April, 10, 2020, available from <https://www.shengyen.org.tw/page.aspx?pid=131&lang=en>
- State Pariyattisasana University Yangon, **About Us**, accessed April, 20, 2020, available from <https://spsuygn.edu.mm/>
- , **Faculty and Department**, accessed April, 20, 2020, available from <https://spsuygn.edu.mm/>
- , **Research**, accessed April, 20, 2020, available from <https://spsuygn.edu.mm/>
- Stephen, P. Robbins, **The Administration Process**, 2 ed (New Delhi: Prentice-Hall of

India Private Limited, 1985), 7.

Suganuma Akira hakushi koki kinen ronbunshū kankōkai, **Indo Tetsugaku Bukkyōgaku E No Izanai**, (Tokyo: Daitōshuppansha, 2005).

Sunil, K. Patnaik, and Marinescu Angelica, "**Buddhism and Buddhist Studies: From History to Contemporaneity.**" *International Review of Social Research* 9, no. 1 (2019).

Takashi Irisawa, **Message from the President of Ryukoku University**, accessed March, 10, 2020, available from https://www.ryukoku.ac.jp/english2/about/e_greeting.html

Textor, **A Handbook on Ethnographic Future Research**, Cultural and Education Futures Research Project School of Education and Department of Anthropology. 3 ed: Standford, 1990), 139.

The Jubilee Centre for Character and Values, **Framework for Character Education**, accessed January, 10, 2020, available from <http://jubileecentre.ac.uk/userfiles/jubileecentre/pdf/other-centre-papers/>

The Otani Explorations in Chinese Central Asia, **The International Dunhuang Project (idp)**, accessed May, 3, 2020, available from http://idp.bl.uk/pages/collections_jp.a4d

The University of Sri Jayewardenepura, **Introduction to the Department**, accessed April, 13, 2020, available from <http://fhss.sip.ac.lk/budd/>

Toshinori, **Message from the Chairman of the Board of Executives, :International Institute for Buddhist Studies**, accessed April, 15, 2020, available from http://www.icabs.ac.jp/en/about/message_chairman

Treasures of Ryukoku University, **International Network for Japan Arts :Inja**, accessed May, 3, 2020, available from <https://injart.org/exhibition/treasures-of-ryukoku-university/>

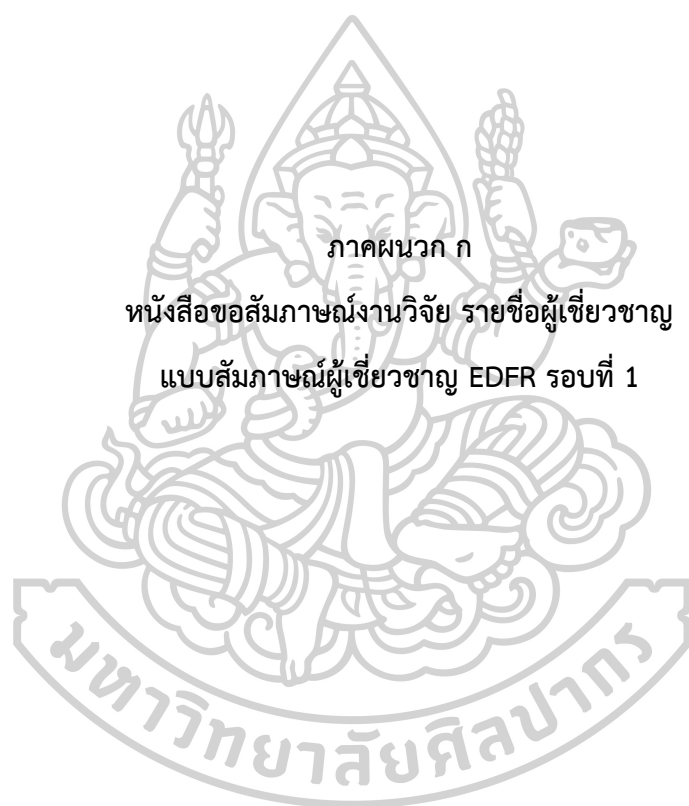
Unirank, **Buddhist University and College**, accessed April, 10, 2020, available from <https://www.4icu.org/religious/Buddhist.htm>

uniRank University Ranking, **Top Buddhist Universities in the World**, accessed May, 6, 2020, available from <https://www.4icu.org/top-religious-universities/buddhist/>

- Venerabel Dr. Ashin Nyanissara (D.Litt, Ph.D) Mahadhammakathika bahujanahitadhara, **Aggamahapandita, Aggamahasadhamma-Jotikadhaja**).
- Violetti, Cristian, **A Short of the Buddhist Schools**, accessed March, 2, 2020, available from
- Vipassana research institute, **Introduction**, accessed April, 13, 2020, available from <https://www.vridhamma.org/Research-Projects>
- , **Vipassana Meditation and Its Relevance to the World**, 2 ed (Maharashata: Super Creative Graphic Services PVT LTD, 2012), 26-27.
- Weijen Teng. "Dharma Drum Institute of Liberal Arts." โดย อัจฉวัน หงิมรักษา (September 25 2018).
- Wikipedia, **Khotan**, accessed April, 12, 2020, available from https://en.m.wikipedia.org/wiki/Kingdom_of_Khotan
- , **Laulan**, accessed April, 12, 2020, available from <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Silk>
- Wikipedia the free encyclopeda, **Honen**, accessed April, 10, 2020, available from <https://en.wikipedia.org/wiki/H%C5%8Dnen>
- Wisdom library since 800 BC, **General Definition (in Buddhism)**, accessed April 4, 2020, available from <https://www.wisdomlib.org/definition/gautama#pali>
- Youtie, Jan, and and others, **Institutionalization of International University Research Ventures: Research Policy**, 2017), 1696-98.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอสัมภาษณ์งานวิจัย รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ EDFR รอบที่ 1

ที่ ศธ 6812.2/749

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

18 พฤษภาคม 2561

เรื่อง ขอรบอนุญาตสัมภาษณ์งานวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยทางพุทธศาสนาในเอเชีย”

นมัสการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวอชวัน หงิมรักษา รหัสนักศึกษา 58252914 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับอนุมัติ
ให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยทางพุทธศาสนาในเอเชีย”

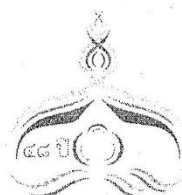
ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงกราบเรียน
มาเพื่อขอความอนุเคราะห์พระคุณท่านให้นักศึกษาสัมภาษณ์เกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยทางพุทธ
ศาสนาในเอเชีย เพื่อนำไปประกอบการพัฒนางานวิจัยต่อไป

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอรบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์)
หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
โทร. 09 3979 3455
นิต. 08 6972 2827

“องค์กรบริหารสร้างสรรค์”
“Creative Organization”

No. 6812.2/1092

Department of Educational Administration
Faculty of Education, Silpakorn University
Nakhon Pathom, Thailand 73000

30th August 2018

Subject: Interview for Research

Dear

Ms. Achawan Ngimruksa, I.D. No. 58252914, who is a Ph.D. Candidate, majoring in Educational Administration at the Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand. She has been approved to conduct the doctoral dissertation on the topic of "The Scenario of Buddhist Research Center Administration in Asia".

We would like to ask for your kind cooperation to allow Ms. Achawan Ngimruksa having an interview for your opinion and view on the scenario of Buddhist research center/institute administration in Asia in the next ten years, during 15-20 October, 2018

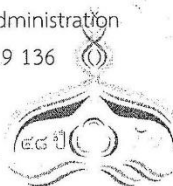
Your kind cooperation will be highly appreciated and thank you very much for your kindness.

Yours faithfully,

(Asst.Prof.Praserit Intarak, Ed.D.)

Head of the Educational Administration Department
Silpakorn University

Department of Educational Administration
Telephone /Fax No. +6634 219 136

"องค์กรแห่งการสร้างสรรค์"

"Creative Organization"

JURY OF EXPERTS LIST

No.	Country	Title/ Name / Surname	Major/Faculty department/University
1	Japan	Prof.Yusho Wakahara	Department of Buddhist Studies Faculty of Letters, Ryukoku University
2	Japan	Prof. Kazunobu Matsuda	Department of Buddhist studies School of Buddhism Bukkyo University
3	Japan	Prof. Shogo Watanabe	Department of Indian Philosophy Faculty of Literature Toyo University
4	Republic of Korea	Prof. Dr. An Yang-Gyu	Dean of Buddhist Culture College. Director of Graduate School of Buddhist Culture, Institute for Buddhist Cultures and Social Affairs, Dongguk University in Gyeongju
5	Republic of Korea	Prof. Dr. Kwon Gi-Hyun	Dept. Buddhist Cultural Studies, Director of Institute for Esoteric Buddhism, Uiduk University
6	Republic of China	Prof. Kuo, Chao-Sun	Department of Buddhist studies Fo Guang University Research Institute at Fo Guang Shan
7	Republic of China	Prof. Dr. Yu-Chen Li	Director of Graduate Institute of Religious Studies, National Chengchi University
8	People's Republic of China	Assoc. Prof. Ye Shaoyong	Research Institute of Sanskrit Manuscripts and Buddhist Literature, School of Foreign Languages, Peking University Beijing

No.	Country	Title/ Name / Surname	Major/Faculty department/University
9	People's Republic of China	Ven. Dr. Wei Shan (Assoc. Prof.)	Director of the Religious Studies School of Philosophy, Renmin University of China
10	The Republic of the Union of Myanmar	Ven. Adiccavamsa	Assistance Head of Department Research, translation and Publication Department State Pariyattisasana University
11	The Republic of the Union of Myanmar	Ven. Dr. Candamukha (Assoc. Prof.)	Faculty of Pariyatti International Theravada Buddhist Missionary University Mayangone.
12	The Democratic Socialist Republic of Sri Lanka	Ven. Mriswatte Wimalagnama	Head of Buddhist Culture Postgraduate Institute of Pali and Buddhist Studies, University of Kelaniya
13	The Democratic Socialist Republic of Sri Lanka	Ven Prof. Medagampitiye Wijithadhamma Royal Pandith, B.A. (Hons), M.A., Ph.D.	Department of Pali and Buddhist Studies, University of Sri Jayewardenepura, Negegoda,
14	The Republic of India	Prof. Geshe Ngawang Samten	Vice Chancellor Central institute of Higher Tibetan Studies (Deemed University) Sarnath, Varanasi Ultra Pradesh.
15	The Republic of India	Dr. O.P. Pathak	Director of Vipassana Reseach Institute, Dhamma Giri, Igatpuri Nashik, Maharashtra, India

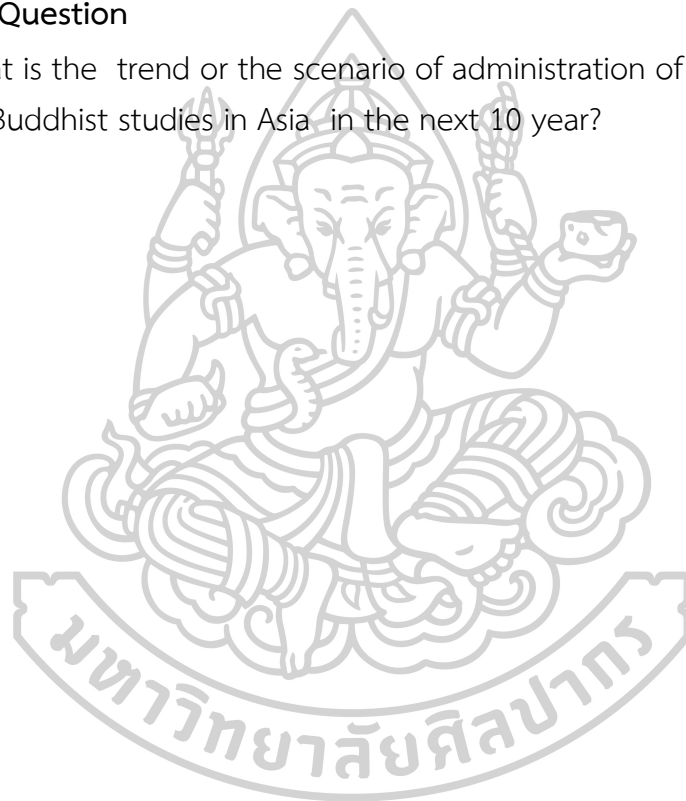
No.	Country	Title/ Name / Surname	Major/Faculty department/University
16	The Republic of India	Prof. Dr.K.T.S. Sarao D.Litt. (Honoris Cauca)	Head & Professor of Buddhist Studies, Arts Faculty, University of Delhi, India
17	Thailand	Phra Sutheerattana- pundit, (Assoc. Prof. Ph.D.)	Director Buddhist Research Institute of MCU Mahachulalongkornrajavidyalaya University
18	Thailand	Phramaha Thongcherd Katapunyo (Assist. Prof. Ph.D.)	Director YanasangvornResearch Institute Mahamakut Buddhist University
19	Thailand	Phrakrupalad Suwatthanapothikun (Somchai Thanavuddho, Ph.D.)	Director Tipitaka Research Center, Wat Phra Dhammakaya
20	Thailand	Phra Panuwat Lerdprasertpun (Ph.D.)	Wat Boromracha Kanchanapisek Anusorn Temple, Bang Bua Thong: Address, Wat Boromracha
21	Thailand	Assist. Prof. Dr. Pratoom Angurrohita	Director Chulalongkorn University Centre for Buddhist Studies

Interview Question

The scenario of administration of research centers
for Buddhist studies in Asia.

Interview Question

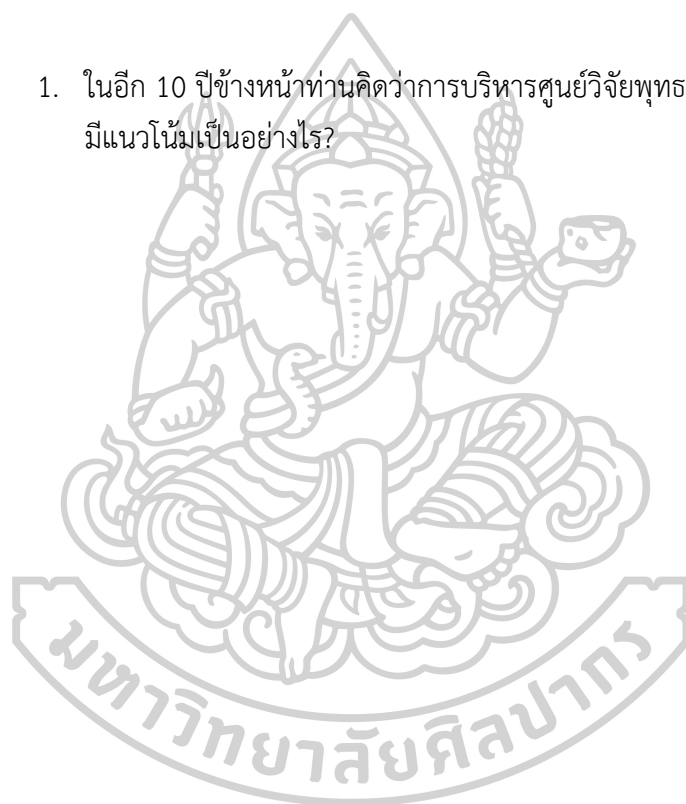
1. What is the trend or the scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia in the next 10 year?

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญ
การทำ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รอบที่ 1
เรื่อง อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย
(The scenario of administration of research centers
for Buddhist studies in Asia)

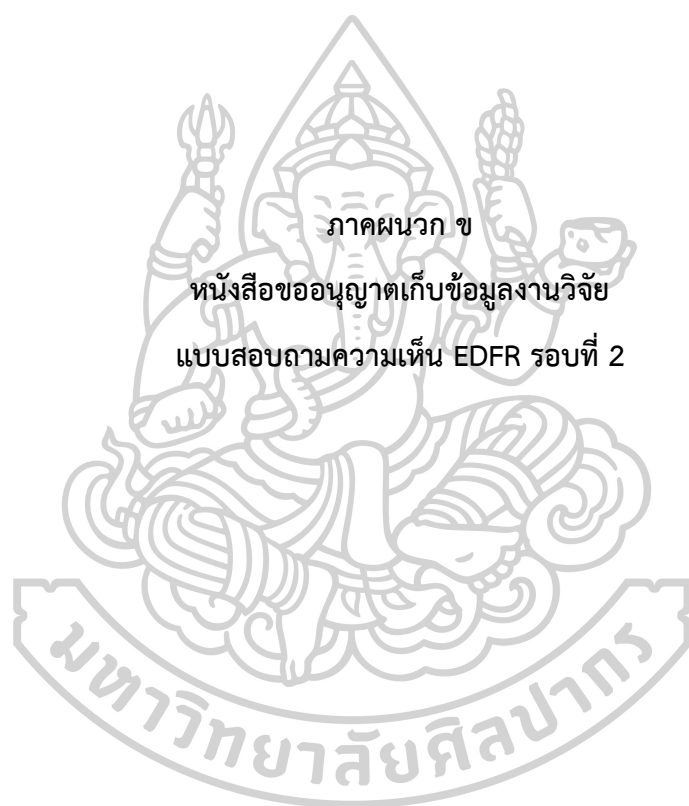
คำถาม

1. ในอีก 10 ปีข้างหน้าท่านคิดว่าการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย มีแนวโน้มเป็นอย่างไร?

นางสาวอชวัน หงิมรักษา รหัส 58252914

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
หัวข้อวิทยานิพนธ์ “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย”

ภาคผนวก ข
หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลงานวิจัย
แบบสอบถามความเห็น EDFR รอบที่ 2

ที่ อว 8612.2/4

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

3 มกราคม 2563

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น (EDFR รอบที่ 2)

นมัสการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามความคิดเห็น (EDFR รอบที่ 2) จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวอัชวัน หงิมรักษา รหัสนักศึกษา 58252914 นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย”

ในกรณีนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ทำแบบสอบถามความคิดเห็น (EDFR รอบที่ 2) เรื่อง “อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” ดังรายละเอียดในเอกสารที่ส่งมาพร้อมจดหมายนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอกกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มัทนา วัฒนอมศักดิ์)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทร. 09 3979 3455

No. 8612.2/5

Department of Educational Administration
Faculty of Education, Silpakorn University
NakhonPathom, Thailand 73000

3rd January 2020

Dear

Attached: Opinionnaire (The second round EDFR)

Ms. Achawan Ngimruksa is currently studying for the degree Doctor of Philosophy in Educational Administration, at the Faculty of Education; Silpakorn University at Sanamchandra Palace Campus in Nakhon Pathom province. She is working on her dissertation entitled "The Scenario of Buddhist Research Center Administration in Asia." In this regard, I would like to seek your kind assistance to complete the attached opinionnaire (The second round EDFR) for the research study.

Your kind support and contribution on the matter would be greatly appreciated.
Thank you in advance for your help and cooperation.

Best regards,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Mattana Wangthanomsak'.

(Asst. Prof. Mattana Wangthanomsak, Ph.D.)
Head of the Department of Educational Administration
Silpakorn University

Department of Educational Administration
Telephone /Fax No. +6634 219 136

แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ
 การทำ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รอบที่ 2
 เรื่อง อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย
 (The scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia.)

แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นจากการนำผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” ในการทำ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รอบที่ 1 มาสังเคราะห์และรวบรวมจัดหมวดหมู่ และนำมาสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ใช้ในการเก็บข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 2 เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อพิจารณาหาภาพอนาคตของการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย

ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการปฏิบัติงานของท่านแต่อย่างใด ผู้วิจัยรับรองว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นความลับ การนำเสนอข้อมูลจะเป็นภาพรวมเท่านั้น

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความ ให้ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน

ตัวเลขแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นางสาวอชวัน หิมรักษา

นักศึกษาหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

หัวข้อวิทยานิพนธ์ “อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย”

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDFR 2

ข้อที่	1. ปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1	ศูนย์กลางการส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการพระพุทธศาสนา ในระดับชาติและนานาชาติ					
2	ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัย การอนุรักษ์ คัมภีร์ และอารยธรรม-วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาของโลก บนความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติ					
3	ศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิภายในพระพุทธศาสนาของโลก (นิภายในใดภายในหนึ่งที่ศูนย์วิจัยเชี่ยวชาญ)					
4	บูรณาการการวิจัยเพื่อให้มนุษย์ตระหนักถึงโลกอุดมคติบนพื้นฐานวิถีชาวพุทธ และมนุษยชาติ					
5	บูรณาการการวิจัยพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม					
6	นักวิจัยพุทธศาสตร์ มีคุณธรรม มีความเชี่ยวชาญระดับสากล ผลวิจัยคุณภาพ ตอบสนองต่อสังคม และสังคมโลก					
ข้อที่	2. วิสัยทัศน์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย					
7	การกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของรัฐต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ					
8	ประมุขนิภายใน ประธาน หรือคณะกรรมการบริหารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของเอกชน เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรนั้น ๆ					
9	การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยระดับนานาชาติ"					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDJR 2

ข้อที่	2. วิสัยทัศน์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัย	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
10	การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มุ่งรูปแบบโลกาภิวัตน์ คือ มีความร่วมมือ (collaboration) มีการแลกเปลี่ยน (exchange) และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่าย (network) ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก					
11	การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เป็นแหล่งอ้างอิง และให้บริการความรู้ด้านพุทธศาสตร์"					
12	การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยคัมภีร์พระพุทธรศาสนา"					
13	การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อการตีความหลักธรรมให้ถูกต้องตามพุทธวจนะ"					
14	การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อใช้หลักพระพุทธรศาสนากับศาสตร์อื่น"					
15	การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อวิจัยหลักพระพุทธรศาสนาสู่การนำทางสังคม และแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่"					
16	การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อเป็นศูนย์กลางการบันทึก และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธรศาสนา (Buddhist culture)"					
17	การกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ "เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานสู่ความเชี่ยวชาญระดับนานาชาติจนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญของโลก"					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDJR 2

ข้อที่	3. บริบทของศูนย์วิจัย	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
18	การบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ก้าวเข้าสู่รูปแบบการทำงานโลกาภิวัตน์เร็วขึ้น เพราะอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology) และปัญญาประดิษฐ์ (AI: artificial intelligence)					
19	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรผลักดันให้เกิดความสนใจในการเรียนด้านพุทธศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์มากขึ้น เนื่องจากความสนใจในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พุทธศาสตร์ลดลง คนหันไปสนใจศึกษาด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมากขึ้น					
20	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุนทุนวิจัย และทุนการศึกษา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะยังมีผู้สนใจต้องการศึกษาว่า "พระพุทธเจ้าสอนอะไร" แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป					
21	การบริหารและการดำเนินงานวิจัยของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรคำนึงถึงบริบทแวดล้อมทางสังคม					
ข้อที่	4. งบประมาณ					
22	หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา/สถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ซึ่งสังกัดรัฐบาล					
23	หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา/สถาบันวิจัยแห่งชาติ ให้ความสำคัญอิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อโครงการวิจัย					
24	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรจัดหาแหล่งเงินทุนวิจัยด้วยตนเอง เช่น การทำวิจัยร่วมกับสถาบันอื่นทั้งในและต่างประเทศเป็นต้น					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDFR 2

ข้อที่	4. งบประมาณ	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
25	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีแนวทางการจัดหาทุนโดยการเปิดสอนวิชาพุทธศาสตร์ และส่งเสริมการสอนภาษาเพื่อใช้ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาแก่ผู้สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ					
ข้อที่	5. บุคลากร					
26	ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่สากล (International vision) และมีทักษะการทำงานในระดับนานาชาติได้					
27	ผู้บริหารมีสามารถในการบริหารงานตามนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ให้สำเร็จ					
28	ผู้บริหารสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามแผนประจำปี แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว ได้สำเร็จ					
29	ผู้บริหารมีความรู้ครอบคลุมด้านพุทธศาสตร์ และพระพุทธศาสนาในนิกายต่าง ๆ อย่างแตกฉาน					
30	ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหารสารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management)					
31	ผู้บริหารมีความเข้าใจบริบท และปัญหาสังคม					
32	ผู้บริหารมีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยของศูนย์					
33	นักวิจัยมีพหุองค์ความรู้ (plural knowledge) ด้านพุทธศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกในคัมภีร์ และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง					
34	นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDJR 2

ข้อที่	5. บุคลากร	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
35	นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญในการเขียนเค้าโครงการวิจัย (proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติโครงการวิจัย					
36	นักวิจัยมีองค์ความรู้พุทธศาสตร์ในด้านปริยัติ และควรมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่วิจัยในเรื่องนั้นมากขึ้น					
37	นักวิจัยพุทธศาสตร์มีคุณลักษณะที่ดี คือ มีความตั้งใจ อดทน รับผิดชอบ สามารถทำงานเป็นทีม และมีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ ในนิกาย					
38	การส่งเสริมพัฒนานักวิจัย ให้สามารถแสดงผลงานวิจัยในเวทีระดับชาติและนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ					
39	การส่งเสริมให้นักวิจัยรับคำปรึกษาจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ นานาชาติและทำงานร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์					
40	การส่งเสริมจริยธรรมในมนุษย์แก่นักวิจัยทุกคนให้ปฏิบัติตาม จรรยาบรรณ					
41	ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยควรมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสารที่สามารถทำให้การดำเนินงานของ ศูนย์วิจัยขับเคลื่อนไปสู่ระดับสากลได้					
ข้อที่	6. ทรัพยากรในการบริหาร					
42	การบริหารจัดการทรัพยากรด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย					
43	การบริหารจัดการ และให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักวิจัย และเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้สนใจ					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDFR 2

ข้อที่	6. ทรัพยากรในการบริหาร	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
44	ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการใช้ทรัพยากรการวิจัยและสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน					
ข้อ	7. การจัดการ					
45	การวางแผนงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ได้แก่ แผนประจำปี แผนระยะสั้น และแผนระยะยาว หรือมากกว่า 10 ปี ในบางแผนงาน					
46	การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ระบบการทำงาน และการกำหนดภาระงาน (job description) ที่ชัดเจน เพื่อก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ และสนับสนุนสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก					
47	การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมสังคม					
48	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ระดับนานาชาติ ต้องมีการพัฒนาการทำงานร่วมมือกันเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานในประเทศ และก้าวสู่ความร่วมมือแบบ ไร้พรมแดน					
49	การพัฒนาระบบการเป็นแม่ข่าย (Hub) ด้านพุทธศาสตร์					
50	การพัฒนาเทคโนโลยีในการสื่อสารของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์จะช่วยให้การตรวจชำระคัมภีร์ การแปล และการอ่าน สดวกและรวดเร็วขึ้น					
51	กระบวนการดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (collaboration in exchange) ของนักวิจัย นักศึกษาวิจัย หลักฐานทางการวิจัย และทรัพยากรอื่นๆ ระหว่างศูนย์วิจัยทั่วโลก					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDFR 2

ข้อที่	7. การจัดการ	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
52	การส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยด้วยความร่วมมือกัน ได้แก่การวิจัยเดี่ยว การวิจัยกลุ่ม การร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการทำบันทึกข้อตกลงในโครงการร่วมกัน (MoU) ทั้งในและต่างประเทศ					
ข้อที่	8. ทิศทางการวิจัย					
53	ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยคัมภีร์ การวิจัยอารยธรรมและวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม (Buddhist civilization and Buddhist culture) การวิจัยการนำหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ (applied Buddhism) และการวิจัยพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน (Buddhism in the modern world)					
54	ควรส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาด้วยการปริวรรตอักษร การแปล การตีความ และจัดเก็บด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology) เพื่อใช้ในการสืบค้น					
55	ควรส่งเสริมการวิจัยเพื่อการชำระคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้สมบูรณ์เป็นต้นแหล่งในการศึกษาต่อไป					
56	ควรส่งเสริมการวิจัยด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากหลักฐานที่ค้นพบใหม่					
57	ควรส่งเสริมการวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาในฉบับแปลทิเบต					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDJR 2

ข้อที่	8. ทิศทางการวิจัย	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
58	ควรส่งเสริมการวิจัยหลักพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ (Applied Buddhism) ใช้ในการหาแนวทางการดำรงชีวิต การพัฒนามนุษย์ และแก้ไขปัญหาสังคม					
59	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ด้านสมาธิ ควรจัดหลักสูตรอบรมให้นักวิจัย มีการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมาธิ					
60	ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยของศาสตร์อื่นๆ โดยอิงหลักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น					
61	ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น					
62	ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (longitudinal study research) ในงานวิจัยบางโครงการ					
ข้อที่	9. สารสนเทศทางการวิจัย					
63	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ (information management system) ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพชั้นสูง (ระบบสารสนเทศเป็นดัชนีชี้คุณภาพศูนย์วิจัยชั้นสูง)					
64	การสร้างความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลกเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศบนเครือข่าย (network) เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าต่อไป					
ข้อที่	10. การเผยแพร่ผลงานวิจัย					
65	การส่งเสริมการตีพิมพ์ผลงานของนักวิจัยในวารสาร และในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-journal) โดยผ่านเกณฑ์คุณภาพที่มีฐานรองรับระดับชาติและนานาชาติ					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDFR 2

ข้อที่	10. การเผยแพร่ผลงานวิจัย	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
66	การส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านการประชุมสัมมนานานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ทั่วโลก					
67	การพัฒนาช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์ (website), หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และอื่น ๆ					
68	การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการนำผลวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมไปใช้ให้เกิดผลจริง					
ข้อที่	11. ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย					
69	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนา งานวิจัยเกี่ยวกับอารยธรรม และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ผลวิจัย (ข้อค้นพบ) เป็นมรดกทางพระพุทธศาสนาของโลก					
70	งานวิจัยพุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพการณ์ปัจจุบันจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์					
71	งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของหลักพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตจะมีมากขึ้น สามารถให้แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคม					
72	งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ จิต (mind) และสมอง (brain) จะมีมากขึ้น เป็นแนวทางการฝึกอบรมจิต และการบำบัดร่างกายและจิตใจ					
73	งานวิจัยพุทธศาสตร์ด้านตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ปรัชญาจริยศาสตร์ และด้านควอนตัมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จะมีมากขึ้น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ					

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย EDJR 2

ข้อที่	11. ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
74	งานวิจัยที่เกี่ยวกับสมาธิ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจพฤติกรรม และการบำบัดผู้ป่วยจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาจิตและความมั่นคงทางอารมณ์ของประชากรโลก					
75	งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของสังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจ ผิดถูก ชั่วดี ของมนุษย์					
76	เมื่อเข้าสู่ "ethic period" ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีความพร้อมในการบริหารงานวิจัยเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิต การป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม					
ข้อที่	12. การประเมินภายนอกและภายใน					
77	การกำหนดรูปแบบการประเมินผลโครงการวิจัยด้วยเกณฑ์คุณภาพ					
78	การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ตามกรอบการประเมินตามที่หน่วยงานต้นสังกัด (รัฐบาล, กระทรวงศึกษา หรือสถาบันวิจัยแห่งชาติ) กำหนด ได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหารศูนย์ โครงการวิจัย และการเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อสังคม					
79	ประเมินจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดยพิจารณาจากผู้บริหารศูนย์มีวิสัยทัศน์ นักวิจัยที่เชี่ยวชาญ และงบประมาณเพียงพอ					
80	ประเมินจากการบริหารศูนย์วิจัยฯ โดยพิจารณาจาก บริบทของศูนย์วิจัย (context) , ปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการการบริหารศูนย์ (process) และผลลัพธ์ (product)					

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

[Translation]

Expert Opinionnaire
 The Second Round EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)
 The scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia

This opinionnaire was designed based on results from expert interviews on **'The scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia'** in the first round EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research). The results were synthesized, collected, and classified to prepare this opinionnaire.

This opinionnaire is used to acquire data for the second round EDFR. It is used to gather expert opinions that will be analyzed statistically to determine the scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia

The information you provide will not in any way affect your work. The researcher confirms that the information gathered is strictly confidential. Information will be displayed only collectively.

Instructions:

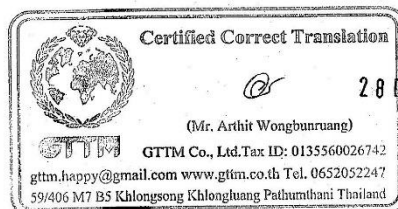
Please mark ✓ in the box after the statement that best describes your opinion level about the statement.

Each number represents how much you agree or disagree with the statement as follows:

- 5 represents that you **strongly agree** with the statement,
- 4 represents that you **agree** with the statement,
- 3 represents that you are **neutral** about the statement,
- 2 represents that you **disagree** with the statement, and
- 1 represents that you **strongly disagree** with the statement.

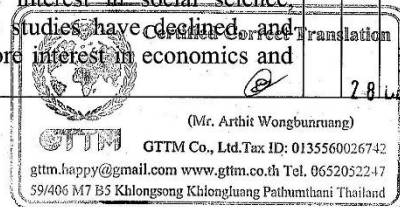
Miss Achawan Ngimruksa
 Ph.D. candidate, majoring in Educational Administration,
 Faculty of Education, Silpakorn University

Thesis title: 'The scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia'

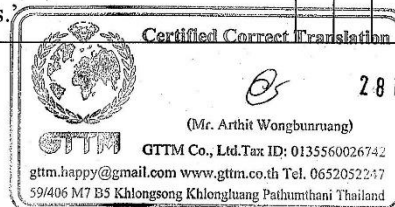
[Translation]

No.	2. Vision, goals and objectives of a research center for Buddhist studies	Level of agreement				
		Level of agreement:		Level of agreement		
		1	2	3	4	5
		5 = <i>strongly agree</i>	4 = <i>agree</i>	3 = <i>neutral</i>	2 = <i>disagree</i>	1 = <i>strongly disagree</i>
10	One of the goals of a research center for Buddhist studies is to globalize, i.e. having cooperation and exchange with research centers for Buddhist studies all over the world and being part of their network.					
11	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to disseminate academic knowledge, serve as a reference, and offer services regarding knowledge about Buddhist studies.'					
12	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to undertake research on Buddhist scriptures and texts.'					
13	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to make the correct interpretation of the words of the Buddha (Buddha Vacana).'					
14	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to apply the principles of Buddhism to other sciences.'					
15	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to study the principles of Buddhism so as to lead society in the right direction and to solve problems the world currently faces.'					
16	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to be a collection and conservation center for Buddhist culture heritage.'					
17	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to increase its administrative capability to an international level.'					
No.	3. Context of a research center for Buddhist Studies					
18	The administration of a research center for Buddhist studies has become more globalized due to existing facilities made available by advances in digital technology and artificial intelligence (AI).					
19	A research center for Buddhist studies should stimulate interest in Buddhist studies and studies of Buddhist scripture languages since interest in social science, humanities, and Buddhist studies have declined, and people have developed more interest in economics and technology.					

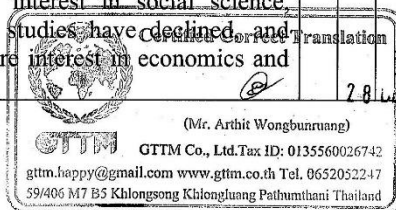
[Translation]

The scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia opinionnaire.						
No.	1. Philosophy of a research center for Buddhist studies					
	<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>	Level of agreement				
		1	2	3	4	5
1	A research center for Buddhist studies is a center that promotes education, research, and dissemination of academic knowledge of Buddhism, both nationally and internationally.					
2	A research center for Buddhist studies is a center for education, research, and conservation of Buddhist scriptures and texts, and different Buddhist civilizations/cultures in the world, which works in cooperation with international institutions.					
3	A research center for Buddhist studies is a center for education and research of existing Buddhist sects in the world (specializing in one sect).					
4	A research center for Buddhist studies integrates the research to make humans realize the ideal world based on the views of Buddhists and mankind.					
5	A research center for Buddhist studies integrates the research with Buddhism and modern sciences to improve mental and social development.					
6	Buddhist researchers possess virtues, world-class specialization, produce quality research outcomes, as well as respond to local communities and global society.					
2. Vision, goals and objectives of a research center for Buddhist studies						
7	A research center for Buddhist studies must develop its vision conforming to the national strategic plan.					
8	The leaders of a Buddhist sect, president or board of directors of a research center for Buddhist studies in a private educational institution, defines the research center's vision.					
9	One of the goals of a research center for Buddhist studies is to be 'an international center for education and research in Buddhist studies.'					

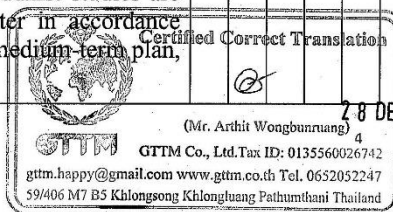
[Translation]

No.	2. Vision, goals and objectives of a research center for Buddhist studies	Level of agreement									
		Level of agreement:		Level of agreement							
		1	2	3	4	5					
		5 = <i>strongly agree</i>	4 = <i>agree</i>	3 = <i>neutral</i>	2 = <i>disagree</i>	1 = <i>strongly disagree</i>					
10	One of the goals of a research center for Buddhist studies is to globalize, i.e. having cooperation and exchange with research centers for Buddhist studies all over the world and being part of their network.										
11	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to disseminate academic knowledge, serve as a reference, and offer services regarding knowledge about Buddhist studies.'										
12	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to undertake research on Buddhist scriptures and texts.'										
13	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to make the correct interpretation of the words of the Buddha (Buddha Vacana).'										
14	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to apply the principles of Buddhism to other sciences.'										
15	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to study the principles of Buddhism so as to lead society in the right direction and to solve problems the world currently faces.'										
16	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to be a collection and conservation center for Buddhist culture heritage.'										
17	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to increase its administrative capability to an international level.'										
No.	3. Context of a research center for Buddhist Studies										
18	The administration of a research center for Buddhist studies has become more globalized due to existing facilities made available by advances in digital technology and artificial intelligence (AI).										
19	A research center for Buddhist studies should stimulate interest in Buddhist studies and studies of Buddhist scripture languages since interest in social science, humanities, and Buddhist studies have declined, and people have developed more interest in economics and technology.										

[Translation]

No. 3. Context of a research center for Buddhist studies						
	Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree	Level of agreement				
		1	2	3	4	5
20	A research center for Buddhist studies should fund research projects, sponsor students, and offer facilities to novice researchers as there are still people interested in knowing 'what the Buddha taught' despite changes in society.					
21	The administration and operation of a research center for Buddhist studies should be carried out with relevant social contexts in mind.					
No. 4. Budget						
22	The government organization responsible for education or a national research institute provides funding to a public research center for Buddhist studies.					
23	The government organization responsible for education or a national research institute grants researchers autonomy in selecting the topics for their research projects submitted for funding.					
24	A research center for Buddhist studies should seek its own funding such as cooperating with other institutions, both national and international ones.					
25	A research center for Buddhist studies finds a way to fund itself by offering courses in Buddhist studies and encouraging teaching of Buddhist scripture languages to interested individuals, both native and foreign ones.					
No. 5. Staff						
26	Directors of a research center for Buddhist studies have a global vision and the required skills to work at an international level.					
27	Directors of a research center for Buddhist studies are capable of running the research center in accordance with all its policies, goals, and objectives successfully.					
28	Directors of a research center for Buddhist studies are capable of running the research center in accordance with its annual plan, short-term plan, medium-term plan, and long-term plan successfully.					

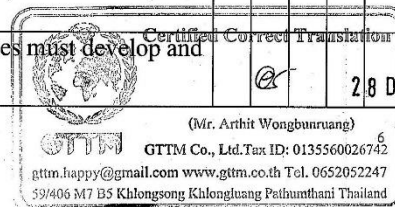
[Translation]

No.	5. Staff	Level of agreement				
		1	2	3	4	5
	<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>					
29	Directors of a research center for Buddhist studies have extensive knowledge and proficiency covering Buddhist studies and Buddhist schools.					
30	Directors of a research center for Buddhist studies have the knowledge required to manage a Buddhist study information system.					
31	Directors of a research center for Buddhist studies understand social contexts and social problems.					
32	Directors of a research center for Buddhist studies are committed to ideals and are capable of seeking funding for research support.					
33	Researchers in a research center for Buddhist studies have a plurality of knowledge of Buddhist studies, Buddhist scripture languages, and other relevant disciplines.					
34	Researchers in a research center for Buddhist studies possess the relevant skills and competence in research methods.					
35	Researchers in a research center for Buddhist studies possess the relevant skills and competence to write a research proposal.					
36	Researchers in a research center for Buddhist studies should have both theoretical and practical knowledge of Buddhism and Buddhist studies. This helps improve their understanding of research in their field of interest.					
37	Researchers in a research center for Buddhist studies display good qualities, i.e. determination, patience, responsibility, teamwork mindset, and impartiality regarding Buddhist sects.					
38	Researchers in a research center for Buddhist studies receive regular training to help prepare them for presenting their findings on international platforms.					
39	Researchers in a research center for Buddhist studies receive advice from and cooperate with international experts to promote intellectual and experiential exchange.					
40	Researchers in a research center for Buddhist studies are made familiarized with and conform to research ethics regarding human-subject research.					

[Translation]

No.	5. Staff	Level of agreement				
		1	2	3	4	5
	<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>					
41	Other staff in a research center for Buddhist studies should have knowledge of Buddhist studies, as well as competence and ability to communicate in foreign languages to be able to help drive the research center to an international level.					
No. 6. Managerial resources						
42	A research center for Buddhist studies manages resources regarding locations, materials, equipment, and facilities so that they are up-to-date and suit the needs of its researchers.					
43	A research center for Buddhist studies manages and offers services regarding research information with the help of advanced technology, and can serve as a resource center for researchers and as a self-learning center for interested individuals.					
44	A research center for Buddhist studies ensures cooperation with external agencies in order to share research resources and information.					
No. 7. General management						
45	Planning of a research center for Buddhist studies includes an annual plan, short-term plan, and long-term plan, or, in some circumstances, a 10+ year plan.					
46	A research center for Buddhist studies has a clear organizational structure and operations, and provides clear job descriptions, and is ready for internationalization and cooperation with a network of research centers for Buddhist studies around the world.					
47	The organizational structure of a research center for Buddhist studies should be able to adapt according to the context of society.					
48	An international research center for Buddhist studies must work in cooperation with local and global organizations, progressing towards completely borderless cooperation.					
49	A research center for Buddhist studies must develop and serve as a hub for Buddhist studies.					

[Translation]

No. 7. General management		Level of agreement				
Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree		1	2	3	4	5
50	Advances in communication technology adopted by a research center for Buddhist studies help make textual criticism, translation, and reading of Buddhist scriptures and texts more convenient and faster.					
51	There is a process to promote cooperation among research centers for Buddhist studies around the world to exchange their intellect, student researchers, research evidence, and other resources.					
52	Researchers in a research center for Buddhist studies are encouraged to undertake individual research, group research, co-authoring research, as well as organize workshops, and enter an MoU with both local and foreign organizations.					
No. 8. Research trend						
53	Priority should be given to research on Buddhist scriptures and texts, and traditional Buddhist civilization, applications of Buddhism, and Buddhism in the modern world.					
54	A research center for Buddhist studies should promote research on transliteration, translation, and interpretation of Buddhist scriptures and texts, as well as digitization for easier referencing.					
55	A research center for Buddhist studies should promote research on textual criticism of Buddhist scriptures and texts, and produce critical publications serving as a reference for further research.					
56	A research center for Buddhist studies should promote research on Buddhist scriptures and texts from newly obtained evidence.					
57	A research center for Buddhist studies should promote research on the Tibetan Buddhist scriptures.					
58	A research center for Buddhist studies should promote research on applications of Buddhist principles to help find the way of life, aid human development, and help solve social problems.					
59	A research center for Buddhist studies specializing in meditation should offer researchers training courses in which meditation training is given as a basis for further research on meditation.					

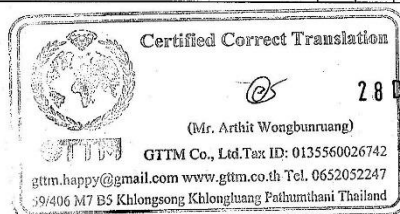
[Translation]

No. 8. Research trend						
	Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree	Level of agreement				
		1	2	3	4	5
60	A research center for Buddhist studies should promote research based on Buddhist principles conducted within different academic disciplines.					
61	A research center for Buddhist studies should promote comparative research on different Buddhist cultures in Southeast Asia.					
62	A research center for Buddhist studies should on occasion promote longitudinal Buddhist studies.					
No. 9. Research information						
63	To be an advanced research center, a research center for Buddhist studies must prioritize keeping their information system up-to-date. (For an information system serves as an index of quality.)					
64	A research center for Buddhist studies must seek cooperation among research centers for Buddhist studies around the world and develop a network-based information system to serve as a research platform.					
No. 10. Research publication						
65	A research center for Buddhist studies encourages researchers to publish their works in academic journals and academic e-journals.					
66	A research center for Buddhist studies encourages dissemination of research findings via international conferences in cooperation with a network of research centers for Buddhist studies around the world.					
67	A research center for Buddhist studies helps develop methods of publishing research findings via websites, e-books, and so on.					
68	A research center for Buddhist studies, in cooperation with all sectors, encourages practical application of research findings relating to humans and society.					
No. 11. Research outcomes						
69	Research studies relating to Buddhist scriptures and texts, and traditional Buddhist civilization, and their findings become the world heritage of Buddhism.					

[Translation]

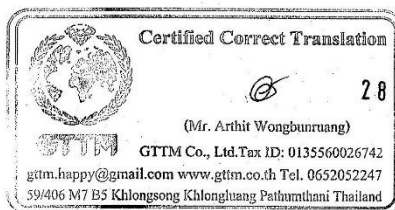
No.	11. Research outcomes	Level of agreement				
		1	2	3	4	5
	<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>					
70	There will be more research work in Buddhist studies relating to everyday living of humans in the current situation, informing humans of ways they can prepare for globalization and socially adjust to it.					
71	There will be more research work on the influence of Buddhist principles on people's way of live, informing people of ways to live life, ways to help people, and ways to solve social problems.					
72	There will be more research work in Buddhist studies relating to mind and brain, informing people of ways they can train their mind, and rehabilitate their body and mind.					
73	There will be more research work in Buddhist studies relating to logic, metaphysics, moral philosophy, quantum computing, and so on, creating new bodies of knowledge.					
74	There will be more research work in Buddhist studies relating to meditation-induced physical, mental, and behavioral changes, as well as meditation-based treatments, allowing improved mental development and improved mental stability of people in the world.					
75	There will be more research work in Buddhist studies relating to Buddhist principles, leading to promotion of virtue and morality in society, which in turn affects people's judgment as to what is right or wrong, good or bad.					
76	Upon entering the 'ethics era', a research center for Buddhist studies will be ready to oversee research work in response to government policies, as well as to help improve quality of life, and prevent and solve social problems.					

[Translation]

No.	12. Internal and external evaluation	Level of agreement				
		Level of agreement:				
		1	2	3	4	5
	<i>5 = strongly agree</i> <i>4 = agree</i> <i>3 = neutral</i> <i>2 = disagree</i> <i>1 = strongly disagree</i>					
77	Research centers determine how research projects are evaluated based on quality criteria.					
78	There are outcome evaluations of Buddhist research centers in line with an assessment framework set by a governing body (government, ministry of education, or a national research institute), which evaluate the goals, objectives, administration of the center, research projects, publishing, as well as the impact the research has on society.					
79	There is evaluation of success factors where the vision of the directors of a research center, expertise of researchers, and budget adequacy are taken into consideration.					
80	There is evaluation of the administration of a research center where a research center's context, inputs, staff, budget, resources, management process, and outcomes are taken into consideration.					

Thank you for completing this opinionnaire.

ภาคผนวก ค

หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลงานวิจัย
แบบสอบถามความเห็น EDFR รอบที่ 3

ที่ อว 8612.2/-

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

30 มกราคม 2563

เรื่อง ขออนุมัติโครงการในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น (EDFR รอบที่ 3)

นมัสการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามความคิดเห็น (EDFR รอบที่ 3) จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวอชวัน หจิมรักษา รหัสนักศึกษา 58252914 นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับ อนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย”

ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงกราบเรียน มาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ทำแบบสอบถามความคิดเห็น (EDFR รอบที่ 3) เรื่อง “อนาคตภาพการบริหารจัดการศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ใน เอเชีย” ดังรายละเอียดในเอกสารที่ส่งมาพร้อมจดหมายนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.มัทนา วัฒนอมศักดิ์)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทร. 09 3979 3455

No. 8612.2/-

Department of Educational Administration
Faculty of Education, Silpakorn University
NakhonPathom, Thailand 73000

30th January 2020

Dear

Attached: Opinionnaire (The third round EDFR)

Ms. Achawan Ngimruksa is currently studying for the degree Doctor of Philosophy in Educational Administration, at the Faculty of Education; Silpakorn University at Sanamchandra Palace Campus in Nakhon Pathom province. She is working on her dissertation entitled "The Scenario of Buddhist Research Center Administration in Asia." In this regard, I would like to seek your kind assistance to complete the attached opinionnaire (The third round EDFR) for the research study.

Your kind support and contribution on the matter would be greatly appreciated.
Thank you in advance for your help and cooperation.

Best regards,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Mattana Wangthanomsak'.

(Assoc. Prof. Mattana Wangthanomsak, Ph.D.)
Head of the Department of Educational Administration
Silpakorn University

Department of Educational Administration
Telephone /Fax No. +6634 219 136

แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ
การทำ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รอบที่ 3
เรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย”

แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นจากการนำผลการตอบแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ ในเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย” ในรอบที่ 2 มาหาค่ามัธยฐาน (median) ค่าฐานนิยม (mode) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) ในแต่ละข้อ แบบสอบถามนี้ใช้ในการเก็บข้อมูลรอบที่ 3 เพื่อยืนยันความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และรวบรวมความคิดเห็นในข้อคำถามที่ยังมีความเห็นแตกต่างจากกลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ในการแทนค่าสถิติของคำตอบจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญดังนี้

- M หมายถึง ตำแหน่งของค่ามัธยฐาน (median) คำตอบของผู้เชี่ยวชาญทั้งกลุ่ม
- O หมายถึง ตำแหน่งของค่าฐานนิยม (mode) คำตอบของผู้เชี่ยวชาญทั้งกลุ่ม
- ◄—► หมายถึง ช่วงของค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range)
- X หมายถึง ตำแหน่งของคำตอบที่ท่านได้เลือกในแบบสอบถามรอบที่ 2
- ✓ หมายถึง เครื่องหมายที่ท่านเลือกในแบบสอบถามรอบที่ 3
- ในการให้ความเห็นของท่าน รอบที่ 3 นี้ เป็นการพิจารณาคำตอบอีกครั้ง และให้ความเห็นเพิ่มเติมดังนี้
1. ในข้อที่ท่านให้ความเห็นแตกต่างจากกลุ่ม หากท่านยังคงยืนยันความคิดเห็นเดิม ขอความกรุณาให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
 2. เมื่อพิจารณาข้อคำถามอีกครั้ง ท่านสามารถเปลี่ยนระดับความคิดเห็นในการตอบครั้งนี้

ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่าน ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามฉบับนี้จะเป็นความลับใช้ในการวิจัยนี้เท่านั้น และการนำเสนอข้อมูลจะเป็นภาพรวมเท่านั้น

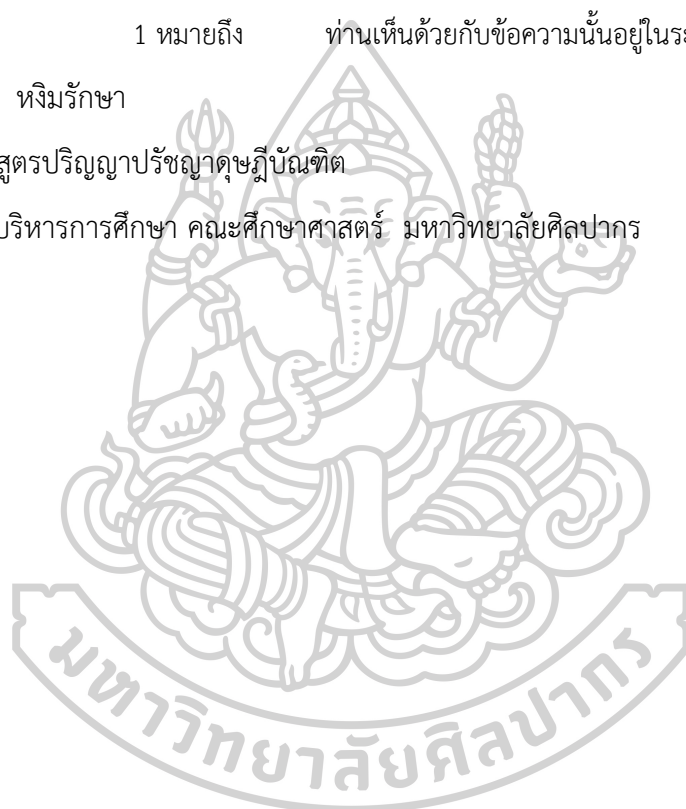
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความ EDFR รอบ 3 ให้ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน ตัวเลขแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

5 หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นางสาวอชวัน หงิมรักษา

นักศึกษาหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบสอบถามอนาคตภาพการบริหารศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ในเอเชีย (EDFR รอบที่ 3)													
ข้อ ที่	1. ปรัชญาของศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์	ระดับความเห็น					ระดับความเห็น					เหตุผล และ ข้อเสนอ แนะ	
		EDFR 2					EDFR 3						
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
1	ศูนย์กลางการส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ทาง วิชาการพระพุทธศาสนา ในระดับชาติและนานาชาติ					√ MO (4,5)							
2	ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัย การ อนุรักษ์ คัมภีร์ และอารยธรรม- วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาของโลก บนความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติ					√ M (4,5)							
3	ศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย นิกายในพระพุทธศาสนาของโลก (นิกายใดนิกายหนึ่งที่ศูนย์วิจัย เชี่ยวชาญ)			0 (3,5)	M	√							
4	บูรณาการการวิจัยเพื่อให้นักวิจัย ตระหนักถึงโลกอุดมคติบนพื้นฐานวิถี ชาวพุทธ และมนุษยชาติ					√ M O(4)							
5	บูรณาการการวิจัยพระพุทธศาสนา กับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจ และสังคม					√ M O(4)							
6	นักวิจัยพุทธศาสตร์ มีคุณธรรม มี ความเชี่ยวชาญระดับสากล ผลวิจัย คุณภาพ ตอบสนองต่อสังคม และ สังคมโลก					O(4) M √							
7	การกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์วิจัย พุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาของรัฐ ต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ					M O (4) √							

ข้อ ที่	3. บริบทของศูนย์วิจัย	ระดับความเห็น EDFR 2					ระดับความเห็น EDFR 3					เหตุผล และข้อ เสนอ แนะ	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
19	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรผลักดันให้ เกิดความสนใจในการเรียนด้านพุทธ ศาสตร์ และภาษาที่ใช้ในการอ่านคัมภีร์ มากขึ้น เนื่องจากความสนใจใน การศึกษาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พุทธศาสตร์ลดลง คน หันไปสนใจศึกษาด้านเศรษฐกิจ และ เทคโนโลยีมากขึ้น				M O (4)	←→							
20	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ควรสนับสนุน วิจัย และทุนการศึกษา หรือสิ่งอำนวยความสะดวก ให้แก่นักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะ ยังมีผู้สนใจต้องการศึกษาว่า "พระพุทธเจ้าสอนอะไร" แม้สภาพ สังคมจะเปลี่ยนแปลงไป				M O (4.5)	←→							
21	การบริหารและการดำเนินงานวิจัยของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ควรคำนึงถึงบริบท แวดล้อมทางสังคม				M O (4)	←→							
ข้อ ที่	4. งบประมาณ												
22	หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา / สถาบันวิจัยแห่งชาติ เป็นหน่วย สนับสนุนงบประมาณของศูนย์วิจัยพุทธ ศาสตร์ซึ่งสังกัดรัฐบาล				O (4)	M	←→						
23	หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา/ สถาบันวิจัยแห่งชาติ ให้ความสำคัญ อิสระแก่นักวิจัยในการเสนอหัวข้อ โครงการวิจัย				O (4)	M	←→						

ข้อ ที่	5.บุคลากร	ระดับความเห็น EDFR 2					ระดับความเห็น EDFR 3					เหตุผล และข้อ เสนอ แนะ	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
30	ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหาร สารสนเทศเชิงพุทธศาสตร์ (Buddhist research information management)				M O (4,5)	←→							
31	ผู้บริหารมีความเข้าใจบริบท และ ปัญหาสังคม				O (4,5) M	←→							
32	ผู้บริหารมีอุดมการณ์ และมี ความสามารถในการจัดหาแหล่ง เงินทุนสนับสนุนการวิจัยของศูนย์				O (4,5) M	←→							
33	นักวิจัยมีพหุองค์ความรู้ ด้านพุทธ ศาสตร์ การอ่านภาษาจารึกในคัมภีร์ และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง				O (4,5) M	←→							
34	นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญ ในระเบียบวิธีวิจัย				O (4,5)	←→							
35	นักวิจัยควรมีทักษะและความชำนาญ ในการเขียนเค้าโครงวิจัย (proposal) เพื่อนำเสนออนุมัติ โครงการวิจัย										MO (4,5)	←→	
36	นักวิจัยมีองค์ความรู้พุทธศาสตร์ใน ด้านปริยัติ และควรมีประสบการณ์ ด้านปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่วิจัยใน เรื่องนั้นมากขึ้น				M O (4,5)	←→							

ข้อ ที่	5.บุคลากร	ระดับความเห็น EDFR 2					ระดับความเห็น EDFR 3					เหตุผล และข้อ เสนอ แนะ	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
41	ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์วิจัยควรมีความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และการใช้ภาษาต่างๆ เพื่อการสื่อสารที่สามารถทำให้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยขับเคลื่อนไปสู่ระดับสากลได้				O (4.5)	M							
ข้อ ที่	6. ทรัพยากรในการบริหาร												
42	การบริหารจัดการทรัพยากรด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมทันสมัย แก่บุคลากรทางการวิจัย				O (4)	M							
43	การบริหารจัดการ และให้บริการสารสนเทศทางการวิจัยพุทธศาสตร์ ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักวิจัย และเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้สนใจ				O (4.5)	M							
44	ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อการใช้ทรัพยากรการวิจัย และสารสนเทศทางการวิจัยร่วมกัน				O (4)	M							

ข้อ ที่	7. การจัดการ	ระดับความเห็น EDFR 2					ระดับความเห็น EDFR 3					เหตุผล และข้อ เสนอ แนะ	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
51	กระบวนการดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (collaboration in exchange) ของ นักวิจัย นักศึกษาวิจัย หลักฐานทางการวิจัย และทรัพยากรอื่นๆ ระหว่างศูนย์วิจัยทั่วโลก				M O (4)								
52	การส่งเสริมนักวิจัยให้ทำวิจัยในรูปแบบความร่วมมือได้แก่การวิจัยเดี่ยว การวิจัยกลุ่ม การร่วมมือกันในการเขียนผลงานวิจัย การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการทำบันทึกข้อตกลงในโครงการร่วมกัน ทั้งในและต่างประเทศ				O (4.5)	M							
ข้อ ที่	8. ทิศทางการวิจัย												
53	ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยคัมภีร์ การวิจัยอารยธรรมและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม (Buddhist civilization and Buddhist culture) การวิจัยการนำหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ (applied Buddhism) และการวิจัยพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน (Buddhism in the modern world)				O (4.5)	M							

ข้อ ที่	8. ทิศทางการวิจัย	ระดับความเห็น EDFR 2					ระดับความเห็น EDFR 3					เหตุผล และข้อ เสนอ แนะ	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
60	ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยของ ศาสตร์อื่นๆ โดยอิงหลัก พระพุทธศาสนาให้มากขึ้น				M O (4.5)								
61	ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิง เปรียบเทียบวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น				M O (4.5)								
62	ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยระยะยาว (longitudinal study research) ในงานวิจัยบางโครงการ				M O (4.5)								
63	ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ต้องให้ ความสำคัญกับการพัฒนาระบบ สารสนเทศ ให้ทันสมัย เพื่อนำไปสู่ การเป็นศูนย์วิจัยคุณภาพขั้นสูง (ระบบสารสนเทศเป็นดัชนีชี้คุณภาพ ศูนย์วิจัยขั้นสูง)				O (4.5)	M							

ข้อ ที่	11. ผลลัพธ์ที่เกิดจากงานวิจัย	ระดับความเห็น EDFR 2					ระดับความเห็น EDFR 3					เหตุผล และข้อ เสนอ แนะ	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
74	งานวิจัยที่เกี่ยวกับสมาธิ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกาย จิตใจ พฤติกรรม และการบำบัดผู้ป่วยจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาจิตและความมั่นคงทางอารมณ์ของประชากรโลก				O (4)	M							
75	งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีคุณธรรม และจริยธรรมของสังคมจะมีมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจ ผิดถูก ชั่วดี ของมนุษย์				O (4)	M							
76	เมื่อเข้าสู่ "ethic period" ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์มีความพร้อมในการบริหารงานวิจัยเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิต การป้องกันและแก้ไข ปัญหาสังคม				O (4)	M							
ข้อ ที่	12. การประเมินภายนอกและภายใน												
77	การกำหนดรูปแบบการประเมินผลโครงการวิจัยด้วยเกณฑ์คุณภาพ				O (4)	M							

ข้อ ที่	12. การประเมินภายนอกและ ภายใน	ระดับความเห็น EDFR 2					ระดับความเห็น EDFR 3					เหตุผล และข้อ เสนอ แนะ	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
78	การประเมินผลการดำเนินงานของ ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ตามกรอบการ ประเมินตามที่หน่วยงานต้นสังกัด (รัฐบาล, กระทรวงศึกษา หรือ สถาบันวิจัยแห่งชาติ) กำหนด ได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การบริหาร ศูนย์ โครงการวิจัย และการเผยแพร่ ผลงาน ตลอดจนผลกระทบของ งานวิจัยที่มีต่อสังคม				O (4)	M							
79	ประเมินจากปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ โดย พิจารณาจากผู้บริหารศูนย์มีวิสัยทัศน์ นักวิจัยที่เชี่ยวชาญ และงบประมาณ เพียงพอ				O (4)	M							
80	ประเมินจากการบริหารศูนย์วิจัยฯ โดยพิจารณาจาก บริบทของ ศูนย์วิจัย (context) , ปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ คน งบประมาณ ทรัพยากร กระบวนการการบริหาร ศูนย์ (process) และผลลัพธ์ (product)				O (4)	M							

ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

[Translation]

Expert Opinionnaire
The Third Round EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)
“The Scenario of Administration of Research Centers for Buddhist Studies in Asia”

This opinionnaire was developed based on the answers from the experts in “The Scenario of Administration of Research Centers for Buddhist Studies in Asia” in the second round EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) in order to look for the median, mode, and interquartile range in each question. This opinionnaire was used in the third round of data collection in order to confirm the experts’ opinions and gather the opinions in the questions that were different from the group.

Thus, the researcher used the symbols below to represent the statistics from the experts’ answers and also to represent the previous answers of the experts:

- M** means the position of the median or the answers from the whole group of the experts.
- O** means the position of the mode or the answers from the whole group of the experts.
- ←→** means the range between the interquartile range (IQR)
- X** means the position of the answer that you chose from the second round EDFR
- √** means the position of the answer that you will choose from the third round EDFR

As for the third round EDFR, you can choose the answer again and provide further opinion as follows:

1. For the item that you have a different opinion from the group, if you insist on the previous opinion, please provide further opinion and suggestion.
2. When reconsidering the question, you can change the level of opinion in this answer.

Your answer will not in any way affect your work. The researcher confirms that the information gathered from this opinionnaire is strictly confidential and will be used for the purpose of this research only. The information will be presented in an overview only.

Instruction Please mark **√** in the box after the statement in the third round EDFR which corresponds to your opinion level. The meaning of the number in each box is as follows:

- 5 represents that you **strongly agree** with the statement,
- 4 represents that you **agree** with the statement,
- 3 represents that you are **neutral** about the statement,
- 2 represents that you **disagree** with the statement, and
- 1 represents that you **strongly disagree** with the statement.

Miss Achawan Ngimruksa

Ph.D. candidate, majoring in Educational Administration,
Faculty of Education, Silpakorn University

Thesis title: ‘The scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia’

[Translation]

The scenario of administration of research centers for Buddhist studies in Asia opinionnaire.													
No.	1. Philosophy of a research center for Buddhist studies												
	<i>Level of agreement:</i> 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
1	A research center for Buddhist studies is a center that promotes education, research, and dissemination of academic knowledge of Buddhism, both nationally and internationally.					M O (4.5)							
2	A research center for Buddhist studies is a center for education, research, and conservation of Buddhist scriptures and texts, and different Buddhist civilizations/cultures in the world, which works in cooperation with international institutions.				O (4.5)	M							
3	A research center for Buddhist studies is a center for education and research of existing Buddhist sects in the world (specializing in one sect).			O (3.5)	M								
4	A research center for Buddhist studies integrates the research to make humans realize the ideal world based on the views of Buddhists and mankind.				O (4)	M							
5	A research center for Buddhist studies integrates the research with Buddhism and modern sciences to improve mental and social development.				O (4)	M							

[Translation]

No.	2. Vision, goals and objectives of a research center for Buddhist studies	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
	<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>												
6	Buddhist researchers possess virtues, world-class specialization, produce quality research outcomes, as well as respond to local communities and global society.				O (4)	M							
7	A research center for Buddhist studies must develop its vision conforming to the national strategic plan.				M O (4)								
8	The leaders of a Buddhist sect, president or board of directors of a research center for Buddhist studies in a private educational institution, defines the research center's vision.				M O (4)								
9	One of the goals of a research center for Buddhist studies is to be 'an international center for education and research in Buddhist studies.'				O (4.5)	M							
10	One of the goals of a research center for Buddhist studies is to globalize, i.e. having cooperation and exchange with research centers for Buddhist studies all over the world and being part of their network.					M O (4.5)							
11	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to disseminate academic knowledge, serve as a reference, and offer services regarding knowledge about Buddhist studies.'				O (4.5)	M							

[Translation]

No.	2. Vision, goals and objectives of a research center for Buddhist studies										Reasons/ Recommendations		
	Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3						
		1	2	3	4	5	1	2	3	4		5	
12	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to undertake research on Buddhist scriptures and texts.'				O (4,5)	M							
13	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to make the correct interpretation of the words of the Buddha (Buddha Vacana).'				O (3,5)	M							
14	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to apply the principles of Buddhism to other sciences.'				M O (4)								
15	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to study the principles of Buddhism so as to lead society in the right direction and to solve problems the world currently faces.'				O (3,5)	M							
16	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to be a collection and conservation center for Buddhist culture heritage.'				M O (4)								
17	One of the objectives of a research center for Buddhist studies is 'to increase its administrative capability to an international level.'				M O (4)								

[Translation]

No. 3. Context of a research center for Buddhist studies													
	Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
18	The administration of a research center for Buddhist studies has become more globalized due to existing facilities made available by advances in digital technology and artificial intelligence (AI).				M O (4)								
19	A research center for Buddhist studies should stimulate interest in Buddhist studies and studies of Buddhist scripture languages since interest in social science, humanities, and Buddhist studies have declined, and people have developed more interest in economics and technology.				M O (4)								
20	A research center for Buddhist studies should fund research projects, sponsor students, and offer facilities to novice researchers as there are still people interested in knowing 'what the Buddha taught' despite changes in society.				M O (4.5)								
21	The administration and operation of a research center for Buddhist studies should be carried out with relevant social contexts in mind.				M O (4)								

Certified Correct Translation

 (Mr. Arthi Wonghuang)

30 JAN 2010

GTM GTM Co., Ltd. Tax ID: 0135560026742
 gtm.happy@gmail.com www.gtm.co.th Tel. 0652052247
 59/406 M7 B5 Khlongsong Khlongluang Pathumthani Thailand

[Translation]

No. 4. Budget													
No.	Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
22	The government organization responsible for education or a national research institute provides funding to a public research center for Buddhist studies.				O (4)	M							
23	The government organization responsible for education or a national research institute grants researchers autonomy in selecting the topics for their research projects submitted for funding.				O (4)	M							
24	A research center for Buddhist studies should seek its own funding such as cooperating with other institutions, both national and international ones.				M O (4)								
25	A research center for Buddhist studies finds a way to fund itself by offering courses in Buddhist studies and encouraging teaching of Buddhist scripture languages to interested individuals, both native and foreign ones.				M O (4)								
No. 5. Staff													
26	Directors of a research center for Buddhist studies have a global vision and the required skills to work at an international level.					M O (5)							
27	Directors of a research center for Buddhist studies are capable of running the research center in accordance with all its policies, goals, and objectives successfully.				O (4)								

[Translation]

No.	5. Staff	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
	<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>											
28	Directors of a research center for Buddhist studies are capable of running the research center in accordance with its annual plan, short-term plan, medium-term plan, and long-term plan successfully.				M O (4.5)							
29	Directors of a research center for Buddhist studies have extensive knowledge and proficiency covering Buddhist studies and Buddhist schools.				M O (4)							
30	Directors of a research center for Buddhist studies have the knowledge required to manage a Buddhist study information system.				M O (4.5)							
31	Directors of a research center for Buddhist studies understand social contexts and social problems.				M O (4.5)							
32	Directors of a research center for Buddhist studies are committed to ideals and are capable of seeking funding for research support.				M O (4.5)							
33	Researchers in a research center for Buddhist studies have a plurality of knowledge of Buddhist studies, Buddhist scripture languages, and other relevant disciplines.				M O (4.5)							
34	Researchers in a research center for Buddhist studies possess the relevant skills and competence in research methods.				O M (4.5)							

[Translation]

No.	5. Staff	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
		<i>Level of agreement:</i> 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree											
35	Researchers in a research center for Buddhist studies possess the relevant skills and competence to write a research proposal.					MO (4.5)							
36	Researchers in a research center for Buddhist studies should have both theoretical and practical knowledge of Buddhism and Buddhist studies. This helps improve their understanding of research in their field of interest.					MO (4.5)							
37	Researchers in a research center for Buddhist studies display good qualities, i.e. determination, patience, responsibility, teamwork mindset, and impartiality regarding Buddhist sects.					MO (4)							
38	Researchers in a research center for Buddhist studies receive regular training to help prepare them for presenting their findings on international platforms.					MO (4)							
39	Researchers in a research center for Buddhist studies receive advice from and cooperate with international experts to promote intellectual and experiential exchange.					MO (3.6)							

 Certified Correct Translation
 (Mr. Arhit Wongbunruang)

 30 JAN 2020
 GTTM GTTM Co., Ltd. Tax ID: 0135560026742
 gttm.happy@gmail.com www.gttm.co.th Tel. 0652052247
 59/406 M7 B5 Khlongsong Khlongluang Pathumthani Thailand

[Translation]

No. 5. Staff		Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations
Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
40	Researchers in a research center for Buddhist studies are made familiarized with and conform to research ethics regarding human-subject research.				M O (4,5)							
41	Other staff in a research center for Buddhist studies should have knowledge of Buddhist studies, as well as competence and ability to communicate in foreign languages to be able to help drive the research center to an international level.				O (4,5)	M						
No. 6. Managerial resources												
42	A research center for Buddhist studies manages resources regarding locations, materials, equipment, and facilities so that they are up-to-date and suit the needs of its researchers.				O (4)	M						
43	A research center for Buddhist studies manages and offers services regarding research information with the help of advanced technology, and can serve as a resource center for researchers and as a self-learning center for interested individuals.				O (4,5)	M						
44	A research center for Buddhist studies ensures cooperation with external agencies in order to share research resources and information.				O (4)	M						

[Translation]

No.	7. General management	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
		<i>Level of agreement:</i> 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree											
45	Planning of a research center for Buddhist studies includes an annual plan, short-term plan, and long-term plan, or, in some circumstances, a 10+ year plan.				O (4)	M							
46	A research center for Buddhist studies has a clear organizational structure and operations, and provides clear job descriptions, and is ready for internationalization and cooperation with a network of research centers for Buddhist studies around the world.				O (4)	M							
47	The organizational structure of a research center for Buddhist studies should be able to adapt according to the context of society.				M O (4)								
48	An international research center for Buddhist studies must work in cooperation with local and global organizations, progressing towards completely borderless cooperation.				O (4)	M							
49	A research center for Buddhist studies must develop and serve as a hub for Buddhist studies.				O (4)	M							
50	Advances in communication technology adopted by a research center for Buddhist studies help make textual criticism, translation, and reading of Buddhist scriptures and texts more convenient and faster.				O (4)	M							

[Translation]

7. General management													
No.	Level of agreement: 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
51	There is a process to promote cooperation among research centers for Buddhist studies around the world to exchange their intellect, student researchers, research evidence, and other resources.				M O (4)								
52	Researchers in a research center for Buddhist studies are encouraged to undertake individual research, group research, co-authoring research, as well as organize workshops, and enter an MoU with both local and foreign organizations.				O (4.5)	M							
8. Research trend													
53	Priority should be given to research on Buddhist scriptures and texts, and traditional Buddhist civilization, applications of Buddhism, and Buddhism in the modern world.				O (4.5)	M							
54	A research center for Buddhist studies should promote research on transliteration, translation, and interpretation of Buddhist scriptures and texts, as well as digitization for easier referencing.				O (4)	M							

[Translation]

No.	8. Research trend	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
		<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>											
55	A research center for Buddhist studies should promote research on textual criticism of Buddhist scriptures and texts, and produce critical publications serving as a reference for further research.				O (4)	M							
56	A research center for Buddhist studies should promote research on Buddhist scriptures and texts from newly obtained evidence.				O (4)	M							
57	A research center for Buddhist studies should promote research on the Tibetan Buddhist scriptures.			O (3,5)		M							
58	A research center for Buddhist studies should promote research on applications of Buddhist principles to help find the way of life, aid human development, and help solve social problems.												
59	A research center for Buddhist studies specializing in meditation should offer researchers training courses in which meditation training is given as a basis for further research on meditation.				O (4,5)	M							
60	A research center for Buddhist studies should promote research based on Buddhist principles conducted within different academic disciplines.					M O (4,5)							

30 JAN 2020

[Translation]

No. 10. Research Publication														
No.	Level of agreement: 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations		
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5			
66	A research center for Buddhist studies encourages dissemination of research findings via international conferences in cooperation with a network of research centers for Buddhist studies around the world.				O (4.5)	M								
67	A research center for Buddhist studies helps develop methods of publishing research findings via websites, e-books, and so on.				O (4)	M								
68	A research center for Buddhist studies, in cooperation with all sectors, encourages practical application of research findings relating to humans and society.				M O (4)									
No. 11. Research outcomes														
69	Research studies relating to Buddhist scriptures and texts, and traditional Buddhist civilization, and their findings become the world heritage of Buddhism.				M O (4)									
70	There will be more research work in Buddhist studies relating to everyday living of humans in the current situation, informing humans of ways they can prepare for globalization and socially adjust to it.				M O (4)									

Certified Correct Translation

 30 JAN 2020
 (Mr. Arthit Wongbunruang)
GTM GTTM Co., Ltd. Tax ID: 0135560026742
 gttm.happy@gmail.com www.gttm.co.th Tel. 0652052247

[Translation]

8. Research trend													
No.	Level of agreement: 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
61	A research center for Buddhist studies should promote comparative research on different Buddhist cultures in Southeast Asia.				M O (4,5)								
62	A research center for Buddhist studies should on occasion promote longitudinal Buddhist studies.				M O (4)								
9. Research information													
63	To be an advanced research center, a research center for Buddhist studies must prioritize keeping their information system up-to-date. (For an information system serves as an index of quality.)				O (4,5)	M							
64	A research center for Buddhist studies must seek cooperation among research centers for Buddhist studies around the world and develop a network-based information system to serve as a research platform.				O (4,5)	M							
10. Research Publication													
65	A research center for Buddhist studies encourages researchers to publish their works in academic journals and academic e-journals.				M O (4,5)								

[Translation]

No.	11. Research outcomes	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations
		Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
	<i>Level of agreement:</i> 5 = <i>strongly agree</i> 4 = <i>agree</i> 3 = <i>neutral</i> 2 = <i>disagree</i> 1 = <i>strongly disagree</i>											
71	There will be more research work on the influence of Buddhist principles on people's way of live, informing people of ways to live life, ways to help people, and ways to solve social problems.				M O (4)							
72	There will be more research work in Buddhist studies relating to mind and brain, informing people of ways they can train their minds, and rehabilitate their body and mind.				M O (4)							
73	There will be more research work in Buddhist studies relating to logic, metaphysics, moral philosophy, quantum computing, and so on, creating new bodies of knowledge.				M O (4)							
74	There will be more research work in Buddhist studies relating to meditation-induced physical, mental, and behavioral changes, as well as meditation-based treatments, allowing improved mental development and improved mental stability of people in the world.				O (4)	M						
75	There will be more research work in Buddhist studies relating to Buddhist principles, leading to promotion of virtue and morality in society, which in turn affects people's judgment as to what is right or wrong, good or bad.				O (4)	M						

Certified Correct Translation

(Mr. Arthit Wongbunruang)

30 JAN 2020

GTTM GTTM Co., Ltd. Tax ID: 0135560026742
 gttm.happy@gmail.com www.gttm.co.th Tel. 0652052247
 59/406 M7 B5 Khlongsong Khlongluang Pathumthani Thailand

[Translation]

Please type/write additional reasons on this paper.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Thank you for completing this opnionnaire.

[Translation]

No.	11. Research outcomes	Level of agreement EDFR 2					Level of agreement EDFR 3					Reasons/ Recommendations	
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
		<i>Level of agreement:</i> 5 = strongly agree 4 = agree 3 = neutral 2 = disagree 1 = strongly disagree											
76	Upon entering the 'ethics era', a research center for Buddhist studies will be ready to oversee research work in response to government policies, as well as to help improve quality of life, and prevent and solve social problems.				O (4)	M							
12. External and internal evaluation													
77	Research centers determine how research projects are evaluated based on quality criteria.				O (4)	M							
78	There are outcome evaluations of Buddhist research centers in line with an assessment framework set by a governing body (government, ministry of education, or a national research institute), which evaluates the goals, objectives, administration of the center, research projects, publishing, as well as the impact the research has on society.				O (4)	M							
79	There is evaluation of success factors where the vision of the directors of a research center, expertise of researchers, and budget adequacy are taken into consideration.				O (4)	M							
80	There is evaluation of administration of the research center where a research center's context, inputs, staff, budget, resources, management process, and outcomes are taken into consideration.				O (4)	M							

 Certified Correct Translation
 (Mr. Arthit Wongbunruang)
 30 JAN 2020
 GTTM Co., Ltd. Tax ID: 0135560026742
 gttm.happy@gmail.com www.gttm.co.th Tel. 0652052247
 59/406 M7 B5 Khlongsong Khlongluang Pathumthani Thailand

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	น.ส. อัจฉวัน หงิมรักษา
วัน เดือน ปี เกิด	25 กันยายน 2506
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2527 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขามัธยมศึกษา เอกจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2547 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	23/2 หมู่ 7 ตำบลคลองสาม อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

